Dumitru Ivănuș

Ion Toma

LIMBA ROMÂNĂ

pentru bacalaureat, admitere în licee și facultăți

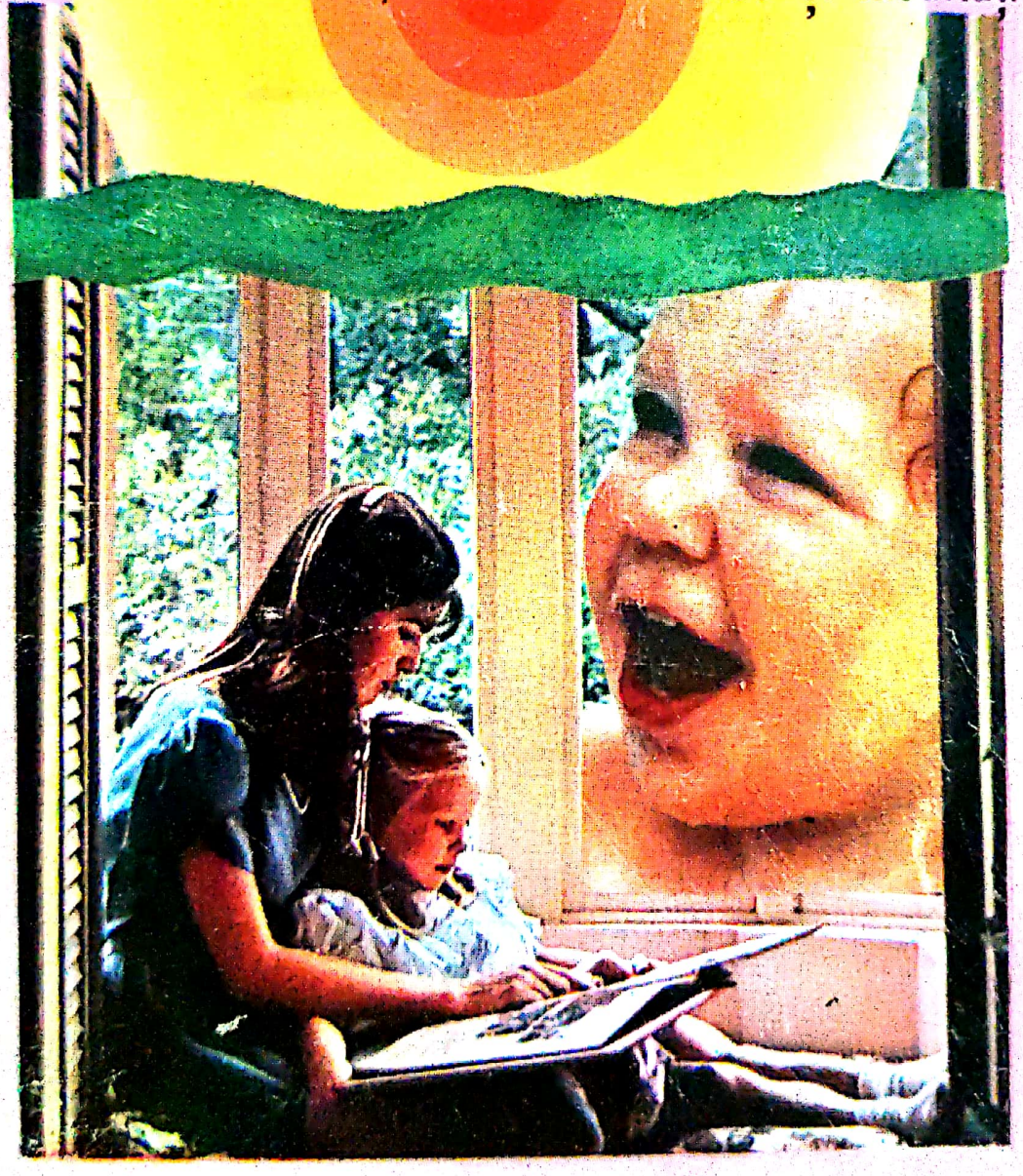

1 Manual preparator pentru elevi, studenți, profesori și ... părinți

Niculescu

Despre carte

Volumul răspunde în primul rând unei necesităţi didactice acute: o lucrare care să prezinte, succint şi riguros, principalele probleme teoretice şi practice care, în şcoală, sunt eşalonate în cele 8 manuale de gimnaziu şi liceu, iar în afara şcolii, în lucrări de diverse nivele şi calităţi, dedicate de regulă câte unuia dintre compartimentele limbii române, mai ales gramaticii. Sinteza este concepută sub forma unui breviar teoretic al noţiunilor de *fonetică, vocabular, gramatică, stilistică* şi *compoziţie*, urmat de algoritmi de rezolvare a unor probleme aplicative din domeniile respective. Analiza detaliată a subiectelor date la admiterea în licee şi facultăţi la ultimele ediţii a evidenţiat dificultăţi, posibile confuzii sau interpretări paralele din partea candidaţilor, care au constituit obiectivul principal al multiplelor comentarii şi recomandări metodice, prezente atât în secvenţele teoretice, cât şi în cele aplicative. Modele de abordări ale unor astfel de situaţii se regăsesc în număr mare în seturile de subiecte rezolvate, cuprinse în ultima parte a volumului I şi continuate în volumul al II-lea.

Despre autori

Dumitru Ivănuş (n.1940) şi Ion Toma (n.1947) sunt doctori în filologie şi titulari, în calitate de conferenţiari universitari la disciplinele gramatică, respectiv fonetica-fonologia, lexicul şi stilistica limbii române contemporane. Au publicat separat şi împreună lucrări ştiinţifice şi didactice de lingvistică (lexicologie, morfologie, sintaxă, dialectologie, toponimie, limbă literară) în edituri (Academiei, Ştiinţifică şi Enciclopedică, Didactică şi Pedagogică) şi reviste (Studii şi Cercetări lingvistice, Limba română, Cercetări de lingvistică, Limbă şi literatură, Anuar de lingvistică şi istorie literară, Arhivele Olteniei, Forum, Universitas) cunoscute. În ultimii ani au iniţiat şi susţinut o campanie de analiză de specialitate şi îndrumare metodică cu privire la cultivarea şi didactica limbii, din perspectiva diverselor examene şi concursuri, dar şi a exprimării corecte şi frumoase.

Scanned with OKEN Scanner

Dumitru Ivănuș

Ion Toma

LIMBA ROMÂNĂ

pentru bacalaureat, admitere în licee și facultăți

1

Manual preparator pentru elevi, studenți, profesori și ... părinți

Niculescu

Scanned with OKEN Scanner

Lucrarea urmează programa
şcolară aprobată de Ministerul
Învăţământului cu nr. 32665/1993.

Editura NICULESCU SRL, Bucureşti, 1993

Adresa: 78182 - Bucureşti, Sector 1, Str. Octav Coăşrăscu 79,
Tel. 675.65.91, Fax 312.55.18, Telex 10816 CBTX R

Coordonare: Gheorghe Dumitru

Coperta: Adrian Galbură

Procesare computerizată: TOP-GAL SRL

Tipărit la: Imprimeria de Vest, Oradea, Cda. 294/1993

ISBN 973-568-009-2

Scanned with OKEN Scanner

Maturitatea culturii publice a spiritului poporal se manifestă cu deosebire în limba sa, şi între culţii unui popor se numără numai aceia care simt înălţimea şi domină terenul întreg.

Mihai Eminescu

Scanned with OKEN Scanner

LISTA DE ABREVIERI ŞI SIMBOLURI

abs. - absolut,-ă
Ac. - acuzativ
acc. - accentuat,-ă
act. - activă
adj. - adjectiv, adjectival,-ă
adv. - adverb, adverbial,-ă
advers. - adversativă
afirm. - afirmativ,-ă
ag. - de agent
AG - completivă de agent
apoz. - apoziţie, apoziţional
aprop. - de apropiere
art. - articol, articulat
at.,atr. - atribut
AT - subordonată atributivă
aux. - auxiliar
cag. - complement de agent
CAG - subordonată completivă de agent
card. - cardinal
cc - complement circumstanţial
cd - complement direct
CD - subordonată completivă directă
ci - complement indirect
CI - subordonată completivă indirectă
circ. - circumstanţial,-ă
CL - subordonată circumstanţială de loc
CM - subordonată circumstanţială de mod
CNS - subordonată circumstanţială consecutivă
col. - colectiv
com. - compus
comp. - comparativ
compl. - complement
concl. - conclusiv,-ă
condiţ.opt. - modul condiţional optativ
conj. - conjuncţie, conjuncţional
conjug. - conjugare
constr. - construcţie
coord. - coordonat,-ă, coordonatoare
cop. - copulativ,-ă
CS - subordonată circumstanţială de scop
CT - subordonată circumstanţială de timp
CŢ - subordonată circumstanţială condiţională
CV - subordonată circumstanţială concesivă
CZ - subordonată circumstanţială cauzală
D. - dativ
def. - defectiv
demonstr. - demonstrativ
depărt. - de depărtare
dezv. - dezvoltat,-ă
diat. - diateză
disj. - disjunctivă
distr. - distributiv
d.p.d.v. - din punct(ul) de vedere
eg. - de egalitate
enunţ. - enunţiativă
encl. - enclitic
e.p.s. - element predicativ suplimentar
ex. - exemplu
exc. - de excepţie
excl. - exclamativă
expr. - exprimat, expresie
fem. - feminin
G. - genitiv
GA - *Gramatica limbii române*, Editura Academiei
gen. - genitival
ger. - gerunziu
gr. - gradul

Scanned with OKEN Scanner

gram.	- gramatical
hot.	- hotărît
ident.	- de identitate, identificare
imper.	- imperativ,-ă
imperf.	- imperfect
impers.	- impersonal
incid.	- incident,-ă
indep.	- independentă
ind.indic.	- indicativ
ineg.	- de egalitate
inf.	- infinitiv, infinitivală
infer.	- de inferioritate
interj.	- interjecţie, interjecţional
interog.	- interogativ,-ă
intranz.	- intranzitiv
invar.	- invariabil
izol.	- izolat
întăr.	- de întărire
juxt.	- juxtapusă
L	- de loc
loc.locuţ.	- locuţiune
masc.	- masculin
m.m.c.p.	- mai mult ca perfectul
m.m.ob.	- mai multe obiecte
m.m.pos.	- mai mulţi posesori
mult.	- multiplu
multipl.	- multiplicativ
N.	- nominativ
neacc.	- neaccentuat
neart.	- nearticulat
necirc.	- necircumstanţial
neg.	- negativ,-ă
nehot.	- nehotărît
nepers.	- nepersonal
nepred.	- nepredicativ
nom.	- nominal
nr.	- număr
num.	- numeral
opt.	- optativ
ord.	- ordinal
P	- propoziţie principală
pag.	- pagina
part.	- participiu
partic.	- particulă
pas.	- pasivă
perf.c.	- perfect compus
perf.s.	- perfect simplu
pers.	- persoană, personal,ă
pl.	- plural
polit.	- politeţe
pos.	- posesiv, posesor,-i
poz.	- pozitiv
PR	- subordonată predicativă
preced.	- precedat,-ă
pred.	- predicat, predicativ
prep.	- prepoziţie
prepoz.	- prepoziţional
prez.	- prezent
princ.	- principal,-ă
procl.	- proclitic
pron.	- pronume
pronom.	- pronominal
prop.	- propoziţie
prov.	- provenit
R	- propoziţie regentă
refl.	- reflexiv,-ă
rel.	- relativ,-ă
SB	- propoziţie subiectivă
sec.	- secundară
sg.	- singular
subînţ.	- subînţeles
subord.	- subordonatoare, subordonată
subst.	- substantiv, substantival
super.	- de superioritate
superl.	- superlativ
term.	- terminaţie
tranz.	- tranzitiv,-ă
unipers.	- unipersonal
v.	- vezi
V.	- vocativ
val.	- valoare
var.	- variabil,-ă
vb.	- verb, verbal,-ă
viit.	- viitor
*	- cuvînt subînţeles

Scanned with OKEN Scanner

I. INTRODUCERE

Limba română îşi redobîndeşte treptat rolul de disciplină pilot în şcoală. În acest sens, s-au întreprins cîţiva paşi importanţi: creşterea ponderii în planurile de învăţămînt, îmbunătăţirea programelor pentru gimnaziu şi liceu, iniţierea unor dezbateri între specialişti, vizînd modalităţile de revigorare a studierii şi cultivării limbii române. Instrumente concrete care să servească acestui scop nu prea au apărut însă, iar cele care au apărut (ne referim în primul rînd la culegerile de texte gramaticale şi la îndrumările metodice pentru candidaţii la concursul de admitere în liceu) nu sînt întotdeauna de cea mai bună calitate ştiinţifică şi didactică. În plus, nici una dintre lucrările încadrabile acestei categorii nu abordează ansamblul problemelor limbii române, majoritatea centrîndu-şi atenţia asupra gramaticii.

Carenţa aceasta este resimţită atît de către candidaţii care se pregătesc pentru diverse examene, cît şi de către publicul mai larg, interesat din ce în ce mai mult de corectitudinea, claritatea şi frumuseţea exprimării.

De altfel, **limba română** reprezintă un caz singular între disciplinele de învăţămînt cu statut de probe de concurs pentru admiterea în învăţămîntul superior şi postliceal: dacă la celelalte discipline aflate în această situaţie programa recomandată candidaţilor în vederea pregătirii cuprinde probleme studiate în liceu, la limba română programa include cunoştinţe şi deprinderi pe care elevii le însuşesc în cea mai mare parte în gimnaziu. Aceşti candidaţi trebuie să parcurgă pentru pregătire 8 manuale (partea de **limbă** din manualele comune, de limbă şi literatură, pentru clasele a V-a şi a VI; manualele de limbă pentru clasele a VII-a şi a VIII-a; secvenţele de **compunere şcolară** şi exerciţii de **cultivare a limbii** din manualele pentru clasele a IX-a, a X-a, a XI-a şi a XII-a), în timp ce colegii lor care susţin alte probe folosesc în majoritatea cazurilor 1-2 manuale. Elevii care dau admiterea în liceu parcurg şi ei cele 4 manuale de limba română pentru gimnaziu pentru a-şi însuşi întreaga materie cerută de programă.

Această situaţie este consecinţa modului de eşalonare a materiei de limbă şi literatură română în programele de învăţământ pentru ciclurile preuniversitare: problemele de limbă au fost concentrate în cea mai mare parte în gimnaziu, ca o bază pentru predarea-însuşirea literaturii, care a fost masată aproape exclusiv în liceu.

Cele două manuale de limba română pentru liceele de filologie şi pedagogice, care cuprind, în sinteză, întreaga materie prevăzută în programe, au apărut într-un tiraj atât de mic încît sînt, practic, imposibil de procurat.

Aşadar, în prezent nu există o lucrare care să trateze la nivel elementar întreaga problematică a disciplinei **limba română** (fonetică, lexic, gramatică, stil şi compoziţie), cititorii interesaţi de o astfel de sinteză (pentru pregătirea unui examen sau pentru actualizarea propriilor cunoştinţe şi deprinderi de exprimare corectă şi clară) trebuind să întreprindă ei înşişi operaţia de articulare între ele a mai multor lucrări şcolare sau extraşcolare. Lucrările, în mai multe ediţii, elaborate de un colectiv de universitari (*Sinteze de limba română*), respectiv de Mihail Andrei şi Iulian Ghiţă (ultima ediţie sub titlul: *Limba română: fonetică, lexicologie, gramatică, stil şi compoziţie, exerciţii*) depăşesc nivelul elementar, care e, de fapt, cel prevăzut de programele şcolare, fiind mai apropiate, ca mod de tratare, de manualele universitare. În plus, sînt apărute, ultima dată, acum aproape un deceniu.

Carenţa semnalată se resimte cu atît mai acut, cu cît în ultimii ani limba română, generalizată pentru examenele de intrare la licee şi şcoli profesionale, s-a extins ca probă de admitere, obligatorie sau opţională, şi la majoritatea specialităţilor umaniste din cadrul facultăţilor şi colegiilor (în total circa 100 de secţii în toată ţara), afectînd deci un număr mare de candidaţi. Dacă adăugăm faptul că foarte multe facultăţi au prevăzut, pentru specializări la care limba română nu este probă de concurs, baremuri de depunctare pentru greşeli de limbă sau redactare neclară, necesitatea unui îndrumar unitar privind cunoaşterea şi folosirea limbii române devine imperioasă.

Similaritatea programelor pentru admiterea în liceu, pentru bacalaureat şi pentru admiterea în învăţământul superior sau postliceal face ca o asemenea lucrare să poată fi utilizată fără rezerve de toţi candidaţii aflaţi în faţa unor asemenea examene. Iar nivelul elementar, larg accesibil, şi caracterul practic o recomandă oricărui cititor interesat de cultivarea propriei exprimări scrise sau orale.

Scanned with OKEN Scanner

1. STRUCTURA LUCRĂRII

Lucrarea de faţă îşi propune să răspundă necesităţii semnalate. Ea reprezintă o descriere sintetică a noţiunilor teoretice şi problemelor practice de fonetică, lexic, gramatică, stil şi compoziţie, sub formă de structuri modulare (caracteristice principalelor tipuri de unităţi şi relaţii din diferitele compartimente ale limbii). Corelat cu acestea, prezintă procedee, tehnici şi algoritmi de analiză şi construcţie lingvistică elementară.

Avînd în vedere că se adresează în primul rînd cititorilor care o vor utiliza pentru un scop concret şi imediat - promovarea unui examen - am considerat util ca, pornind de la analiza subiectelor date la ultimele ediţii ale concursului de admitere în liceu şi facultate, să subordonăm structura generală şi de detaliu a lucrării necesităţilor de pregătire pentru viitoarele concursuri şi - de ce nu? - pentru „examenele" de construcţie şi analiză lingvistică pe care le susţinem zilnic toţi, unii în faţa altora. Pornind de la aceste constatări, am apreciat că trebuie să ne ocupăm atît de aspecte teoretice, cît şi de probleme practice, cu referire la toate compartimentele limbii - fonetică, vocabular, stilistică, compoziţie şi gramatică. Prezentarea materiei respectă programa de învăţămînt, dar eşalonează uneori diferit ideile şi faptele, respectînd logica retrospectivei recapitulative, nu pe cea a învăţării iniţiale, subordonată sistemului revenirii ciclice.

2. ANALIZA SUBIECTELOR DATE LA ULTIMELE CONCURSURI

Subiectele date la ultimele trei ediţii ale concursului au marcat cîteva mutaţii importante în raport cu ediţiile anterioare. La învăţămîntul superior s-a renunţat la subiectele centralizate, elaborîndu-se, de către fiecare facultate şi specializare, subiecte proprii. La liceu, deşi s-a păstrat sistemul centralizat, diversificarea se realizează prin structurile mult mai flexibile ale subiectelor propuse. Consecinţele pentru candidaţi nu sînt neglijabile. Este vorba de probabilitatea sporită ca tematica subiectelor să aparţină oricărui capitol al materiei (deci oricărui compartiment, categorie, noţiune lingvistică), ca şi de imprevizibilitatea tipului de subiect (teoretic, practic, mixt) şi a modului de formulare a cerinţelor.

O analiză succintă a structurii şi modului de formare a subiectelor date la ultimele ediţii ni se pare, de aceea, utilă pentru orientarea candidaţilor la viitoarele concursuri.

Scanned with OKEN Scanner

Toate compartimentele limbii (fonetica, lexicul, gramatica, stilistica) sînt reprezentate în structura subiectelor. Locul central îl ocupă însă gramatica, îndeosebi sintaxa. Lexicul este şi el din ce în ce mai prezent, fapt ce poate fi corelat cu dinamica sa actuală accentuată.

Subiectele teoretice, în scădere de la an la an, se regăsesc numai la nivelul facultăţilor, îndeosebi la specializările de litere. Cîteva exemple: *silaba şi principalele reguli de despărţire în silabe, îmbogăţirea vocabularului; omonimele; morfologia şi sintaxa pronumelor personale; modurile nepersonale ale verbului; verbe predicative şi nepredicative; infinitivul şi funcţiile sale; pronumele demonstrativ, nehotărît şi negativ, precum şi adjectivele pronominale corespunzătoare; pronumele şi adjectivul pronominal de întărire; adverbul şi locuţiunile corespunzătoare; funcţiile sintactice ale substantivelor în cazul acuzativ* (respectiv *dativ, nominativ, genitiv*); *subiectul; propoziţia subiectivă; predicatul şi predicativa; atributul şi atributiva; complementul circumstanţial de mod; propoziţia concesivă; complementul şi subordonata circumstanţială de mod (respectiv de cauză); apariţia şi dezvoltarea limbii române, originea şi caracterul ei latin.*

Unele dintre noţiuni (de exemplu: *îmbogăţirea vocabularului, predicatul şi predicativa, atributul şi atribuţiva, funcţiile sintactice ale cazurilor, complementul circumstanţial de mod*) se repetă la mai multe facultăţi, în formulări mai mult sau mai puţin variate. Exemplar este *atributul*, care apare explicit în următoarele subiecte: *atributul pronominal, atributul şi propozitia subordonată atributivă; atributele substantivale şi adjectivale*. Iar implicit - cel puţin în cerinţele: *morfologia şi sintaxa pronumelor personale; semnele de punctuaţie; funcţiile sintactice în N., D. şi Ac.; clasificarea prepoziţiilor şi a locuţiunilor prepoziţionale după cazul pe care îl cer.* Aşadar,- găsim aceeaşi noţiune gramaticală, în forme şi proporţii diverse, în subiectele date la 8 specializări diferite.

Semnalăm, ca pe un fenomen caracteristic, modul neunitar în care sînt formulate subiectele teoretice. Variaţiile merg de la simpla numire a noţiunii - titlu cerute (exemple: *predicatul verbal; complementul circumstanţial de cauză şi propoziţia subordonată circumstanţială de cauză*), pînă la precizarea, mai mult sau mai puţin amănunţită, a structurii răspunsului aşteptat. Exemple: *silaba (definiţie, modalităţi de alcătuire a silabei), principalele reguli de despărţire în silabe; dativul*

Scanned with OKEN Scanner

posesiv şi etic (consideraţii morfologice, sintactice şi stilistice); atributul: definiţie, feluri de exprimare; propoziţia subordonată atributivă; precizaţi care sînt elementele regente (predicatele regentelor) specifice subordonatei subiective.Indicaţi prin ce poate fi introdusă subordonata subiectivă.

În unele cazuri aceste precizări încorporează subiectului teoretic anumite aspecte aplicative. Exemple: *Atributele substantivale şi adjectivale (cu explicaţii şi exemple în propoziţii); Precizaţi funcţiile sintactive ale cazurilor: N., D. şi Ac. (cu exemple în propoziţii); Ce sînt omonimele? Indicaţi cel puţin 5 perechi de omonime, formulînd cu fiecare dintre ele cîte o propoziţie.*

S-a putut sesiza, din grupurile de exemple prezentate mai sus, că nu toate subiectele teoretice sînt formulate ca în programă sau în manual. Destul de multe sînt, de fapt, un fel de subiecte de sinteză cu inserţii aplicative, necesitînd pentru soluţionare punerea la un loc a unor cunoştinţe şi deprinderi care aparţin la lecţii, capitole sau chiar compartimente de limbă (a se vedea subiectul referitor la *dativul posesiv şi etic*) diferite.

Subiectele aplicative, care formează integral seturile de probleme date la licee şi o mare parte din cele date la facultăţi, cunosc o diversitate şi mai mare, atît din punctul de vedere al categoriei de cerinţe pe care le cuprind, cît şi în ceea ce priveşte modul cum sînt formulate aceste cerinţe. Cea mai frecventă formă de aplicaţii este **analiza lingvistică (lexicală, morfologică, sintactică, stilistică)** elementară. Prin trei dintre tipurile sale este prezentă în seturile de subiecte de la aproape toate facultăţile şi specializările. Este vorba de *analiza frazei*, de *analiza morfosintactică* a unor părţi de propoziţie (respectiv de vorbire) şi de *analiza lexicală* a diferitelor categorii de cuvinte. Se adaugă, la cîteva facultăţi, *analiza unor fenomene fonetice*.

Analiza sintactică a frazei este practic cerinţa dominantă, prin tradiţie, în cadrul concursurilor de limba română, argumentele acestei situaţii constînd în dificultatea, complexitatea şi caracterul de sinteză al etapelor şi componentelor pe care le presupune acest gen de analiză. Suma de întrebări pe care le înglobează este atît de cunoscută de la exerciţiile din clasă şi de la concursurile anterioare, încît unii propunători de subiecte se limitează la a enunţa pur şi simplu cerinţa globală: *analiza sintactică a frazei*. Alţii, însă, detaliază în diverse moduri aceste cerinţe. Iată cîteva: *faceţi analiza sintactică a frazei, arătînd felul propoziţiilor şi raporturile dintre ele; analizaţi din punctul de vedere al frazei, rescriind în întregime propoziţiile şi îndicînd raporturile dintre ele (fără a face schema); să se*

Scanned with OKEN Scanner

împartă textul în propoziţii, să se arate felul lor şi să se indice relaţiile dintre ele; subliniaţi predicatele, împărţiţi textul în propoziţii, arătaţi felul lor şi raporturile sintactice dintre propoziţii, precizaţi prin ce elemente de relaţie se realizează aceste raporturi; delimitaţi şi caracterizaţi propoziţiile după toate criteriile de clasificare; arătaţi felul propoziţiilor din textul dat; delimitaţi propoziţiile, precizaţi felul lor şi raporturile sintactice în frază; segmentaţi textul în propoziţii, rescrieţi propoziţiile, arătînd felul lor şi raporturile sintactice dintre ele, precizaţi prin ce elemente de relaţie se realizează aceste raporturi; identificarea predicatelor prin subliniere şi a elementelor de relaţie prin încercuire, despărţirea în propoziţii, precizarea felului fiecărei propoziţii şi identificarea raporturilor dintre ele prin schema frazei.

Diversitatea de formule este foarte mare, fiind evidentă inclusiv în ceea ce priveşte termenii folosiţi ca „pivot" al cerinţelor. În legătură cu detaşarea propoziţiilor din frază şi caracterizarea lor, s-au înregistrat 13 variante terminologice în cele trei ediţii ale concursului (*delimitaţi, arătaţi, despărţiţi, împărţiţi, identificaţi, stabiliţi, delimitaţi şi identificaţi, indicaţi, reproduceţi, extrageţi, rescrieţi, precizaţi, segmentaţi*).

Analiza morfosintactică vizează în unele cazuri părţi de vorbire (*pronumele, pronumele şi adjectivele pronominale, verbele, adverbele, adjectivele şi adverbele*) ori de propoziţie (*subiectele, predicatele, subiectele şi predicatele, atributele*, unele *complemente*) din text, pe care candidatul trebuie să le identifice prealabil, iar în alte cazuri cuvinte sau grupuri de cuvinte pe care propunătorul le indică prin subliniere sau numindu-le. Au existat şi cerinţe mixte, care au îmbinat analiza sintactică a frazei cu analiza morfosintactică a unor părţi de propoziţie (exemplu: *subliniaţi predicatele şi arătaţi felul fiecăruia, delimitaţi propoziţiile şi precizaţi felul lor, stabiliţi raporturile de coordonare şi subordonare dintre propoziţii*).

Analiza lexicală simplă priveşte structura (sau modul de formare) a unor *cuvinte derivate* din text (subliniate ori pe care trebuie să le identifice candidatul) sau din afara acestuia (exemple: *puternic, fiinţă, firesc*). În unele seturi apare cerinţa, din ce în ce mai frecventă de la o ediţie la alta, de a explica semnele de punctuaţie şi/sau ortografice din textele date. Analiza stilistică a fost prezentă într-o măsură crescîndă de la o ediţie la alta. Cea mai frecventă cerinţă constă în identificarea şi comentarea figurilor de stil sau a altor mijloace stilistice (elementele de oralitate, elementele de umor).

Scanned with OKEN Scanner

Solicitarea recunoaşterii unor fenomene lexicale, gramaticale sau stilistice a fost întotdeauna integrată analizei lingvistice din domeniul respectiv, pe care, de fapt, o precedă şi o condiţionează, considerîndu-se, firesc, că exerciţiile separate de recunoaştere sînt prea simple şi neconcludente pentru probarea de către candidaţi a unei abilităţi lingvistice. Singurul exemplu care ar putea fi asimilat exerciţiilor de recunoaştere (marcaţi locul cuvenit al accentului în următoarele cuvinte: *caracter, corector, fenomen, ianuarie, matur, prevedere, profesor, regizor, reporter, unic*) presupune o operaţie mai complexă decît simpla recunoaştere, presupunînd opţiunea între mai multe variante, unele foarte aproape ca nivel de plauzibilitate.

Numeroase şi diverse au fost, în schimb, problemele de **creaţie lingvistică**. Cele mai frecvente privesc lexicul şi gramatica.

Formarea unor familii de cuvinte (cu sau fără indicarea termenului de bază) este principala problemă de acest gen în doemniul vocabularului, fiind, de regulă, asociată cu explicarea modului de formare a membrilor familiilor respective. Exemple de cuvinte de bază indicate: *bun, moş, copil, drept, a studia, tînăr, a privi, viaţă, lung, a trece, a înţelege, a bate, mînă, şcoală, piatră, a vedea, om, casă, a şti, bărbat, oaie*. Tot aplicaţii de dificultate scăzută sînt: *despărţirea în silabe* (a unor cuvinte ca: *inerent, funcţie, subiectivă, ineficacitate, subordonat, sihlă, dreptunghi, jertfă, conjuncţie, dezechilibru, somptuos, sublinia, acru, inegal, împreună, punctaj, sculptor, al treilea*); *rescrierea formei literare* (deci corecte) din perechi paronimice (*conjunctură-conjuctură, corobora-corabora, delicvent-delincvent, escortă-excortă, fraticid-fratricid, intreprindere-întreprindere, juristconsult-jurisconsult, preşedinţie-preşedenţie, repercusiune-repercursiune, vindecativ-vindicativ*), *transcrierea corectă* a unui text care conţine greşeli de ortografie, *trecerea unui verb* din text (*s-a spus*) la modurile şi timpurile cunoscute, *indicarea sinonimelor* (neologice pentru: *amănunţit, cinstit, făţarnic, folositor, vinovat, adîncime, cerere, dovadă, împrejurare, vîrstă, a bănui, a cere, a muri, a hotărî, a pedepsi*; fără restricţii pentru cuvintele: *apogeu, asfinţit, certitudine, destin, a dobîndi, hrană, a învinge, podoabă, a săvîrşi, speranţă, a alcătui, gîlceavă, a izbi, povară, imens, putere, răzvrătire, banal*). Mai complexe, şi deci mai dificile, sînt exerciţiile care cer alcătuirea unor *construcţii* care să conţină termeni/grupuri de termeni cu probleme de structură formală (*găsiţi trei cuvinte care pot forma fiecare: un compus,*

Scanned with OKEN Scanner

un derivat şi un cuvînt cu altă valoare morfologică; folosiţi cuvintele obţinute prin cele trei mijloace de îmbogăţire a vocabularului în enunţuri, precizînd valoarea lor morfologică; să se scrie în mod diferit cuvintele: „milă", "ceai", „odată", „decît", „devreme", „deloc", arătîndu-se, prin exemplificări, valorile lor morfologice), semantice (identitate sau nuanţe de sens ale sinonimelor cuvintelor: *vină, a pedepsi, plîngere, a cere* etc.; *disociere între* paronime: *anual-anuar, familiar-familial, literal-literar, arbitral-arbitrar, stradă-estradă, a enerva-a inerva, a releva-a revela, funcţional-funcţionar, investi-învesti, numeral-numerar, original-originar, prenume-pronume, temporal-temporar, petrolier-petrolifer, alineat-aliniat, finit-finisat, solidar-solitar, complement-compliment*; sau între omonime, respectiv sensurile unor cuvinte polisemantice: *a fi, cale, izvor, mînă*), semantice şi gramaticale (*formaţi cu ajutorul substantivului „vreme" patru locuţiuni diferite ca valoare morfologică şi introduceţi-le în enunţuri, indicaţi cîte un sinonim pentru fiecare locuţiune; daţi în propoziţii o pereche de paronime: construiţi patru enunţuri care să ilustreze caracterul polisemantic al verbului „a ţine"; precizaţi sensul acestuia în fiecare enunţ; alcătuiţi propoziţii în care să se folosească omonimele verbelor mînă, să se uite*). În aceeaşi gamă de complexitate şi dificultate se încadrează şi exerciţiile de construcţie gramaticală: *alcătuiţi fraze cu propoziţii subordonate introduse prin „să" (subiectivă, predicativă, completivă indirectă, condiţională concesivă şi consecutivă); alcătuiţi fraze cu propoziţii subordonate introduse prin „cît" (minimum şase subordonate diferite); alcătuiţi fraze cu propoziţii subordonate (subiectivă, predicativă, atributivă, completivă indirectă, circumstanţială de mod şi circumstanţială de cauză) introduse prin „cum"; alcătuiţi şase propoziţii cu predicatele exprimate prin verbe predicative şi şase propoziţii cu aceleaşi verbe avînd însă statut de verbe copulative*; alcătuiţi enunţuri în care *adverbul relativ „unde" să introducă alte patru feluri de propoziţii subordonate, diferite faţă de cea din text; menţionaţi felul acestora; construiţi o frază despre Nică în care să folosiţi o subiectivă, o atributivă şi o circumstanţială de cauză; construiţi cîte o frază pentru fiecare din schemele următoare; exemplificaţi tipurile de subordonate (altele decît cele din text) introduse prin „că": construiţi trei fraze în care să existe cîte o subordonată subiectivă; frazele se vor diferenţia atît prin elementul regent al subiectivei, cît şi prin elementul subordonator care introduce subiectiva; alcătuiţi fraze în care adverbul relativ „cum" să introducă următoarele subordonate: subiectivă, predicativă, atributivă, temporală,*

Scanned with OKEN Scanner

modală; formaţi propoziţii în care cuvîntul „o" să aibă valorile morfologice cunoscute.

„Topul" problemelor aplicative îl reprezintă cele care solicită exclusiv sau nu, **transformarea** unor construcţii după un model sau pe baza unor condiţii fixate de propunător: *contrageţi ultimele patru propoziţii în părţile de propoziţie corespunzătoare; introduceţi într-o propoziţie două gerunzii cu funcţii sintactice diferite şi transformaţi-le apoi în subordonate corespunzătoare; să se transforme părţile de propoziţie subliniate în subordonate corespunzătoare şi să se arate felul lor.* Una dintre problemele de acest gen este formulată, original, sub forma unui scenariu-povestioară: *Unui director, părîndu-i-se prea lung şi prea costisitor textul unei telegrame formate din şase propoziţii, dintre care cinci subordonate, i-a cerut secretarei s-o reformuleze astfel încît el să conţină doar două subordonate şi o principală, însă să se păstreze conţinutul iniţial al telegramei. Arătaţi, prin exemple, cum a procedat secretara.*

Tot pentru motive de originalitate am lăsat la urma descrierii tipurilor de subiecte aplicative seturile elaborate de Universitatea din Cluj-Napoca, începînd cu concursul din 1991. Analiza sintactică, la nivelul frazei, şi morfosintactică, la nivelul propoziţiei, nu este solicitată integral. Elementele cerute, de regulă cele mai importante pentru cuvîntul sau construcţia respectivă, sînt precizate în paranteză după structurile care formează sau in care se află subliniat obiectul analizei (şi care nu sînt fraze extinse, ci propoziţii sau fraze scurte, formate din două-trei propoziţii). Aceste elemente sînt: *parte de vorbire, funcţie sintactică; felul subordonatei; caz, funcţie sintactică; parte de vorbire, mod, timp, diateză, funcţie sintactică; parte de vorbire, caz, funcţie sintactică; parte de vorbire, caz, funcţie sintactică; mod, timp, felul predicatului.*

Subiectul este formulat astfel: *Se dau structurile de mai jos. Să se răspundă cerinţelor indicate între paranteze.*

Construcţiile solicitate au la bază cerinţe exprese, modulare, de tipul: *relativul „ce" să fie atribut adjectival; un complement indirect în D. care să determine un adjectiv; o propoziţie în care să existe un verb la infinitiv prezent, diateza pasivă; o propoziţie în care să existe un verb la infinitiv perfect, diateza activă; conjuncţia „dacă" să introducă o cauzală; relativul „care" să fie complement de cauză.*

Fiind un gen nou de subiect, autorii au simţit nevoia formulării unor instrucţiuni de rezolvare obligatorii, foarte

Scanned with OKEN Scanner

precise. De pildă: *la rezolvare, se va repeta numărul curent şi structura, iar soluţia se va da la dreapta structurii, fără abrevieri; a se respecta ordinea de pe tablă.*

Atît modul de formulare a subiectelor, cît şi instrucţiunile se aseamănă cu textele pe bază de „grilă", putînd fi modalităţi pregătitoare, de trecere către un astfel de sistem, care, de altfel, ni se pare uşor adaptabil şi eficient pentru *limba română.* Formula adoptată de Universitatea din Cluj-Napoca nu este, de fapt, cu totul inedită, ci doar mai radicală, întrucît duce mai departe tendinţe întîlnite inclusiv în unele tipuri de subiecte comentate de noi anterior. Ea va fi preluată şi aplicată, în diferite variante, de mai multe facultăţi la concursul din 1992, în primul rînd de Facultatea de Drept a Universităţii Bucureşti.

O compoziţie tematică pot fi considerate subiectele privind apariţia şi dezvoltarea limbii române şi caracterul latin al acesteia; alcătuirea unor scrisori pe teme sau cu scopuri prestabilite. Elementele de structură compoziţională, de prezentare a noţiunilor, ideilor şi faptelor într-o logică internă clară şi riguroasă, sînt necesare însă şi pentru alcătuirea răspunsurilor la problemele teoretice prezentate în prima parte a analizei noastre.

Firește că un candidat nu va avea de rezolvat toate sau o parte importantă a genurilor de cerinţe comentate de noi, i numai un set de subiecte formulate şi îmbinate de propunători astfel încît să solicite cunoştinţe, deprinderi şi creativitate în cît mai diverse domenii şi probleme prevăzute de programă. Ni se pare, de aceea, interesant să observăm că, deşi componenţa seturilor este destul de variată de la o facultate la alta şi chiar de la o specializare la alta din cadrul aceleiaşi facultăţi, există un model dominant, care surprinde o problemă teoretică dintr-unul din capitolele limbii (sau de sinteză) şi mai multe cerinţe aplicative, de regulă din zone diferite între ele şi faţă de cele reprezentate în subiectul de teorie. Practic, majoritatea seturilor înmănunchează noţiuni şi deprinderi de vocabular, gramatică şi, mai puţin probabil, de fonetică sau stilistică, formule tradiţionale (subiectele teoretice-analitice, iar cele aplicative-unilaterale: de recunoaştere, analiză sau construcţie) ori moderne (subiectele teoretice - de sinteză sau chiar de compoziţie, cele practice - mixte: de recunoaştere şi analiză, de recunoaştere şi construcţie, de analiză şi construcţie, putînd avea chiar subiecte combinate: teoretice şi aplicative). De observat că de la o ediţie la alta a crescut ponderea şi diversitatea subiectelor moderne în raport cu cele tradiţionale. La licee nu s-au dat subiecte teoretice, iar subiectele de stilistică au fost rare. Diversitatea cerinţelor creşte însă de la an la an şi la acest nivel.

Scanned with OKEN Scanner

3. RECOMANDĂRI PRIVIND PREGĂTIREA ŞI COMPORTAREA ÎN CONCURS A CANDIDAŢILOR

Analiza pînă la detaliu a subiectelor date la ultimele ediţii ale concursului ar putea părea excesivă şi obositoare. Noi am realizat-o însă, cunoscînd din experienţă că aproape toţi candidaţii neglijează examinarea atentă a subiectelor date în anii precedenţi, pentru a-şi orienta în mod adecvat pregătirea, şi a subiectelor date în concursul la care participă pentru a da soluţiile cele mai clare, mai precise şi complete. De multe ori „strategia" învăţării pentru concurs şi „tactica" de a acţiona în concurs sînt mai importante ca eficienţă decît depunerea monotonă, dezorganizată, a unui mare volum de efort şi cumularea unei cantităţi imense, dar amorfe, pasive, de cunoştinţe şi deprinderi.

Pornind de la această convingere, am coroborat concluziile reieşite din descrierea subiectelor cu aspectele desprinse din analiza şi aplicarea baremurilor de corectură şi am formulat, pe această bază, o serie de recomandări metodologice care să orienteze pregătirea pentru concurs şi comportarea în concurs a candidaţilor. Sperăm ca astfel să-i ajutăm să-şi valorifice cît mai deplin efortul, cunoştinţele şi deprinderile, să evite pierderea de puncte din cauza unor neglijenţe şi omisiuni de metodă.

Recomandăm candidaţilor să înveţe întreaga materie prevăzută în programa de concurs, inclusiv capitolele mai tehnice ca *fonetica* şi *punctuaţia*, pentru că, chiar dacă e mai puţin probabil, aspecte din aceste capitole pot intra în componenţa subiectelor. Atragem atenţia, pentru admiterea la facultate, că nu trebuie neglijate manualele de liceu, care cuprind un mare număr de aplicaţii, mai ales în domeniile ortografiei, vocabularului, stilisticii şi compoziţiei.

Avînd în vedere locul central deţinut de lexic şi gramatică în cadrul seturilor de subiecte, se impune insistenţa asupra problemelor teoretice şi practice încadrabile acestor compartimente. Volumul mare de cunoştinţe şi deprinderi pe care le cuprind şi diversitatea acestora necesită o preocupare particulară pentru sistematizarea şi ierarhizarea materiei, pe module, structuri, algoritmi, astfel încît, în cazul subiectelor teoretice de sinteză sau exerciţiilor combinate (teoretice şi practice în acelaşi timp) să se poată îmbina cu uşurinţă componente ale unor structuri diferite. Practic, în aceste domenii trebuie să se ajungă la performanţa unor automatisme precise şi lesne

Scanned with OKEN Scanner

actualizabile, dublate, firește, de înțelegerea integrală a faptelor și ideilor care compun schemele respective. Singura cale ce poate conduce spre o astfel de reușită este repetarea logică a teoriei și exersarea sistematică a aplicațiilor, cu aprofundarea gradată, de la simplu la complex, de la ușor la dificil. Trebuie reținut că ideile și faptele asociate, corelate, sînt mult mai lesne de înțeles și memorat decît dacă sînt privite individual, separat. De aceea, măcar recapitulările e necesar să se realizeze pe bază de scheme și algoritmi, trecuți în revistă de fiecare dată integral. cu creionul și hîrtia în mînă. Din acest punct de vedere, se dovedește utilă folosirea în mod complementar, pe lîngă manualele școlare, a unor îndrumare metodice, manuale preparatoare, culegeri de teste și exerciții etc., care conțin sinteze teoretice și/sau algoritmi de analiză și construcție lingvistică, exemplificate pe larg prin aplicații diverse. În cazul vocabularului, dată fiind mobilitatea ridicată a unor categorii care-l compun, sursa de material pe care-l pun la dispoziție aceste instrumente metodice este insuficientă, candidații trebuind s-o completeze pe cont propriu prin lecturi bogate și diverse, prin observarea exprimării oamenilor cu prestigiu cultural și prin consultarea permanentă a dicționarelor

Am menționat în mod special faptul că anumite subiecte teoretice date la una dintre ediții se regăsesc în seturile edițiilor ulterioare, chiar la mai multe facultăți sau specializări, pentru a avertiza concurenții asupra pericolului de a trata mai superficial temele date în anii precedenți, în speranța că nu vor reveni în anii următori. Pentru a-i convinge că asemenea presupunere nu este justificată, vom preciza doar că facultățile nu dispun de lista subiectelor date în anii trecuți și mai ales în anul de referință în alte locuri, neputînd deci evita repetările, chiar dacă și-ar propune acest lucru. Desigur că nu e mai puțin falsă și păgubitoare reacția inversă, de a neglija anumite capitole sau probleme pentru că, nefiind prezente în problematica edițiilor de pînă acum, se crede că nu vor fi prezente nici de data aceasta.

Fenomenele de limbă se grupează pe categorii (de exemplu: *derivate*, *compuse*, *sinonime*, *antonime*, *părți de vorbire*, *părți de propoziții*) care au scheme descriptive repetabile sau comparabile, într-o anumnită proporție (de pildă: *definiție*, *disociere* față de alte categorii, *structură*, *clasificare*, *exemple*, *probleme de ortografie-ortoepie*, *flexiune*, *mijloace de realizare* a acesteia).Învățarea fiecărei categorii, subcategorii, clase, subclase, noțiuni împreună cu „schema" în care se încadrează și prin comparație cu alte scheme va asigura candidaților

Scanned with OKEN Scanner

dezinvoltura necesară găsirii rapide a corelaţiilor şi „racordurilor" pe care se presupune tratarea unor subiecte de sinteză de orice tip (şi am văzut că sînt multe şi diverse). În aceeaşi idee, pregătirea teoretică şi abilitatea practică a mînuirii problemelor de limbă nu trebuie abordate separat, ci derivate firesc una din alta, pentru că teoria nu poate fi înţeleasă fără un număr suficient de exemple care s-o justifice şi s-o fixeze, iar aplicaţiile practice nu pot fi efectuate optim fără o fundamentare teoretică adecvată. Maniera aceasta de învăţare se dovedeşte utilă nemijlocit pentru soluţionarea unor subiecte combinate, de teorie şi aplicaţii.

Pregătirea pentru subiectele aplicative se realizează, în principal, prin rezolvarea cu atenţie a tuturor exerciţiilor din manualele pentru gimnaziu şi liceu, al căror evantai acoperă toată gama tipologică de cerinţe regăsibile în concurs. Accentuăm şi aici asupra necesităţii însuşirii practice a algoritmilor şi tehnicilor de rezolvare (etape de analiză, modele de descriere, reguli de construcţie şi transformare, procedee de segmentare şi de limitare, criterii de recunoaştere şi diferenţiere, chei de control şi alte mijloace de autoverificare etc.). Aceşti algoritmi trebuie aplicaţi la un număr cît mai mare de probleme practice, pe care candidaţii le pot găsi în culegerile de exerciţii auxiliare manualelor, mai ales în cele care, dînd soluţiile, oferă posibilitatea autoverificării.

În legătură cu realizarea lucrării în concurs, insistăm asupra a două aspecte.

În primul rînd asupra necesităţii de a se citi cu atenţie formularea subiectelor, care, aşa cum am remarcat, este departe de a fi unitară. Candidaţii nu trebuie să răspundă problemei în general sau cum sînt obişnuiţi, ci cum li se cere. Raportînd diverse subiecte la baremuri, am constatat că pentru cerinţele formulate lapidar, baremurile sînt detaliate şi exhaustive (bineînţeles raportat la programă), omisiunile fiind deci depunctate. Elementele solicitate prin formulările analitice sînt punctate în detaliu, iar aspectele evidenţiate de candidaţi „complementar" sau „suplimentar" nu numai că nu le aduc acestora puncte în plus, dar le creează dezavantaje prin consumul inutil de timp şi prin impresia defavorabilă făcută corectorilor. Evitarea acestor riscuri se face prin adecvarea la cerinţa subiectului. Dacă aceasta e formulată general, răspunsul (sau rezolvarea) trebuie să includă toate elementele prevăzute de programă (sau etapele algoritmului) la tema (sau problema) enunţată, însuşirea schemei fiecărei categorii sau

Scanned with OKEN Scanner

fenomen dovedindu-se din nou indispensabilă. Dacă, prin formulare, se cer în mod expres anumite elemente în legătură cu tema (sau exerciţiul), candidaţii se vor referi numai la acestea (potrivit nuanţei exacte din cerinţă), fără adaosuri, chiar dacă acestea au legătură cu tema.

A doua problemă priveşte modul de redactare şi punere în pagină a lucrării, un fel de carte de vizită pe care corectorul se uită, formîndu-şi o primă impresie globală, favorabilă sau defavorabilă, înainte de a controla conţinutul răspunsurilor şi soluţiilor. Pentru a evita ştersăturile, tăieturile, adaosurile, revenirile, care au un efect supărător mai mare decît pot bănui candidaţii, recomandăm schiţarea structurii răspunsului, chiar cu unele amănunte semnificative, pe ciornă, după care acesta va fi transcris cu grijă, in extenso, pe lucrare. Un detaliu: dacă subiectul cere analiza morfologică şi sintactică, de pildă, trebuie început cu caracterizarea părţii de vorbire şi terminat cu prezentarea părţii de propoziţie, iar dacă cere analiza sintactică şi morfologică ordinea va fi inversă. Şi în cazul altor cerinţe care presupun mai multe etape (recunoaştere şi construcţie, analiză şi construcţie, indicarea unor fenomene şi construirea de enunţuri cu ajutorul lor, construcţie şi transformare etc.), soluţia trebuie să marcheze etapele respective, neconsiderînd acest aspect ca nesemnificativ sau subînţeles. Eventualele abrevieri personale trebuie explicate la prima apariţie în text.

Subiectele de teorie sînt, într-un fel, nişte compoziţii tematice şi, ca orice compoziţie, trebuie structurate şi redactate în mod corespunzător. Momentele compoziţiei sînt, în fond, etapele caracterizării noţiunii, fenomenului sau clasei date prin titlu. Cea mai generală structură cuprinde, din acest punct de vedere: *definiţia* (cu exemple), *descrierea* şi *explicarea* unor caracteristici (cu exemple), *disocierea* de alte noţiuni, fenomene etc., *flexiunea* (dacă e cazul), *efectele* în diverse planuri (probleme ortografice, funcţii sintactice, valori stilistice etc.), *detalii tehnice* folosite în aplicaţii (mijloace de legătură sau introductive, analogii, întrebări, topică). Fiecare problemă va insera, în etapa cuvenită, detaliile specifice. Redactarea trebuie să fie simplă, clară, concisă, fără înfloriturі stilistice şi ambiguităţi, într-o limbă literară îngrijită (vor fi evitate cuvintele populare şi familiare) şi folosind terminologia consacrată în manualele şcolare şi în lucrările lingvistice de nivel elementar.

Scanned with OKEN Scanner

II. BREVIAR TEORETIC ŞI ÎNDRUMAR PRACTIC

A. FONETICA

1. PREVEDERILE PROGRAMEI

Fonetica se studiază în cea mai mare parte în clasa a V-a. Unele aspecte se regăsesc, destul de sporadic, în exerciţiile de ortografie şi ortoepie din manualele celorlalte clase gimnaziale şi în cele de liceu.

Principalele probleme de fonetică cuprinse în programă sînt: **sunetele** (vocale, semivocale, consoane; diftongi, tritongi, hiat), **literele** (alfabetul, corespondenţa cu sunetele; grupuri de litere), **silaba** (reguli şi excepţii de despărţire în silabe), **accentul** (raportul său cu silaba), **ortoepia** şi **ortografia**.

2. NOŢIUNI TEORETICE

Sunetele (respectiv corespondenţele lor grafice, **literele**) sînt cele mai mici unităţi ale limbii. În limba română ele sînt: **vocale** - pot fi pronunţate continuu, neîntrerupt, fără ajutorul altor sunete şi pot forma singure silabe (*a*, *e*, *i*, *o*, *u*, *ă*, *â/î*); **semivocale** - se pronunţă ca vocalele, sînt mai scurte decît acestea şi nu pot forma singure silabe, deci nu pot fi rostite fără ajutorul altor sunete (*e* din *seară*; *i* din *piaţă*; *o* din *poartă*; *u* din *cuarţ*); **consoane** - se pronunţă întrerupt sau anevoios din cauza lipirii sau apropierii limbii sau buzelor de alte organe din cavitatea bucală, de aceea trebuie sprijinite în rostire de vocale, nu pot forma singure silabe (*b*, *k*, *c*, *č*, *k'*, *d*, *f*, *g*, *ğ*, *g'*, *h*, *j*, *l*, *m*, *n*, *p*, *r*, *s*, *ş*, *t*, *ţ*, *v*, *z*).

Diftongii sînt grupuri formate dintr-o vocală şi o semivocală care se pronunţă în aceeaşi silabă (*ea* din *seamă*; *ia* din *viaţă*; *ie* din *iese*; *oa* din *poate*; *ău* din *rău* etc.). **Triftongii** sînt grupuri formate dintr-o vocală şi două semivocale care se

pronunţă în aceeaşi silabă (*eau* din *şleau*; *iai* din *trăiai*; *oai* din *lupoaică* etc.). **Hiatul** înseamnă două vocale care se succed în cuvînt (sau în două cuvinte alăturate), dar formează silabe diferite (*oo* din *zoologie*; *ia* din *pian*; *ea* din *creat*; *uo* din *afectuos* etc.).

Literele sînt semnele grafice ale sunetelor. **Alfabetul** limbii române reprezintă cele 31 de litere puse în ordinea tradiţională cunoscută: *a* (ca şi celelalte vocale, se citeşte cum se scrie), *ă*, *â*, *b* (cînd e singură se citeşte *be*), *c* (*ce*), *d* (*de*), *e*, *f* (*fe*), *g* (*ghe*), *h* (*ha*), *i*, *î*, *j* (*je*), *k* (*ca*), *l* (*le*), *m* (*me*), *n* (*ne*), *o*, *p* (*pe*), *q* (*chiu*), *r* (*re*), *s* (*se*), *ş* (*şe*), *t* (*te*), *ţ* (*ţe*), *u*, *v* (*ve*), *w* (*dublu ve*), *x* (*ics*), *y* (*i grec*), *z* (*ze*).

Silaba este unitatea imediat superioară sunetului. Ea cuprinde un sunet sau un grup de sunete care se pronunţă cu un singur impuls respirator (sau o singură deschidere a gurii, cum se mai spune). Orice silabă conţine o vocală şi numai una. Poate fi formată dintr-un sunet (*a* mea), din mai multe sunete alăturate din acelaşi cuvînt (*ma*-să), din două cuvinte sau părţi de cuvinte diferite (*l-am* văzut, *mi-a*duc aminte, înfăşurat în hai*na-mi*).

Cuvintele pot fi monosilabice (*om*) sau plurisilabice (*ca-să*, *a-ri-pă*, *ca-ran-ti-nă* etc.).

Accentul înseamnă intensitatea mai mare cu care este pronunţată una din silabele oricărui cuvînt polisilabic. În limba română accentul se pune de cele mai multe ori pe ultima (*cîntá*, *salteá*) sau penultima (*mérge*, *peréte*) silabă. Poate apărea, mai rar, şi pe alte silabe (*cámeră*, *véveriţă* etc.). Există cuvinte diferite ca sens, dar formate din aceleaşi sunete (respectiv litere), singura deosebire formală între ele constînd în modul de accentuare (*cópii-copíi*, *cîntă-cîntă*, *háină-haínă* etc.). Accentul se pune întotdeauna pe vocală, niciodată pe semivocală sau pe consoană.

3. PROBLEME PRACTICE

Deşi foarte restrînse numeric, noţiunile de fonetică se regăsesc într-un mare număr de aspecte practice de limbă, îndeosebi în reguli ortoepice şi ortografice. Fonetica se dovedeşte, astfel, un domeniu de interes mai larg decît se apreciază în mod obişnuit.

Prezentăm mai jos cîteva din cele mai importante reguli de ortografie şi ortoepie derivate din probleme de fonetică.

Scanned with OKEN Scanner

a. Corespondenţa dintre litere şi sunete

În general, fiecare literă a alfabetului românesc notează un sunet şi numai unul. Există însă şi cîteva excepţii:

- aceeaşi literă notează sunete diferite: *c, g* notează pe *č, ğ* cînd sînt urmate de *e, i* (*centru, cireş, gen, girafă*), pe *k', g'* cînd sînt urmate de *he, hi* (*chemare, chiriaş, ghete, ghiocel*) şi pe *k, g* în restul situaţiilor (*casă, gard*); *w* notează pe *v* (*wat*) sau pe *u* (whisky);
- o singură literă notează grupuri (diferite) de sunete: *x* notează pe *cs* (*telex, complex*) sau *gz* (*examen, exerciţiu*);
- un grup de litere notează un sunet: *che* din *cheamă*; *ghe* din *gheaţă, ci* din *treci, gi* din *tragi*;
- litere (uneori grupuri de litere) diferite notează acelaşi sunet: *î* şi *â* (*în, coborî, mână, român, Brâncuşi*) *c, k,* şi *qu* (*carte, karate, Kogălniceanu, Quatar*); *v* şi *w* (*vară, wat, Weber*), *i* şi *y* (*iarnă, yoga, York*), *u* şi *w* (*uita, whisky, Washington*).

b. Despărţirea cuvintelor în silabe

- **Regulă:** Două silabe alăturate împart unităţile pe care le cuprind în mod egal, cînd e vorba de două vocale (în hiat: *pi-an*) sau de două consoane intervocalice (*car-te*) şi în favoarea silabei secunde în cazul altor categorii de secvenţe consonantice intervocalice: cînd e o singură consoană (sau semivocală) intervocalică, aceasta trece la silaba următoare (*ca-să, no-uă*); cînd sînt trei şi mai multe consoane intervocalice, prima trece la prima silabă şi celelalte la silaba următoare (*nos-tru, ab-stract*).

Excepţii de natură fonetică: Unele grupuri de consoane nu respectă regula de mai sus: grupurile de două consoane care au pe poziţia secundă pe *l, r,* iar pe prima poziţie una din consoanele *b, c, d, f, g, h, p, t, v* trec în totalitate în silaba următoare (*ca-blu, sa-cru, co-dru, co-tlet* etc.); în schimb, grupurile de trei consoane *lpt, mpt, mpţ, ncş, ncţ, ndv, ncv, rct, rft* şi *stm* se împart în favoarea primei silabe, la care trec două din cele trei consoane (*sculp-tură, somp-tuos, punc-tuaţie, funcţionar, delinc-vent* etc.).

- **Excepţii de natură morfologică:** Cuvintele formate în limba română prin compunere sau derivare se despart astfel încît să nu fie afectate elementele componente: *ast-fel, savant-lîc, ne-stabil, nici-o-dată.*

Scanned with OKEN Scanner

c. Alte probleme practice (de ortoepie şi ortografie).

- *e* se pronunţă *ie* în cuvinte vechi (*eu*, *este*, *piele* etc.) şi *e* în neologisme (*aer*, *epocă*, *poet* etc.);

- tendinţa limbii române de a evita sau înlătura hiatul se concretizează în : - unirea (într-o silabă), prin **cratimă** a două cuvinte, cînd vocala finală a primului ar forma hiat cu vocala iniţială a celuilalt (*te-am* văzut, *le-ai* auzit); - suprimarea uneia dintre vocalele aflate în situaţia descrisă anterior (*m-a* cunoscut, *într-un* oraş);

- cînd suprimarea unuia sau mai multor sunete (de regulă a unei silabe) se face întîmplător (în general în limbajul popular, familiar) se foloseşte apostroful (*un'te* duci, *cin'te* vede), care se dovedeşte astfel, ca şi cratima, un semn ortografic cu funcţie fonetică;

- **semnele ortografice** contribuie, alături de litere, la consemnarea în scris a unor fenomene fonetice. Alături de **cratimă** (sau liniuţă de unire) şi **apostrof**, deja prezentate, intră în această categorie **linia de despărţire** (desparte două cuvinte dintre care cel puţin unul este compus: *nipono-sud-coreean*), **bara** (km./h), **punctul** (folosit în abrevieri: *S.R.L.*, *prof.*, *M.Eminescu*), **parantezele** (marchează omiterea unui fragment de text).

N.B. Unele dintre acestea (**cratima**, **punctul** şi **parantezele**) sînt folosite şi ca semne de punctuaţie, cu alte funcţii fireşte.

- după consoanele *ş*, *j* se scrie *-ea* numai cînd această secvenţă face parte dintr-un sufix (*greşeală*, *clujean*); în restul situaţiilor se scrie *-a* (*şase*, *birjar*, *aşază*, *înşală*, *şade*); după aceleaşi consoane se scrie *-ă* şi nu *-e* în finala unor cuvinte ca *uşă*, *grijă*;

- **prefixele** *des-*, *răs-* (*desface*, *răsplată*) se scriu *dez-*, *răz-* înainte de una din consoanele sonore (*b*, *d*, *g*, *v*, *m*, *l*, *r*): *dezbate*, *răzgîndi*. Aceeaşi formă o capătă prefixul *des-* şi înainte de o vocală (*dezinteres*), iar înaintea uneia din consoanele *s*, *ş*, *j*, *z* pierde consoana finală (*desaliniza*, *dejuga*, *dezice*);

- **prefixul** *con-* (*consătean*) devine *co-* înainte de una din consoanele *n*, *l*, *r* sau de o vocală (*conaţional*, *colocatar*, *corupt*, *coautor*) şi *com-* înainte de una din consoanele *b*, *p* (*combate*, *compătimi*); de altfel, consoana *n* devine *m* întotdeauna cînd precedă una din consoanele *b*, *p* (*bomboane*, *îmbuna*, *împărţi*, *împărat*);

- **consoanele duble** apar în limba română numai la întîlnirea unui prefix terminat în consoană cu o temă care începe cu aceeaşi consoană (*interregional*, *înnopta*, *transsaharian*);

- unele **nume de personalităţi** se scriu cu ortografia originală: *Alecsandri*, *Hasdeu*, (se citeşte *Haşdeu*), *Negruzzi* (se citeşte *Negruţi*), *Russo* etc.

Scanned with OKEN Scanner

B. VOCABULARUL

1. PREVEDERILE PROGRAMEI

Problemele de vocabular sînt distribuite în doze comparabile, de dificultate crescîndă, în programele (şi manualele) celor 4 clase gimnaziale, fiind reluate, consolidate şi nuanţate, prin aplicaţii (compoziţii, exerciţii de ortografie şi cultivarea limbii), în programele şi manualele generale pentru liceu. În liceele de profil umanist, ele sînt trecute în revistă, teoretic şi practic, în cadrul unui capitol special din manualul de limba română pentru clasele a IX-a şi a X-a (liceele pedagogice), respectiv a XI-a (liceele de filologie-istorie). Aspecte de vocabular se regăsesc, într-o oarecare măsură, şi în lecţiile de literatură, unde sînt însă privite mai ales prin prisma efectelor expresive.

Noţiunile de vocabular incluse în programă pot fi structurate în cîteva module: **vocabularul** (definiţie, subdiviziuni, mijloace de îmbogăţire); **vocabular fundamental** şi **masa vocabularului** (incluzînd şi categorii speciale: regionalisme, neologisme, arhaisme, termeni de argou şi de jargon), **componenţa etimologică a vocabularului**; **cuvîntul** (definiţie, structură), **familia de cuvinte** (cuvînt de bază, cuvînt derivat; cuvînt compus; rădăcină, sufixe, prefixe, procedee de compunere); **cuvînt şi sens** (sens de bază, sens secundar, sens figurat, sens contextual, polisemie, modificări semantice); **raporturi semantice** între cuvinte (sinonime, omonime, antonime, paronime), **calităţi stilistice** (proprietatea, precizia, claritatea) şi **greşeli** sau **deficienţe** în utilizarea cuvintelor (pleonasm, tautologie, expresii parazitare, şabloane).

2. NOŢIUNI TEORETICE

a. Vocabularul (definiţie, clasificare)

Vocabularul (sau **lexicul**) reprezintă ansamblul cuvintelor unei limbi. În limba română contemporană funcţionează, potrivit dicţionarelor actuale, circa 120.000 de cuvinte.

Cuvintele limbii române pot fi clasificate din diverse puncte de vedere. Cel mai cunoscut criteriu îl reprezintă importanţa funcţională a cuvintelor, concretizată în gradul de cunoaştere şi folosire de către vorbitori, locul obiectelor şi noţiunilor denumite în raport cu uzul social şi individual, vechimea în

Scanned with OKEN Scanner

limbă, stabilitatea formală şi semantică, bogăţia şi diversitatea familiilor lexicale pe care le formează, prezenţa în locuţiuni şi expresii etc. Pe această bază, vocabularul se divide în două categorii: **vocabularul fundamental** (numit şi **de bază, reprezentativ**) sau **fondul lexical principal** şi **masa** (sau **restul**) **vocabularului.**

■ Prima categorie, **vocabularul fundamental**, redusă numericeşte (în limba română cuprinde circa 1500 de cuvinte) include cuvintele cunoscute şi folosite de toţi vorbitorii, pentru că exprimă noţiuni de importanţă vitală pentru om. Acestea sînt, în regulă generală, cuvinte vechi în limbă, stabile, cu rol esenţial în construirea enunţurilor şi în formarea de derivate, compuse şi locuţiuni. Ele reprezintă, de fapt, nucleul funcţional al limbii. Concret, cuvintele din vocabularul fundamental denumesc obiecte de uz general (*masă*, *casă*, *carte* etc.); părţi ale corpului omenesc (*ochi*, *cap*, *mînă* etc.); animale şi păsări domestice (*cîine*, *pisică*, *găină* etc.); arbori şi fructele lor (*măr*, *păr*, *pară*, *prun*, *prună* etc.); însuşiri, culori (*bun*, *rău*, *mare*, *mic*, *frumos*, *alb*, *negru*, *roşu*, *galben* etc.); relaţii de rudenie (*tată*, *mamă*, *frate*, *soră*, *soţ*, *soţie*, *fiu*, *fiică* etc.); stări şi acţiuni (*a merge*, *a munci*, *a vrea*, *a mînca*, *a şti*, *a putea*, *a face* etc.); diviziuni ale timpului (*an*, *lună*, *zi*, *ianuarie*, *luni*, *marţi* etc.) şi spaţiului (*aici*, *acolo*, *sus*, *jos* etc.), cantităţi (*unu*, *doi*, *trei* etc.) etc. La acestea se adaugă părţile de vorbire (articole, pronume, prepoziţii, conjuncţii, verbe auxiliare) cu rol de instrumente gramaticale, fără de care nu pot fi construite propoziţii şi fraze.

■ A doua categorie, **masa vocabularului**, cuprinde restul cuvintelor, care, deşi numeroase, sînt întrebuinţate rar, foarte rar sau sporadic, multe dintre ele numai în colectivităţi sau situaţii speciale. În această categorie intră cea mai mare parte e *neologismelor* actuale (cuvinte nou apărute în limbă, prin împrumut din alte limbi - *aeroport*, *container*, *diversiune*, *fiolă*, *implementa*, *mesager*, *protecţie*, *rată*, *scenariu*, *televizor* etc. - sau prin creaţie, de la elemente existente în limba română - *aclimatizare*, *decorticator*, *finanţare*, *lacunar*, *principial* etc.), *arhaismele* (cuvinte sau forme vechi, ieşite din uz: *agă*, *călăraş*, *cestiune*, *diac*, *gealat*, *hatman*, *pîrcălab*, *poporal*, *sară*, *visterie* etc.), *regionalismele* (cuvinte folosite numai în anumite regiuni: *bojdeucă*, *curechi*, *harbuz*, *omăt* - Moldova; *deliu*, *fiştecine*, *pogon* - Muntenia; *bai*, *bolund*, *cătană* - Transilvania; *brabete*, *lubeniţă* - Oltenia), termenii de **argou**

(termeni transformaţi semantic sau formal, de anumite colectivităţi relativ închise cu intenţia de a nu fi înţeleşi de restul vorbitorilor: *a se bunghi*, *gagică*, *mişto*, *pîrnaie*, *poteră*, *gabor*, *verzişori*, *parai*, *papagal*, *habib* - în argoul „bişniţarilor"; *diriga*, *mate*, *profu*, *bac* - în argoul elevilor) şi de *jargon* (termeni din alte limbi, neadaptaţi încă limbii române şi folosiţi insistent şi, uneori, defectuos sau neglijent, de unele categorii sociale sau profesionale ca urmare a snobismului, dorinţei de detaşare de alte categorii sau pretinsei superiorităţi intelectuale: *au revoir*, *bonjour*, *business*, *darling*, *fair play*, *bye-bye*, *hallo*, *mon cher*, *week-end*).

Frecvenţa redusă a cuvintelor din masa vocabularului nu diminuează cu nimic necesitatea şi utilitatea acestora în cadrul limbii. De pildă, terminologiile de specialitate (tehnice, ştiinţifice, profesionale, sectoriale) sînt de neconceput fără neologisme, limbajul familial este bogat „împănat" cu termeni regionali, de argou şi de jargon, iar limbajul (stilul) artistic (beletristic) folosit în operele caracteristice unor curente şi specii literare preferă, pentru culoarea lor, cuvintele arhaice, regionale şi limbajele de grup. Masa vocabularului constituie zona care asigură de fapt dinamica limbii. Aici se află „laboratorul" în care se îmbogăţeşte şi se înnoieşte lexicul, ca urmare a introducerii de cuvinte noi, create prin mijloace interne sau împrumutate din alte limbi, şi a eliminării treptate a termenilor care n-au reuşit să se impună sau să se păstreze în uz.

b. Îmbogăţirea vocabularului

Mijloacele (sau **procedeele**) **interne** de îmbogăţire a vocabularului se referă la crearea unor cuvinte noi, pornindu-se de la cuvintele existente în limbă, prin **derivare**, **compunere** sau **schimbarea valorii gramaticale**.

Formarea unor cuvinte noi în limba română este posibilă datorită faptului că unităţile lexicale (cuvintele) nu se prezintă ca un bloc nediferenţiat, ci ca o structură formată din mai multe elemente componente, care pot fi înlocuite cu alte elemente de acelaşi tip, dar cu semnificaţie diferită. Aceste elemente, care constituie **structura morfologică** a cuvîntului, sînt: **rădăcina** (sau **radicalul**), care reprezintă elementul comun mai multor cuvinte cu sens apropiat; **prefixele** şi **sufixele** (numite împreună **afixe**), particule care se adaugă înaintea, respectiv în urma, rădăcinii, formând astfel cuvinte noi, faţă de cuvîntul din care s-a desprins rădăcina; **tema**, formată din

rădăcină, prefixe şi sufixe; **desinenţele**, particule care se adaugă după temă pentru a exprima anumite categorii gramaticale.

De exemplu, în cuvintele *ştiu*, *ştie*, *ştim*, *ştiinţe*, *ştiutoare*, *neştiutori*, *înştiinţa*, rădăcină este *şti-* prefixe sînt *ne-*, *în-*, sufixe: *-inţ(ă)*, *-(u)tor/-(u)toare*, *-inţa*, desinenţe *-u*, *-e*, *-m*, *-e*, *-e*, *-i*.

Aşadar, sensul comun al cuvintelor de mai sus este dat de rădăcină, care le este comună, sensurile diferite (dar apropiate, datorită rădăcinii) sînt date de prefixe şi sufixe, iar valorile gramaticale sînt date de desinenţe. De menţionat că unele categorii gramaticale sînt exprimate şi prin sufixe, care se numesc, de aceea, **sufixe gramaticale**. De fapt, desinenţele servesc la exprimarea categoriilor **gen, număr, caz, persoană**, aşa cum s-a văzut din exemplele de mai sus, iar sufixele gramaticale sînt folosite pentru exprimarea **modului** (*-ind* din *ştiind* pentru gerunziu; *-a* din *mînca* pentru infinitiv etc.) sau **timpului** (*-a* din *ştiam*, pentru imperfect; *-u-* din *ştiui*, pentru perfect simplu etc.). Ca mijloace suplimentare, se folosesc şi **alternanţele** (schimbări fonetice în rădăcini sau temă), aşa cum este cazul *-t-/-ţ-* din *parte/părţi*, respectiv *-o-/-oa-* din *ştiutor/ştiutoare*.

■ **Derivarea** reprezintă mijlocul (sau, mai propriu, procedeul) principal de creare a unor cuvinte noi în limba română. Acesta constă în formarea unor cuvinte noi prin adăugarea sufixelor lexicale ori a prefixelor la rădăcinile unor cuvinte existente în limba română.

Derivarea cu sufixe este foarte productivă în limba română, care foloseşte pentru aceasta circa 500 de sufixe.

Derivatele obţinute în urma ataşarii sufixelor pot fi clasificate, în funcţie de părţile de vorbire cărora le aparţin, în: *substantivale* (*învăţător*, *ştiinţă*), *adjectivale* (*auriu*, *prietenesc*), *verbale* (*a întemeia*, *a pietrui*), *adverbiale* (*furiş*, *tinereşte*), iar după înţeles (sau după criteriul semantic), în: *augmentative* (*copilandru*, *băieţoi*), *diminutivale* (*studenţaş*, *fetiţă*, *căsuţă*), *de agent* (*fierar*, *croitor*, *buldozerist*), *colective* (*brădet*, *apăraie*, *studenţime*), pentru denumirea unor *abstracte* (*lîncezeală*, *credinţă*, *mîndrie*), *persoane* (*Ionescu*, *Deleanu*), *locuri* (*Bucureşti*, *Cucuteni*).

Derivatele cu prefixe, mult mai puţin numeroase decît cele cu sufixe, pot fi vechi (latine: *a desface*, *străbunic*; slave: *nenoroc*, *a răscroi*) sau noi (*antebraţ*, *anticorp*, *compatriot*, *extraşcolar*, *postbelic*, *ultrasunet*). Ele păstrează, de regulă, partea de vorbire a cuvîntului de la care s-au format. De cele

Scanned with OKEN Scanner

mai multe ori e vorba de *substantive* (*bunic - străbunic*; *sătean - consătean*; *acţiune -interacţiune*); *adjective* (*drept - nedrept*; *şcolar - extraşcolar*; *indicat - contraindicat*); verbe (*a muta - a strămuta*; *a socoti -a resocoti*; *a face - a desface*). Nu toate prefixele limbii române sînt *active* (sau *productive*). Pot fi menţionate ca fiind folosite mai frecvent: *anti-* (*antiatomic*), *des-* (*descompus*), *de-* (*a decoji*), *în-* (*a îndoi*), *pre-* (*prestabilit*), *răs-* (*a răstălmăci*), *re-* (*reluat*), *stră-* (*străbunic*), *sub-* (*subansamblu*), *supra-* (*supraaglomerat*), *super-* (*superspecialist*).

Multe prefixe sînt folosite pentru exprimarea raportului antonimic: *a-/an-* (*atemporal, analfabet*), *i-/-in* (*imoral, inestetic*), *des-* (*a desfăşura*), *ne-* (*nepriceput*), *contra-* (*contraatac*) etc.

Semnalăm situaţiile de **dublă şi triplă prefixare** (prezenţa a două sau trei prefixe în acelaşi cuvînt): *descompune, nerefăcut, nedesfăcut, nestrămutat, reînnoda, supraîndulcit.*

■ **Compunerea** este mijlocul intern de îmbogăţire a vocabularului care constă în unirea a două sau a mai multor cuvinte (întregi sau abreviate) existente în limbă, pentru a forma un cuvînt nou.

Compusele din cuvinte întregi pot fi obţinute prin **alăturare** (*roz-alb, mecanic-şef, floarea-soarelui, de lîngă, ca să, Crişul Alb, Tîrgu-Jiu*) sau prin **contopire** (*a binevoi, bunăstrare, treizeci, niciodată*). În funcţie de partea de vorbire rezultată, pot fi: **substantivale** (*cîine-lup, Valea Jiului, bunăvoinţă, pierde-vară*), **adjectivale** (*muzical-coregrafic, alb-gălbui, atotputernic*), **pronominale** (*dumneata, cealaltă, fiecare*), **adverbiale** (*astfel, după-amiază*).

Compusele din sau cu **abrevieri**, din ce în ce mai răspîndite în ultimul timp, pot fi create: din **iniţiale** de cuvinte (*C.F.R., LAR, s.r.l., s.a.*); din **iniţiale şi fragmente** de cuvinte (*TAROM* = Transporturi Aeriene Române, *ADAS* = Administraţia Asigurărilor de Stat); din **fragmente** de cuvinte (*PLAFAR* = plante farmaceutice; ROMAVIA - România + aviaţie; ROMARTA - România + arta); din **fragmente de cuvinte şi cuvinte întregi** (PRONOSPORT = pronostic de sport).

■ **Schimbarea valorii gramaticale** este un mijloc intern de îmbogăţire a vocabularului care constă în trecerea unui cuvînt de la o parte de vorbire la alta, de regulă prin articulare: *de la adjective la substantive* (*verdele, binele* meu; *greul* pămîntului); *de la pronume, adverbe sau gerunzii la adjective* (cartea *aceasta*, alergător *rapid*, lebăda *murindă*); *de la adjective sau substantive la adverbe* (desenează *frumos*, *iarna* se practică schiul, iar *vara* înotul).

Scanned with OKEN Scanner

Familia lexicală este alcătuită din cuvintele formate, prin derivare, compunere ori schimbarea valorii gramaticale de la același cuvînt (numit, de aceea, cuvînt *de bază*). De exemplu, familia lexicală a cuvîntului *piatră* cuprinse termenii *piatră-acră*, *Piatra-Arsă*, *pietricică*, *pietricea*, *a pietrui*, *pietruit*, *nepietruit*, *împietri*, *împietrit*, *pietroi*, *pietrar*, *pietrărie*, *pietriș*, *pietruire*, *împietrire*, *împietruire*, *repietruit*.

■ **Împrumutul** este **mijlocul extern** cel mai important de îmbogățire a vocabularului, fiind rezultatul conviețuirii, vecinătății sau colaborării culturale între popoare. În această categorie se încadrează atît împrumuturile vechi (slave - *drag*, *glas*, *a iubi*, *muncă*, *zid*; maghiare - *belșug*, *chin*, *hotar*, *oraș*, *viclean*; turcă - *chibrit*, *halva*, *iaurt*, *tutun*; greacă - *condei*, *dascăl*, *a plictisi*, *taifas*), cît și cele moderne (franceze - *afiș*, *automobil*, *economie*, *gară*, *piesă*; latină literară - *civil*, *liber*, *natură*, *salva*; italiană - *acont*, *campion*, *capodoperă*, *viră-ment*; rusă - *agrotehnică*, *reportaj*; germană - *bormașină*, *coca*, *rucsac*; engleză - *fotbal*, *meci*, *parching*, *set*).

c. Semantica

Semantica se ocupă cu studiul sensurilor cuvintelor.

■ **Sensul** (sau **conținutul**) este a doua latură a cuvîntului, formînd împreună cu structura formală (sau **expresia**) a acestuia o unitate inseparabilă. El se referă la înțelesul pe care vorbitorii îl atribuie unui cuvînt. De fapt, cuvintele care au un singur sens (**monosemantice**) sînt puține, fiind de regulă **termenii tehnico-științifici** (*catetă*, *atom*, *citoplasmă*, *utilaj* etc.). Majoritatea cuvintelor limbii române sînt **polisemantice** (au mai multe sensuri). Unul dintre sensurile fiecărui astfel de cuvînt este **fundamental** (sau **de bază**). Celelalte sensuri, numite **secundare**, derivă din acesta. De pildă, sensul fundamental al cuvîntului *poartă* este cel de „parte a gardului unei curți, care se poate deschide și închide, pentru a permite accesul în și din curte". De la acesta derivă sensurile secundare „intrarea într-o întreprindere, controlată de portar" și "cadrul dreptunghiurilor prin care se înscriu golurile la fotbal, handbal, hochei". Unele sensuri secundare nu pot fi sesizate decît atunci cînd sînt folosite în contexte, de aceea se numesc și **contextuale** (de exemplu: "carte cu *preț* mare" față de „carte de *preț*").

Pe lîngă aceste **sensuri proprii**, folosite în mod curent, apar în mod frecvent și **sensuri figurate**, create în vorbirea expresivă, îndeosebi în operele literare. Un exemplu îl constituie

poarta, deschisă „printre nouri", din poezia lui Eminescu.

Sensurile secundare provin din sensuri figurate care au pierdut caracterul expresiv. Acestea apar prin **trecerea** (sau **transferul**) denumirii unui obiect asupra altuia, ca urmare a unei legături existente sau stabilite imaginar de vorbitori între aceste obiecte.

■ **Schimbările de sens** rezultate în urma transferului sînt, de fapt, mijloace semantice de îmbogăţire şi înnoire a vocabularului, fiind clasificate, în funcţie de aceste legături (sau asociaţii), în mai multe tipuri, numite **figuri de stil** (sau **tropi**). Cele mai importante dintre acestea sînt **metafora, metonimia** şi **sinecdoca**.

Metafora realizează transferul de nume de la un obiect la altul, pornind de la asemănarea între aceste obiecte (de exemplu: *piciorul* scaunului, prin comparaţie cu *piciorul* omului). **Metonimia** se referă la transferul unui cuvînt de la un obiect la altul în urma sesizării unei relaţii calitative constante între aceste obiecte (de exemplu: persoană pentru lucru - un *Grigorescu* autentic; recipientul pentru conţinut - o *maşină* de porumb). Sinecdoca, apropiată de metonimie, priveşte trecerea unui cuvînt de la un obiect la altul care cuprinde sau se cuprinde în primul, fiind vorba deci tot de o relaţie constantă, dar de natură cantitativă (exemple: *românul* s-a născut poet; ne-am cumpărat un *acoperiş*; avea la gît o *nurcă*).

■ **Raporturi semantice între cuvinte**

Omonimele sînt cuvinte care au formă identică, dar sensuri diferite. Exemple: *bancă* „scaun cu pupitru în faţă" - *bancă* „instituţie financiară"; *port* „îmbrăcăminte" - *port* „amenajare portuară" - eu *port*. Ele sînt de multe ori desprinse unul din altul sau din al treilea, fiind deci iniţial componente ale unui cuvînt polisemantic.

Paronimele sînt cuvinte foarte apropiate ca formă, dar diferite ca sens. Exemple: *original - originar, complement - compliment, oral - orar*.

Sinonimele sînt cuvinte cu forme diferite, dar care au sensuri identice sau foarte apropiate. Exemple: *a vorbi - a spune - a zice; deştept - inteligent - isteţ; cupru - aramă*.

Antonimele sînt cuvinte (aparţinînd aceleiaşi părţi de vorbire) care au sensuri diametral opuse. Exemple: *bun - rău, drept - nedrept, bucurie - necaz, egal - inegal, a urca - a coborî, a face - a desface*.

Tipurile speciale de raporturi semantice, prezentate mai sus, stimulează concurenţa între cuvinte şi, implicit, îmbogăţirea şi înnoirea vocabularului, atît pe latura formei, cît şi pe cea a înţelesului, dînd rigoare şi dinamism structurilor lexicale.

Scanned with OKEN Scanner

d. Componenţa etimologică a vocabularului limbii române

Procesul de îmbogăţire şi înnoire a limbii române se desfăşoară fără încetare din momentul constituirii ei, în secolul al VII-lea, prin evoluţia **latinei**, vorbită împreună de colonii şi veteranii latini şi de băştinaşii daci timp de cîteva secole, şi preluarea unor elemente din **substratul dacic** (*abur*, *brad*, *copil*, *fluier*, *moş*, *pîrîu*, *sîmbure*, *vatră*). Ulterior constituirii limbii române, vocabularul său se îmbogăţeşte permanent, prin mijloace interne şi externe, ajungînd la actuala configuraţie, predominant latină (60 % din lexicul fundamental al românei este de origine latină, procent care în circulaţie de ridică la 80 %), care, alături de structura gramaticală, şi ea latină, asigură caracterul **romanic al limbii române.**

Împrumuturile **slave, maghiare, turceşti, greceşti, ruseşti** dau culoarea specifică românei în raport cu limbile romanice surori (*italiana*, *spaniola*, *portugheza*, *franceza*, *catalana*, *retoromana*, *sarda*), în timp de creaţiile interne şi împrumuturile moderne din latina literară, franceză, italiană întăresc caracterul romanic al lexicului românesc.

3. PROBLEME PRACTICE

Cele mai numeroase şi mai supărătoare greşeli de limbă se înregistrează în domeniul lexicului. Ele apar chiar în vorbirea şi scrisul unor oameni cu pretenţii de cultură. Cauza principală rezidă în insuficienta preocupare, la nivel social (în şcoală şi în afara ei) şi individual, pentru învăţarea lexicală, în condiţiile în care vocabularul, aflîndu-se într-un continuu proces de schimbare, poate fi mai greu normat.

Practic, dacă folosirea corectă a limbii române din punct de vedere fonetic şi gramatical se poate învăţa încă din gimnaziu, aspectele de vocabular necesită un efort neîntrerupt şi crescînd, pe măsura îmbogăţirii şi perfecţionării bagajului de cunoştinţe generale.

Mecanismul de bază al înţelegerii şi abilităţii lexicale trebuie însuşit însă în şcoală, preocuparea ulterioară concentrîndu-se asupra utilizării acestui mecanism pentru soluţionarea unor fenomene de vocabular neclare sau inedite.

Importanţa practică deosebită a problemelor de vocabular este recunoscută, indirect, de către propunătorii de subiecte pentru concursurile de admitere în licee, şcoli postliceale şi

Scanned with OKEN Scanner

facultăţi, care, la ediţiile din 1990, 1991 şi 1992, au introdus în seturile de subiecte o mare diversitate de exerciţii lexicale. Din punctul acesta de vedere, putem spune că vocabularul este prezent în subiectele de admitere în doze comparabile cu morfosintaxa, care, pînă de curînd, domina, solitară, tabloul cerinţelor puse în faţa concurenţilor.

Pornind de la situaţia descrisă, ne propunem să selectăm şi să prezentăm cîteva aspecte practice care ni se par esenţiale pentru receptarea şi folosirea noţiunilor teoretice, în vederea rezolvării exerciţiilor date la concursuri şi a analizei şi construcţiei lexicale în general.

a. Prevederile programei

Problemele practice de vocabular se regăsesc în programa de limba română pentru gimnaziu şi liceu, care prevede, printre obiectivele specifice, ilustrarea prin exemple a noţiunilor lexicale; definirea, cu ajutorul dicţionarului, a sensului (sensurilor) unor cuvinte; analiza structurii unor cuvinte derivate şi compuse; recunoaşterea, extragerea, schimbarea sau înlocuirea unor categorii de cuvinte din (în) diverse contexte; construirea unor enunţuri în care să apară anumite fenomene lexicale.

Aceste obiective stau la baza tipurilor de exerciţii de vocabular întîlnite în manualele şcolare şi în culegerile didactice auxiliare şi folosite în cadrul subiectelor pentru concursurile de admitere.

Principiile şi tehnicile care pot facilita rezolvarea unor astfel de cerinţe nu formează un algoritm propriu-zis, coerent şi complex, ci o sumă de deprinderi şi precauţii care facilitează exersarea lexicală, în cadrul concursurilor sau în uzul lingvistic curent.

Structurăm aceste probleme pe fenomene de vocabular, pe clase lexicale şi mijloace (sau procedee) de formare a unei conduite (abilităţi) lexicale adecvate.

b. Probleme privind forma cuvintelor

Este vorba în principal de reguli de ortografie (în sensul foarte larg al termenului) care derivă din sau sînt corelate cu aspecte lexicale. Cele mai frecvent întîlnite privesc disocierea formei literare a unor cuvinte de variantele ei neliterare, adaptarea împrumuturilor externe, construcţia şi analiza cuvintelor formate în limba română.

■ **Forma literară** a unor cuvinte este concurată, în uzul literar al unor vorbitori, de variantele ei literare.

Scanned with OKEN Scanner

Astfel, arhaisme, regionalisme sau forme populare ca *mulţămire, de-amu, frăţîne-său, să deie, pănă, să vază, aista, uşe, (eu) lucru, gioc* sînt folosite în locul perechii lor literare *mulţumire, de-acum, fratele său (lui), să dea, pînă, să vadă, (eu) lucrez, joc, acesta, uşă.*

Cauza rezidă în insuficienta disociere între lexicul caracteristic exprimării literare, îngrijite şi normate, şi cuvintele situate în sferele marginale ale vocabularului, al .căror uz este restrîns la situaţii speciale, de „coloratură" în raport cu limba literară actuală.

■ **Neologismele împrumutate** din alte limbi parcurg un proces de adaptare la modelul limbii române, pe care lucrările lingvistice normative (dicţionare, îndreptare, glosare) îl înregistrează şi-l orientează. Nu toţi vorbitorii însă le consultă şi de aceea apar în scris forme nerecomandabile (*speaker, spiker, spicăr* - pentru *spicher; vis-à-vis, visavis, vizavis* - pentru *vizavi; outsider, outsydar, outseider* - pentru *outsider; hall, holl* - pentru *hol*).

Pentru o scriere (şi o pronunţie) corectă, folosirea dicţionarelor de neologisme şi de „cuvinte recente" e obligatorie şi, din fericire, cultura română dispune de asemenea lucrări editate nu prea demult.

■ **Cuvintele formate în limba română**, pornind, deci, de la rădăcini existente şi folosind modele şi mijloace interne, se adaptează şi ele treptat la sistemul limbii, solicitînd frecvent intervenţia normativă a îndreptarelor.

Cuvintele compuse se scriu cu **cratimă** (sau **liniuţă de unire**), cînd elementele componente îşi menţin un oarecare grad de individualitate semantică şi gramaticală: *floarea-soarelui, nou-născut, prim-ministru, aducere-aminte, bună-cuviinţă* (a se observa că la genitiv se modifică numai primul component: *florii-soarelui, noului-născut, primului-ministru, aducerii-aminte, bunei-cuviinţe*) şi se scriu într-un cuvînt cînd gradul de sudură semantică şi gramaticală e mai avansat: *radiojurnal, bunăstare, binevoitor, untdelemn, dreptunghi, portţigaret* (la genitiv se schimbă, de regulă, partea finală a cuvîntului rezultat: *radiojurnalului, bunăstării, binevoitorului, untdelemnului, dreptunghiului, portţigaretului*). Unele toponime (*Delta Dunării, Piatra Olt*), numerale (*o sută cinci*), pronume (*cel ce, nici unul*), prepoziţii (*de pe, de lîngă*) şi conjuncţii (*ca să, ci şi*) se scriu despărţite şi fără cratimă, deşi sînt considerate cuvinte compuse.

Există şi situaţii de funcţionare în paralel a unor cuvinte compuse şi a unor îmbinări libere formate din aceleaşi ele-

Scanned with OKEN Scanner

mente din care sînt alcătuite cuvintele compuse omoloage: *odată* „cîndva“ şi *o dată* (opus lui *de două ori*); *întruna* „mereu“ şi *într-una* (cu varianta feminină *într-o*); *numai* „doar“ şi *nu mai* (exemplu *nu mai* vine), *bineînţeles* „desigur“ şi *bine înţeles* („să fiu bine înţeles). Compusele formate prin abreviere cuvintelor componente (**compusele prin abrevieri**) se scriu cu litere mari, de regulă neurmate de puncte (*TAROM, ROMAVIA, AROMAR, OLTCIT*). Compusele formate prin alăturarea iniţialelor unor cuvinte pot fi scrise cu punct sau fără punct după fiecare literă (*C.E.C.* sau *CEC*, *C.F.R.* sau *CFR*, *S.R.L.* sau *SRL*, *A.G.I.R.* sau *AGIR*), se pot articula (*CEC-ul*) şi declina (*CEC-ului*) şi pot forma derivate (*ceferist*).

Abrevierile şi **compusele din abrevieri** dobîndesc o extensiune rapidă în limba actuală şi, în consecinţă, importanţa lor pentru cultivarea limbii creşte. În prezentarea de faţă ne limităm la cele de mai sus. Insistăm însă pe necesitatea însuşirii de către candidaţi a abrevierilor folosite în mod obişnuit în analizele gramaticale, mai ales că acestea nu depăşesc cîteva zeci (exemple: *A = atribut; acc. = accent, accentuat*; *Ac. = acuzativ*; *n.p. = nume predicativ*).

Numele proprii pun frecvent probleme de ortografie, mai ales în ceea ce priveşte literele iniţiale. De regulă, se scriu cu iniţială majusculă numele proprii simple (*Maria, Bucureşti*), numele compuse (exceptînd cuvintele ajutătoare) care constituie nume de organizaţii, instituţii, întreprinderi (*Camera Deputaţilor, Institutul de Lingvistică, Facultatea de Litere, Colegiul de Administraţie şi Secretariat, Liceul de Informatică, Ministerul Cercetării şi Tehnologiei, Regia Autonomă de Transport Bucureşti*), sărbători naţionale şi internaţionale (*1 Decembrie, Anul Nou*). Titlurile publicaţiilor periodice, ale operelor literare, ştiinţifice, ale documentelor legislative, se scriu cu iniţială majusculă numai la primul cuvînt (*Tineretul liber, România literară, Dumnezeu s-a născut în exil, Psihologia consonantistă, Legea fondului funciar*). **Alternanţele fonetice** (**vocalice**, respectiv **consonantice**), modificări ale unor radicale sau sufixe pe parcursul flexiunii, pot fi sistematizate în cîteva categorii mari, după cum urmează:

— În rădăcina cuvintelor, după consoană (excepţii: *ş, j*) sau *ch-, gh-*, urmată de diftongul *-ea/-ia*, se scrie: *-ea*, cînd există forme alternante cu *-e* (*rea/rele, gheată/ghete*), *-ia*, cînd există forme alternante cu *-ie* (*piaţă/pieţe*) sau cînd nu există forme alternante (*chiar, maghiar*) şi *-a*, după *ş, j* (*şapcă, jale*).

Scanned with OKEN Scanner

— Sufixele care cuprind diftongul *-ea* se păstrează în scris, inclusiv după consoanele *ş, j, ţ* (*greşeală, clujean, ameţeală, ataşează, deranjează, influenţează*).

— Dacă prefixul se termină cu acelaşi sunet cu care începe radicalul, sunetul se scrie de două ori: *antiinflaţionist, contra-argument, interregional, transsaharian.*

— Unele prefixe (*a-, con-, dez-, in-, răz-*) îşi modifică forma în funcţie de sunetul iniţial al radicalului: *apolitic, anistoric, anaerob, combate, colateral, coautor; desface, desăra, deszăpezi; imbatabil, imobil, inacceptabil; răscruce, răsufla.*

Cuvintele derivate sînt prezentate într-o mare diversitate de exerciţii. Chiar dacă sînt legate şi de aspecte semantice, recunoaşterea, descrierea şi construirea derivatelor ridică în primul rînd probleme referitoare la forma acestora. De aceea, vom tratata problema în această secvenţă.

O primă dificultate o constituie **falsele prefixe** (sau **prefixoidele**) şi **falsele sufixe** (sau **sufixoidele**), cuvinte internaţionale (de origine greacă sau latină) care nu se folosesc şi singure în limba română, ci se ataşează înaintea (respectiv în urma) unor cuvinte româneşti, formînd astfel cuvintele noi, de regulă termeni tehnico-ştiinţifici. Exemple de **false prefixe**: *auto-* din *autofinanţare, macro-* din *macromolecular, multi-* din *multifuncţional.* Exemple de **false sufixe**: *-fil* din *francofil, -cid* din *bactericid, -gramă* din *radiogramă.*

Aceste formaţii se situează, de fapt, prin caracteristicile lor, între derivate, compuse şi împrumuturi. De aceea, nu este recomandat să fie date ca exemple la nici una din căile de îmbogăţire a vocabularului. Prezentăm o listă mai largă a elementelor în discuţie. **False prefixe**: *aero- (aerogară), auto- (autostradă), bio- (biosferă), geo- (geodezie), hemo- (hemogramă), hipo- (hipodrom), hidro- (hidroavion), micro- (microfilm), mono- (monocultură), omo- (omonim), orto- (ortografie), poli- (polisportiv), pseudo- (pseudonim), tele- (telecomandă), zoo- (zoochimie).* **False sufixe**: *-fob (xenofob), -for (hidrofor), -grafie (ortografie), -log (biolog).*

Precauţii în recunoaşterea, analiza sau construirea unor cuvinte derivate se impun şi ca urmare a dificultăţii de a distinge între un cuvînt format, prin derivare, în limba română şi un neologism împrumutat ca atare dintr-o limbă străină. De pildă: *antevorbitor, antistatal, consfătui, contragreutate, extraşcolar, prezice* sînt construite în limba română cu prefixele *ante-, anti-, con-, contra-, extra-, pre-*, în timp ce *antediluvian, antinevralgic, conforma, contraindica, extraordinar,*

Scanned with OKEN Scanner

premedita sînt împrumutate ca atare (din franceză, în general), chiar dacă putem avea impresia că fiecare cuvînt din seria a doua are o structură similară în limba română cu perechea lui din prima serie. Mijlocul cel mai sigur de a deosebi cele două categorii este consultarea dicţionarului. Un criteriu orientativ îl poate constitui, însă, pentru recunoaşterea cuvintelor formate în limba română, forma diferită a termenilor de bază (*vorbitor, stat, sfătui, greutate, şcolar, zice*) în raport cu termenii corespondenţi din limba franceză, spre deosebire de cuvintele împrumutate, ale căror presupuse baze (*diluvian, nevralgic, forma, indica, ordinar, medita*) coincid întîmplător cu unele neologisme româneşti, împrumutate şi ele, dar separat, din aceeaşi limbă străină. Există,însă, şi situaţii oarecum inverse, de omitere din listele de cuvinte formate în limba română (care sînt cerute îndeosebi pentru alcătuirea unor familii lexicale) a unor categorii importante de cuvinte, din prea mare circumspecţie. Este cazul cuvintelor formate prin schimbarea valorii gramaticale (sau conversiune), prin adăugarea sufixelor moţionale şi a prefixelor negative.

Schimbarea categoriei gramaticale (conversiunea sau **derivarea improprie)**, deşi reprezintă un procedeu recunoscut de îmbogăţire a vocabularului, nu dispune de mijloace proprii pentru a realiza cuvinte noi, ci foloseşte mijloace caracteristice gramaticii: articularea (subst. *frumosul, binele, cititul, rănitul* formate de la adj. *frumos*, adv.*bine*, vb. la supin *a citi*, vb. la participiu *a răni*) sau, pur şi simplu, aşezarea în poziţia sintactică a altei părţi de vorbire (adj. pe post de adv.: „Vorbeşte *frumos*"; vb. la infinitiv pe post de subst.: „Am cumpărat *mîncare*"; vb. la participiu trecut sau la gerunziu pe post de adj.: „cer *deschis*", „rană *sîngerîndă*"). De aceea, elevii nu trec formaţii de acest tip în listele de cuvinte noi, formate în româneşte, mai ales cînd li se cere să alcătuiască familii de cuvinte, pierzînd astfel cîteva unităţi sigure din familiile respective (utilizarea ca subst. a adj., infinitivului lung, participiului trecut şi a adv., ori ca adj. a participiului trecut şi adv. este aproape generală).

Sufixele moţionale, cu ajutorul cărora se formează substantive feminine de la cele masculine (şi invers), cînd acestea denumesc fiinţe sexuate (exemple: *doctoriţă, ingineră, româncă, gîscan, răţoi*), sînt confundate cu morfemele gramaticale folosite pentru formarea femininului adjectivelor (*bună, roşie*), neţinîndu-se seama de faptul că în primul caz este vorba de constituirea unor cuvinte diferite, care denumesc

realităţi diferite, în timp ce în cazul adjectivelor avem de-a face cu forme diferite (necesare realizării acordului în gen cu substantivele determinate) ale aceloraşi cuvinte. În consecinţă, candidaţii ezită să considere particulele respective ca sufixe lexicale şi cuvintele formate cu ajutorul lor ca termeni distincţi ai familiilor lexicale respective.

Prefixele negative (*amoral, incult, nescris*), probabil datorită asimilării cu formele negative ale verbelor (exemplu: *a nu scrie*), sînt evitate atunci cînd se alcătuiesc familii de cuvinte, apreciindu-se, greşit fireşte, că ar fi vorba de forme diferite (ca la verbele menţionate), nu de cuvinte diferite. Listele respective se împuţinează în felul acesta cu cel puţin un cuvînt (de la majoritatea adjectivelor se formează adjective noi cu ajutorul sufixelor negative, în primul rînd a lui *ne-*, iar de la acestea substantive noi, prin conversiune). O restricţie incorectă, determinată în parte de ambiguitatea manualelor şcolare, o reprezintă neincluderea, în listele familiilor lexicale, a cuvintelor compuse, omiţîndu-se astfel termeni de uz curent în limbă (de exemplu: *bunăvoie, bunăvoinţă, bunăstare, bună-credinţă, bună-cuviinţă, bună-vestire, bunăoară,* numai în familia unui cuvînt ca *bun*).

O tehnică prin care se poate asigura evidenţierea unui număr cît mai mare de membri ai familiilor lexicale este memorarea unor familii lexicale de referinţă, adică numeroase şi uşor de constituit (cum ar fi cele ale adj. *bun*, vb. *a scrie* sau subst. *om*), după modelul cărora se pot alcătui, din aproape în aproape, familiile lexicale ale altor cuvinte.

c. Probleme privind sensul cuvintelor

Majoritatea problemelor pe care le tratăm în acest capitol implică, într-un fel sau altul, forma cuvintelor, dar argumentele pe baza cărora dăm soluţii sau modele sînt, în principal, de natură semantică. De aceea, le încadrăm categoriei de faţă.

Aceste probleme vizează cunoaşterea şi folosirea corectă a sensului, compatibilitatea semantică a îmbinărilor de cuvinte, selecţia şi dozarea lexicală adecvată specificului fiecărui text. Structurăm şi prezentăm aspectele respective din perspectiva tipurilor de exerciţii date la concursurile de admitere în licee şi facultăţi şi a dificultăţilor cu care se confruntă cel mai frecvent vorbitorul comun al limbii române în exprimarea scrisă sau orală curentă.

Scanned with OKEN Scanner

Neologismele pun cele mai multe probleme practice şi din punct de vedere semantic. Primul aspect priveşte folosirea corectă a sensului acestora, numită şi **proprietate semantică**. Greşelile de acest fel sînt foarte frecvente, şi nu numai în vorbirea oamenilor inculţi. *Fortuit* „forţat" (în loc de „întîmplător"), zi *onomastică* „zi de naştere" (în loc de „ziua numelui"), *a implementa* „a se implica", „a aplica" (în loc de „a pune în funcţiune", „a duce la bun sfîrşit", „a realiza") sînt erori de „semantizare" frecvente, unele destul de vechi, altele recente.

Un alt aspect se referă la dozarea neologismelor într-un text. Dacă sînt evitate cu orice preţ, se ajunge la o atitudine **puristă, neaoşistă**, bineînţeles dăunătoare. Dacă sînt căutate şi aglomerate cu orice preţ într-un text, se ajunge la abuzul de neologisme (care poate merge de la **cultism**, insistenţa pe exprimarea „selectă", „nebanală", pînă la **barbarism** lexical, excesul de neologisme neadaptate şi nenecesare limbii române), şi el dăunător bunului uz lingvistic.

Arhaismele sînt folosite îndeosebi în texte de inspiraţie istorică, datorită valenţelor evocative, de culoare, pe care le au. În limbajul literar mediu actual nu sînt recomandabile, întrucît pot da naştere la ambiguităţi sau la efecte inestetice. Un exemplu: „discuţia între cei doi premieri s-a purtat prin *tălmaci*" (în care arhaismul *tălmaci* a folosit în locul cuvenitelor neologisme *interpret* sau *translator*) este un enunţ compromis prin utilizarea necorespunzătoare a arhaismului.

Omonimele au ca dificultăţi principale disocierea între ele sau faţă de cuvintele polisemantice şi folosirea în diverse contexte. Prima problemă nu priveşte **omonimele parţiale** (care nu au toate formele identice), întrucît acestea pot fi deosebite prin mijloace simple: contextul (Eu *cer* o audienţă; Este un *cer* albastru), accentul (*ácele* - *acéle*), flexiunea (*corn/corni* „arbor" - *corn/coarne* „formaţiune cornoasă la animale" - *corn/cornuri* „specialitate de pîine"). De fapt, multe din acestea nu sînt propriu-zis omonime, ci omografe (se scriu la fel, dar se pronunţă diferit: *óchi/ochi, fórmă/formă*) sau omofone (se pronunţă la fel, dar se scriu diferit: *la* şcoală/*l-a* văzut; *spuneţi/şpune-ţi* păsul).

Scanned with OKEN Scanner

Omonimele totale, avînd toate formele identice, necesită un efort de disociere între ele şi cuvintele polisemantice care au aceeaşi formă. Disocierea este, firește, de natură semantică şi se realizează în funcţie de criteriile sferei semantice (sensurile unui cuvînt polisemantic se încadrează în aceeaşi sferă semantică, avînd, deci, una sau mai multe note semantice comune, în timp ce omonimele au sfere semantice diferite) şi etimologiei (omonimele au, de regulă, etimologii diferite). De exemplu, o parte din sensurile pe care le exprimă forma *baie* ("scaldă"„„scăldătoare„„ „cameră de spălat") constituie un singur cuvînt (polisemantic), pentru că au o notă semantică („scăldat") şi etimologia (lat. *balnea*) comune. Sensul „mină" se disociază de acestea şi semantic (nota menţionată e absentă) şi etimologic (provine din slav. *ban*), formînd un cuvînt separat, *baie*, omonim cu primul. Menţionăm că semnificaţiile desprinse din sintagme ca *baie de soare*, *baie de aer*, *baie de limbă*, *baie de bună-dispoziţie* etc., sînt de natură contextuală sau stilistică şi, de aceea, nu le discutăm la acest capitol.

Folosirea omonimelor sau a variantelor semantice ale unui cuvînt în aceeaşi frază nu este recomandabilă, pentru a nu da naştere la ambiguităţi. Dacă sînt totuşi folosite (mai ales că unele exerciţii lexicale o cer), e necesar să fie clar diferenţiate semantic, cel mai bun mijloc fiind determinanţii specifici (de exemplu: *coş de cireşe, coş de pescuit, coş de baschet, coşul trăsurii, coşul pieptului, coşul casei, coş pe faţă*).

Paronimele, datorită marii asemănări formale dintre ele (de regulă, se deosebesc doar prin 1-2 sunete, respectiv litere), provoacă deseori confuzii de sens. Aşa-numita **atracţie paronimică** poate duce fie la suprapunerea unor sensuri care în realitate sînt distincte, fie la întrebuinţarea unuia în locul altuia. Astfel de greşeli pot fi prevenite prin rezolvarea unui număr de exerciţii de diferenţiere semantică şi de construire a unor enunţuri cu paronime (frecvente, de altfel, în cadrul subiectelor de concurs). Căile concrete, pentru evitarea confuziilor şi soluţionarea sigură a exerciţiilor sînt: disocierea cu atenţie a sensului prefixelor şi sufixelor paronimice (multe din paronime se diferenţiază prin prefixe sau sufixe care, chiar

Scanned with OKEN Scanner

dacă au fost adăugate în limba din care a fost împrumutat neologismul, sînt transparente în majoritatea cazurilor şi pentru vorbitorii limbii române: *absorbi/adsorbi, emigra/imigra, excita/incita, prescris/proscris, prenume/pronume, familial/familiar, original/originar, miner/minier, petrolier/petrolifer*), respectiv învăţarea atentă a formei şi sensului neologismelor (majoritatea paronimelor sînt neologisme: *evalua/evolua, destins/distins, deferenţă/diferenţă, releva/revela, inveterat/invederat, speze/speţe, tasa/taxa, fisă/fişă*). Semnalăm şi un alt efect al atracţiei paronimice: modificarea formei unor cuvinte, prin confuzie paronimică (*colabora* devine *corabora*, sub influenţa lui *corobora*; *reclamaţie* devine *lăcrămaţie*, datorită influenţei cuvîntului *lăcrima* asupra paronimului *reclama*, *interogatoriu* devine *intrigatoriu*, ca urmare a influenţei lui *intriga* asupra paronimului său *interoga*).

Sinonimele şi antonimele au o mare importanţă pentru construirea unor enunţuri (sau compoziţii) corecte semantic şi nuanţate stilistic. Problema care se pune este selecţia şi folosirea acelor sinonime (sau antonime) care sint adecvate vorbitorului, contextului sau situaţiei. Pentru că sinonime (sau antonime) perfecte, în sensul posibilităţii de a se substitui (sau opune) oricînd, nu există decît extrem de rar (de regulă în terminologiile ştiinţifice: *natriu/sodiu, kaliu/potasiu, multiplicare/diviziune, congruent/necongruent*). În realitate, mai ales sinonimele se constituie în serii, ai căror membri prezintă nuanţe semantice, contextuale şi stilistice mai mult sau mai puţin pronunţate. Este probatoriu în acest sens exemplul seriei sinonimice a termenului *cald*: *călduros, călduţ, căldicel, căldişor, călui, fierbinte, încins, clocotit, clocotitor, aprins, înfocat, arzător, înflăcărat, dogorîtor, canicular*. Diferenţele între aceste sinonime se referă la tipul sau sursa de temperatură (stare climaterică, emanaţie, fierbere, ardere), la gradul calităţii respective (nedefinit, mic, mare, maxim), la purtătorul temperaturii (aerul, lichidele, corpurile solide), la valenţele stilistice funcţionale şi expresive (*literar/familiar/popular; expresiv/non-expresiv/figurativ*). Iar aceste diferenţe stau la baza compatibilităţii semantice sau stilistice cu anumite contexte (înţelese în sensul larg = contexte sociale, profesionale, psihologice, stilistice etc.).

Scanned with OKEN Scanner

Pleonasmul este o formă *sui generis* de repetiţie, avînd o anumită legătură cu sinonimia. El constituie, de fapt, o greşeală de combinare lexicală, constînd în alăturarea unor cuvinte cu acelaşi sau aproape acelaşi aport semantic (*a avansa înainte, însă totuşi, stimă şi respect*). Frecvente sînt construcţiile pleonastice în care sensul unor prefixe (*con-/co-, re-*) este dublat inutil de adverbe sinonime ale acestora (*a colabora împreună, a reveni din nou*). Dacă repetarea aceloraşi cuvinte, la distanţe mai mici sau mai mari, într-un enunţ reprezintă o stîngăcie stilistică supărătoare, alăturarea pleonastică a unor termeni reprezintă o eroare inacceptabilă care încarcă inutil şi afectează claritatea exprimării.

d. Tehnici lexicale generale

Aşa cum am precizat, nu există un algoritm unic, aplicabil oricărei probleme de lexic, ci există diverse mijloace şi tehnici specifice de rezolvare a unei palete mai largi sau mai restrînse de exerciţii de vocabular, care sînt, de fapt, situaţii de limbă posibile. Pot fi prezentate însă cîteva căi şi tehnici generale, cu ajutorul cărora este facilitată găsirea soluţiilor corecte şi, firește, prevenirea greşelilor în orice categorie de probleme lexicale.

Pentru dobîndirea unei competenţe (cunoaşteri) şi, mai ales, a unei performanţe (deprinderi) lexicale, este necesară o învăţare şi o exersare lexicală. Aceasta se realizează prin lecturi atente, bogate şi diverse de cărţi şi reviste bine alese, prin audierea şi observarea atentă a exprimării oamenilor cu prestigiu cultural, prin formularea unor enunţuri (sau redactarea unor texte) simple la început, apoi din ce în ce mai complexe, prin rezolvarea de exerciţii şi situaţii de vocabular (care apar frecvent în practica vorbirii, trebuind numai luate în seamă şi examinate). Procedeele de sprijin sînt cele care au reieşit din îndrumările anterioare: analiza formală şi semantică a cuvintelor, comparaţia acestora cîte două sau în serii, înlocuirea şi combinarea lor în contexte. Şi, deasupra tuturor, imperativul obişnuinţei (sau chiar al nevoii) de a consulta dicţionarele, instrumentele optime ale soluţionării oricărei neclarităţi sau ezitări lexicale. Despre acestea, însă, ne propunem să discutăm mai pe larg.

Scanned with OKEN Scanner

Dicţionarele există de foarte mult timp (lexicografia, disciplina care se ocupă de elaborarea lor, este cea mai veche ramură a lexicologiei aplicate) şi cunosc în prezent o diversitate tipologică impresionantă. Utile pentru scopul nostru sînt **dicţionarele explicative** (care cuprind prezentarea formelor şi sensurilor unităţilor lexicale) şi cele **normative** (care precizează formele corecte, recomandate/nerecomandate sau incorecte ale cuvintelor). Cele mai uzuale dicţionare explicative sînt *Dicţionarul explicativ al limbii române, Dicţionarul general al limbii române, Mic dicţionar al limbii române, Dicţionarul limbii române moderne, Dicţionar al limbii române contemporane, Dicţionarul de neologisme, Dicţionarul de cuvinte recente, Dicţionarul de sinonime, Dicţionarul de antonime, Dicţionarul de expresii şi locuţiuni*. Dicţionarul normativ cel mai amplu este *Dicţionarul ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române*. Pot fi însă consultate şi *îndreptarele ortografice, ortoepice şi de punctuaţie*. Dicţionarele sînt alcătuite după o tehnică destul de complicată, pe care cititorii nu sînt obligaţi s-o cunoască. Pentru consultarea operativă şi eficientă a dicţionarelor, este necesară, însă, familiarizarea cu cîteva aspecte cum sînt: structura articolelor, semnificaţia diverselor caractere de literă, a numerotărilor, semnelor de punctuaţie şi a altor semne speciale etc. Acest lucru se obţine uşor prin consultarea atentă a listelor de abrevieri şi simboluri şi a îndrumărilor privind folosirea dicţionarului, care prefaţează orice operă lexicografică. Cîteva detalii în plus despre acest fel de lucrări ni se par utile.

Dicţionarele la care ne referim cuprind un număr mai mare sau mai mic (media este de cîteva zeci de mii) de cuvinte aflate în uz în limba română contemporană, ordonate alfabetic, în funcţie de forma-tip (considerată, pentru substantive, adjective, pronume şi numerale - cea de masculin, singular, nominativ, nearticulat, iar pentru verbe - cea de infinitiv). La fiecare cuvînt se indică, de regulă, partea de vorbire (substantiv, adjectiv, verb etc.); cîteva aspecte gramaticale relevante (genul, forme de feminin, plural etc., tranzitivitatea, forme ale conjugării); definiţia sensului (sensurilor), cu exemple; categoria lexicală specifică (regionalism, arhaism, popular, familiar etc.); variantele formale; expresii şi locuţiuni; etimologia.

Scanned with OKEN Scanner

C. GRAMATICA

1. PREVEDERILE PROGRAMEI

Gramaticii îi este afectată o mare parte a programei claselor V-VIII, mai mare decît cea ocupată de toate celelalte compartimente la un loc. Noţiunile sale sînt reluate, concentric, de cîte două-trei ori în gimnaziu şi se regăsesc din abundenţă în exerciţiile de ortografie şi cultivare a limbii din manualele de liceu. Se compune din două părţi mari, **morfologie** şi **sintaxă** (în programă e numită şi morfosintaxă). Obiectul morfologiei îl constituie **părţile de vorbire** (flexibile: **substantivul, articolul, adjectivul, numeralul, pronumele, verbul**; neflexibile: **adverbul, prepoziţia, conjuncţia, interjecţia**). Sintaxa se ocupă de **unităţile, relaţiile** şi **funcţiile sintactice**, la nivelul **propoziţiei**, respectiv al **frazei**. Principalele elemente prezente în programă sînt părţile de propoziţie (**subiectul, predicatul, atributul, complementul** - cu felurile lor) şi propoziţiile corespondente (**subiectivă, predicativă, atributivă, completivele** şi **circumstanţialele**).

2. PROBLEME TEORETICE

a. Morfologia

Ne propunem să prezentăm sintetic principalele categorii gramaticale ale fiecărei părţi de vorbire. Schiţăm, în acest fel, algoritmii analizei morfosintactice, respectînd cerinţele manualelor şcolare şi o anumită tradiţie. Vom insista asupra tuturor elementelor semnificative legate de o anumită parte de vorbire sau de o anumită categorie gramaticală, fără a ocoli, bineînţeles, aspectele dificile sau controversate.

Scanned with OKEN Scanner

Morfologia este partea gramaticii care cuprinde regulile privitoare la forma cuvintelor şi la modificările acestor forme ale cuvintelor, studiate pe părţi de vorbire. O parte de vorbire corespunde unui cuvînt. Cu valoarea unei părţi de vorbire se foloseşte şi un grup de cuvinte, mai mult sau mai puţin sudat, care are un înţeles unitar şi se comportă gramatical ca o singură parte de vorbire: este vorba de *locuţiune*. Dintre cele 10 părţi de vorbire, numai articolul nu are locuţiune. În limba română sînt deci nouă locuţiuni ale părţilor de vorbire:

- **locuţiuni substantivale:** *aducere-aminte, băgare de seamă, nebăgare de seamă, părere de rău, părere de bine, bătaie de cap, învăţare de minte, ţinere de minte* etc. (provenite din locuţiuni verbale prin substantivarea verbului locuţiunii); *nod în papură* „cusur", *verzi şi uscate* „palavre", *puncte de vedere* „opinie"

- **locuţiuni adjectivale:** *de valoare, de încredere, de nădejde, de ispravă, cu sînge rece, cu judecată, cu stare, cu dare de mînă, de nimic, de căpetenie, în floarea vîrstei, în toată puterea cuvîntului, numai piele şi os, într-o ureche, ca vai de lume, soră cu moartea* etc.

- **locuţiuni numerale:** *cîte şi mai cîte, de toate; de trei ori, cîte zece, a doua oară*

- **locuţiuni pronominale:** *Măria ta, Înălţimea voastră, Sfinţia sa, Maiestatea voastră* etc. (locuţiuni pronominale de politeţe sau de reverenţă - considerate şi substantive feminine proprii articulate urmate de adjective posesive); *nu ştiu cine (ce, cîţi, care, cui), cine ştie cine (care, cîţi, ce); te miri cine (care, cîţi, cui)* etc. (locuţiuni pronominale nehotărîte sau negative).

- **locuţiuni verbale:** *a lua loc, a ţine minte, a-şi bate joc, a-şi da sufletul, a se face foc, a-şi veni în fire, a se lua la harţă, a avea de gînd, a găsi cu cale, a o lua la fugă, a o croi la fugă, a lua la trei, a da pe din două; a o face lată; a lua aminte, a-şi aduce aminte, a-i părea bine, a-i părea rău, a se da jos, a se da de-a dura; a face buf, a face nani* etc.

- **locuţiuni adverbiale:** *în faţă, într-aiurea, într-adevăr, pe nerăsuflate, din ce în ce* etc. (tratate pe larg la capitolul ADVERB)

- **locuţiuni prepoziţionale:** *în faţa, din cauza, în ciuda; împreună cu, în caz de* etc. (tratate pe larg la capitolul PREPOZIŢIE)

- **locuţiuni conjuncţionale:** *pînă să, pentru ca să, pînă ce, după ce, pe cît, după cît, după cum* etc. (pe larg la cap. CONJUNCŢIE)

- **locuţiuni interjecţionale:** *ia uite, ei bine, nu zău, pe naiba.*

Scanned with OKEN Scanner

SUBSTANTIVUL

1. Felul (comun, propriu; simplu, compus)
2. Genul (masculin, feminin, neutru)
3. Numărul (singular, plural)
4. Cazul (N, G, D, Ac, V) - precedat (cînd există) de prepoziţie, locuţiune prepoziţională sau de articol posesiv-genitival
5. Articulat (sau nearticulat)
6. Funcţia sintactică

1. *Felul*

Multe substantive proprii sînt provenite din substantive comune: *Croitoru, Vulpe, Victoria, Gherghina etc.*; mai rar, există şi substanţive comune provenite din cele proprii: *un harpagon, o havană* etc.

Substantivele simple sînt nederivate, dar şi derivate: *scăunaş, dezvăluire* etc.

Substantivele compuse:

- prin contopire: *bunăvoinţă, Cîmpulung, primăvară*
- prin alăturare: *rea-voinţă, bloc-turn, Tineretul liber, Statele Unite ale Americii* etc.
- prin izolare (un) *zgîrîie-brînză,* (un) *du-te-vino*
- din elemente tematice: *morfologie, televiziune*
- din litere sau părţi iniţiale: *ONU, Tarom, Plafar*

2. *Genul*

La numele de fiinţe (oameni, animale, gîze), genul gramatical este, de obicei, în concordanţă cu genul (sexul) natural: *băiat, cal, berbec, cocoş* - masculine; *fată, iapă, oaie, găină* - feminine.

Alte nume de fiinţe: a) sînt create prin derivare cu sufixe moţionale adăugate la substantivele de gen opus. Aceste substantive sînt **mobile**: *elev-elevă, scriitor-scriitoare, vulpe-vulpoi, doctor-doctoriţă, ţăran-ţărancă* etc.

b) au aceeaşi formă pentru ambele sexe. Ele sînt substantive **epicene**: *fluture, greiere, liliac, cămilă, şoarece* etc.

Numele de obiecte neînsufleţite sînt şi ele la masculin, feminin şi neutru. Prezentăm cîteva categorii de substantive care aparţin fiecărui gen.

Genul masculin cuprinde:

- numele lunilor anului: *ianuarie, mai* etc.

Un ianuarie foarte geros

- numele notelor muzicale: *do, re, mi* etc.
  Un do fals
- numele cifrelor:
  A luat *un trei*. *Treiul* l-a ambiţionat.
- numele pomilor fructiferi:
  un măr, un păr, un cais etc.
- numele sunetelor sau al literelor:
  Cuvîntul *dor* are un *o*, iar *alcool* - doi *o*.

Genul feminin cuprinde printre altele:

- numele zilelor săptămînii: *luni, marţi* etc.
  Joia aceasta a fost frumoasă.
- numele fructelor (cu excepţia lui *măr* - neutru - şi *strugure* - masculin): *o pară, o gutuie, o nucă* etc.

Genul neutru cuprinde mai ales nume de obiecte neînsufleţite: *rîu, cap, avion, corp* etc.

3. *Numărul*

Cele mai multe substantive au forme atît pentru singular, cît şi pentru plural: *elev-elevi, pom-pomi, studentă-studente, carte-cărţi; rîu-rîuri, scaun-scaune.*

Unele substantive sînt **defective** fie de plural, au deci forme numai de singular: *brînză, făină, miere, fasole, aur, argint, fier, var, lene, sete, Craiova* etc. (cîteva forme de plural reprezintă diverse sortimente ale acelor obiecte sau au alte sensuri: *brînzeturi, făinuri, arginţi, fiare* etc.), fie de singular, avînd deci forme numai de plural: *zori, şale, Iaşi, Bucureşti* (cîteva singulare sînt refăcute: *Bucureştiul, Iaşul-Iaşului* etc.).

Cîteva substantive au mai multe forme de plural, acestea cu sensuri diferite: *corn*-corni, coarne, cornuri;
cap-capi, capete, capuri; ochi-ochi, ochiuri; *element*-elemente, elemenţi etc.

4. *Cazul.*

Este o categorie gramaticală de relaţie între un substantiv şi alte părţi de vorbire dintr-o propoziţie sau, altfel spus, forma pe care o ia substantivul pentru a exprima o anumită funcţie sintactică în propoziţie.

Au categoria cazului substantivul, pronumele, numeralul; iar adjectivul, articolul, precum şi verbele la participiu (cînd au formă adjectivală) şi gerunziul (acordat) au această categorie prin acord.

În general, cazul unui substantiv se află prin:

Scanned with OKEN Scanner

a) funcţia sintactică de bază:

Nominativul are funcţia de **subiect**

Genitivul are funcţia de **atribut genitival**

Dativul are funcţia de **complement indirect**

Acuzativul are funcţia de **complement direct**

Vocativul este fără funcţie **sintactică.**

După cum vom vedea însă, funcţia de subiect este îndeplinită şi de alte cazuri, cea de complement indirect - la fel, iar, de asemenea, fiecare caz are mult mai multe funcţii sintactice.

b) întrebare

Nominativul = cine...? ce...?

Genitivul = al (a, ai, ale) cui...?

Dativul = cui...?

Acuzativul = ce...? pe (cu, la, lîngă, despre) ce (cine)?

Vocativul = fără întrebare

c) diverse prepoziţii sau locuţiuni prepoziţionale, articole:

Nominativul: fără prepoziţii sau articole

Genitivul poate fi precedat de:

- **articole posesive-genitivale**: *al elevei, ai copiilor*

- **prepoziţii specifice**: *contra, împotriva, asupra, deasupra, înaintea, înăuntrul, înlăuntrul* etc.

- **locuţiuni prepoziţionale** „articulate": *în faţa, din faţa, din cauza, din pricina, în locul, în jurul, în josul, de-a lungul, de-a latul, de jur împrejurul, în ciuda* etc.

Dativul poate fi precedat de diverse **prepoziţii**: *datorită, graţie, mulţumită, conform, contrar.*

Acuzativul poate fi precedat de:

- **prepoziţii simple**: *în, pe, lîngă, către, spre, sub, peste* etc. sau compuse: *de pe la , de pe lîngă, de către, de pe sub, de peste, fără de* etc.

- **locuţiuni prepoziţionale**: *din cauză de, înainte de, faţă de, în loc de, împreună cu* etc.

Acuzativul poate fi precedat şi de **adverbele de mod comparative** *ca, decît, cît* cu **valoare de prepoziţii**: *ca mine, decît tine, cît mine* etc.

Vocativul nu este precedat de **prepoziţii** etc.

Atenţie: Prepoziţiile şi locuţiunile prepoziţionale precedă şi alte părţi de vorbire: **adverbele** (*de sus, de jos, pînă acolo, de pe aici*), **verbele la supin** (*de citit, pentru reparat, la cusut* etc) sau **verbele la infinitiv** (*de-a citi, înainte de a pleca* etc.) - dar acestea nu au categoria cazului.

Scanned with OKEN Scanner

Prezentăm pe larg funcţiile sintactice ale fiecărui caz:

Nominativul

1. **Subiect:**
   Elevul învaţă.
2. **Nume predicativ** (fără prepoziţie):
   El este *student.*
3. **Atribut substantival apoziţional:**
   Ioana, *vecina mea,* a plecat.
   Ioanei, *vecina* mea, îi place şahul.
4. **Complement de mod - element predicativ suplimentar:**
   Vă credeam *studenţi.*
   Le şi vedem *studente* pe aceste eleve.

Atenţie: Sînt în N. întrucît sînt un fel de nume predicative cu verbul copulativ subînţeles:

studenţi = că *sînteţi studenţi*
studente = că *veţi fi studente*

Genitivul

1. **Subiect:**
   Ai casei au plecat.
2. **Nume predicativ** precedat de articol posesiv-genitival sau de prepoziţie:
   Caietele sînt *ale elevei.*
   Noi sîntem *împotriva minciunii.*
3. **Atribut substantival:** a) **genitival:**
   Cărţile *elevilor* sînt curate.
   b) **prepoziţional:**
   Cărţile *din faţa elevilor* sînt noi.
   c) **apoziţional:**
   Cărţile lui Ionescu, *adică ale vecinului,* sînt grozave.
4. **Complement indirect:**
   Noi luptăm *împotriva minciunii.*
   S-a ridicat *contra minciunii.*
5. **Complement circumstanţial:**
   a) - **de loc:** *În faţa casei* s-a oprit.
   b) - **de timp:** A venit la şcoală în *urma profesorului.*
   c) - **de cauză:** N-a ajuns acolo *din cauza gerului.*
   d) - **condiţional:** *În locul Mariei,* ε, tăcea.
   e) - **concesiv:** *În ciuda greutăţilor,* tot a învins.

Scanned with OKEN Scanner

Dativul

1. **Atribut substantival:**
   a) **prepoziţional:** Reuşita *datorită muncii* sale ne-a bucurat.
   b) **apoziţional:** I-am scris colegei mele, *adică Mariei.*
   c) **în dativ:** Preot *deşteptării noastre, semnelor vremii profet*
   Trimiterea de ajutoare *sinistraţilor...*
   Acordarea de compensaţii *salariţilor...*
2. **Complement indirect:**
   I-am scris *mamei. Călătorului* îi şade bine cu drumul
3. **Complement circumsatnţial:**
   a) **instrumental:** A reuşit *datorită muncii.*
   b) **de cauză:** Nu a venit la timp *datorită vremii urîte.*
   c) **de mod:** *Conform înţelegerii,* a venit.
   d) **de loc:** Stă *locului.* Se aşterne *drumului.*

Acuzativul

1. **Subiect:**
   A venit *la lume*! Au căzut *la mere*!
(Acuzativul este precedat de prepoziţia *la* cu valoare cantitativă „multă", „multe")
2. **Nume predicativ:**
   Această casă este *de cărămidă.*
3. **Atribut substantival:**
   a) **prepoziţional:** Copacii *de lîngă bloc* sînt înalţi.
   b) **apoziţional** L-am văzut pe colegul meu, *adică pe Ion.*
4. **Complement direct:**
   Îl văd pe *băiat* zilnic. Ajut acel *băiat.* A mîncat *la mere*! Au văzut *la lume*!
5. **Complement indirect:**
   Mă gîndesc *la părinţii* mei.
6. **Complement de agent:**
   Sînt ajutat în muncă *de (către) colegi.*
7. **Complement circumstanţial:**
   a) **de loc:** Vom merge *la munte.*
   b) **de timp:** Vom veni *la primăvară.*
   A stat două *luni* la bunici.
   c) **de mod:** Urmele lor se iveau *ca nişte pete* negre.
   Ei sînt mai înalţi *decît masa.*

Scanned with OKEN Scanner

d) **de cauză:** El plînge *de ciudă,de dor.*
e) **de scop:** Ne pregătim *pentru examene.*
f) **condiţional:** *În caz de ploaie,* îmi voi lua umbrela.
g) **concesiv:** *Cu tot efortul,* nu a terminat lucrul.

Vocativul:

Este, în general, cazul substantivului fără funcţie sintactică. Are însă funcţie de **atribut substantival apoziţional:**

Frate *Ioane*, ajută-mă!

Părinte *Ioane*, ajută-mă!

Atenţie!: Cuvintele care însoţesc un substantiv în vocativ, formînd cu substantivul respectiv un grup al vocativului, au diferite funcţii sintactice:

„Dragii mei părinţi, nu v-am scris pînă acum".

părinţi: substantiv în vocativ, fără funcţie sintactică.
dragii: adjectiv în vocativ, cu funcţie de atribut adjectival.
mei: adjectiv posesiv în vocativ, cu funcţie de atribut adjectival.

Gorunule din margine de codru...

Gorunule = substanţiv în vocativ, fără funcţie sintactică.
din margine = substantiv în Ac. precedat de prepoziţie, cu funcţie de atribut substantival prepoziţional.
de codru = substantiv în Ac. precedat de prepoziţie, cu funcţie de atribut substantival prepoziţional.

Substantivele în vocativ, singure sau tot grupul vocativului, au punctuaţia specifică interjecţiei (virgulă sau semnul exclamării), în funcţie de poziţia în propoziţie:

Ioane, fii *atent!*

Fii, *Ioane*, atent!

Fii atent, Ioane!

Substantivele pot fi articulate cu **articolul hotărît enclitic**: elev*ul*, elevu*lui*, elevi*lor*; cu **articol hotărît proclitic** (la genitiv sau dativ): casa *lui* Marin, dau *lui* Marin; cu **articol nehotărît proclitic**: *un* om, *unui* om, *nişte* oameni.

În faţa substantivului poate apărea şi **articolul posesiv-genitival**, dar acesta este morfem al cazului genitiv, substantivul fiind, în acest caz, articulat cu articol hotărît ori nehotărît:

Un mecanic *al* şcolii a reparat uşa.

Uşile duble *ale* unei clădiri sînt frumoase.

Scanned with OKEN Scanner

ARTICOLUL

Este un instrument gramatical, care se declină avînd categoriile gramaticale de gen, număr şi caz:

a) **Hotărît enclitic** (după substantiv, legat de acesta):

	Singular		Plural	
	Masculin	Feminin	Masculin	Feminin
NAc	-l,-le,-a	-a	-i	-le
GD	-lui,-i	-i	-lor	-lor
V.	-le	-	-lor	-lor

Substantivele masculine la singular NAc au trei articole hotărîte enclitice: *-l* (*elevul, copilul, cadrul*), *--le* (*iepurele, fratele, peretele*), *-a* (*tata, popa*); iar la GD au două: *-lui* (*elevului, copilului, codrului, iepurelui, fratelui, peretelui*) şi *-i* (*tatei, tatii, popii*).

Articolul **hotărît proclitic** precedă substantivul în cazurile genitiv ori dativ care reprezintă genul personal: *lui* Vasile, *lui* Carmen, *lui* Mimi etc. Stă şi în faţa numelui lunilor anului: Zilele *lui august*... sau a numelui unui an: În iarna *lui 1993*...

Articolul nehotărît este întotdeauna proclitic şi are următoarele forme:

- la N.Ac.: *un, o, nişte*.
- la GD: *unui, unei, unor*.

Articolul nehotărît se confundă adesea cu:

- **numeralul cardinal propriu-zis:**

Am citit *o* carte, iar tu *două*. (*o* este în corelaţie cu *două*)

- **adjectivul pronominal nehotărît:**

Am citit *un* roman, tu *altul*. (*un* este în corelaţie cu pronumele nehotărît *altul*).

Cînd nu sînt în corelaţie cu un numeral sau un pronume ori adjectiv pronominal (sau nu sînt clar numerale) *un, o*, sînt articole nehotărîte:

Am citi *o* carte şi *nişte* ziare.

c) **Articolul posesiv-genitival** este totdeauna proclitic şi are următoarele forme:

la NAc: *al, a, ai, ale*.

GD: *alui, alei* (rare), *alor*.

Articolul posesiv-genitival cere cazul genitiv în faţa unui **substantiv** (*al elevului*), în faţa unui **pronume** (*al lui, al aceluia*), în faţa unui **numeral** (*al amîndurora*).

Scanned with OKEN Scanner

În faţa unui **numeral ordinal** (al doilea, a treia) şi a unui **pronume posesiv** (al meu, ai săi), este morfem al acestor părţi de vorbire şi nu cere cazul genitiv, nu este semn al genitivului.

Caietele sînt *ale noastre*.

ale noastre = pronume posesiv, cazul nominativ, nume predicativ.

Atenţie la acordul în gen şi număr al articolului posesiv-genitival cu substantivul determinat (care se află, de obicei, înaintea articolului):

acestui caiet *al* copilului.
acestor caiete *ale* copilului.
cestei cărţi *a* copilului.
acestor nasturi *ai* copilului.

ADJECTIVUL

1. Felul
2. Genul
3. Numărul
4. Cazul
5. Gradul de comparaţie
6. Funcţia sintactică

1. ***Felul.*** Adjectivele sînt **propriu-zise** (*bun, atent, roşu, mare, integru* etc.) şi **provenite din alte părţi de vorbire** (pronume, numerale, verbe la participiu sau gerunziu).

1. Adjectivele propriu-zise sînt:

a) **variabile** cu o terminaţie la NAc - singular (*mare, tare, iute, dulce, verde*) sau cu două terminaţii (*bun, bună, înalt, înaltă, mîndru, mîndră*)

b. **invariabile** (aceeaşi formă, indiferent de gen, număr şi caz) *gri, bleu, oranj, oliv, asemenea* (carte), *ditamai, eficace*. Adjectivele variabile şi invariabile pot fi:

b.1) **simple** (*harnic, locuibil, precoce*)

b.2) **compuse**: *cuminte, cumsecade, propriu-zise, aşa-zis*. Există şi multe *locuţiuni adjectivale*: *cu noroc, cu minte, cu scaun la cap, cu capul în nori, de geniu, de nimic, de mai mare dragul; fără minte, fără frică, fără teamă* etc.

2.3.4. ***Genul, numărul şi cazul*** adjectivelor sînt categorii gramaticale **de acord** cu substantivul determinat:

„În serile frumoase, băieţii cei atenţi oferă flori".

frumoase = adjectiv acordat cu substantivul *serile*: feminin, plural, acuzativ.

cei atenţi = adjectiv acordat cu substantivul *băieţi*, masculin, plural, nominativ.

Scanned with OKEN Scanner

5. *Gradul de comparaţie*

Cele mai multe adjective au grade de comparaţie:

- **pozitiv:** înalt, mîndru.
- **comparativ**
  - **de superioritate:** mai înalt, mai mîndru.
  - **de egalitate:** tot atît de înalt, tot aşa de mîndru.
  - **de inferioritate:** mai puţin înalt, mai puţin mîndru.
- **superlativ**
  - **relativ**
    - **de superioritate:** cel mai înalt.
    - **de inferioritate:** cel mai puţin înalt.
  - **absolut:** foarte înalt, grozav de mîndru.

Unele adjective **nu au grade de comparaţie** pentru că:

a) exprimă o însuşire necomparabilă: *mort, viu, întreg, plin.*

b) exprimă o însuşire necomparabilă cu sens de superlativ: *veşnic, uriaş, infinit, gigantic, incomensurabil* etc.

c) sînt forme latineşti de comparativ (*superior, inferior, major, minor, exterior, interior* etc.) ori de superlativ (*optim, proxim, ultim, minim, maxim, suprem* etc.)

Adjectivele îşi pot **schimba valoarea morfologică** devenind:

- **substantive:** *Bătrînul* acesta merge repede.
- **adjective substantivate:** *Cei mai frumoşi* au plecat.
- **adverbe:** Ei vorbesc *frumos* (*urît, atent, tare* etc.)

6. *Funcţia sintactică*

- **atribut adjectival** acordat în gen, număr şi caz cu substantivul determinat:

Un prieten *bun,* unei eleve *atente*, cu o linişte *deplină, dragul* meu amic etc.

- **nume predicativ** - totdeauna în nominativ:

Noi sîntem *cei mai buni.*

Ei sînt aşa de *liniştiţi.*

- **complement de mod** sau **element predicativ suplimentar** (totdeauna în nominativ):

Ea merge *veselă.* Ei se duc *trişti.*

O văd *harnică* (harnică = „că *este harnică*", deci în N).

Rar, adjectivul poate fi precedat de prepoziţie:

- **complement indirect:**

Din galbenă s-a făcut roşie.

- **complement circumstanţial de timp:**

Minte *de mică.* Munceşte *de tînăr.*

- **complement circumstanţial de cauză:**

De neatentă 1/ *ce e* 2/, dă în gropi. 1/

- **complement de relaţie:**

De bună, e bună.

Scanned with OKEN Scanner

PRONUMELE

1. Felul (pronume sau adjectiv pronominal...)
2. Forma
3. Persoana
4. Numărul
5. Cazul (precedat de prepoziţie, locuţiune prepoziţională, de articol posesiv)
6. Genul
7. Funcţia sintactică

Pronumele personal

Pronumele personal are trei persoane distincte şi forme pentru cele cinci cazuri. Dativul şi acuzativul prezintă atît **forme accentuate,** cît şi **neaccentuate.** Prezentăm o schemă a tuturor formelor simple ale pronumelor personale:

Caz	Pers. I		Pers. II-a		Pers. III-a			
					Masculin		Feminin	
	Sg.	Pl.	Sg.	Pl.	Sg.	Pl.	Sg.	Pl.
N	eu	noi	tu	voi	el	ei	ea	ele
G	-	-	-	-	lui	lor	ei	lor
D acc.	mie	nouă	ţie	vouă	lui	lor	ei	lor
D neacc.	îmi, mi	ne,ni	îţi, ţi	vă, vi, v-	îi, i	le, li	îi, i	le, li
Ac. acc.	(pe) mine	(pe) noi	(pe) tine	(pe) voi	(pe) el	(pe) ei	(pe) ea	(pe) ele
Ac. neacc.	mă, m-	ne	te	vă, v-	îl, l-	îi, i	o	le
V	-	-	tu !	voi !	- -	-	-	-

Persoana a treia are forme paralele: *el - dînsul, ea- dînsa, ei - dînşii, ele - dînsele*, compuse cu formele mai vechi *însul, însa, înşii, însele* (precedate de prepoziţia *de*), care apar şi astăzi precedate de prepoziţiile *întru, dintru, printru*: *într-însul, dintr-însă, printr-însul* etc.

Pronumele *dînsul* are o flexiune mai simplă decît pronumele *el*:

Caz	Masculin		Feminin	
	Singular	Plural	Singular	Plural
NAc	dînsul	dînşii	dînsa	dînsele
GD	dînsului	dînşilor	dînsei	dînselor

În afara pronumelor personale propriu-zise (simple sau compuse) pe care le-am enumerat mai sus, există o subclasă de pronume personale folosite în vorbirea cu sau despre persoanele față de care se exprimă o atitudine de respect (sau chiar de distanță) numite pronume (personale) **de politeţe** sau **de reverenţă**, pe care nu le discutăm aici. Menționăm numai că, în unele zone ale țării, vorbitorii întrebuințează ca o treaptă de respect și pronumele *dînsul, dînsa, dînșii, dînsele*.

Formele neaccentuate ale pronumelor personale pot avea cîteva valori deosebite de întrebuințare.

Dativul posesiv este cazul dativ formă neaccentuată, folosit cu valoare posesivă: „pe buza-*ți* purpurie," „opinca-*i* era spartă", „în prima-*i* vizită", „ci eu voi fi pămînt, în singurătate-*mi*", „îți ajut colegii", „*îi* apreciez eforturile" - în care pronumele personale subliniate au valoare posesivă (pe buza „ta", „opinca sa", în prima „sa" vizită", în singurătatea „mea", îți ajut colegii „tăi", apreciez eforturile „sale"). Menționăm că valoare de dativ posesiv au și pronumele reflexive forme neaccentuate: „ochii - *și*" (= săi), „*își* ajută colegii" (= săi), „își întinde gîtul" (= său), *își* opri răsuflarea" (=sa), „*își* irosește timpul (= său) etc. în care pronumele reflexive cu litere cursive au valoare posesivă.

Din punct de vedere sintactic, pronumele personale și reflexive în dativ posesiv au funcție de atribut pronominal în dativ, care determină un substantiv (de obicei articulat) ca în exemplele citate.

Dacă sînt precedate însă de prepoziții sau de locuțiuni prepoziționale cu regim de genitiv: „s-a năpustit *asupra-ți*", „în *juru-i*" etc., pronumele personale în dativ posesiv au funcție sintactică împreună cu aceste prepoziții și locuțiuni prepoziționale:

„Oamenii stau în juru-ți", în care „*în juru-ți*" este complement circumstanțial de loc exprimat prin pronume personal, formă neaccentuată în dativ posesiv, precedat de locuțiunea prepozițională „*în jurul*" - excepție de la cazul G.

„Oamenii din juru-i sînt veseli", în care „*din juru-i*" este atribut pronominal prepozițional exprimat prin pronume personal, formă neaccentuată în dativ posesiv, precedat de locuțiunea prepozițională „din jurul", excepție de la cazul genitiv.

Dativul etic este un pronume personal (rar, reflexiv) în cazul dativ - formă neaccentuată - care exprimă interesul major al vorbitorului sau al ascultătorului pentru acțiunea prezentată

sau pentru persoana la care se referă acţiunea: „Aici *mi*-ai fost?“, „Acolo de-*mi* ajungea/Logofătul ce-*mi* făcea?“, „*Mi ţi*-l luă şi *mi ţi*-l bătu...“, „Şi *mi-şi* şi bea şi *mi-şi* mînca“, „Iar Călin ce *mi-şi* făcea?“

Formele pronominale neaccentuate de dativ - etic nu au funcţie sintactică (de complement indirect - cum ar părea), ci doar una stilistică, mai ales prin asociere cu alte verbe care exprimă un element de surpriză, participarea intensă a vorbitorului sau a ascultătorului la acţiune - într-un fel dramatizînd povestirea, actualizînd-o prin includerea în momentele acţiunii a ascultătorului. Tot aşa şi dativul posesiv - chiar dacă are funcţie sintactică de atribut (cînd determină un substantiv) - este mai expresiv decît pronumele ori adjectivul posesiv, sau, mai ales, decît pronumele personal în genitiv cu care se confundă adesea.

Pronumele personale cu valoare neutră sînt forme neaccentuate de acuzativ şi de dativ, care nu se referă la un obiect masculin sau feminin în mod precis. Ele sînt elemente formative ale unor locuţiuni verbale şi ale unor expresii populare. Neavînd independenţă sau autonomie semantică, nu au nici funcţie sintactică, analizîndu-se împreună cu verbele respective: „A luat-*o* la fugă“, „A zbughit-*o*“, „Dă-*i* cu bere, dă-*i* cu vin“, „*Le* vede!“, „*Le* are cu gramatica!“

Pronumele personale îndeplinesc următoarele funcţii sintactice:

a) **Subiect**: *El* învaţă. *Dînsa* este atentă. Cine sînteţi *voi*?

b) **Nume predicative**: în N (Eu *sînt eu*.), în Ac. (Ei *nu sînt ca noi*) şi în G (Aceşti copii *sînt ai lui*)

c) **Atribut pronominal genitival** (Atitudinea *lui* mă deranjează), **prepoziţional** (în G: Copii *din faţa lui* sînt atenţi; în Ac.: Masa *de lîngă mine* este nouă; în D: Reuşita *datorită lui* ne-a bucurat), **apoziţional** („Maria, *ea*, mi-a dat de veste), *în dativ* („În prima-*ţi* vizită“).

d) **Complement direct** (*Pe mine mă* vezi anual), **indirect** (în D: *Lui îi* place munca; în Ac.: Mă gîndesc *la tine*; în G: Ele s-au ridicat *împotriva lui*), **de agent** (Sîntem ajutaţi *de voi*), **circumstanţial** (**de loc**: S-a îndreptat *spre tine*; **de timp**: A ajuns acolo *înaintea lui*; **de mod**: El este mai atent *decît mine*; **de cauză**: Ea nu a venit *din cauza lor*.)

Scanned with OKEN Scanner

Pronumele (personal) de politeţe sau de reverenţă

Are numai două persoane: a II-a şi a III-a

Persoana a II-a: *dumneata* (GD = *dumitale*) şi variantele *mata, matale, mătălică, mătăluţă; dumneavoastră, Domnia ta, Domnia voastră* (ultimele două sînt formate din substantivul *Domnia* şi adjectivele posesive *ta, voastră*.

Persoana a III-a: *dumnealui, dumneaei, dumnealor, Domnia sa, Domniile lor*.

Pe lîngă pronume, există şi **locuţiuni pronominale** de politeţe, alcătuite dintr-un substantiv (altul decît *Domnia*) de genul feminin şi un adjectiv posesiv sau un pronume personal în genitiv. Aceste grupuri de cuvinte sînt specializate ca formule protocolare, marcînd ranguri, poziţii sociale sau profesionale: *Alteţa sa, Maiestatea sa, Măria sa, Măria voastră, Maiestatea voastră, Sfinţia sa, Înalt Preasfinţia voastră* etc.

Pronumele de politeţe au aceleaşi funcţii sintactice pe care le are pronumele personal propriu-zis, cu excepţia atributului pronominal în dativ (pentru că pronumele de politeţe nu are forme neaccentuate).

Pronumele reflexiv

Are forme proprii, accentuate şi neaccentuate, numai la persoana a III-a şi numai pentru două cazuri: dativ şi acuzativ.

Dativ: *sieşi, sie, şie* (accentuate), *îşi, şi, ş* (neaccentuate).

Acuzativ: (cu, în) *sine* (accentuat), *se, s-* (neaccentuate).

Aceste forme sînt identice la singular şi plural, nu au gen.

Pentru persoanele I şi a II-a, formele pronumelor reflexive sînt identice cu formele neaccentuate ale pronumelor personale, la singular şi la plural: **Dativ**: *îmi, mi, îţi, ţi, ne, vă, v -*

Acuzativ: *mă, m-, te, ne, vă, v-*

Formele accentuate ale pronumelor reflexive pot fi:

- **atribute pronominale prepoziţionale**: Lauda *de sine* -
- **complemente indirecte**: Trăieşte *pentru sine*.
- **complemente circumstanţiale de mod**: El nu trăia *prin sine*; de loc: Îl trage *spre sine*.

Formele neaccentuate de dativ au două funcţii sintactice:

- **complement indirect**: *Îşi* zice. *Îmi* cumpăr lemne.
- **atribut pronominal în dativ** (exprimat prin *dativul posesiv*): *Îşi* ajută colegii (= săi)

Scanned with OKEN Scanner

Uneori, în aceeaşi propoziţie pronumele reflexiv are o **dublă funcţie sintactică:**

Şi-a bătut covoarele.

şi = pronume reflexiv, formă neaccentuată, persoana a III-a, singular, dativ, complement indirect care determină verbul *a bătut*; are şi valoare de dativ posesiv, cu funcţie de atribut pronominal în dativ, care determină substantivul *covoarele*.

Formele neaccentuate în acuzativ nu au funcţie sintactică decît foarte rar („Se vede *pe sine*", „*Mă* privesc în oglindă" etc). De cele mai multe ori sînt **morfeme ale diatezei reflexive:** *se gîndeşte, se întîmplă, se cuvine* etc. - analizîndu-se deci împreună cu verbele.

Pronumele şi adjectivul pronominal de întărire

Pronumele de întărire întăreşte ideea de persoană: mie *însumi*, ea *însăşi*, Mircea *însuşi*.

De cele mai multe ori, însoţind un nume sau un pronume, pe care îl determină şi cu care se acordă în gen, număr, caz, persoană, devine adjectiv pronominal de întărire.

Însumi am recunoscut. (pronume de întărire)

Am văzut *înşine*. (pronume de întărire)

Ei înşeşi îi place jocul.

Prezentăm un tabel cu toate formele, la toate genurile, numerele, cazurile şi persoanele acestui pronume şi adjectiv pronominal.

Persoana	Cazul	Singular		Plural	
		Masculin Neutru	Feminin	Masculin	Feminin Neutru
Persoana I	NAc	însumi	însăşi	înşine	însene
Persoana a II-a	NAc GD	însuţi	însăţi înseţi	înşivă	însevă
Persoana a III-a	NAc GD	însuşi	însăşi înseşi	înşişi	înseşi (însele)

Pronumele de întărire este numai subiect, aşa cum se constată din exemplele citate mai sus.

Adjectivul pronominal de întărire are o singură funcţie sintactică: atribut adjectival.

Pe el *însuşi* îl aşteptăm.

Atenţie la dezacorduri:

Ea *însuşi*. Ţie *însuşi*. *Însăşi* noi.

Scanned with OKEN Scanner

Pronumele şi adjectivul pronominal posesiv variază în funcţie de persoana şi numărul posesorilor, precum şi de genul, numărul şi cazul obiectelor posedate:

Genul		Persoana		
		Persoana I	Persoana a II-a	Persoana a III-a
1. un singur posesor				
a) Un singur obiect posedat	m. - n.	al meu	al tău	al său
	f.	a mea	a ta	a sa
b) mai multe obiecte posedate	m.	ai mei	ai tăi	ai săi
	f. - n.	ale mele	ale tale	ale sale
2. mai mulţi posesori				
a) Un singur obiect posedat	m. - n.	al nostru	al vostru	-
	f.	a noastră	a voastră.	-
b) mai multe obiecte posedate	m.	ai noştri	ai voştri	-
	f. - n.	ale noastre	ale voastre	-

Atenţie la pronumele şi adjectivele posesive care substituie numele unui posesor de o anumită persoană, dar au formă de plural şi invers. De exemplu:

Ai mei au plecat.

ai mei = pronume posesiv, substituie un posesor de persoana I *singular*, are formă de masculin, *plural*, nominativ, subiect.

Această carte este *a voastră*.

a voastră = pronume posesiv, ţine locul unor posesori de persoana a II-a *plural*, are formă de feminin, *singular*, nominativ, nume predicativ

În casa *noastră* este linişte.

noastră = adjectiv pronominal posesiv, ţine locul unor posesori de persoana I plural, are formă acordată cu substantivul *casa*: feminin, singular, acuzativ, atribut adjectival. De asemenea, *lui, ei, lor* sînt totdeauna pronume personale, nu adjective sau pronume posesive.

Scanned with OKEN Scanner

Pronumele şi adjectivul pronominal demonstrativ

Are patru forme:

- **de apropiere**: acesta. acestuia, aceasta, acesteia etc.
- **de depărtare**: acela, acelora, aceia, aceleia etc.
- **de identitate**: acelaşi, aceluiaşi, aceeaşi, aceleiaşi etc.
- **de identificare** (considerate şi **de apropiere sau de depărtare compuse**): cestălalt, cestuilalt, cealaltă, celeilalte, etc.

Există şi *forme populare*:

- **de apropiere**: ăsta, asta, ăştia, ăstuia etc.
- **de depărtare**: ăla, ăluia, aia, ăleia etc.
- **de identificare**: ălălalt, ălălant, ailaltă, ailantă etc.

Atenţie! unele forme scurte *cel, cea, cei, cele* ale pronumelor sau adjectivelor demonstrative de depărtare (*cel* de ieri, *cea* de acolo, *cei* de acolo, *cei* moşnegi) se confundă cu articolele demonstrative sau adjectivale (*cel* bun, *cea* fără noroc, *cei* doi).

„Mi-am cumpărat o carte ca *aceasta*"

- *ca aceasta*: pronume demonstrativ de apropiere, feminin, singular, acuzativ precedat de adverbul de mod comparativ „ca", atribut pronominal prepoziţional.

În *acele* zile, era ceaţă deasă.

- *acele*: adjectiv pronominal demonstrativ de depărtare, acordat cu substantivul *zile*: feminin, plural, acuzativ, atribut adjectival.

Pronumele şi adjectivul pronominal nehotărît

- **simple**: unul, una, unii, unele, altul, alta...,atît, atîta...niscai, alde, cutare
- **compuse**: a) cu *-va, fie-, ori* - (*oare-*) de la pronumele relative-interogative: *careva, cineva, ceva* etc.; *fiecare, fiecine, fiece* etc.; *oricare, orişicare, oricine, orişicine* etc. b) cu *vre-* de la pronumele nehotărît *unul, vreunul, vreuna, vreunii, vreunele*; c) cu adjectivul nehotărît *alt* - de la pronumele nehotărîte compuse: *altcineva, altceva, altcareva.*

Adjectivele variabile cu două terminaţii: *tot* (*toată, toţi, toate*), *mult* (*multă, mulţi, multe*), *puţin* (*puţină, puţini, puţine*) sînt considerate, în şcoală, şi pronume sau adjective pronominale nehotărîte.

Toţi pleacă.

- *toţi* = pronume nehotărît simplu, considerat şi adjectiv variabil cu două terminaţii substantivat, masculin, plural, nominativ, subiect

Le-am scris *tuturor* colegilor.

- *tuturor* = adjectiv pronominal nehotărît simplu, considerat şi adjectiv variabil cu două terminaţii, masculin, plural, dativ, atribut adjectival.

Scanned with OKEN Scanner

Pronumele şi adjectivul pronominal negativ. Are forme:
- **simple:** *nimeni*, cu variantele: *nimenea, nime, nimene, nima* şi *nimic*, cu varianta *nimica*
- **compuse:** *nici unul, nici una, nici unii, nici unele*

Atenţie! nimic (cu pluralul *nimicuri*) este substantiv neutru provenit din pronume negativ prin conversiune.

NUMERALUL

1. Felul
2. Valoarea morfologică
3. Genul
4. Numărul
5. Cazul (precedat de prepoziţie, locuţiune propoziţională, articol posesiv)
6. Funcţia sintactică

1. ***Felul.*** Numeralele sînt de două feluri: **cardinale** şi **ordinale.**
Numeralele **cardinale** sînt:
a) **propriu-zise**: unu, una, un, o, doi, trei, zece, douăzeci
b) **multiplicative**: întreit, înzecit, înmiit
c) **distributive**: cîte două, cîte doi, cîte unul, cîte un, cîte o
d) **colective**: amîndoi, amîndouă, tustrei, cîteşipatru, ambii
e) **fracţionare**: trei pe patru, zece la sută, doi supra trei
f) **adverbiale** sau **de repetiţie**: o dată, de două ori, de zece ori.
Numeralele ordinale sînt:
a) **propriu-zise**: primul, prima, întîiul, întîia, al doilea, a doua
b) **adverbiale** sau de **repetiţie**: prima dată, prima oară, a doua oară
Observaţie: Numeralele ordinale adverbiale sînt considerate de **Gramatica Academiei** şi de gramatica şcolară locuţiuni adverbiale.

2. Numeralele au trei valori morfologice:

a) **substantivală:**	Au venit *trei* (*amîndoi, cîte trei*). Hainele *celui de al treilea* erau noi. A cîştigat *zece la sută.*
b) **adjectivală:**	Au venit *trei* elevi, amîndoi *elevii, cîte trei* elevi. Hainele *celui de al treilea* elev erau noi. A depus eforturi *înzecite.*
c) **adverbială:**	*o dată, de trei ori, a doua oară.* Munceşte *înzecit.*

Scanned with OKEN Scanner

3.4.5. ***Genul, numărul şi cazul*** sînt categorii specifice numai numeralelor cu valoare substantivală şi adjectivală. Numeralele cu valoare adverbială nu au aceste categorii. Greşelile care se fac se referă mai ales la menţionarea unui anumit gen şi caz la numeralele cu valoare adverbială.

6. ***Funcţia sintactică.*** Numeralele cu valoare adjectivală sînt **atribute adjectivale.**

Numeralele cu valoare adverbială sînt **complemente circumstanţiale de mod** sau **de timp.**

Numeralele cu valoare substantivală au funcţiile sintactice ale substantivelor:

a) **subiect:** Au venit *doi. Amîndoi* citesc. *Al doilea* recită.

b) **nume predicativ:** în N (El este *al doilea*); în G (Caietele sînt *ale celor doi*), în Ac (Noi sîntem *ca amîndoi*)

c) **atribut substantival genitival** (cărţile *amîndurora, celor doi, celui de al treilea*), *prepoziţional* (Televizorul *din faţa celor doi, de lîngă al doilea*), *apoziţional* (Acela, *adică al doilea*, e bun)

d) **complement direct** (Văd *două*., Ajut *pe cea de a treia*), *indirect* (Scriu *ambilor*., Mă gîndesc *la amîndoi*), *de agent* (Sînt ajutat zilnic *de al doilea*)

e) **complement circumstanţial:** de loc (Merge *pînă la al doilea*), *de timp* (A venit la şcoală *înaintea celor doi*), *de mod* (Noi sîntem mai buni *decît primul*), *de cauză* (N-am venit *din cauza celor doi*), *condiţional* (*În locul celor doi*, aş tăcea), concesiv (*În ciuda celor doi*, tot a venit).

VERBUL

1. Felul
2. Conjugarea
3. Diateza
4. Tranzitivitatea
5. Modul
6. Timpul
7. Persoana
8. Numărul
9. Funcţia sintactică

1. ***Felul.*** Verbele pot fi **predicative** sau/şi **nepredicative.** Verbele **predicative** au capacitatea de a îndeplini singure, cînd sînt la un mod personal, funcţia de predicat verbal. Verbele predicative sînt cele mai numeroase: *a citi, a merge, a lucra, a sta, a vrea* etc.

Verbele **nepredicative,** prin natura conţinutului lor, nu pot forma singure predicatul, chiar dacă sînt la un mod personal. Verbele nepredicative:

Scanned with OKEN Scanner

a) **auxiliare sintactice** - adică fac legătura între un subiect şi un nume predicativ (sau o propoziţie predicativă) - sînt *verbele copulative*: *a fi, a deveni, a ieşi, a se face, a ajunge, a rămîne, a părea, a însemna* (şi unele derivate ale acestora: *a se preface*).

Alte verbe: *a se numi, a se chema, a constitui, a reprezenta* sînt predicative, nu copulative, fiind urmate de un element predicativ suplimentar (Mă numesc *Vasile*) sau complement direct (El constituie *un exemplu*. El reprezintă *o speranţă*).

b) **auxiliare morfologice**: *a avea, a fi, a vrea* (nu *a voi*). Ele sînt instrumente gramaticale sau morfeme ale diatezei pasive, ale unor moduri şi timpuri ale verbelor însoţite.

Cel mai frecvent apare verbul *a fi* ca auxiliar, deci nepredicativ. În structura **diatezei pasive**, apare prin toate formele la toate modurile şi tipurile, el fiind acela care marchează categoriile de mod, timp, persoană şi număr ale verbului de conjugat la participiu pe care îl însoţeşte:

El *este*
era
fu
fusese
a fost
va fi
va fi fost rugat (de cineva)
să fie
să fi fost
ar fi
ar fi fost
va fi fiind
a fi
a fi fost
fiind

La **diateza activă**, auxiliarul *a fi* apare în structura unor forme compuse: va *fi* plecat, să *fi* plecat, ar *fi* plecat, va *fi* plecînd, a *fi* plecat.

Verbul auxiliar *a avea*, apare, la toate diatezele, în alcătuirea perfectului compus (*a* rugat, *s-a* rugat, *a* fost rugat), a viitorului perifrastic (*am* să merg, *ai* să te duci, *are* să fie rugat) şi a condiţional-optativului prezent şi perfect (*ai* merge, *ai* fi mers; *te-ai* duce, te-*ai* fi dus; *ai* fi rugat, *ai* fi fost rugat).

Verbul auxiliar *a vrea* intră în alcătuirea viitorului şi a prezumtivului: *vei* citi, te *vei* duce, *vei* fi rugat: *vei* fi citit, te *vei* fi dus, *vei* fi fost rugat; *va* fi mergînd, ne *vom* fi dus etc.

Scanned with OKEN Scanner

Prezentarea comparativă a verbelor predicative şi nepredicative trebuie să treacă în revistă situaţia unor verbe care, la aceleaşi moduri personale, sînt predicative sau nepredicative. Este vorba de verbele copulative (deci nepredicative) care se confundă cu cele predicative:

A fi este a) **copulativ: personal** (Tu eşti elevă) sau **impersonal** (*Este* posibil a reuşi.); b) **predicativ: personal** (Tu *eşti* aici) sau **impersonal** (Ce *este* aici? „se întîmplă"); c) **auxiliar morfologic** (deci nepredicativ) al diatezei pasive, al unor moduri şi timpuri compuse active şi reflexive.

Atenţie la **verbul predicativ** *a fi* care are foarte multe sensuri: „a exista" (În lume *sînt* şi ţări bogate.), „a se duce" (El *a fost* în Spania), „a se afla" (Noi *sîntem* aici), „a costa" (Cît *este* kilogramul?), „a avea loc, a se produce" (Evenimentul *a fost* la ora zece), „a fi de loc" (Noi *sîntem* din Oltenia), „a dura" (La şcoală, ora *este* de cincizei de minute), „a se întîmpla" (Ce *a fost* acolo) etc.

Şi în următoarele construcţii *a fi* este predicativ, deci predicat verbal (cînd este la un mod personal), iar substantivele care urmează sînt subiecte: *Este* cazul. *Este* vorba. *Este* momentul. *E* ora mesei.

E linişte. *E* ger. *E* toamnă. *E* dimineaţă. *E* luni.

Îmi *este* frig. *Ţi-a fost* teamă. Îi *era* ruşine etc.

Verbele pot fi, de asemenea: **personale** şi **impersonale**. Verbele **personale** exprimă o acţiune, stare, existenţă săvîrşită de o persoană. În limba română cele mai multe verbe sînt personale.

Verbele impersonale exprimă o acţiune care nu este săvîrşită de nici o persoană, adică nu există o persoană căreia să i se poată atribui această acţiune. Astfel, sînt verbe impersonale:

- *a ploua, a fulgera, a ninge, a burniţa, a tuna, a fulgui, a se însera, a se înnora* etc.
- *a se întîmpla, a se cuveni, a se cădea, a părea*
- *a se mînca, a se dormi, a se veni, a se pleca* etc. (în construcţii ca: „La noi *se mănîncă* bine, *se bea* bine, *se vine* devreme, *se pleacă* tîrziu".)

Alte verbe impersonale sînt provenite din verbe active personale. Adesea, aceste verbe impersonale sînt însoţite de:
- pronume personale în dativ: *a*-i *veni*, *a*-i *plăcea*, *a*-i *conveni*, *a*-i *rămîne* (dar şi *a rămîne*):

Nu-mi *rămîne* decît să plec. *Rămîne* să mai discutăm.

Scanned with OKEN Scanner

- pronume personale în acuzativ: *a-l interesa, a-l pasiona, a-l enerva* (dar şi fără pronume în Ac.):

Mă *interesează* să stai. *Interesează* ce faci.

Tot verbe impersonale sînt şi: *a trebui, a reieşi, a rezulta, a decurge, a deriva* etc.

În fraza: „Noi 2/ trebuie 1/ să plecăm 2/", subiectul *noi* nu este al predicatului *trebuie* - care este impersonal, avînd ca subiect propoziţia subiectivă următoare -, ci al predicatului *să plecăm* exprimat prin verb personal.

În limba română există şi o categorie de **verbe impersonale** care au formă numai pentru persoana a III-a singular, uneori şi a III-a plural. În general, verbele impersonale sînt şi **unipersonale**, adică se folosesc la o singură persoană, neexistînd cineva - o persoană - căreia să i se atribuie acţiunea efectuată: *latră, cotcodăcesc, ouă*, nu-mi *pasă, trebuie* etc.

Este foarte important să reţinem că verbele sînt **predicative** sau **nepredicative, impersonale, unipersonale** indiferent că sînt la un mod personal (sau predicativ) sau la un mod nepersonal (nepredicativ). Deci nu trebuie să confundăm elementele de conţinut cu elementele formale. De exemplu, în fraza: „Plăcîndu-i să fie bine îmbrăcat, el încearcă a fi mai harnic".

plăcînd = verbe predicativ, impersonal, conjugarea a II-a, diateza activă, intranzitiv, gerunziu, complement circumstanţial de cauză;

să fie = verb copulativ, personal, conjugarea a IV-a, diateza activă, intranzitiv, conjunctiv prezent, persoana a III-a, singular; împreună cu numele predicativ *îmbrăcat* (exprimat prin adjectiv provenit din verb la modul participiu) formează predicatul nominal;

încearcă = verb predicativ, personal, conjugarea I, diateza activă, tranzitiv, indicativ, prezent, persoana a III-a, singular, predicat verbal.

a fi = verb copulativ nepersonal, conjugarea a IV-a, diateza activă, intranzitiv, infinitiv prezent; împreună cu numele predicativ *mai harnic* (exprimat prin adjectiv la gradul comparativ de superioritate) formează un complement direct al verbului *încearcă*.

Scanned with OKEN Scanner

2. *Conjugarea verbelor*

Cele 4 conjugări sînt în funcţie de sufixul gramatical de la infinitiv:

- **conjugarea I** = - *a: a ara, a lucra, a crea, a veghea*
- **conjugarea II** = - *ea: a vrea, a bea, a vedea, a părea*
- **conjugarea III** = - *e: a scrie, a merge, a trece, a arde*
- **conjugarea IV** = - *i* sau - *î: a citi, a fi, a urî, a coborî*

3. *Diateza*

Este o problemă dificilă, controversată chiar între specialişti. De aceea, este nerezolvată încă, existînd multe neclarităţi, neînţelegeri. Oricum, se ştie că:

a) **Diateza** este forma luată de verb pentru a arăta în ce raport se află acţiunea pe care o exprimă cu autorul acestei acţiuni.

b) În limba română, verbele au trei diateze:

- **Diateza activă** arată că acţiunea este făcută de subiectul gramatical al propoziţiei. În limba română, aproape toate verbele au diateză activă, rare fiind verbele care nu au această diateză. (*a se întîmpla, a se cuveni* - sînt numai la diateza reflexivă).

- **Diateza reflexivă** arată că acţiunea este făcută de subiectul gramatical şi suferită tot de el. Verbele la diateza reflexivă sînt însoţite de pronume reflexive, forme neaccentuate, în dativ şi acuzativ: *îţi închipui, îşi aminteşte; mă gîndesc, te uiţi, se pare* etc.

În general, pronumele reflexiv trebuie menţionat, indiferent că acesta are funcţie sintactică (de complement indirect sau de atribut pronominal în dativ - cînd este în cazul dativ - şi de complement direct - cînd este în cazul acuzativ) sau nu are funcţie sintactică, fiind un simplu morfem al diatezei reflexive cu sens impersonal (*se cade, se cuvine, se întîmplă*), cu sens dinamic (*se gîndeşte, se uită*) sau cu sens pasiv (*se culege, se deschide*)

De exemplu:

„Se întîmplă uneori să nu-mi scriu lecţiile"

se întîmplă = verb predicativ, impersonal, conjugarea I, diateza reflexivă - cu pronumele reflexiv *se*, formă neaccentuată în Ac., morfem al diatezei reflexive, fără funcţie sintactică -, intranzitiv, indicativ prezent, are formă de persoana a III-a, singular, predicat verbal.

Scanned with OKEN Scanner

să nu-mi scriu = verb predicativ, personal, conjugarea a III-a, diatexa reflexivă - cu pronumele reflexiv *mi*, formă neaccentuată în D, cu funcţie de complement indirect al verbului *să scriu*, dar are şi valoare de dativ posesiv, cu funcţie de atribut pronominal în dativ al substantivului *lecţiile* -, tranzitiv, conjunctiv prezent, persoana I, singular, predicat verbal, formă negativă cu adverbul de mod de negaţie *nu*.

- **Diateza pasivă** arată că subiectul gramatical suferă acţiunea făcută de autorul acţiunii (care are funcţie de complement de agent sau subiect logic).

În limba română, verbele nu apar în dicţionare decît la diateza activă (rar, numai reflexivă). Verbele la diateza pasivă sînt forme specifice - alcătuite din **verbul auxiliar** *a fi* şi din **participiul verbului de conjugat** - ale unor verbe tranzitive.

Mijlocul de control al unui verb la diateza pasivă este posibilitatea apariţiei unui complement de agent (care răspunde la întrebarea *de către cine...?*

Vom fi conduşi pînă la graniţă (se subînţelege complementul de agent *de (către) cineva*).

Verbul la diateza pasivă cu auxiliarul *a fi* la un mod personal este predicat verbal.

Verbele la diateza pasivă (repetăm: alcătuite din *a fi* auxiliar şi participiul verbului de conjugat), care au deci funcţie de predicat verbal, se confundă adesea cu un predicat nominal, alcătuit şi el din *a fi*, dar acesta este verb copulativ, şi dintr-un nume predicativ exprimat printr-un adjectiv provenit din verb la participiu.

Eu *sînt pregătit* pentru examen.
Sînt pregătit este un predicat nominal

Eu *sînt pregătit* la şcoală (se subînţelege - *de profesori*)
Sînt pregătit este un predicat verbal exprimat prin verb la diateza pasivă.

Merele acestea *sînt coapte* (predicat nominal format din *sînt*, verb copulativ, şi *coapte*, nume predicativ)

Merele acestea *au fost coapte* în cuptor (predicat verbal exprimat prin verb la diateza pasivă).

Scanned with OKEN Scanner

4. *Tranzitivitatea*

Verbele sînt **tranzitive**, adică au capacitatea de a guverna un substantiv sau un substitut în acuzativ cu funcţie de complement direct sau chiar o completivă directă, şi **intranzitive**, adică nu au această capacitate.

Verbele tranzitive răspund la întrebările *pe cine...?* cînd complementul direct este exprimat printr-un nume de persoană sau *ce...?*, cînd complementul direct este exprimat printr-un obiect sau o acţiune:

Văd pe *Maria* (pe cine...?); Văd *casa* (ce...?)

Tranzitiv este verbul care *poate* avea obiectul direct în acuzativ, exprimat sau neexprimat.

Tranzitivitatea unui verb depinde, în primul rînd, de sensul lexical al acestuia, acelaşi verb putînd fi tranzitiv în unele contexte şi intranzitiv, în altele: *a trece* este intranzitiv în contextele: "*Trec* pe la şcoală", „Apa *trece*, pietrele rămîn", dar tranzitiv cu sensurile „a promova", „a traversa" („*Am trecut* examenul", „*Am trecut* strada".

În al doilea rînd, tranzitivitatea unui verb depinde de **diateza acestuia**. Astfel, la diateza **activă** verbele sînt tranzitive dacă pot realiza o construcţie pasivă: *a citi, a scrie, a cînta, a vedea*, sînt tranzitive pentru că pot avea formă pasivă *e citit* (de cineva), *e scris* (de cineva), *e cîntată* (de cineva), *e văzut* (de cineva) etc.

a intra, a veni etc. sînt intranzitive, pentru că, chiar dacă au unele forme cu aparenţă de pasive, acestea nu răspund la întrebarea *de către cine...?*

este intrat, este venit etc. nu sînt construcţii pasive.

Unele verbe active sînt **dublu tranzitive**, adică au două complemente directe: al persoanei (care răspunde la întrebarea *pe cine...?*) şi al obiectului sau al acţiunii (care răspunde la întrebarea *ce...?*): *a anunţa* (ceva, pe cineva), *a întreba* (ceva, pe cineva), *a ruga* (ceva, pe cineva) etc.

Verbele copulative sînt totdeauna intranzitive, cuvîntul care răspunde la întrebarea *ce...?* fiind nume predicativ (El devine *preot*) sau chiar subiect (Este frumos *caietul* tău).

La diateza **pasivă**, verbele sînt intranzitive dacă la forma lor activă au avut regim de un singur complement direct: *sîntem văzuţi, vom fi repartizaţi* etc. Sînt tranzitive, în schimb,

Scanned with OKEN Scanner

verbele pasive care sînt construcţii ale unor verbe active tranzitive cu regim concomitent de două complemente directe: *Sîntem întrebaţi* de colegi ceva. *Sînteţi rugaţi* a mai aştepta etc.

La diateza **reflexivă**, deşi situaţia e mai dificilă, o regulă generală ar fi aceasta: construcţiile verbale reflexive însoţite de pronume neaccentuate în dativ sînt tranzitive („Îşi scrie *ceva*", „Îşi zice *ceva*"), iar cele însoţite de pronume reflexive în acuzativ sînt intranzitive, locul complementului direct fiind „ocupat" de reflexivul în acuzativ. Fac excepţie de la această regulă a intranzitivităţii verbele care la diateza activă au două complemente directe şi care, prin trecerea la diateza reflexivă cu pronumele în acuzativ, au ocupat locul complementului direct al persoanei, rămînînd deci tranzitive prin complementul obiectului sau al acţiunii:

El se roagă *ceva*. El se întreabă *dacă va ploua*.

5. ***Modul***

Modul este forma verbului care indică felul în care vorbitorul consideră acţiunea, starea sau existenţa. Acţiunea poate fi considerată ca reală, posibilă, probabilă, dorită, presupusă, condiţionată.

Modurile sînt **personale** şi **nepersonale**.

Modurile **personale** sînt:

- **indicativ** (acţiune reală)
- **conjunctiv** (acţiune posibilă, probabilă, realizabilă)
- **condiţional-optativ** (acţiune dorită, condiţionată)
- **imperativ** (acţiune poruncită, urată)
- **prezumtiv** (acţiune presupusă)

Modurile **nepersonale** sînt:

- **infinitiv** (exprimă numele acţiunii): *a citi, a vedea*
- **gerunziu** (exprimă o împrejurare): *citind, văzînd*
- **participiu** (exprimă o acţiune suferită de un obiect): *citit, văzută*
- **supin** (exprimă scopul, destinaţia, provenienţa acţiunii): *de citit, de văzut, pentru scris* etc.

Modurile **personale** se numesc şi **predicative**, pentru că numai un verb aflat la unul dintre aceste moduri poate fi predicat (**verbal** - dacă verbul este predicativ, sau **nominal** - dacă verbul este copulativ).

Modurile **nepersonale** sînt **nepredicative** (cu unele excepţii ale infinitivului).

Scanned with OKEN Scanner

6. *Timpul*

Modul indicativ	- **prezent**: citesc
	- **imperfect**: citeam
	- **perfect simplu**: citii
	- **mai mult ca perfect**: citisem
	- **viitor**: voi citi
	- **viitor anterior**: voi fi citit
Modul conjunctiv	- **prezent**: să citesc
	- **perfect**: să fi citit
Modul condiţional-optativ	- **prezent**: aş citi
	- **perfect**: aş fi citit
Modul imperativ	- **forma afirmativă**: citeşte! citiţi!
	- **forma negativă**: nu citi! nu citiţi!
Modul prezumtiv	- **prezent**: o fi citind ceva
	- **perfect**: o fi citit ceva
Modul infinitiv	- **prezent**: a citi
	- **perfect**: a fi citit

Celelalte moduri nepersonale nu au forme temporale.

Atenţie la modul imperativ, care se confundă cu modul indicativ: *Duceţi-vă* pînă la şcoală! (imperativ, nu indicativ prezent).

7. ***Persoana***

Este o categorie gramaticală specifică verbelor la moduri personale (pers.I, a II-a, a III-a)

Verbele impersonale au formă de persoana a III-a singular sau plural.

Verbele la moduri nepersonale nu au categoria persoanei, cu toate că uneori infinitivul şi gerunziul au un subiect propriu:

Venind *eu*, tu te-ai bucurat.

Venind *voi*, noi ne-am bucurat.

Înainte de a veni *tu*, noi am citit un ziar.

8. **Numărul**

Verbele la moduri personale au specifică şi categoria de număr (singular sau plural). Dintre modurile nepersonale, participiul cu formă adjectivală are categoriile gramaticale specifice numelui: **gen, număr** şi **caz, prin acord** cu un substantiv sau cu un substitut al acestuia:

„Temele *scrise* foarte frumos au fost corect apreciate".

scrise = verb predicativ, nepersonal, conjugarea a III-a, modul participiu cu formă adjectivală: feminin, plural, nominativ, atribut adjectival.

Scanned with OKEN Scanner

9. *Funcţia sintactică*

a) **predicat verbal** - exprimat prin verb predicativ la toate modurile personale. De asemenea, ca excepţie, şi infinitivul unui verb predicativ cu valoare imperativă poate fi predicat verbal:

A nu se fuma! A se agita înainte de întrebuinţare!

b) **predicat nominal incomplet** exprimat printr-un verb copulativ la mod personal urmat de o predicativă:

Noi *vom ajunge* 1/ ce dorim 2/

Verbul copulativ formează un predicat nominal împreună cu un nume predicativ: *Sîntem harnici, părem neatenţi* etc..

c) **nume predicativ**

infinitiv: Plăcerea noastră este *de a citi* mereu.
A citi înseamnă *a şti.*
supin: Temele acestea sînt *de scris.*
participiu: El este *pregătit* pentru examen.
gerunziu: Eforturile noastre sînt *crescînde.*

d) **subiect**

infinitiv: *A învăţa* înseamnă a şti.
supin: E foarte uşor *de vorbit.*

e) **atribut verbal**

infinitiv: Are pasiunea *de a citi.*
supin: Are pasiunea *pentru citit* romane.
gerunziu neacordat: Avea nişte mîini *sîngerînd.*

f) **atribut adjectival**

participiu: În luptele *purtate* de ai noştri au murit mulţi duşmani.
gerunziu acordat: Avea nişte mîini *sîngerînde.*

g) **complement direct:**

infinitiv: Noi putem *citi* orice.
supin: Noi avem *de citit.*
gerunziu: Noi auzim *povestindu-se* despre rege.

h) **complement indirect:**

infinitiv: Sîntem siliţi *a protesta.*
supin: Sîntem gata *de văzut* spectacolul.
gerunziu: E sătul *privindu-se* în oglindă.

i) **complement circumstanţial de loc:**

supin (de fapt substantiv): Am fost *la scăldat.*
Ca verb la supin, este mai mult complement circumstanţial de scop.

j) **complement circumstanţial de timp:**

infinitiv: *Înainte de a pleca*, verific apa.
gerunziu: *Mergînd pe stradă*, am întîlnit un coleg.

Scanned with OKEN Scanner

k) complement circumstanţial de mod:
infinitiv: Merge *fără a face* zgomot
gerunziu: Merge *sărind* într-un picior.
l) complement circumstanţial de cauză
gerunziu: *Învăţînd* puţin, a luat notă mică.
m) complement circumstanţial de scop
infinitiv: Mergem *spre a culege* strugurii
supin: Mergem *la cules* strugurii.
n) complement circumstanţial condiţional
gerunziu: *Învăţînd* zilnic, aş termina materia.
o) complement circumstanţial concesiv
gerunziu: *Învăţînd* zilnic, tot n-aş termina materia.
p) complement circumstanţial instrumental
infinitiv: Am reuşit *prin a tăia* o bară de metal
r) complement circumstanţial de relaţie
supin: *De bătut*, nu te-am bătut.
s) complement circumstanţial opoziţional
infinitiv: *În loc de a învăţa*, se plimbă.

Din această enumerare a funcţiilor sintactice, putem foarte uşor să ne dăm seama ce funcţii sintactice îndeplineşte verbul la infinitiv, ce funcţii îndeplineşte verbul la gerunziu etc.

ADVERBUL

1. Felul
2. Gradul de comparaţie
3. Funcţia sintactică

1. ***Felul.*** **După structură,** adverbele sînt **simple** (*bine, rău, chiar, mai, taman, tiptil, româneşte, pieptiş, totalmente etc.)* şi **compuse** (*odată, iarăşi, nicicând, oriunde, altcumva, astă-seară, astă-vară, astă-toamnă, astă-noapte, astă-primăvară, dis-de-dimineaţă, tîrîş-grăbiş etc.)*

Adverbele simple şi compuse pot fi precedate de prepoziţii: *de unde, pînă cînd, de sus, de jos, de ieri, pînă acolo, într-acolo; de oriunde, de astă-toamnă* etc.

În afara adverbelor simple şi compuse, există şi **locuţiuni adverbiale**; adică grupuri de două sau mai multe cuvinte cu sens, valoare şi funcţie de adverb. Sînt cunoscute ca locuţiuni adverbiale următoarele structuri:

- diferite **părţi de vorbire precedate de una sau mai multe prepoziţii: substantive** (*în veci, în faţă, pe vremuri, pe*

urmă, în loc, într-adevăr, cu de-a sila etc.), **numerale** (*pe din două; cu una, cu două; a doua oară etc.*), **adjective** (*din nou, cu totul etc.*), **verbe la participiu** (*pe întrecute, pe nemîncate etc.*) **pronume** (*de aceea, de aia, pentru aceea, pentru aia, pentru asta, de asta, cu toate acestea etc.*) şi chiar **adverbe** (*într-aiurea, de jur împrejur, într-adins*).

- **cuvinte repetate** (aceleaşi sau corelative): **substantive** (*zi de zi, din zi în zi, clipă de clipă, picior peste picior, umăr la umăr, nas în nas etc.*), **adverbe** (*cînd şi cînd, din cînd în cînd, aşa şi aşa, ici şi colo etc.*), **pronume** (*din ce în ce, unul după altul etc.*)

- **cuvinte rimate:** *calea-valea, treacă-meargă, de la Ana la Caiafa, din joi în Paşti etc.*

- **false propoziţii** sau **false fraze:** *nu ştiu unde, nu ştiu cînd, nu ştiu cum, te miri unde, te miri cum, cine ştie cum* etc.

Adverbele şi locuţiunile adverbiale se clasifică după **criteriul semantic** în şase categorii:

- **de loc:** unde, încotro, sus, jos, oriunde, în faţă, de jur împrejur, din loc în loc, nu ştiu unde, etc.

- **de timp:** *cînd, cît, oricînd, orişicînd, ieri, astăzi, mîine, acum, altădată, cîndva, zi de zi, zi şi noapte, din cînd în cînd, cine ştie cînd, de cînd lumea* (*şi pămîntul*) etc.

- **de mod:** *cum, cît, oricum, orişicum, mult, mai puţin, bine, alene, aievea, pe dinafară, de-a valma, pe de rost, pas cu pas, din ce în ce, cît pe ce, nu ştiu cum, calea-valea etc.*

- **de cauză:** *de aceea, de aia, de asta, pentru asta, pentru aceea, pentru aia* etc.

- **de scop:** *înadins, dinadins, într-adins, dintr-adins, de aceea, de aia, pentru aceea* etc.

- **concesive:** *cu toate acestea, tot, totuşi* etc.

De asemenea, adverbele şi locuţiunile adverbiale pot fi predicative: *fireşte, desigur, poate, negreşit, pesemne, fără îndoială, cu siguranţă, fără doar şi poate* etc. care pot fi predicate verbale regente pentru subordonate subiective.

Există şi o grupă de **adverbe relative-interogative:** *unde, cînd, cum, cît, încotro, precum, precît, decît*, care au o **dublă funcţie:** în propoziţie au diverse funcţii sintactice (complemente circumstanţiale sau nume predicative), iar în frază - *cele relative* - sînt elemente subordonatoare care introduc diferite propoziţii subordonate (necircumstanţiale sau circumstanţiale).

Alte adverbe şi locuţiuni adverbiale sînt **corelative:** *cu atît, atît, acolo, atunci, de ce* etc.

Scanned with OKEN Scanner

2. ***Gradul de comparaţie.*** Adverbele şi locuţiunile au **categoria comparaţiei** realizată în acelaşi mod ca adjectivele, cu deosebirea că *cel* la superlativul relativ de superioritate sau de inferioritate este invariabil:

- **pozitiv:**		*aproape*
- **comparativ**	**de superioritate:**	*mai aproape*
	de inferioritate:	*mai puţin aproape*
	de egalitate:	*tot atît de aproape*
- **superlativ relativ**	**de superioritate:**	*cel mai aproape*
	de inferioritate:	*cel mai puţin aproape*
- **absolut de**	**superioritate:**	*foarte aproape*
	de inferioritate:	*foarte puţin aproape*

3. ***Funcţia sintactică.*** În propoziţie, adverbele şi locuţiunile adverbiale au diferite **funcţii sintactice:**

- **predicat verbal:** *Desigur* 1/ că vom reuşi 2/ (*desigur* = predicat verbal).
- **nume predicativ:** E *posibil* 1/ să plouă 2/
  Nu ştiu 1/ *cum* este vremea 2/
  (*posibil*, *cum* sînt nume predicative ale predicatelor nominale *e posibil, cum este*)
- **atribut adverbial:** Plecarea *acasă* a fost rapidă,
  Copacul *de acolo* este scorburos.
  (*acasă*, *de acolo* = atribute adverbiale).
- **complement circumstanţial de loc, de timp, de mod, de cauză, de scop, concesiv:** Noi plecăm *acolo (mîine, cumva, de aceea, dinadins, cu toate acestea).*

Adverbele: *da, ba, nu*, în propoziţii independente, ca răspunsuri la diferite întrebări, au valoarea unor propoziţii neanalizabile.

Foarte multe adverbe (de mod de întărire, de aproximaţie, explicative, comparative etc.) nu au funcţie sintactică:

A venit *şi* el. (*şi* = adverb de mod de întărire, fără funcţie sintactică, întăreşte subiectul *el*)

Vrea *doar* să doarmă (*doar* = adverb de mod fără funcţie sintactică, întăreşte predicatul).

PREPOZIŢIA

Este o parte de vorbire neflexibilă care apare numai în propoziţie ca element de relaţie subordonator între un atribut şi părţile de vorbire pe care aceasta le determină (substantiv, pronume, numeral) sau între un complement şi părţile de vorbire pe care

Scanned with OKEN Scanner

acesta le determină (verb, adverb, adjectiv, interjecţie).

Prepoziţia precedă diferite părţi de vorbire: substantivul, pronumele, numeralul cu valoare substantivală, unele adjective - tuturor impunîndu-le un anumit caz (G, D., Ac.,). În faţa verbelor la supin este un morfem, un element de structură a acestui mod nepredicativ. Precede, de asemenea, verbul la infinitiv şi adverbul fără a le impune unul dintre cele trei cazuri.

Prepoziţiile sînt:

- **simple**: *cu, în, fără, sub, spre, către, lîngă, între, printre, dintre, întru, dintru, printru, contra, împotriva, contrar, conform etc.*

- **compuse**: *de la, de lîngă, de către, de printre, de-a, spre a, fără de, de pe sub; despre, dinspre, înspre* etc.

Există şi foarte multe **locuţiuni prepoziţionale**:

- formate din substantive sau adverbe „articulate" precedate de una sau mai multe prepoziţii:

în faţa, în jurul, din cauza, din pricina, de-a lungul, de-a curmezişul, de jur împrejurul, în ciuda, în pofida, în lăuntrul, în dreapta etc.

- formate din substantive sau adverbe nearticulate urmate de prepoziţii (uneori şi precedate): *faţă de, împreună cu, alături de, înainte de; în caz de, în jur de, din cauză de, din pricină de* etc.

- formate din pronumele nehotărît *tot* precedat de prepoziţia *cu: cu tot, cu toată, cu toţi, cu toate.*

Prepoziţiile şi locuţiunile prepoziţionale cer un anumit caz, au deci un regim cazual, sînt morfeme ale unui anumit caz (de aceea la vom menţiona în analiză imediat după ce specificăm cazul substantivului sau al substitutului acestuia).

- cele mai multe cer cazul **acuzativ**:

cu, în, pe, la, către, fără de, în jur de, înspre, din cauză de, împreună cu, în caz de etc.

Acuzativul este cerut şi de adverbele de mod comparativ cu valoare de prepoziţie: *ca, cît, decît.*

ca mine, cît tine, decît mine (pronume personale în acuzativ precedate de adverbele de mod comparativ cu valoare de prepoziţie)

- multe prepoziţii şi locuţiuni prepoziţionale cer cazul **genitiv**:

contra, împotriva, asupra, deasupra, înaintea, înăuntrul; în faţa, din faţa, din cauza, în ciuda, de-a lungul etc.

- cîteva prepoziţii cer cazul **dativ**: *graţie, mulţumită* (provenite din substantive), *contrar, conform, aidoma* (provenite din adverbe, *datorită* (provenită din verb la participiu).

Scanned with OKEN Scanner

CONJUNCŢIA

1. Felul
2. Funcţia în propoziţie sau în frază

1. *Felul.* Conjuncţiile sînt **coordonatoare** şi **subordonatoare**

Conjuncţiile **coordonatoare** sînt:

- **copulative:** *şi, nici„ şi...şi, nici...nici; nu numai..., ci şi (dar şi), precum şi* (locuţiune conjuncţională);
- **adversative:** *dar, iar, însă, ci; şi:*
- **disjunctive:** *sau, ori, fie, sau...sau, ori...ori* etc.
- **conclusive:** *deci, aşadar, prin urmare* etc.

Conjuncţiile **subordonatoare** sînt:

- **necircumstanţiale** (nespecifice): *că, să, dacă, de, ca să (ca...să), dacă, de* etc.
- **circumstanţiale** (specifice pentru una sau cîteva subordonate): *deşi, încît, căci, fiindcă, întrucît* etc.

Conjuncţiile sînt:

- **simple:** *să, că, dacă, de, şi, ori, sau* etc.
- **compuse:** *ca să, dar şi, ci şi, fiindcă, întrucît* (ultimele două sînt considerate conjuncţii simple).

Locuţiunile conjuncţionale sînt grupuri de cuvinte cu valoarea şi funcţia unei conjuncţii. În structura unei locuţiuni conjuncţionale intră obligatoriu un element general de relaţie (conjuncţie, pronume relativ, adverb relativ) de obicei precedat de anumite cuvinte:

a) **prepoziţie + conjuncţie (pronume relativ, adverb relativ):** *fără să, fără ca să, pentru că, pentru ca să, pînă să; pînă ce, după ce, de ce „pe măsură ce"; după cum, după cît, pe cît, cu cît* etc.

b) **(prepoziţie) + substantiv nearticulat + conjuncţie (pronume relativ, adverb relativ):** *în loc să, din cauză că, din pricină că, în caz că, în timp ce, în vreme ce, de vreme ce, cît timp, cîtă vreme, o dată ce; în caz cînd* etc.

c) **adverb + conjuncţie (pronume relativ, adverb relativ):** *înainte să, înainte ca să, măcar că, măcar să, chiar dacă, îndată ce, imediat ce; ca şi cum, ca şi cînd* etc.

Scanned with OKEN Scanner

2. ***Funcţia*** în propoziţie sau în frază:

În propoziţie, conjuncţiile coordonatoare **leagă** două părţi de propoziţie de acelaşi fel.

În frază, conjuncţiile şi locuţiunile conjuncţionale coordonatoare **leagă** două propoziţii de acelaşi fel:

- **principale**: „Mîncăm *şi* apoi plecăm."

- **secundare**: „Văd că citiţi *si* scrieţi" (*şi* leagă două CD) sau o parte de propoziţie şi o subordonată:

„Am o casă mare *şi* care este nelocuită". (*şi* leagă atributul *mare* de atributiva „care este nelocuită").

Conjuncţiile şi locuţiunile conjuncţionale subordonatoare **introduc** diferite propoziţii subordonate, **fără a avea vreo funcţie sintactică** în propoziţia pe care o introduc.

Am plecat, *pentru că* m-ai supărat.

pentru că = locuţiune conjuncţională subordonatoare specifică, fără funcţie sintactică în propoziţie, introduc o CZ.

INTERJECŢIA

1. Felul
2. Funcţia sintactică

1. ***Felul.*** Interjecţia este o parte de vorbire neflexibilă cu intonaţie exclamativă, care **exprimă** o stare sufletească, o adresare, un îndemn, sau care **imită (reproduce)** diferite sunete şi zgomote din natură.

Interjecţiile exprimă:

- diferite **senzaţii sau stări sufleteşti**: *au, ah, of, uf, văleu* (durere), *brr!* (frig), *uuf* (oboseală), *ărş, arş* (arsură); *aoleo, hait, ptiu, phii, ehe, deh, hm, măre, oo, bravo, ura, vai* (diferite stări sufleteşti);

- **o chemare sau un îndemn**: *pis, ptru, ţugu, şo, ciuş, aho, hăis, cea, huideo, nea, ho* etc; *pst, ho, hop(a), stop, na, nani, hai, haide* (*haidem, haideţi* sînt interjecţii cu formă verbală);

- **o adresare**: *br, măi, mă, fă, fa, bă, băi; ia, iată, iacă, ian, iacătă* etc.

- *uite* este un verb („priveşte!") la imperativ cu valoare de interjecţie (*iată*). Are pluralul *uitaţi!: uite-l* („priveşte-l"), *uitaţi-l* („priviţi-l").

Scanned with OKEN Scanner

Interjecţiile sînt şi cuvinte imitative - numite **onomatopee**. Ele reproduc:

- sunete şi zgomote din natură: *tic-tac, uuu, tuu, pic-pic, cioc, tipa-lipa, lipa-lipa* etc.
- sunete emise de animale, păsări, insecte: *groh, behehe, ham, miau, cotcodac, cucurigu, ga, mac, cucu, cri* etc.
- sunete însoţitoare ale unor acţiuni sau acte fiziologice: *bîldîbîc, scîrţ, boc, buf, trosc, pleosc; gogîlţ, hapciu, horp, hîc, ha-ha.*

2. Cele mai multe interjecţii propriu-zise sau interjecţii onomatopee nu au funcţie sintactică în propoziţia exclamativă. Altele au următoarele **funcţii sintactice**:

- **predicat verbal**: *iată, iacă, iacătă; hai, haide, nani, hăis; poc, buf, pleosc, bîldîbîc, zvîrr, trosc* etc.
- **nume predicativ**: E *vai şi amar* de noi!
- **complement circumstanţial de mod**: Mergea *şontîc-şontîc. Gogîlţ, gogîlţ* îi mergeau sarmalele...“
- **atribut interjecţional**: Se auzea chemarea prepeliţei: *pit-palac*!
- **subiect**: Se auzea de departe *uraa*!
- **complement direct**: Auzim deodată *trosc!* şi *pleosc!*

Cîteva interjecţii constituie singure propoziţii independente neanalizabile: *Bravo! Ura! Oho! Zău! Adio!*

Foarte multe interjecţii intră în componenţa locuţiunilor verbale: *a face nani, a se da huţa, a face buf, a da cu huideo* etc.

b. Sintaxa

SINTAXA priveşte **propoziţia sau fraza**. Propoziţiile pot fi clasificate în funcţie de scopul comunicării, de aspectul (pozitiv sau negativ) al predicatului, de structură şi, firește, de funcţia sintactică.

După scopul comunicării, propoziţiile sînt **enunţiative (propriu-zise, optative, imperative)** şi **interogative (propriu-zise, optative, imperative)**. În scopul comunicării, fiind implicată şi o atitudine a vorbitorului, propoziţiile, atît enunţiative, cît şi interogative, pot fi **exclamative** sau **neexclamative (afective** sau **neafective)**. Astfel, propoziţia: „Ce frumoasă va fi vacanţa!“ este o enunţiativă propriu-zisă exclamativă, iar propoziţia: „Cît o să-ţi mai suportăm noi ironia?!“ este interogativă propriu-zisă exclamativă.

După forma predicatului, propoziţiile sînt **afirmative** şi **negative**. Este necesar să arătăm că propoziţiile sînt negative

Scanned with OKEN Scanner

numai atunci cînd este negat predicatul verbal sau copula din alcătuirea predicatului nominal. Atunci cînd sînt negate alte părţi de propoziţie, propoziţia este afirmativă. Următoarele propoziţii sînt afirmative, pentru că nu este negat predicatul, ci este negat:

- **subiectul:** „*Nu eu*, ci noi am plecat.“;
- **numele predicativ:** „*Nu al meu*, ci al nostru este acest caiet.“
- **atributul:** „Vreau un prosop curat, *nu murdar*.“;
- **complementul direct:** „Mănînc mere, *nu pere*.“;
- **complementul indirect:** „Scriu părinţilor, *nu colegilor*.“
- **complementul de loc:** „*Nu în clasă*, ci acasă ne facem lecţiile.“;
- **complementul de timp:** „*Nu ieri*, ci azi ai greşit.“;
- **complementul de mod:** „*Nu aşa*, ci altfel trebuie procedat.“;
- **complementul de cauză:** „*Nu pentru absenţe*, ci pentru indisciplină ai fost pedepsit.“;
- **complementul de scop:** „*Nu pentru serbare* se pregăteşte, ci pentru nuntă.“

În fraza: „...(căci) *smîrţoagele* lui de cai *erau vlăguiţi din cale afară, şi slabi, şi ogîrjiţi*, ca nişte mîţi de cei leşinaţi, *nu zmei*...“, propoziţia citată este o cauzală cu un predicat nominal, al cărui nume predicativ multiplu este format din patru nume predicative, dintre care ultimul este negat. Elevii introduc, în mod greşit, după adverbul de negaţie *nu*, verbul copulativ, subînţeles de ei, *erau*, astfel că apar două propoziţii cauzale.

În unele fraze, în care două propoziţii subordonate sînt coordonate (una avînd formă pozitivă, iar alta formă negativă), eronat este introdus încă un predicat lîngă adverbul de negaţie *nu*, mărindu-se astfel, nejustificat, numărul propoziţiilor: „*Are să urmeze* 1/ (cum) *ştim noi*, 2/ *nu* (cum) *vrea el*, 3/...“ este o parte dintr-o frază, în care propoziţiile 2 şi 3 sînt modale coordonate prin juxtapunere, care determină - fiecare - acelaşi verb regent (*are să urmeze*). Propoziţia 3 este o modală negativă; dacă s-ar introduce predicatul *are să urmeze* după adverbul *nu*, ar apărea o coordonare la nivelul propoziţiilor principale, iar modala *cum vrea el* ar depinde, în acest caz, de verbul regent introdus.

Aspectul **pozitiv** sau **negativ** al propoziţiilor este realizat prin **adverbe sau locuţiuni adverbiale de mod de negaţie**: *nu, ba, deloc, de fel*, prin alte **adverbe de loc sau de timp**: *nicăieri, niciunde, niciodată* etc., prin **pronume negative**: *nimeni, nimic, nici unul*. În cazul unor propoziţii interogative, acestea pot fi, după formă, pozitive, iar, după înţeles,

Scanned with OKEN Scanner

negative: „Mai rămîne vorbă despre asta?"

După structură (sau **alcătuire**), propoziţiile sînt **simple** şi **dezvoltate**. Această clasificare ţine seama de structura propoziţiei **analizabile** sintactic, nu de propoziţiile **neanalizabile**, în care nu putem recunoaşte funcţia sintactică a cuvintelor din alcătuirea lor (este vorba de unele interjecţii: *aş, ei* etc., de adverbe: *da, nu, ba* etc.). Dificultăţi de analiză apar şi în situaţiile cînd propoziţiile, în realitate simple, sînt alcătuite din mai multe cuvinte ca în următoarele două cazuri:

a. cuvintele au funcţie sintactică, dar toate acestea formează **un singur subiect multiplu** sau **un singur nume predicativ multiplu**, ca în propoziţiile:

- „Se vedeau *ochii, nasul şi gura.*" (subiect multiplu)
- „Al doilea *era tăcut şi întunecat.*" (nume pred.multiplu)

b. cuvintele **nu au funcţie sintactică**, fiind:

- substantive în V.: „Scoală, *duglişule*..." Cuvintele care determină substantive în V. au însă funcţie sintactică: „Turcii, *dragii mamei*..." (*mamei*, care însoţeşte substantivul *dragii* în V., este atr.subst.gen.); „Tu, *mioara mea*,..." (*mea*, care însoţeşte substantivul *mioara* în V., este adj.pos.în V., cu funcţie de atr.adj.);

- **interjecţii** care exprimă o stare sufletească sau o adresare: „*Ah*!...spuneţi...", „...*măi* femeie..." (ultimul exemplu fiind un grup de cuvinte fără funcţie sintactică, alcătuit din interj. + subst. în cazul V.). Sînt unele fraze în care interjecţiile alcătuiesc propoziţii independente neanalizabile, îndeosebi în texte de vorbire directă: „- *A*! îşi aminti el..."; „- *Vai*!scriam...";

- **adverbe şi locuţiuni adverbiale de mod** care intră în alcătuirea gradelor de comparaţie ale adjectivelor sau ale adverbelor ori care întăresc diferitele părţi de propoziţie: comparative, de întărire, de restricţie, de exclusivitate, de proximitate, explicative, conclusive etc.: „...vlăguiţi *din cale-afară*...", „...să-şi ia *şi* atestatul", „...nu-i lipseşte *decît* atestatul...", „Mai mult *chiar*...„, „...*numai* gaia...", „*Numai* în faţa cerului...", „...*chiar* atunci...". „...eram *foarte* vesel...", „*mai* întîi", „*ca*-ntr-un întins...". Adverbele de mod propriu-zise sau cantitative: *aşa, atît, cît, destul, oricît*, care determină adjective sau adverbe - de care sînt legate prin prepoziţia *de* -, îndeplinesc funcţia sintactică de complement de mod. Ele nu sînt, în limba actuală, adverbe de mod comparative (precum: *grozav de, extraordinar de, nemaipomenit de* etc.) fără funcţie sintactică din structura unor adjective sau adverbe la gradul superlativ;

Scanned with OKEN Scanner

- **conjuncţii şi locuţiuni conjuncţionale** coordonatoare şi subordonatoare: *în timp ce, ca şi cînd, cu toate că, chiar dacă* etc.

- **unele pronume personale neutre**: *o, i, le* (am zbughit-*o* etc.).

După înţeles, propoziţiile sînt **principale** şi **secundare** (subordonate). Propoziţiile principale pot fi: **independente** („Aicea zac mulţi de-ai mei."); **regente** pentru una sau mai multe subordonate („*fi părea* / că toată lumea îl ştie,/ îl cunoaşte / şi se întreabă..."); **coordonate** („Al doilea era tăcut şi întunecat, dar nu vroia..."); **incidente** („...zise tata posomorît.", „Pentru că *să vezi d-ta* copiii..."). Propoziţiile **secundare** sînt subordonate ale unor cuvinte din propoziţiile regente. Ele pot fi: **regente** pentru alte subordonate („Văzînd *că voiesc* să merg..."), **coordonate** cu alte subordonate de acelaşi fel sau diferite („...pe care şi noi l-am ajutat / şi l-am apărat."), **izolate** prin punct („Căci aşa ne amăgea mama."), **incidente** („...cum spuneau ceilalţi ofiţeri.").

Analiza propoziilor după cele patru criterii este făcută în cele mai multe dintre textele analizate. Candidaţii pot găsi exemple variate şi în celelalte texte, la care s-a menţionat felul propoziţiilor numai după înţeles.

Părţile de propoziţie sînt **principale** (**subiectul** şi **predicatul**) sau **secundare** (**atributul** şi **complementul**), **simple** sau **compuse**, **coordonate** sau **subordonate**, **exprimate** sau **subînţelese**. Ele pot fi descrise după următorul model: **definiţie**, **clasificare**, prin ce sînt **exprimate**, **raporturi** (**tipuri**, **mijloace**), **întrebări**, **topică**, **disocieri** faţă de alte părţi de propoziţie, probleme **ortografice** şi **de punctuaţie**, **valori stilistice**. Au, de asemenea, aspecte specifice: **predicatul** - **verbal** şi **nominal** (prezentarea verbelor copulative şi a numelor predicative) **neexprimat** (sau **subînţeles**); **subiectul** - **simplu** sau **multiplu**, **neexprimat** (**subînţeles** sau **inclus** în persoana verbului), **propoziţii fără subiect**; **acordul cu predicatul** (cu variantele de acord: **după înţeles** şi **prin atracţie**); **atributul** - clasificare (după mai multe criterii şi la mai multe nivele); **complementul** - clasificare (după mai multe criterii şi la mai multe nivele), disocieri între tipuri confundabile (**direct** şi **indirect**; **indirect** şi **de agent**; circumstanţial **de cauză** şi **de scop**, **de cauză** şi **condiţional**, **concesiv** şi **consecutiv** etc.).

Fraza poate fi formată: prin **coordonare**, prin **subordonare**, prin **coordonare şi subordonare**; în prezentarea frazei, importante sînt **asemănările** şi **deosebirile** faţă de propoziţie, formulate atît la modul general, cît şi în legătură cu fiecare dintre propoziţii (respectiv parte de propoziţie corespondentă).

Scanned with OKEN Scanner

În afară de acestea, **propoziţiile clasificate după criteriul sintactic** (omoloage, la nivelul frazei, ale părţilor de propoziţie) pot fi prezentate după următorul model: **definiţie, clasificare (coordonată, regentă, subordonată)** propoziţii cu care se află **în relaţie, elemente regente** şi **introductive** (pentru subordonate), **mijloace de legătură** (pentru coordonate), **întrebări** (pentru subordonate), alte **mijloace de identificare şi de disociere** faţă de alte propoziţii (subiectiva faţă de predicativă, subiectiva faţă de completiva directă, completiva directă faţă de completiva indirectă, completiva indirectă faţă de completiva de agent, condiţionala faţă de cauzală, cauzala faţă de finală, concesiva faţă de consecutivă etc.), probleme de **topică, ortografie** şi **punctuaţie.**

Prezentăm în continuare mai pe larg unele probleme de sintaxă a căror cunoaştere de către candidaţi condiţionează nemijlocit soluţionarea oricărei preobleme teoretice sau practice din acest domeniu.

SUBIECTUL

Subiectul este partea principală a propoziţiei care arată cine face acţiunea sau cui i se atribuie o caracteristică exprimată prin numele predicativ:

Elevii citesc. *Elevii* sînt atenţi.

A venit *toamna*. Este frumoasă *toamna*.

Cine nu a muncit? *Cine* nu este corect?

Subiectul este de două feluri: **exprimat** şi **neexprimat.** Subiectul **neexprimat** poate fi:

- **inclus** în desinenţa verbelor la persoanele I şi a II-a, singular şi plural: cînţi, cîntaţi, văzui, plecaserăm etc.

- **subînţeles,** în cazul verbelor de persoana a III-a singular şi plural, al căror subiect a fost exprimat într-o propoziţie anterioară sau va fi exprimat într-o propoziţie următoare.

- **nedeterminat,** în cazul unor predicate care exprimă fenomene ale naturii şi acţiuni care nu pot fi atribuite cuiva: *plouă, se înserează, a spus* (la radio), *bate* (la uşă), ce-mi *pasă*.

Subiectul **exprimat** este de două feluri: **gramatical** şi **logic.**

Subiectul **gramatical** este exprimat printr-un cuvînt sau mai multe cu funcţie de subiect sau printr-o propoziţie subiectivă care îndeplineşte funcţia de subiect al unui predicat. Subiectul gramatical este, după alcătuire, de trei feluri:

Scanned with OKEN Scanner

- **simplu**: cînd este exprimat, printr-un cuvînt simplu, derivat sau compus (*Elevul* citeşte. *Privatizarea* cîştigă teren. Se văd *blocurile-turn*).

- **multiplu**: cînd este alcătuit din două sau mai multe subiecte simple, aflate în raport de coordonare „...crescuse *şi ardeiul, şi pătrunjelul, şi castraveţii şi conopida*".

- **dezvoltat** (pe care programa şcolară nu-l prevede): exprimat printr-o construcţie infinitivală relativă pe lîngă un verb *a fi, a avea* cu sensul „a exista": Nu-i *cine mă ajuta*, N-are *cine mă ajuta*. Subiectul dezvoltat este analizabil din punct de vedere sintactic şi morfologic în: subiect simplu al verbului *a fi, a avea* (exprimat prin infinitiv), subiect simplu al verbului la infinitiv din construcţia infinitivală relativă (exprimat prin pronume relativ), din alte părţi de propoziţie care determină verbul la infinitiv (în aceste exemple, *mă* este complement direct al infinitivului şi este exprimat prin pronume personal în acuzativ, formă neaccentuată). Chiar dacă aceste construcţii infinitivale relative, pe care le întîlnim şi la complementul direct („...nu ai *ce* lua"), nu se studiază în şcoală, ele trebuie sesizate, pentru a se evita analiza lor ca propoziţii subordonate SB sau CD, în loc de subiecte sau complemente directe. Se va înlătura, astfel, confuzia dintre infinitivul acestor verbe şi indicativul ori conjunctivul presupus de ele. Aceste verbe la moduri nepredicative devin predicate ale unor subordonate SB sau CD, dacă sînt puse la modul conjunctiv: „Nu-i / *(cine) să mă ajute.*"; „Nu are / *(cine) să mă ajute.*"; „Nu ai / *(ce) să iei.*"

Subiectul logic îndeplineşte în propoziţie funcţia de complement indirect sau de complement de agent: „*îmi* pare bine", „*îi* păru rău...", „...şi-*mi* era ruşine...", „...*îmi* era frică..."
- în ultimele exemple, substantivele *ruşine, frică* sînt subiecte ale verbului predicativ *a fi*; „...pămînturile *de bătrîni* cîştigate...", „A pierit ucis *de buzdugan*...".

Subiectul gramatical, simplu sau multiplu, se exprimă prin următoarele părţi de vorbire: substantive, adjective substantivate („*Cei tari* se îngrădiră..."), pronume (personale, de politeţe, posesive, demonstrative, relative, interogative, nehotărîte, negative şi chiar de întărire: „...*ce* mi-ar fi", „*Însuşi* a recunoscut"), numerale cu valoare substantivală (cardinale propriu-zise, colective şi numerale ordinale), verbe la modurile infinitiv şi supin. Cu excepţia verbelor la modurile nepersonale infinitiv şi supin (care nu au categoria cazului), subiectele exprimate prin celelalte părţi de vorbire sînt, de obicei, în

Scanned with OKEN Scanner

cazul nominativ. Sînt şi unele **excepţii** de la cazul nominativ al subiectului: acestea pot fi **aparente** („să ne simţim *cu toţii*..."), în sensul că subiectul pare în alt caz, dar el este în N., sau sînt **excepţii propriu-zise**, întrucît pronumele relativ sau nehotărît compus cu *ori* - cu funcţie de subiect în subordonata pe care o introduce are alt caz cerut de cuvîntul regent: („**Nimici** 1/ (*din ceea ce*) *a devenit frumos* 2/...").

Subiect au nu numai verbele la moduri personale, ci şi verbele la infinitiv şi gerunziu, subiect care, uneori, este altul decît al predicatului propoziţiei: „...fiind *curtea* asemănată cu pămîntul...". Pentru alte probleme (subiectul reluat, subiectul unor construcţii aparent verbale impersonale etc.), a se vedea soluţiile prezentate de-a lungul analizelor tuturor textelor.

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ SUBIECTIVĂ

Propoziţia subordonată subiectivă (**SB**) îndeplineşte funcţia de subiect al unui element verbal sau adverbial din propoziţia regentă. Elementul verbal regent poate îndeplini, în propoziţia regentă din care face parte, funcţia de predicat verbal sau nominal, ori - la un mod nepersonal - funcţia de subiect, atribut, complement. Exemple:

1. Regentul este exprimat printr-un **verb personal (predicativ** sau **copulativ)**:

„(*Cine*) *nu deschide* ochii 1/ *deschide* punga." 2/

„(*Cine*) *are* timp 1/ *se joacă* zilnic." 2/

„(*Cei ce*) *se antrenează* 1/ *sînt* mereu *pregătiţi*." 2/

Regentul verbal, fiind la un mod nepersonal, nu mai îndeplineşte funcţia de predicat verbal sau nominal, ci alte funcţii:

- **complement circumstanţial:**

„*Venind* 1/ (*cine*) *era aşteptat*, 2/ *ne-am bucurat* mult." 1/

„*Părînd bolnav* 1/ (*cine*) *era* cu noi, 2/ l-*am internat*." 1/

- **subiect:**

„*A* te *ajuta* la timp 1/ (cine) *trebuie* 2/ *este favorabil*." 1/

2. Regentul este exprimat printr-un **verb impersonal**, reflexiv sau activ, la un mod personal sau nepersonal:

- la un mod personal, cu funcţie de predicat verbal:

„*S-a auzit* 1/ (că) *vom face* o excursie." 2/

„*Trebuia* 1/ (*să*) *plec* imediat la şcoală." 2/

„Îmi *place* 1/ (*să*) *citesc* foarte mult." 2

- la un mod nepersonal, cu funcţie sintactică de **complement, subiect:**

„Părîndu-i-se 1/ (că) *ştie* prea multe, 2/ *nu* mai *citeşte*.“ 1/

„A se crede 1/ (că) *totul* ni *se cuvine* 2/ *este o greşeală*.“ 1/

3. Regentul este exprimat printr-o **expresie verbală impersonală**, al cărei verb copulativ *a fi* poate fi la un mod personal sau nepersonal:

- **la un mod personal**, cu funcţie de predicat nominal (împreună cu numele predicativ exprimat prin adverb sau locuţiune adverbială):

„Este necesar 1/ *(să) păstrăm* bunurile şcolii.“ 2/

„Este de mirare 1/ (că) *şi-a amintit* de mine.“ 2/

- **la un mod nepersonal**, cu funcţie de complement în regentă:

„Fiind necesar 1/ *(să) plec* la bunici, 2/ *am alergat* imediat.“ 1/

4. Regentul este exprimat printr-un **adverb predicativ** sau printr-o **locuţiune adverbială predicativă**:

„Desigur 1/ (că) şi *noi venim* astăzi la şcoală.“ 2/

„Fără îndoială 1/ (că) *examenul va fi dificil*.“ 2/

Cuvintele care introduc (numite **elemente introductive** sau **conective gramaticale**) propoziţiile subiective sînt, ca părţi de vorbire:

1. Conjuncţii subordonatoare: *să, că, dacă, de, ca...să*:

„Îl *interesează* 1/ *(să) ştie* totul.“ 2/

„Se ştia 1/ (că) *voi pleca*.“ 2/

„Nu se ştie 1/ (de) *va veni*.“ 2/

„Nu s-a ştiut niciodată 1/ (dacă) *am fost plecat*.“ 2/

„Ar fi trebuit 1/ (ca) *Ileana (să) plece* ieri.“ 2/

2. Pronume sau adjective relative, simple sau compuse: *care, cine, ce, cît, cîtă, cîţi, cîte, cel ce, ceea ce, cei ce, cele ce*:

„Mă *interesează* 1/(ce) *spui tu*.„ 2/ (*ce* = pronume)

„Nu mă *interesează* 1/ (ce) prostii *spui tu*.“ 2/ (*ce* = adjectiv relativ)

3. Pronume sau adjective nehotărîte compuse cu *ori-*: *oricare, oricine, orice, oricît, oricîtă, oricîţi, oricîte*:

„(*Oricine*) *seamănă* vînt 1/ *culege* furtună.„ 2/ (*oricine* = pronume)

„(Oricare) *elev este întrebat* 1/ îţi *răspunde* corect.“ 2/ (*oricare* = adjectiv nehotărît)

4. Adverbe relative-interogative: *unde, cînd, cum, cît, încotro*:

„Nu se ştie 1/ (cînd) *se va întoarce* acasă.“ 2/

„Încă *nu s-a aflat* 1/ (unde) *vom pleca*.“ 2/

Scanned with OKEN Scanner

Topica şi punctuaţia propoziţiilor subiective

Propoziţiile subiective care îndeplinesc funcţia de subiect al unor verbe personale sau al unor locuţiuni verbale cu verbul la un mod personal precedă elementul regent şi sînt introduse prin pronume sau adjective relative ori nehotărîte. Această topică este uneori inversată, din motive de expresivitate a exprimării.

Propoziţiile subiective care au funcţia de subiect al unor verbe impersonale ori al unor expresii verbale impersonale stau după elementul regent. Aşezate înaintea elementului regent, SB capătă o expresivitate deosebită:

„(Ce) *a făcut* acolo 1/ *nu s-a aflat* niciodată." 2/

„(Unde) *a stat* pînă acuma 1/ *nu se ştie* încă." 2/

Subiectivele unor adverbe sau locuţiuni adverbiale predicative au întotdeauna topică fixă: după elementul regent. Tot poziţie fixă au şi subiectivele din grupul de trei propoziţii (SB+R+PR), în care R este un verb copulativ *a fi, a însemna*:

„(Ce) *ştiu* 1/ *este* 2/ (că) *nu ştiu* tot." 3/

„(Dacă) *învăţ* zilnic 1/ *înseamnă* 2/ (că) *reuşesc*." 3/

sau din grupul de trei propoziţii (SB+R+CZ, SB+R+CS), în care R este verbul impersonal *a fi*:

„(Dacă) *învăţ* 1/ *este* 2/ (pentru că) *vreau*." 3/

„(Dacă) *învăţ* 1/ *este* 2/ (ca *să*) *reuşesc*." 3/

Indiferent de poziţia lor, propoziţiile subiective nu se despart de elementul lor regent, excepţie făcînd subiectivele unor verbe personale, care sînt reluate în regentă printr-un pronume demonstrativ sau nehotărît cu funcţie de subiect al aceluiaşi verb personal, şi care se despart prin virgulă de regentă:

„(Cine) *se scoală* de dimineaţă, 1/ *acela ajunge* departe." 2/

„*(Să) citesc*, 1/ *(să) repet*, 2/ *(să) fac* rezumate, 3/ *toate* îmi *sînt clare*." 4/

PREDICATUL

Predicatul este partea principală a propoziţiei care arată ce se spune despre subiect.

Predicatul este de două feluri: **verbal** şi **nominal**.

Predicatul verbal este exprimat prin:

- **verbe predicative** la moduri personale, la orice diateză: „Apele *curg* la vale" (diateză activă); „O lumină prietenoasă *se împînzi* peste sat", „...*să-şi ia* şi atestatul" (diateza reflexivă); „Cursurile unor rîuri *sînt captate*..." (diateza pasivă). În

afara verbelor la moduri personale, sînt considerate cu funcţie de predicat şi verbele la infinitiv cu valoare imperativă: „*A nu se fuma!*“, „*A se agita* înainte de întrebuinţare!“;

- **locuţiuni verbale** ale căror verbe predicative sînt la moduri personale, la orice diateză: „...şi-i *veni în minte...*“, „Că-*mi părea bine*“ (diateza activă); „*Îmi aduc aminte...*“ (diateza reflexivă); „...de *nu eram daţi în seama* lui moş Luca...“ (diateza pasivă);

- **adverbe şi locuţiuni adverbiale** predicative care nu admit prezenţa verbului copulativ *a fi*: *desigur, fireşte, negreşit, poate, cu siguranţă, fără doar şi poate* etc.: „*Poate* că se vor mai fi văzut...“. În cazul altor adverbe: *firesc, posibil, sigur, probabil* etc., care admit prezenţa verbului copulativ *a fi* - exprimat sau neexprimat -, se poate vorbi numai de predicate nominale exprimate prin expresii verbale impersonale: „*(Este) probabil* l/ că vom pleca“. Adverbul *probabil* este nume predicativ al unui predicat nominal exprimat prin expresie verbală impersonală, al cărei verb copulativ *a fi* poate sau nu poate să fie exprimat;

- **interjecţii predicative** de adresare, de îndemn sau onomatopee: „*Iată*-l...“, „*Hai* acasă!“, „El *bîldîbîc* în apă!“ etc. Onomatopeele pot fi predicative numai în absenţa verbelor cărora le ţin locul, adăugînd o modalitate de desfăşurare a acţiunii. În prezenţa verbului predicat, onomatopeele sînt complemente de mod: „El *bîldîbîc căzu...*“

Predicatul nominal este format din două părţi: a) verbul copulativ, care trebuie să fie la un mod personal şi b) numele predicativ.

Verbele copulative sînt:*a fi, a deveni, a se face, a ieşi, a ajunge, a rămîne, a părea, a însemna* etc. Cu excepţia lui *a deveni*, toate celelalte verbe pot fi şi predicative personale sau impersonale:

- *a fi*: **copulativ** („...*plină e* şi Valea Haţegului...“, „...*ce am fost...*“, „...*cum e* Huţu.“, „...*nu-i de capul său...*“); **predicativ personal sau impersonal** („Tu *eşti* aici.“, „Îmi *este* foame.“, „...ce mi-*ar fi*?“);

- *a deveni*: **copulativ** („...care *să devină mai dreaptă.*“);

- *a se face*: **copulativ** („Eu *mă voi face aviator.*“), **predicativ** („La noi *se face* un magazin nou.“);

- *a ieşi*: **copulativ** („El *a ieşit medic.*“), **predicativ** („El *iese* din casă.“);

- *a ajunge*: **copulativ** („El *a ajuns profesor.*“), **predicativ personal sau impersonal** („Noi *ajungem* la timp la şcoală.“, „Îmi *ajunge* mîncarea.“);

Scanned with OKEN Scanner

- *a rămîne*: **copulativ** („El *a rămas același*.", „El *rămăsese singur*"), **predicativ personal sau impersonal** („El *a rămas* în oraș.", „Nu-i *rămîne* decît răspunsul.", „Mai *rămîne* vorbă despre asta?");

- *a părea*: **copulativ** („Ei *par buni*.", „...mi *se păreau* atît de *nu știu cum*."), **predicativ impersonal** cu formă reflexivă sau activă („*Se pare* / că va ploua.", „*Pare* / că va ploua.");

- *a însemna*: **copulativ** („...*nu înseamnă triumf și putere*..."), **predicativ** („El *însemnează* pe răboj.").

Numele predicativ este exprimat prin:

- **substantive** în nominativ, fără prepoziție, precum și în genitiv și acuzativ, cu prepoziții sau locuțiuni prepoziționale. De asemenea, numele predicativ este exprimat prin substantive în genitiv precedate de articolul posesiv-genitival *al, a, ai, ale* („El *este un* bun *profesor*.", „Caietul *este al Mariei*.", „Noi *sîntem împotriva leneviei*.", „Casa noastră *este de cărămidă*.");

- **pronume** de toate felurile, cu excepția celor de întărire și reflexive, în N., G., Ac. („Noi *sîntem ca tine*.", „Voi *sînteți împotriva lor*.", „Noi *sîntem ca dumneavoastră*.", „Caietul *este al meu*.", „El *e ca al meu*.", „Voi *sînteți ca aceia*.", „*Ce sînteți voi*?", „*Cine sînteți* voi?", „*Ai cui sînteți*?", „Noi *sîntem ca ceilalți*.", „Noi *sîntem ca oricare*.", „Noi *nu sîntem împotriva nimănui*.");

- **numerale** cu valoare substantivală, în N., G., Ac. („Noi *sîntem trei*.", „Ei *sînt împotriva celor doi*.", „Ei *sînt ca cei trei*.", "Voi *sînteți împotriva amîndurora*.", „El *este al doilea*.", „Noi *sîntem ca cel de al treilea*.");

- **adjective propriu-zise**, numai în N., la orice grad de comparație („...*sînt limpezi și pline*...", „...*era mai puțin alunecoasă*.");

- **verbe** la modurile infinitiv, supin, gerunziu și chiar participiu („...*înseamnă a crea*...", „Munții *sînt împăduriți*...", „Temele *sînt de rezolvat*.", „Mîinile îi *erau sîngerînde*.");

- **adverbe de mod**, la orice grad de comparație, sau **locuțiuni adverbiale de mod** („*Cum este* temperatura?", „*Așa este*.", „*Este foarte bine* afară.", „*Este de mirare*...", „*Este fără importanță*...", „*Pare mai simplu să*...");

- **interjecții** („*Este vai* de mine.").

Numele predicative sînt **simple** și, adesea, **multiple**, adică sînt formate din două sau mai multe nume predicative simple coordonate. În aceste cazuri, în special cînd numele predicative sînt coordonate prin conjuncții sau cînd unul dintre ele are formă negativă, elevii sînt tentați să introducă verbe copulat-

Scanned with OKEN Scanner

ive pe care le consideră subînţelese, astfel că apar atîtea predicate nominale cîte nume predicative există, în loc de un singur predicat nominal cu un nume predicativ multiplu: „Ea *este atentă, cuminte, serioasă, dar...prea rigidă.*"

Sînt multe cazuri, în analiza unor texte, cînd **predicatul verbal este subînţeles** („...eu am plecat, tu *nu* ", „Ai învăţat sau *nu*?"). Mai dificil este de observat elipsa verbului auxiliar *a fi* al unui predicat verbal la diateza pasivă: „Cursurile unor rîuri *sînt captate* / şi *folosite*...". Elevii descoperă uşor aceste subînţelegeri, întrucît există fie un subiect diferit de al predicatului anterior, fie anumite compliniri. Tot puţin dificilă este şi subînţelegerea unor verbe copulative sau a unor nume predicative („...din care patru *cu drept* de proprietate.", „Noi sîntem atenţi, ei *atenţi*.", „*Erau* şi trebuia să rămînă *sub scutul şi povăţuirea* mea.").

Verbul copulativ la mod personal formează un **predicat nominal incomplet** atunci cînd este urmat sau precedat de o propoziţie subordonată predicativă care îndeplineşte funcţia de nume predicativ al acelui verb copulativ („Întrebarea *este* / cui să mă adresez.").

Expresiile verbale impersonale al căror verb *a fi* este la un mod personal îndeplinesc funcţia de predicat nominal. Numele predicative ale acestor expresii sînt adverbe provenite şi din adjective prin schimbarea valorii gramaticale. Elevii confundă adesea aceste nume predicative cu numele predicative ale altor predicate nominale exprimate prin adjective: „Mie mi-*e drag* românul..." (în care *drag* este nume predicativ exprimat prin adjectiv, care se acordă cu substantivul *românul*), „...i-*e drag* / să-l privesc..." (în care *drag* este nume predicativ al expresiei verbale impersonale şi este exprimat prin adverb provenit din adjectiv).

Unele dificultăţi întîlnite de noi în textele analizate sînt legate de interpretarea ca predicate nominale a unor construcţii verbale de tipul: îmi *este* frică, *ar fi fost* cazul, *nu era* vorba, *este* primăvară, mai *rămîne* vorbă etc., în care verbele subliniate sînt predicate verbale, iar substantivele care le urmează sînt subiecte gramaticale. Alte dificultăţi de interpretare se referă la statutul morfologic al cuvîntului *poate* care este verb sau adverb predicativ: „Ea *poate* să se schimbe." („Eu *pot* să mă schimb."), în care *poate* este verb; „*Poate* că veţi deveni constructori de maşini.", în care *poate* este adverb predicativ, regent al unei SB.

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ PREDICATIVĂ

Propoziţia subordonată predicativă (**PR**) îndeplineşte funcţia de nume predicativ al unui verb copulativ din propoziţia regentă. Verbul copulativ poate fi la un mod personal, şi atunci este predicat nominal insuficient al propoziţiei regente, sau la un mod nepersonal, în care caz este subiect, atribut, complement, nume predicativ în regentă:

- **Verbul copulativ - la mod personal:**

„Tu pari 1/ *(să) fii atentă.“* 2/

„Noi vom deveni 1/ (ce) *dorim.“* 2/

- **Verbul copulativ - la mod nepersonal:**

„Mulţi au plecat la şcoală pentru *a se face* 1/ (ce) *vor părinţii.“* 2/ (verbul *a se face*, precedat de prepoziţia *pentru*, este complement de scop);

„Dorinţa de a deveni 1/ (ce) *vreau* 2/ *a fost îndeplinită.“* 1/ (verbul *(de) a deveni* este atribut verbal în regentă);

„Dorinţa lui *a fost de a rămîne* 1/ (cum) *arăta* înainte.“ 2/ (verbul copulativ *(de) a rămîne* este el însuşi nume predicativ al unui verb copulativ şi, totodată, regent al unei predicative).

Cei mai mulţi cercetători includ între verbele copulative pe: *a fi, a deveni, a ajunge, a rămîne, a se face, a ieşi, a părea, a însemna, a se preface*. Ele fac legătura dintre un subiect (o subiectivă) şi o însuşire a acestuia (a acesteia) cu funcţie de nume predicativ (sau de propoziţie subordonată predicativă). Cele mai multe dintre verbele copulative sînt personale, excepţie făcînd *a fi* dintr-o expresie verbală impersonală, care este impersonal, fiind urmat de un nume predicativ exprimat prin adverb, locuţiune adverbială. Toate verbele copulative citate mai sus, cu excepţia lui *a deveni*, pot fi predicative personale sau impersonale. Elevii trebuie să cunoască aceste valori, întrucît regimul lor este diferit. Astfel, *a fi* este verb copulativ (1), predicativ personal (2) şi predicativ impersonal (3):

R PR

1. „**Tu** *vei fi* 1/ (ce) *doreşti.“* 2/

R CL

2. “**Tu** *ai fost* 1/ (unde) te-*am trimis.“* 2/

SB R CZ

3. „(Dacă) *citim* 1/ *este* 2/ (pentru că) ne *place.“* 3/

Verbul *a părea* este copulativ personal (1) urmat de o PR şi predicativ impersonal (2) urmat de o SB:

R PR
1. „**Tu** *pari* 1/ *(ce) nu eşti.*“ 2/
R SB
2. “*Pare* 1/ (că) *va ploua.*“ 2/

Verbele *a ajunge* şi *a rămîne* sînt copulative personale (1) urmate de PR, predicative personale (2) urmate de diferite circumstanţiale, predicative impersonale (3) urmate de SB:

R PR
1. „**Tu** *ajungi (rămîi)* 1/ (ce) *ai vrut.*“ 2/
R CL
2. „**Noi** *vom ajunge (vom rămîne)* 1/ (unde) *trebuie.*“ 2/
R SB
3. „*Nu*-mi *ajunge* 1/ (cît) *ştiu.*“ 2/
R SB
„*Nu*-mi *rămîne* 1/ (decît) *să tac.*“ 2/

Celelalte verbe copulative nu pun probleme deosebite, în alte contexte fiind predicative personale urmate sau precedate de diferite subordonate.

Propoziţiile PR sînt introduse prin aceleaşi elemente joncţionale subordonatoare (conjuncţii, pronume şi adjective relative, pronume şi adjective nehotărîte compuse cu **ori**, adverbe relative) ca propoziţiile SB.

Propoziţiile **PR** stau, de obicei, după verbul copulativ regent. Aceasta este topica directă sau obişnuită a **PR**. Şi la **PR** există o topică fixă, cînd au ca regent verbe copulative la moduri nepersonale sau cînd sînt precedate de verbele copulative *a fi* şi *a însemna*, din grupurile: **SB+R+PR**. În aceste ultime grupuri, vorbim de rolul sintactic al topicii: ea stabileşte că prima propoziţie din grup este SB, iar ultima este PR:

SB R PR
„(Ceea ce) *ştiu* 1/ *este* 2/ (că) *nu ştiu* tot.“ 3/
SB R PR
„(Că) *nu ştiu* tot 1/ *este* 2/ (ceea ce) *ştiu.*“ 3/
SB R PR
„(Dacă) te *ajut* 1/ *înseamnă* 2/ (că) te *respect.*“ 3/

Propoziţiile predicative nu se despart prin virgulă, indiferent de locul ocupat:

PR R
„*(Cum) eşti* **tu** 1/ *sînt* şi **eu.**“ 2/

Scanned with OKEN Scanner

ATRIBUTUL

Atributul este o parte secundară de propoziţie care determină un substantiv, un pronume sau un numeral cu valoare substantivală, cuvinte sau grupuri de cuvinte cu valoare substantivală: „caiete *curate*; acelea *de pe masă*; cele trei *din clasă*; „de" *rostit* clar; „s-au" *din propoziţia*.... Programa şcolară recomandă studierea următoarelor atribute: **substantival (genitival, prepoziţional şi apoziţional), pronominal** (genitival, prepoziţional), **adjectival, verbal şi adverbial.**

Atributul substantival este exprimat prin: **substantiv** (sau locuţiune substantivală) („cartea *de pe masă*; efectele *nebăgării de seamă*"), **adjectiv** (sau locuţiune adjectivală) **substantivat** („cărţile *celor buni*; purtarea *celor fără minte*"), **numeral cu valoare substantivală** („cărţile *din faţa celor doi*"), **orice cuvînt sau grup de cuvinte cu valoare substantivală** („cuvîntul *mamă*..., Grupul *s-au* se scrie cu cratimă.") şi este de trei feluri:

- **genitival**: „Cărţile *elevei*, / acestea *ale elevei, ale lui Ion*";
- **prepoziţional**: „Cărţile *de pe masă*, / *din faţa elevei*, / *de lîngă cele două*";
- **apoziţional**: „Părintele *Duhu*; dascălului *Clăiţă*".

Atributul substantival genitival este exprimat prin cuvinte în G. fără prepoziţii sau locuţiuni prepoziţionale cu regim de G. Aceste substantive sau substitute ale substantivelor sînt precedate, cel mult, de articol posesiv-genitival sau de articol hotărît proclitic (*-lui*).

Atributul substantival prepoziţional este exprimat prin substantive sau substitute ale acestuia în cazurile G., D. sau Ac. precedate de prepoziţii şi locuţiuni prepoziţionale.

Apoziţia, pe care noi am inclus-o la atribut, explică un cuvînt sau o propoziţie şi este de două feluri: **simplă** şi **dezvoltată**. Apoziţia simplă este, frecvent, neacordată cu un substantiv în G., D., A., avînd cazul N: „pe văru-meu *Sandu*; fratelui meu *Ion*; în faţa colegei mele *Anca*", dar este şi acordată cu un substantiv în orice caz: „copilul meu, *Daniel*; Codrului, *Măriei-Sale*; caietele colegei mele, *adică ale Mariei*; datorită lui, *faptului*".

În cadrul apoziţiei dezvoltate, vom recunoaşte în mod obligatoriu un atribut substantival apoziţional, precum şi alte părţi de propoziţie care determină acest atribut: „Băieţii satului, *colegii mei din copilărie*..."; „...o brezaie: *o sperietoare făcută de copii, în joacă*".

Scanned with OKEN Scanner

Atributul pronominal este exprimat prin **pronume** de toate felurile, cu excepţia celui de întărire (care, ca pronume, este subiect, iar ca adjectiv, este atribut adjectival) şi este:

- **genitival**: „Cărţile *lui* (*dumitale, alor noştri, aceluia, unora, nimănui*); *ale cui* cărţi";

- **prepoziţional**, cu pronume în G. sau Ac. precedate de prepoziţii şi locuţiuni prepoziţionale: „Cărţile *de lîngă tine (de lîngă d-ta, de lîngă ai noştri, de lîngă celălalt, de lîngă unii)*; Cărţile *din faţa lui (din faţa alor noştri, din faţa dumitale, din faţa aceleia, din faţa fiecăruia, din faţa nimănui)*; în *al cui* caiet găsim...; *al cui* copil eşti?; un bloc pe ferestrele *căruia*...";

- **apoziţional**: „Maria, *ea*; colega mnea, *adică cealaltă*...";

- **în dativ** exprimat prin pronume personale sau reflexive, forme neaccentuate, în cazul D.: „...din sînu-*i*...; *mi*-am pus obrazul".

Atributul adjectival este exprimat prin **adjective propriu-zise** în toate cazurile („Fată *dragă*...; în casele *cele mai frumoase*..."), prin **numerale cu valoare adjectivală** („*trei* elevi; *amîndoi* copiii; eforturi *înzecite*; *cel de al doilea* premiu; *cîte trei* exemple"), prin **verbe la participiu şi gerunziu acordat** („eforturi *depuse, crescînde*"), **adjective pronominale acordate** cu substantive în toate cazurile („de ea *însăşi*; satul *nostru*, colegii *mei*, mai marii *săi*, *aceleiaşi* eleve; în *ce* sat, *care sat*; *nici o* lecţie, *oricare* lecţie").

Atributul verbal este exprimat prin verbe la modurile infinitiv, supin şi gerunziu neacordat („plăcerea *de a citi*; pasiunea *pentru citit*; mîini *sîngerînd*").

Atributul adverbial este exprimat prin adverbe cu sau fără prepoziţii şi prin locuţiuni adverbiale („plecarea *acasă;* plecarea *de aici*; plecările *din cînd în cînd*; povestitori *de odinioară*").

Toate atributele, cu excepţia apoziţiei dezvoltate, pot fi *simple* şi *multiple*: „...îmbrăcaţi în straiele: *ciubote*..., *pantaloni*...şi *ilice*..."; „Copiii *din şcoala* noastră, *din* toată *ţara, din lumea*...".

Experienţa ne arată că elevii confundă frecvent atributele pronominale prepoziţionale şi genitivale (de tipul: „unele *ca aceste*, mulţi *de-ai mei*, de *ale cărei* ruine") cu atributele adjectivale, şi invers, pe cele adjectivale (de tipul: „colegii *mei*, satul *nostru*") cu cele pronominale genitivale.

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ ATRIBUTIVĂ

Propoziţia subordonată atributivă (AT) îndeplineşte funcţia de atribut al unui substantiv, pronume sau numeral cu valoare substantivală din regentă:

„Aceasta este o *frumuseţe* 1/ (care) mă încîntă." 2/ (substantiv)

„Îmi plac *aceia* 1/ (care) muncesc.„ 2/ (pronume)

„Au revenit *cei trei* 1/ (care) plecaseră." 2/ (numeral)

Propoziţiile **AT** sînt introduse, în general, prin aceleaşi conective gramaticale ca **SB** şi **PR**, cu deosebirea că numărul cel mai mare de **AT** este al acelora introduse prin pronume şi adjective relative precedate sau nu de prepoziţii ori de locuţiuni prepoziţionale. O atenţie deosebită trebuie acordată de către elevi folosirii corecte a pronumelui relativ *care* cu funcţie de complement direct în subordonata pe care o introduce şi în care este reluat printr-un pronume formă neaccentuată:

„Mi-a plăcut filmul 1/ (*pe care*) l-am văzut." 2/

Aceeaşi atenţie trebuie acordată şi formelor de genitiv ale pronumelui relativ *care* precedate de articolul posesiv-genitival, pronume ce introduc atributive şi au funcţie sintactică de atribute pronominale genitivale în subordonata introdusă: „Am *o carte* 1/ (*ale cărei*) *pagini* sînt pătate." 2/ -observînd că pronumele se acordă în gen şi număr su substantivul *carte* (pe care îl substituie), iar articolul posesiv genitival se acordă cu substantivul *pagini* în gen, număr şi caz.

Indiferent de natura morfologică a regentului sau de felul conectivelor gramaticale, **AT** au o **poziţie fixă**, după regent, imediat sau distanţate prin diferite cuvinte ori prin alte subordonate.

În unele cazuri, **AT** sînt **intercalate** în regentele lor, dar aceasta nu înseamnă că sînt aşezate înaintea propoziţiei regente: chiar dacă predicatul propoziţiei regente este în urma **AT** intercalate, subordonata **AT** este aşezată după elementul regent care face parte din propoziţia regentă şi de aceea o vom numerota după elementul regent:

R AT R

„Cărţile 1/ (ale căror) pagini sînt curate 2/ îmi plac." 1/

Propoziţiile AT care exprimă **identificarea** sau **calificarea** unui obiect, adică ceva necesar, nu se despart prin virgulă de elementul regent, chiar dacă sînt intercalate:

R AT

„Mi-ă plăcut felul 1/ (cum) te-ai comportat." 2/

R AT R

„Felul 1/ (cum) te-ai comportat 2/ mi-a plăcut." 1/

Scanned with OKEN Scanner

Propoziţiile AT care aduc o explicaţie, o **explicaţie suplimentară**, se despart prin virgulă, cînd sînt neintercalate, sau prin virgule, cînd sînt intercalate:

R AT

„S-a vorbit mult despre noi, 1/ (care) sîntem totuşi buni.„ 2/

R AT R

„Despre noi, 1/ (care sîntem totuşi buni, 2/ s-a vorbit mult.“ 1/

COMPLEMENTUL DIRECT

Complementul direct este partea secundară de propoziţie care arată asupra cărui obiect se exercită direct acţiunea exprimată de cuvîntul determinat.

Complementul direct are ca regent: un **verb tranzitiv** (la moduri personale sau nepersonale: „vedem *casele*; văzîndu-*l*; a-*l* vedea“), o **locuţiune verbală tranzitivă** (al carei verb este la un mod personal sau nepersonal: („a băgat de seamă *ceva*; băgînd de seamă *ceva*“) sau o **interjecţie predicativă** (*iată, iacă, uite, na, zău* etc.: „Iată *cartea*“).

Complementul direct este exprimat prin **substantive, pronume, numerale** cu valoare substantivală, cu sau fără prepoziţia *pe*: „Priveşte *munţii*; Iată-l pe *Ion*; *mă* vede; priveşte *pe acela*; *nimica* n-oi strica; *pe cine* ajutăm; *pe care îl* îngrijea; *pe* toate *celelalte le* vede; ajută *pe amîndoi*; cunoşti *mii* de oameni; *pe al treilea* îl întoarseră; o să ia *unsprezece*“). Este exprimat de asemenea, prin **verbe la modul infinitiv şi supin** („...*a vorbi* de la dînsa am învăţat; pot *fi* munţi...; avem *de discutat*“), precum şi prin **adjective sau locuţiuni adjectivale substantivate**, precedate de prepoziţia *pe* („Sprijină *pe cel slab*; Ajută-*l pe cel din urmă*“) ori prin **interjecţii** („Auzim deodată *trosc*!“).

În vorbirea familiară sau populară, complementul direct este exprimat prin substantive precedate de prepoziţia *la* cu valoare cantitativă: „Am mîncat *la mere*!“; Am văzut *la lume*!“ etc.

Unele verbe au **două complemente directe** care răspund, concomitent, la cele două întrebări diferite (pe cine?, ce?): *a învăţa, a întreba, a sfătui, a povăţui, a ruga, a examina* etc., chiar şi *a trece* „a traversa“: „El *mă* întreabă *ceva*; El roagă *părinţii ceva*“. Aceste verbe rămîn tranzitive cu un singur complement cînd trec la diateza reflexivă cu acuzativul sau la

Scanned with OKEN Scanner

diateza pasivă: „...el se întreabă *ceva*; noi sîntem întrebaţi *ceva*". Celelalte verbe care au un singur complement direct, dacă trec la forma pasivă sau reflexivă cu acuzativul, devin intranzitive.

În analiza complementelor directe, o problemă oarecum dificilă o constituie **reluarea şi anticiparea** unui complement sau a unei CD prin formele neaccentuate de acuzativ ale pronumelor personale: „*îl* ajut pe el; *o* văd pe Ileana; pe mine nu *mă* supără; pe ea *o* ajutăm". Aceste complemente nu trebuie confundate cu cele două complemente ale verbelor cu dublă tranzitivitate, pentru că,de fapt, este un singur complement direct (exprimat prin substantiv, prin pronume accentuate, prin numerale etc.) care este anticipat sau reluat printr-o formă neaccentuată a pronumelui, care răspunde la aceeaşi întrebare.

Una dintre confuziile frecvente făcute de elevi este cea din propoziţii de felul: „Mergi *pe drumurile* tale; Iei *pe umeri* alta; Îi pierzi *pe drum*; Te superi *pe mine*; Sînt supărat *pe tine*" etc., în care substantivele subliniate, precedate de prepoziţia *pe*, sînt considerate complemente directe, nu complemente circumstanţiale de loc, iar pronumele personale, forme accentuate precedate de prepoziţia *pe*, sînt considerate complemente directe în loc de complemente indirecte (care determină un verb reflexiv cu pronumele în Ac. şi, respectiv, un adjectiv provenit din participiu).

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ DIRECTĂ

Propoziţia subordonată completivă directă (CD) îndeplineşte funcţia de complement direct al unui verb tranzitiv, al unei locuţiuni verbale tranzitive ori al unei interjecţii cu valoare predicativă din regentă:

- **Verbe tranzitive** la moduri personale sau nepersonale, unele dintre aceste verbe putînd avea, concomitent, două completive directe: a persoanei (care răspunde la întrebarea *pe cine*?) şi a obiectului (care răspunde la întrebarea *ce*?):

CD R CD

1. „(*Pe cine*) *vine* 1/ îl *rog* 2/ (*să*) mă *ajute*." 3/

- **Locuţiuni verbale tranzitive**, al căror verb predicativ la un mod personal sau nepersonal este urmat de un substantiv în acuzativ cu prepoziţie: *a băga de seamă, a lua în rîs, a ţine minte (= în minte)*:

R CD

1. „**El** *a plecat* repede *băgînd de seamă* 1/ (că) *mă grăbesc*." 2/

- **Interjecţii predicative:**

R CD

1. „*Uite* 1/ (**ce**) *s-a întîmplat*.“ 2/

Subordonatele **CD** sînt introduse prin: **conjuncţii necircumstanţiale** (*că, să, dacă, de, ca...să*), **locuţiuni conjuncţionale** (*cum că*) pronume şi **adjective relative simple şi compuse, pronume şi adjective nehotărîte** compuse cu *ori-*, **adverbe relative şi adverbe nehotărîte** compuse cu *ori-*:

R CD

1. „**El** *ştie* 1/ (cum că) **examenul** *va fi greu*.“ 2/
2. „**El** *ştie* 1/ (oriunde) *ne ducem* **noi** .“ 2/

Completivele directe stau, în general, după elementul regent. Această topică poate fi inversată din motive expresive, afective. Cînd au **topică normală**, după regentă, **CD** nu se despart prin virgulă; cînd au **topică inversă**, înaintea regentei, se despart. O problemă importantă o constituie şi **reluarea şi anticiparea CD** prin forme neaccentuate ale pronumelor personale, acestea din urmă fiind întărite uneori şi ele prin pronume demonstrative sau nehotărîte cu valoare neutră:

„(Că) *n-ai să vii* deloc, 1/ (**una ca**) **asta** *n-o ştiam* ieri.“ 2/

COMPLEMENTUL INDIRECT

Complementul indirect este partea secundară de propoziţie care determină un verb sau o locuţiune verbală („*A se gîndi* la ceva“, „*A lua aminte* la ceva“), un adjectiv sau o locuţiune adjectivală („*Silit* la ceva“, „*Sigur* de ceva“, „Un om *în stare* de ceva“), o interjecţie („*Vai* mie, de mine“) sau un adverb („El a plecat *foarte departe* de ţară“), indicînd obiectul căruia i se atribuie o acţiune, o însuşire sau o caracteristică.

Complementul indirect este exprimat prin:

- **substantiv** fără prepoziţie - în cazul D. („Scriu *părinţilor*“); cu prepoziţie - în cazurile G. şi Ac. („...se împînzi *asupra căsuţelor şi a livezilor...*“, „...*despre copii* vorbim...“);

- **pronume** de toate speciile, cu excepţia celui de întărire, în cazurile D. - fără prepoziţie -, G. şi Ac. - cu prepoziţie („*Mie îmi* este drag“, „...făcute *acestuia*“, „Să nu crîcnească nimic *nimănui*“, „El s-a ridicat *împotriva lor*, / *împotriva alor mei*, / *împotriva unora*, / *împotriva acelora*“, „Să locuiască *cu mine*“. „Vorbeşte *cu dumnealui*, / *cu ai mei*, / *cu aceia*, / *cu*

alţii“ etc.). Pronumele personale în D., forme neaccentuate, pot relua sau anticipa un complement indirect exprimat prin substantiv, pronume, numeral în cazul D.: „Mie *îmi* pare bine“, „Spuneţi-*i* dar aceluia“;

- **numerale** cu valoare substantivală (în cazurile D., G. şi Ac.: „Mă uitam *la amîndoi*“, „Scrie *celor trei*“, „S-a ridicat *împotriva celor doi*“;

- **adjective şi locuţiuni adjectivale substantivate,** în cazurile D., G. şi Ac. („...nu le dau învăţătură *decît celor mai grei la minte*“, „Noi ne gîndim *la cei mai buni*“);

- **verbe** la infinitiv, supin, gerunziu („Sînt gata *a se bucura*“, „El persistă *în a lucra*“, „Se pricepe *la curăţat* cartofi“, „Mă satur tot *aşteptîndu-te*“).

Pronumele relative şi nehotărîte compuse cu *ori-* introduc:

a. subordonate de specii diferite, avînd totodată şi funcţia sintactică de complement indirect în subordonata pe care o introduc, iar alteori chiar în altă subordonată („...petrecerile.../ (*la care*) luam parte...“. „în straiele / (*cu care*) aveau obiceiul / să iasă la oaste...“);

b. subordonate CI, avînd formă de Ac. sau de D., aparent complemente indirecte, dar, de fapt, complemente directe sau subiecte, excepţii de la cazurile obişnuite ale acestora („...să nu crîcnească... / *de cele ce* văzuse...“, „Eu i-am plătit / *cui* m-a ajutat.“).

COMPLEMENTUL DE AGENT

Complementul de agent este partea secundară de propoziţie care arată de cine este făcută acţiunea exprimată prin verbul determinat.

Regentul cel mai frecvent este un **verb la diateza pasivă** („*Să fie citită* de către elevii...“, „Bateria *e atacată* de forţe...“); destul de frecvent însă, apare şi un **verb la participiu** („...pe plaiul *dezrobit* de Tudor...“, „numele *atestat* de înscripţii“, „... unor ghete *făcute* de Pavăl“). Mai rar, regentul unui complement de agent este un **verb reflexiv cu sens pasiv** („Contractul i *se garantează* de către întreprindere“) sau chiar de un **adjectiv derivat cu sufixul** *-bil* („Un act *inatacabil* de către avocaţi“).

Complementul de agent este exprimat prin **substantive** sau substitute ale acestora (**pronume, numerale** cu valoare

Scanned with OKEN Scanner

substantivală, **adjective** substantivate) în cazul Ac. precedate de prepoziţiile *de, de către* („... fu aleasă *de Mihai-Vodă...*“, „... o frază *de dînşii* inventată...“, „Premiul a fost cîştigat *de amîndoi*“, „Am fost felicitat *de către cei mai mulţi* din sală“, „Vom fi ajutaţi *de cei mîndri*“).

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ INDIRECTĂ

Completiva indirectă (CI) îndeplineşte funcţia de complement indirect al unui **verb** (sau al unei locuţiuni verbale), al unui **adjectiv** (ori al unei locuţiuni adjectivale), al unui **adverb** sau al unei **interjecţii**.

O problemă dificilă o ridică **locuţiunile verbale** care sînt alcătuite din verb şi substantiv în Ac. fără prepoziţie: *a lua seama, a-şi da seama, a avea habar, a-şi bate joc, a avea voie, a avea nevoie* etc., întrucît locuţiunile sînt intranzitive, locul complementului direct fiind ocupat de substantivul în acuzativ cu rol de complement direct în acea locuţiune:

„El *are habar de ceva* (nu...*ceva*).“

Alte locuţiuni verbale: *a părea rău, a părea bine* sînt confundate, de către cei neatenţi, cu expresiile verbale impersonale *a fi rău, a fi bine*, ceea ce îi determină pe aceştia să considere propoziţiile subordonate acestor grupuri ca subiective, iar nu ca indirecte:

P CI

„Îmi *pare bine* 1/ (că) *ai venit*.“ 2/

Altă greşeală care se face constă în înlocuirea locuţiunilor verbale cu verbele corespunzătoare, ceea ce îi conduce pe unii la o interpretare greşită a subordonatelor (pentru că aceste locuţiuni verbale sînt intranzitive, iar verbele corespunzătoare sînt adesea tranzitive):

P CD în loc de CI

„Îţi *pare rău* („*regreţi*“) 1/ (că) *am venit*?“ 2/

În sfîrşit, o atenţie deosebită trebuie acordată **construcţiilor**: *a-i fi teamă, a-i fi frică, a-i fi lene*, alcătuite din verbul predicativ *a fi* (cînd este la un mod personal) şi din substantivul cu funcţie de subiect, pronumele personal neaccentuat în D. fiind complement indirect şi, din punct de vedere logic, subiect:

P CI

„Îmi *este* **teamă** 1/ *(să) plec*.“ 2/

Verbele *a se teme, a se bucura, a se ruşina, a se făli, a se căi, a se înfricoşa* etc. cer completive indirecte dacă sînt

introduse prin conjuncţiile *să* şi *că*. Aceste subordonate nu trebuie confundate cu situaţiile în care sînt introduse prin conjuncţii şi locuţiuni conjuncţionale subordonatoare cauzale: *căci, pentru că* etc.

Adjectivele, regente ale **CI**, pot fi însoţite sau nu de verbul copulativ *a fi*: *mîndru, bucuros, sigur, încredinţat* etc. Aceeaşi situaţie o au şi **locuţiunile adjectivale**: (a fi) *în stare* („capabil,-ă"), (a fi) *în măsură* etc., urmate de **CI**.

Propoziţiile **CI** sînt introduse prin **conjuncţii şi locuţiuni conjuncţionale necircumstanţiale** (*că, să, dacă,...cum că*), prin **pronume şi adjective relative sau nehotărîte** compuse cu *ori-*, prin **adverbe relative.**

Topica CI este **liberă**, dar predomină postpunerea faţă de elementul regent. Această topică este socotită normală sau directă. Din motive stilistice, întrucît **CI** apare pe locul întîi, se aşază şi în locul elementului considerat cunoscut. În această situaţie, **CI** se desparte prin virgulă de regentă:

CI P

„Că ai venit mai devreme, 1/ ne bucurăm nespus." 2/

CI P

„De ce ţi-e frică, 1/ *de aceea* nu scapi." 2/

În ultima frază, **CI** este reluată în regentă prin pronumele demonstrativ cu valoare neutră, ca element corelativ cu aceeaşi funcţie de complement indirect al verbului regent. Cele mai multe completive indirecte sînt **reluate sau anticipate**, ca şi completivele directe, prin formele neaccentuate ale pronumelor personale.

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL DE LOC

Complementul circumstanţial de loc este partea secundară a propoziţiei care determină un verb sau o interjecţie, arătînd:

- **locul** unde se petrece acţiunea („Căutam *în iarbă*", „Mă uitam *pe fereastră*");
- **punctul de plecare** („A venit *de acolo*", „A plecat *din Iaşi*");
- **direcţia** („Voi pleca *spre Sinaia*", „...a înainta *spre stînga...*", „...a merge *către ai noştri*");
- **limita acţiunii** („...curg *de o parte şi de cealaltă...*", „A ţesut *pînă în podul* casei");
- **spaţiul străbătut** („Vom merge *pînă la mare*", „Intră *dintr-o cameră în alta*", „Merge *de la şcoală pînă la cantină*").

Complementul circumstanţial de loc este exprimat prin:

- **substantive** în cazurile G. şi Ac., precedate de prepoziţii şi locuţiuni prepoziţionale, precum şi în D. locativ, fără prepoziţie: „Trecu *prin faţa ochilor*", „...*deasupra criptei*...se scutură", „...ţîşneau *de printre pietre*...", „Priveşte *şi-n vale*,...*în livada*", „Stă *locului*", „Se aşterne *drumului*", „Rămîne *locului*";

- **pronume** în cazurile G. şi Ac., precedate de prepoziţii şi locuţiuni prepoziţionale: „Suflă *prin ea* vînturile iernii şi bat *peste dînsa* puhoaiele ploilor", „veneau *în urma lor*", „...casa / *în care* m-am născut", „...în oraşul / *în care* locuim"; pronumele pot avea şi formă neaccentuată de dativ, cînd au valoare de dativ posesiv şi sînt precedate de prepoziţii cu regim de G.: „...se odihneau *înainte-i*...", „...se înfăţoşează *înainte-ne*...";

- **numerale** cu valoare substantivală precedate de prepoziţii şi locuţiuni prepoziţionale, în cazurile G. şi Ac.: „Stă *în faţa celor doi*", „Se îndreaptă *spre amîndoi*", „Călătorul cel străin s-a aşezat *lîngă cei doi*";

- **adverbe şi locuţiuni adverbiale de loc** („*Mai încolo* e casa...", „...*oriunde* e nevoie...", „...ţîşneau *mai jos*...", „...rămîn *în urmă*...", „...să se abată *în dreapta ori în stînga*...", „*Peste tot* vezi numai spaţii verzi", „S-a aşezat *în faţă*").

Complementul circumstanţial de loc poate fi:

- **simplu**, cînd este exprimat prin părţi de vorbire simple sau compuse, precedate sau nu de prepoziţii şi locuţiuni prepoziţionale: „Hai *pînă la şcoală*!", „...bîldîbîc *în apă*", „Pupăza zbrr! *pe-o dugheană*", „S-a dus *pînă la blocurile-turn*"; „Caută *în jurul Băii de Fier*";

- **multiplu**, alcătuit din două sau mai multe complemente de loc simple, coordonate prin conjuncţii sau prin juxtapunere: „Eşti...*cînd pe coama unui deal, cînd pe a altuia*", „Au venit la meci *nu numai din Craiova, ci şi din împrejurimi*", „Am fost *la munte, nu la mare*";

- **dezvoltat**, în structura căruia există şi cuvinte cu altă funcţie sintactică: „...pămîntul e liber *de la un orizont* la altul", „...curg *de o parte* şi de cealaltă...", „A mers *doi kilometri*". Complementul de loc poate fi exprimat şi prin substantive în Ac., fără prepoziţii, în acest caz fiind însoţit de numerale sau de cuvinte cu valoare cantitativă, care îndeplinesc funcţia de atribute adjectivale:

doi kilometri = compl. de loc dezv. format din

kilometri = compl. simplu, masc., pl., Ac., neart.

doi = atr. adj., expr. prin num.card. propriu-zis, masc., Ac., cu val. adj.

Scanned with OKEN Scanner

Complementele circumstanţiale de loc exprimate prin pronume precedate de prepoziţii au şi nuanţă de complemente indirecte: „Merge *pînă la el*“ (pînă unde?, pînă la cine?). De asemenea, se confundă cu complementele directe cînd sînt exprimate prin substantive precedate de prepoziţia *pe*: „...*pe umeri*“. Adesea este confundat complementul direct al verbului *a trece* cu complementul de loc: „El trece *strada*“, unde *strada* este analizat greşit cu sensul „peste stradă“.

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ DE LOC

Subordonata circumstanţială de loc (CL) îndeplineşte funcţia de complement de loc pe lîngă un verb din regentă. Poate avea ca regent un verb predicativ sau copulativ la mod personal sau nepersonal, precum şi o locuţiune verbală ori un adverb.

CL pot fi introduse prin:

- **adverbe relative:** *unde, încotro, cît*, precedate sau nu de prepoziţii;
- **adverbe nehotărîte** compuse cu *ori-*: *oriunde, orişiunde, orideunde, oriîncotro* etc.;
- **pronume sau adjective relative şi nehotărîte** compuse cu *ori-*, precedate de prepoziţiile: *către, spre, înspre* etc.

Locul CL este după elementul regent, dar, destul de frecvent, acesta poate fi schimbat înaintea regentei. Cînd sînt după elementul regent, nu se despart prin virgulă, decît dacă în regentă se află adverbul corelativ *acolo*:

P CL

„Să te duci 1/ (unde) te trimit!“ 2/

P CL

„Acolo să te duci, 1/ (unde) te trimit!“ 2/

Atenţie mare trebuie acordată şi CL intercalate, care, aşezate după un verb cu altă funcţie decît predicat în propoziţia regentă, dar înaintea predicatului regentei, trebuie aşezate între virgule.

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL DE TIMP

Complementul circumstanţial de timp este partea secundară a propoziţiei care determină un verb (sau o locuţiune verbală) şi o interjecţie, arătînd:

- **timpul** („...mă trezeşte...*într-o dimineaţă*...“);
- **durata** („...să stea *doi ani*“);
- **momentul** începerii acţiunii („*De copil* încă, el admira...“, „...îşi făcea cuib...*de mulţi ani*“);
- **limita** desfăşurării acţiunii („...ne vom vedea *pînă a nu muri*“, „...se vede *pînă azi*“, „*De dimineaţă pînă seara* nu stă pe loc“);
- **frecvenţa repetării** acţiunii („...venea tot *la două săptămîni*“, „venea *zilnic*...“, „*Din sfert în sfert de oră* mă deranjează“).

Complementul circulstanţial de timp este exprimat prin:

- **substantive** - în Ac. fără prepoziţie, însoţite de adjective, de numerale cu care formează un complement circumstanţial de timp dezvoltat: „...am aşteptat *trei ani*...“, „...a durat *cîteva zile*,...*zile întregi*...“;
- în Ac. şi G., cu prepoziţii şi locuţiuni prepoziţionale: „...am plecat *într-o noapte*“, „...începe *o dată cu răsăritul*“, „Am sosit la şcoală *înaintea colegilor*“;
- **pronume** în acuzativ şi genitiv precedate de prepoziţii şi locuţiuni prepoziţionale: „Vine acasă *o dată cu mine*“, „Plecară de la şcoală *înaintea acestuia*“;
- **numerale** cu valoare substantivală în Ac. şi G., precedate de prepoziţii şi locuţiuni prepoziţionale: „Vino la mine *înaintea celor trei*“;
- **adverbe**, cu sau fără prepoziţii, **şi locuţiuni adverbiale de timp**: „...să plece *ieri*“, „...*oricînd* e nevoie“, „...ne-am fi întors...*chiar atunci*“, „...*pe urmă* îi dădeau drumul“, „...rămîn *mai la urmă*“, „...*în cele din urmă*...să meargă“;
- **verbe** la gerunziu şi infinitiv cu prepoziţii sau locuţiuni prepoziţionale: „...*dormind* visase“, „...s-au aşezat *înainte de a porni*“, „...se chibzuiră *pînă a nu intra*“, „*Ajungînd* acasă, a văzut...“.

Complementele circumstanţiale de timp sînt:

- **simple**: „...se scoală *devreme*“, „...*din leagăn* este al tău“, „El a sosit *noaptea*“;
- **dezvoltate**: „*De acum înainte* să ştii...“, „...*un întreg amurg şi încă un ceas* după aceea...am stat“, „...se oglin-

deşte...*de-atîtea veacuri*!", „...*de mulţi ani* îşi făcea cuib"; „*De cîteva ori pe zi*...străbat";

- **multiple**: „...pluteau *schimbîndu-mi şi dînd* ..."(cu două ct simple coordonate copulativ); „*De cîteva ori pe zi şi de cîteva ori pe noapte*...trenurile străbat..." (cu două ct dezvoltate, coordonate copulativ).

Ca şi adverbele relative de loc (*unde, încotro*), adverbele relative de timp (*cînd, cît*) sau nehotărîte compuse cu *ori-* (*oricînd, oricît*) îndeplinesc o **dublă funcţie**: sînt complemente de timp în subordonată şi introduc o CT. Sînt şi unele excepţii, cînd adverbul *cînd* are valoarea conjuncţiei „dacă", introducînd o CŢ şi este fără funcţie sintactică, la fel cum adverbul relativ *cum*, cu valoarea locuţiunii conjuncţionale *imediat ce*, nu are funcţie sintactică în subordonata CT introdusă: „*Cînd* m-ar bate numai atîta grijă, măi femeie, ce mi-ar fi?", „*Cum* o văzu, inima î se strînse ca-n cleşte".

De asemenea, locuţiunile conjuncţionale subordonatoare de timp, foarte multe şi foarte variate, nu au totuşi funcţie sintactică. În schimb, adverbele corelative ale unei CT (cum...*cum*; cînd...*atunci*) au funcţie sintactică de complemente circumstanţiale de timp în regentă.

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ DE TIMP

Subordonata circumstanţială de timp (CT) îndeplineşte funcţia de complement de timp al unui **verb** din regentă. Verbul poate fi la un **mod personal** sau **nepersonal**, poate intra în structura unei **locuţiuni verbale**.

Subordonatele CT sînt introduse prin **adverbele relative** *cînd, cît*, precedate sau nu de prepoziţii; prin **adverbul relativ** *cum* cu valoarea **locuţiunii conjuncţionale** *îndată ce, imediat ce*; prin **adverbe nehotărîte** compuse cu *ori-* (*oricînd, orişicînd, oricît*); şi, mai ales, prin foarte multe **locuţiuni conjuncţionale**: *după ce, pînă ce, în timp ce, în vreme ce, de cîte ori, ori de cîte ori, înainte să, înainte ca...să, cît timp, cîtă vreme, îndată ce, imediat ce;* de asemenea, prin conjuncţiile *pînă* (provenită din prepoziţie), *dacă*.

Subordonatele CT stau, de obicei, după elementul regent. În situaţii de expresivitate, ele sînt aşezate şi înaintea regentei. Există şi **topică fixă**, înaintea regentei, cînd CT este introdu-

Scanned with OKEN Scanner

să prin adverbul relativ *cum* „îndată", iar în regentă se află corelativul *cum*. Circumstanţialele de timp **postpuse**, cu excepţia celor ce au în regentă un corelativ, nu se despart de elementul lor regent prin virgulă, spre deosebire de cele antepuse, care se despart.

O atenţie deosebită trebuie acordată adverbelor sau locuţiunilor adverbiale **corelative** cu sensul „îndată", care îndeplinesc în regentă, pe lîngă acelaşi verb, funcţia de CT: aceste corelative nu trebuie încercuite, întrucît nu sînt elemente relative:

	P
	îndată plecă." 2/
CT	*cum* plecă." 2/
„(Cum) veni 1/	*pe loc* plecă." 2/
	şi plecă." 2/

Spre deosebire de adverbele relative şi nehotărîte, care au funcţie sintactică în subordonata CT pe care o introduc, conjuncţiile şi locuţiunile conjuncţionale, precum şi adverbul relativ *cum* „îndată ce" nu au funcţie sintactică, fiind doar elemente introductive în frază.

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL DE MOD

Complementul circumstanţial de mod este partea secundară a propoziţiei care arată modul (felul) cum se desfăşoară sau se înfăţişează o acţiune sau o calitate. El determină:

- **verbe** (locuţiuni verbale): „Ea *citeşte* frumos", „...*recită* expresiv", „*Ia* bine *aminte*!", „...cum *vom munci*";
- **adjective**: „...*frumoasă* ca soarele", „...destul de *mare*", „...atît de *frumoasă*", „...mult *mai mari*";
- **adverbe**: „...*mai bine* decît ieri", „...ştie *mai mult* decît toţi băieţii";
- **interjecţii**: „...cel mijlociu, *ţuşti*! iute sub un chersin", „...*hai* mai repede!".

Complementul circumstanţial de mod este exprimat prin:

- **substantive** - în cazul *acuzativ* precedate de prepoziţii şi locuţiuni prepoziţionale: „...miroase *a primăvară, a pîine* caldă", „...bun *ca pîinea* caldă", „El ne explică *cu pricepere, cu calm...*";
- în cazul *dativ*, precedate de prepoziţia *asemeni*, provenită din adverb: „...ard *asemeni* unor luminări..."; de asemenea,

substantivele în dativ pot fi precedate şi de prepoziţiile *contrar, conform*: „...a lucrat *conform planului*“, „...a plecat *contrar indicaţiilor*“;

- **pronume** în cazul acuzativ precedate de prepoziţiile *ca, cît, decît* (provenite din adverbe de mod comparative), *din, dintre* etc.: „...mai bun *decît mine*“, „...cel mai bun *dintre noi*“, „...cel mai bun *dintr-aceia*“;

- **numerale** cu valoare substantivală („Ei merg *doi cîte doi*“, „...mai bun *decît cei doi*“, „...mai bun *ca al doilea*“) şi cu valoare adverbială (“...munceşte *înzecit*“, „...a cîştigat *de două ori*“;

- **adjective cu valoare substantivală** în cazul acuzativ cu prepoziţii: „...cel mai bun *dintre cei mai buni*“;

- **adverbe de mod**: „...*mult* mi-ar plăcea“, „...ea vorbeşte *respectuos*“, „...privesc *lung*“, „Era *aşa de* frumos“ - cele mai multe dintre aceste adverbe sînt propriu-zise, altele sînt provenite din adjective, numerale şi, mai ales, din substantive: „...doarme *tun*“, „...gol *puşcă*“, „...aleargă *glonţ*“, „...doarme *buştean*“ (unii cercetători consideră adverbele *tun, buştean* substantive cu valoare adverbială, tot aşa cum le consideră şi pe *vara, iarna, seara, dimineaţa* - care arată timpul desfăşurării unei acţiuni);

- **locuţiuni adverbiale** de mod: „...fuseseră luaţi *prin surprindere*“, „... priveau *cu luare-aminte*“, „...este greşită *cu totul*“, „...pomenind *cu drag*“, „...cum ar fi *de pildă*“, „...îi veni în minte *dintr-o dată*“, „...trec *fără încetare*“, „...daţi-mi *de bunăvoie*“, „...aţi spus-o *de mai multe ori*“, „...mă trezeşte...*cu vai-nevoie*“, „Şi *numai ce*-o auzeai...“, „...*mai ales* că el nu putea...“ (*mai ales* este considerată locuţiune adverbială, formată din adverbul *mai* şi adverbul *ales*);

- **interjecţii**: „...şi *haidea-haidea* am ajuns“, „Merge *lipa-lipa*“;

- **verbe**
  - la modul **infinitiv** precedate de prepoziţii: „A plecat *fără a* mai *aştepta*“, „A venit *fără a fi rezolvat* ceva“;
  - la modul **gerunziu**: „...care alunecă *foşnind*“, „...el se ridică greu, *trudindu-se*“, „Merge *şchiopătînd*“.

Complementul circumstanţial de mod este:

- **simplu**: „...or fi venit *fără veste*“, „...reflectînd *asemeni unor oglinzi*“, „...nu era vorba...*pur şi simplu* de ...“;

- **multiplu**: „...se stinse *tînguios şi jalnic*“, „...*mai mult ori mai puţin* populate...“, „Merge *fără a privi* pe nimeni şi *fără a vorbi*“;

- **dezvoltat**: „...să ţină...*unii la alţii*“, „...secundele vor urma *una după alta*“, „Procedează *ba într-un fel, ba într-altul*“ (în ultimul exemplu, avem un complement de mod multiplu

format dintr-un complement de mod dezvoltat şi unul simplu).

Adverbul de mod relativ *cum*, care introduce subordonate de specii diferite, îndeplineşte funcţia sintactică de complement de mod (Ştiu / (*cum*) procedezi.“), de nume predicativ („Ştiu / (*cum*) *eşti*.“) sau este fără funcţie sintactică, echivalent cu locuţiunile conjuncţionale de cauză şi de timp: *din cauză că, imediat ce* (“(*Cum*) o văzu / inima i se strînse.“; (*Cum*) e unul alb ca laptele, / ne pune dracul...“). Adverbele *cum, cît* precedate de prepoziţiile *după, pe* formează locuţiuni conjuncţionale subordonatoare de mod, fără funcţie în subordonatele pe care le introduc.

Notă: Elementele predicative suplimentare, frecvente în textele analizate, au fost interpretate de noi ca nişte complemente de mod de tip special, menţionîndu-se în paranteză că sînt e.p.s., după GA, şi că au cazul N. cînd sînt exprimate prin substantive, adjective, participii fără prepoziţii - şi cînd sînt echivalente cu nume predicative în N. Această parte de propoziţie, care nu se studiază în gimnaziu, este interpretată de elevi diferit: ca un complement de mod (întrucît răspunde la întrebarea *cum*?), ca un atribut (întrucît se referă la un nume sau un substitut al acestuia, adesea acordîndu-se cu el) sau ca un complement direct (care răspunde la întrebarea *ce*?).

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ DE MOD

Subordonata circumstanţială de mod (CM) îndeplineşte funcţia de complement de mod al unui verb, adverb sau adjectiv din regentă. Programa şcolară nu prevede felurile circumstanţialei de mod: **propriu-zisă, comparativă, comparativă condiţională** etc. Cînd determină un adjectiv sau un adverb, elevii sînt tentaţi să considere CM drept CI:

P CM

„Ea este *mai frumoasă* 1/ (decît) sîntem noi.“ 2/

„Ea munceşte *mai mult* 1/ (decît) muncim noi.“ 2/

Subordonatele CM sînt introduse prin:

- **adverbe relative**: *cum, precum, cît, precît*; ori nehotărîte: *oricum, oricît*;
- **locuţiuni conjuncţionale**: *după cum, după cît, pe cît, fără să, fără ca să, ca şi cum, ca şi cînd, de parcă* etc.
- **alte adverbe**: *parcă, decît*.

Circumstanţialele de mod au, adesea, în regentă adverbe sau locuţiuni adverbiale **corelative**: *aşa, astfel, tot astfel, cu atît, de ce* etc., care îndeplinesc aceeaşi funcţie de CM pe lîngă acelaşi element regent.

Circumstanţialele de mod pot fi aşezate în urma, dar şi înaintea elementului regent. Virgula este obligatorie, cînd CM sînt aşezate înaintea regentelor sau cînd au un element corelativ.

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL DE CAUZĂ

Complementul circumstanţial de cauză determină un verb sau un adjectiv, arătînd cauza unei acţiuni, a unei stări sau a unei însuşiri („moare *de frică*", „sare *de bucurie*", „galben *de mînie*", „roşu *de furie*" etc.) şi este exprimat prin:

- **substantive** în Ac. (cu prepoziţiile *de, din, dintru, pentru* sau cu locuţiunile prepoziţionale *din cauză de, din pricină de*) şi G. (cu locuţiunile prepoziţionale *din cauza, din pricina*): „...urlînd *de ciudă şi de foame*", „*Din neglijenţă* a spart paharele", „...se uscaseră *din pricina secetei*";
- **pronume şi numerale** cu valoare substantivală, de obicei în G. precedate de locuţiuni prepoziţionale: „Am pierdut *din cauza lui*", „N-a ajuns la timp *din cauza celor doi*";
- **adjective sau participii** cu formă adjectivală precedate de prepoziţia *de*: „Abia se mişcă *de gras*", „...să plîng *de fericit*", „*De obosit* / ce era.../ el a adormit imediat.";
- **verbe la gerunziu**: „...*văzînd*, m-a luat", „...*nefiindu*-i frică...". „*Temîndu-ne* de viscol, ne-am adăpostit", „*Fiind bolnavă*, a lipsit ieri";
- **locuţiuni adverbiale** de cauză: „*De aceea* n-a venit, pentru că...".

Complementele circumstanţiale de cauză sînt:

- **simple**:„...albit *de zile*", „...cu ochii cîrpiţi *de somn*";
- **dezvoltate**: „...*fiind ascuns*, umflu pupăza", „...*fiind mîndru* de numele de român îl dă...", „...*fiindu-i înghe*ţate *picioarele*...";
- **multiple**: „*Nu de moarte* mă cutremur, *ci de veşnicia ei*", „...*din cauza zăpezii şi a viscolului*, rătăcesc...".

Locuţiunile conjuncţionale subordonatoare de cauză: *din cauză că, din pricină că, de vreme ce*, au doar rolul de a introduce CZ şi sînt fără funcţie sintactică în subordonata introdusă de ele. Acelaşi statut îl are şi **adverbul relativ** *cum*,

Scanned with OKEN Scanner

cu valoarea locuţiunii conjuncţionale *din cauză că*, adică el doar introduce, nu are şi funcţie sintactică. Spre deosebire de acestea, **pronumele relativ** *ce*, precedat de prepoziţie, are funcţie de complement de cauză („Nu ştiu / *de ce* te-ai supărat.").

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ DE CAUZĂ

Subordonata circumstanţială de cauză (CZ) îndeplineşte funcţia de complement de cauză, determinînd cuvinte care exprimă acţiuni sau însuşiri.

Subordonatele **CZ** sînt introduse, în primul rînd, prin **conjuncţii şi locuţiuni conjuncţionale:** *căci, fiindcă, deoarece, că, dacă, întrucît, din cauză că, din pricină că, de vreme ce*, iar, în al doilea rînd, prin adverbele relative *cum, unde* „pentru că", cu valoare de conjuncţii.

Subordonatele de cauză sînt confundate de elevi cu cele de scop sau cu completivele indirecte, pentru că elevii nu sînt atenţi la faptul că acţiunea din regenta cauzalei este efectul acţiunii din propoziţia cauzală şi pentru că subordonata **CZ** este introdusă prin alte conective gramaticale decît finala.

Propoziţiile **CZ** sînt aşezate atît după regentă, cît şi înaintea acesteia. **CZ** au şi topică fixă: înaintea regentei, cînd sînt introduse prin adverbul relativ *cum* sau după regentă, cînd sînt introduse prin conjuncţiile *că, căci*.

Cauzalele se despart prin virgulă, indiferent de topica lor.

Atragem atenţia asupra faptului că nici un conectiv gramatical, inclusiv *cum* cauzal, nu are funcţie sintactică în **CZ.**

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL DE SCOP

Complementul circumstanţial de scop arată scopul acţiunii exprimate de un verb şi determină:

- **verbe** (sau locuţiuni verbale): „...a plecat *după cumpărături*", „A luat-o la fugă *pentru a nu fi prins*";
- **interjecţii:** „Hai şi noi *după cumpărături.*"

Complementul circumstanţial de scop este exprimat prin:

- **substantive** în Ac. cu prepoziţiile *pentru, spre, după, la* şi în G. cu locuţiunile prepoziţionale *în vederea, în scopul*: „...*spre sărbătorirea* biruinţei, aprinsei o ţigară„ „...m-am pregătit

de luptă", „...*în vederea examenului*, am pregătit temele";

- **pronumele** relativ-interogativ *ce* precedat de prepoziţiile *de, la*: „*De ce* ai venit, ca să mă sperii?", „*La ce* ai venit, ca să...";

- **verbe la infinitiv** (cu prepoziţiile *pentru, spre*) şi *la supin* (cu prepoziţia *la*): „...fu aleasă *spre a sluji*", „...îi regăseşti *pentru a măsura* timpul", „...*spre a* le *culege* a început a le rupe", „...a plecat *la cules*", „...a pus laptele *la fiert*";

- **adverbe şi locuţiuni adverbiale** de scop: *înadins, dinadins, într-adins, dintr-adins, de aceea, pentru aceea, de asta, pentru asta*: „*Dinadins* tace, ca să mă supere.", „*Într-adins* a lipsit, ca să înveţe.", „...vreau să ştiu şi *pentru asta* am venit.", „*De aceea* nu a venit, pentru ca să...".

Complementele circumstanţiale de scop sînt:

- **simple**: „Luptăm *pentru victorie*.", „Muncim *pentru strîngerea* recoltei.";

- **dezvoltate**: „A rămas pe loc *spre a se odihni caii*.", „...a rămas pe loc *pentru a nu fi considerat un laş*.";

- **multiple**: „S-a ridicat *pentru drepturile şi ocinile* sale.", „El s-a dus *pentru a vîna* potîrnichi, *dar şi pentru a se destinde*.".

Conjuncţia compusă *ca să* (şi *ca...să*), precum şi **locuţiunea conjuncţională** *pentru ca să* introduc propoziţii subordonate circumstanţiale de scop, ele neavînd funcţia sintactică de parte de propoziţie în CS pe care o introduc. Nu trebuie însă confundate cu locuţiunile conjuncţionale formate din pronumele relativ *ce* precedat de prepoziţia *de*, pentru că acest pronume, pe lîngă că introduce o subordonată (*nu* circumstanţială de scop!), are şi funcţie sintactică de complement circumstanţial de scop în această subordonată.

De asemenea, **adverbele** *înadins, dinadins* şi **locuţiunile adverbiale** *într-adins, dintr-adins, de aceea, pentru aceea* etc. nu trebuie confundate cu conjuncţiile şi locuţiunile conjuncţionale subordonatoare de scop, întrucît sînt **corelative** care au rolul de a anunţa o circumstanţială de scop şi au şi funcţia sintactică de complement circumstanţial de scop pe lîngă acelaşi verb regent ca al subordonatei circumstanţiale de scop.

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ DE SCOP

Subordonata circumstanţială de scop (CS) sau **finală** corespunde complementului circumstanţial de scop, arătînd scopul îndeplinirii unei acţiuni.

Ca momente ale acţiunilor, din regentă şi din finală, menţionăm că, întotdeauna, acţiunea din finală, fiind realizabilă, va sta pe planul al doilea, după acţiunea din regentă, în opoziţie cu situaţia prezentată la cauzală.

Pentru a deosebi finala de cauzală, nu comparăm numai ordinea acţiunilor, ci sîntem atenţi şi la **conectivele gramaticale** total deosebite: **CZ** este introdusă prin *că...*, iar **CS** prin *să...*

Propoziţiile **CS** sînt introduse prin **conjuncţiile** *să, ca să, de* precum şi prin **locuţiunile conjuncţionale** *pentru ca să, pentru ca...să*. Finalele negative introduse prin conjuncţia *să* sau prin conjuncţia compusă *ca...să* ori prin locuţiunea conjuncţională *pentru ca...să* pot avea înaintea lui *să* adverbele de mod; *cumva, care cumva*. Aceste grupuri (adverbe de mod şi conjuncţii) sînt considerate în mod greşit locuţiuni conjuncţionale de scop. Unii elevi sînt tentaţi să considere că aceste **CS** sînt **CZ**, ceea ce constituie o greşeală din două puncte de vedere: acţiunea din finală se va desfăşura după cea din regentă (la **CZ** este invers) şi subordonata este introdusă printr-un grup compus cu *să* (care nu se întîlneşte niciodată la **CZ**).

Propoziţia **CS** stă de obicei după regentă şi nu se desparte prin virgulă, decît dacă nu se insistă asupra ei. Este aşezată şi înaintea elementului regent verbal, în această poziţie fiind despărţită de virgulă. Are şi topică fixă, după regentă, cînd este introdusă prin conjuncţia *de* „să", şi astfel nu se desparte prin virgulă de regenta sa.

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ CONDIŢIONALĂ

Subordonata circumstanţială condiţională (CŢ) exprimă o condiţie, de a cărei îndeplinire depinde realizarea acţiunii sau a însuşirii, ori o ipoteză (presupunere).

În analiza propoziţiilor **CŢ**, vom ţine seama că ele exprimă o acţiune nerealizată, dar realizabilă, şi că ordinea acţiunilor

Scanned with OKEN Scanner

este: 1 = regentă, 2 = subordonată. Dacă acţiunea din CŢ şi din R se realizează, sînt reale, subordonata CŢ devine CZ:

CZ P

„(Dacă) am citit mult, 1/ am răspuns corect. "2/

Subordonatele CŢ sînt introduse prin **conjuncţiile** *dacă, de, să* „dacă"; prin **locuţiunea conjuncţională** *în caz că*; prin **adverbul relativ** *cînd* „dacă" (în acest caz, adverbul are valoare de conjuncţie şi deci nu are funcţie sintactică în propoziţia CŢ pe care o introduce).

Unele condiţionale sînt legate prin juxtapunere de regenta lor şi se aşază pe primul loc:

CŢ P

„Ai carte, 1/ ai parte." 2/

CŢ P

„Aş învăţa, 1/ aş şti." 2/

Subordonatele CŢ stau, de obicei, înaintea propoziţiei regente, dar, cînd se insistă asupra propoziţiei regente, condiţia este mai puţin importantă şi subordonata CŢ se aşază după R.

Indiferent de locul lor, CŢ se despart prin virgulă.Excepţia se referă la CŢ postpuse care exprimă o singură condiţie a acţiunii din regentă, insistîndu-se asupra acestei condiţii:

P CŢ

„Aş pleca 1/ *numai* (dacă) aş fi lăsat." 2/

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ CONCESIVĂ

Subordonata circumstanţială concesivă (CV) arată o împrejurarea capabilă să împiedice realizarea acţiunii sau existenţa însuşirii din regentă, dar nu o împiedică. CV corespunde complementului concesiv, pe care, ca şi complementul condiţional, elevii din clasele gimnaziale nu-l au prevăzut în programa şcolară. În această situaţie, elevii trebuie atenţionaţi ca, în cazul acestor două complemente, să fie atenţi la analiză:

AT P

„În eventualitatea 1/ (că) plouă, 2/ aş lua umbrela." 1/

AT P

„În cazul 1/ (că) plouă, 2/ aş lua umbrela." 1/

Scanned with OKEN Scanner

În cazul, în eventualitatea sînt complemente circumstanţiale care fac parte din propoziţia regentă, ele nu trebuie confundate cu nişte locuţiuni conjuncţionale alcătuite din aceste cuvinte şi conjuncţia *că* următoare.

P P

„Învaţă bine, 1/ cu toate acestea ia note mici.“ 2/

Cu toate acestea este o locuţiune adverbială cu funcţie, în a doua propoziţie, de complement concesiv. Elevii sînt tentaţi, din această cauză, să considere prima propoziţie CV.

Subordonatele *CV* sînt introduse prin„

- **conjuncţii:** *deşi, de, dacă, să, că*;
- **locuţiuni conjuncţionale:** *cu toate că, măcar că, măcar să, măcar de, chit că, chiar să, chiar de, chiar dacă, şi (chiar) dacă, şi (chiar) de, fără să*;
- **pronume şi adjective pronominale nehotărîte:** *oricare, oricine, orice, oricîte*;
- **adverbe relative:** *cît, cum*;
- **adverbe nehotărîte:** *oricum, oricît, oriunde* etc.

Subordonatele CV au, în regentele lor, adverbe *(totuşi, tot)* sau locuţiuni adverbiale *(cu toate acestea, cu toate astea)* **corelative.**

Subordonatele CV stau, în primul rînd, înaintea regentei, de fapt şi acţiunea subordonatei are loc, ca timp, înaintea celei din regentă. Cînd se insistă asupra acţiunii din regentă, CV stau după aceasta.

Indiferent de locul ocupat de CV (înaintea regentei, după aceasta sau intercalată), se despart totdeauna prin virgulă sau prin două virgule (cele intercalate):

CV P

„Mama, 2/ (că) e mamă, 1/ şi tot mă ceartă.“ 2/

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ CONSECUTIVĂ

Propoziţiile subordonate consecutive (CNS) exprimă rezultatul sau urmarea unei acţiuni ori însuşiri despre care s-a vorbit în regentele lor.

Mulţi elevi, desigur neatenţi, confundă ca terminologie concesivele cu consecutivele, deşi *concesiv* înseamnă *indulgent*, „care face o favoare, o concesie“, iar *consecutiv* înseamnă „succesiv“.

Scanned with OKEN Scanner

Subordonatele **CNS** sînt introduse prin:

- **conjuncţii:** *încît, că, de; să, ca să;*
- **locuţiuni conjuncţionale:** *aşa că, aşa încît, astfel încît, astfel că, pentru ca să.*

Observăm locuţiunile conjuncţionale *aşa că, astfel încît* etc. alcătuite din adverbul corelativ *aşa, astfel* etc. din propoziţia regentă precedentă, şi din conjuncţiile specifice **CNS** *că, încît.*

O atenţie specială trebuie acordată consecutivelor introduse prin *să şi grupurile* (*ca să, pentru ca să*) compuse cu *să,* care, fiind specifice finalelor, se confundă cu acestea:

P CNS

„Ea este prea deşteaptă, 1/ (ca să) nu vadă consecutiva.“ 2/

P CNS

„Ei s-au pregătit destul, 1/ (pentru ca să) mai dea înapoi.“2/

Subordonatele **CNS** au **topică fixă:** stau întotdeauna după propoziţia regentă, exprimînd o urmare a celor spuse în R.

În general, **CNS** se despart prin virgulă de regentă; fac excepţie **CNS** introduse prin *de* care urmează imediat verbului regentei (dacă în R nu există adverbe sau alte cuvinte corelative):

P CNS

„Citeşte 1/ (de) ne sperie.“ 2/

Scanned with OKEN Scanner

3. PROBLEME PRACTICE

a. Algoritmul analizei sintactice a frazei*

I. Lectura textului: orice text are o „muzică" specifică pe care nu oricine i-o poate descifra la prima vedere. Aşa cum un text muzical nu este cîntat perfect la prima vedere, tot aşa nici în descifrarea textului literar nu ne putem avînta fără să facem o lectură atentă, uneori chiar de mai multe ori, pentru a sesiza legăturile dintre cuvinte, reluările, anticipările, intercalările etc.

II. Identificarea (prin sublinierea sau notarea unor simboluri ale) *predicatelor* (cu ajutorul întrebării generale *Ce se spune despre...?*) *şi a subiectelor* (cu ajutorul întrebării *Cine...?*, eventual *Ce...?*); cei mai mulţi dintre profesori recomandă elevilor numai parţial această cerinţă, adică *Recunoaşterea predicatelor.*

Operaţia aceasta este pe cît de importantă, pe atît de pretenţioasă, pentru că nu e suficient să se sublinieze predicatul, ci trebuie să fie subliniat corect, să se ţină seama de valoarea morfologică a cuvîntului sau a grupului de cuvinte care-l reprezintă (verb, locuţiune, expresie, interjecţie, adverb predicativ). Astfel, în stabilirea predicatelor, este necesar să se precizeze imediat caracteristicile morfosintactice ale cuvintelor care îndeplinesc această funcţie:

a. verbe predicative personale sau **locuţiuni verbale personale** ale căror **subiecte** sînt **incluse** (*citeşti, vorbim*) sau **subînţelese** (*merge, o ia la sănătoasa*). Cea mai spinoasă problemă o constituie recunoaşterea unor grupuri de cuvinte ca locuţiuni verbale. Unele dintre aceste grupuri sînt poate **expresii** sau **îmbinări libere** de cuvinte; optînd pentru locuţiuni verbale, există implicaţii de natură sintactică: 1. sînt predicate verbale (dacă au verbul la mod personal); 2. sînt regente pentru o specie de subordonată sau pentru alta etc. Unele grupuri de cuvinte sînt mai mult sau mai puţin clar locuţiuni verbale: „... *să-şi ceară voie / să...*" (*să...* = **CI**); „infirmierele *nu băgară de seamă / că...*" (*că...*= **CD**); „*îşi va da seama / că ...*" (*că...* = **CI**); *avea chef, avea poftă, teamă n-ai, să prindă...inimă,*

---

* Apreciind complexitatea şi importanţa acestui algoritm, l-am desfăşurat mai detaliat, spre deosebire de cel morfosintactic, pe care l-am prezentat doar schematic.

să stea de vorbă etc. Altele sînt expresii: *să ceară* iertare, *să dăm* autoritate campaniilor noastre, *are* amabilitatea, *n-am* răbdare, *să ia* de nevastă etc.

b. verbe predicative sau **locuţiuni verbale impersonale** cu subiect nedeterminat *ninge, plouă, s-a spus* la radio) sau cu subiect ori subiectivă, putînd fi grupate astfel:

- **reflexive impersonale**: *a se cuveni, a se întîmpla, a se zice, a se crede, a se părea* etc. („Se întîmplă / *(să)...*"; „Părîndu-i-se / *(că)*...; propoziţiile *să..., că...* sînt **SB**);

- **reflexive pasive** cu regim de subiectivă: *a se construi, a se descoperi* etc. („S-a descoperit / *(că)*..."");

- **active impersonale** cu formă afirmativă sau negativă, multe dintre acestea provenite din active personale:

- **însoţite de un pronume personal în dativ** (pronumele are funcţie de complement indirect): *a (nu)-i plăcea, a (nu)-i conveni, a (nu)-i ajunge, a (nu)-i veni* etc. („Îmi place / *(să)...*, = **SB**);

- **însoţite de pronume personal în Ac.** (pronumele are funcţie de complement direct): *a (nu)-l interesa, durea, pasiona, bucura* etc. („Mă interesează 1/ (cît) ştiţi." 2/ propoziţia 2 = SB);

- **neînsoţite de pronume personale**: *a trebui, a rezulta, a reieşi, a urma*. („De aici rezultă 1/ (că) vom rezolva toate frazele din manual." 2/ propoziţia 2 = **SB**);

c. verbe copulative la un mod personal: *a fi, a deveni, a ieşi, a se face, a ajunge, a rămîne, a se preface, a părea, a însemna* etc. Teoria morfosintactică a acestor cuvinte este prezentată anterior, la predicat şi la subordonata **PR**, aşa că nu mai insistăm aici;

d. expresii verbale impersonale, ale căror subiecte sînt fie verbe la infinitiv ori supin, fie o propoziţie **SB.** Expresiile sînt alcătuite dintr-un verb copulativ *a fi* cu valoare impersonală şi un nume predicativ exprimat prin adverb ori locuţiune adverbială: *este (ar fi, va fi, să fie, să fi fost) bine, rău, posibil, imposibil, greu, uşor, de neînţeles, de mirare, fără importanţă* etc.:

„*Este uşor a greşi.*"
P SB

„*Este mai greu* 1/ *(să) recunoşti* greşeala." 2/

Atragem aici atenţia asupra faptului că nu trebuie confundate expresiile verbale impersonale, care au funcţie de predicat nominal format dintr-un verb copulativ *a fi* la mod personal şi dintr-un nume predicativ exprimat prin adverb sau locuţiune adverbială, cu un predicat tot nominal, dar alcătuit dintr-un

Scanned with OKEN Scanner

verb copulativ *a fi* personal şi un nume predicativ exprimat prin adjectiv; greşeala ar fi dublă: 1. de natură morfologică şi 2. de grup regent al unor părţi de propoziţie sau subordonate diferite:

P CI

„**El** *este sigur* 1/ (că) *pleacă.*" 2/ (**CI** este cerută de adjectivul *sigur* cu funcţie de nume predicativ);

P SB

„*Este sigur* 1/ (că) *pleacă.*" 2/

Expresiile verbale impersonale nu trebuie confundate, de asemenea, cu grupurile de cuvinte alcătuite din verbul *a fi* predicativ şi substantive cu funcţie de subiect ale acestui verb: *este linişte, este ger, este cazul, este voie, este nevoie*; altele sînt însoţite şi de un pronume personal în cazul dativ, care este, din punct de vedere logic, subiect: îmi *este dor*, îţi *este foame*, îi *este frig*, vă *este lene* etc. Aceste grupuri sînt urmate de alte subordonate decît cele subiective: de **CI**, de **AT** etc.:

P CI

„Lui îi *este teamă* 1/ *(să) plece* pe întuneric." 2/

P AT

„*Ar fi cazul* 1/ *(să) fim atenţi* la substantivul „cazul". 2/

e. adverbe predicative sau locuţiuni adverbiale predicative: *fireşte, desigur, poate, pesemne, fără îndoială, cu siguranţă* etc. Pentru ca acestea să fie predicate verbale, prima condiţie este să fie urmate de una dintre conjuncţiile *că, să*. Sînt, de asemenea, predicative în propoziţii incidente. Dacă nu este îndeplinită această condiţie, aceste adverbe sau locuţiuni adverbiale sînt, în propoziţia regentă, complemente de mod ale unor verbe:

P SB

„*Poate* 1/ că *va veni.*" 2/ (*poate* este predicat verbal)

„Poate *va veni.*" 1/ (*poate* este complement circumsatnţial de mod în propoziţia principală independentă).

Se poate observa că aceste adverbe sau locuţiuni adverbiale predicative nu admit ocurenţa verbului copulativ impersonal *a fi* cu care formează o eventuală expresie verbală impersonală, în care adverbul să fie nume predicativ. Situaţia aceasta se întîmplă însă în cazul altor adverbe: *sigur, posibil, firesc* (nu *fireşte*!), *extraordinar* etc. care, dacă sînt urmate de conjuncţiile *că, să* (elemente de relaţie pentru subiectivele care urmează), capătă valoare predicativă, avînd funcţia de nume predicativ al cărui verb copulativ *este, ar fi* etc. este subînţeles:

P SB

„*(Este) posibil* 1/ *(să) aibă* dreptate." 2/

Scanned with OKEN Scanner

f. interjecţii cu valoare predicativă, care exprimă: un îndemn (*hai, haide, haideţi, hăis, nani* etc.), o adresare (*iată, iacă, iacătă*, nu şi *ia*) sau care imită (onomatopee: *poc, bîldîbîc, zbrr* etc.). Atenţie mai mare va trebui să avem la aceaste ultime cuvinte, adică la onomatopee, care nu sînt cu valoare predicativă dacă în propoziţie există un predicat, ele avînd rolul de a exprima o caracteristică a acţiunii, deci au o funcţie de complement de mod:

„El *poc*! una în spinare." (*poc* este predicat verbal;

„El *poc*! îmi *dădu* una." (poc „cu zgomot" este complement de mod al verbului *dădu*).

În concluzie, candidaţii trebuie să ştie că orice propoziţie are un predicat verbal ori un **indice de predicativitate (intonaţie, pauză** - care subînţeleg un predicat: La tunuri!" este propoziţie care subînţelege predicatul *Treceţi!* prin intonaţia exclamativă; „El - poet." este o propoziţie al cărei verb copulativ *a fi, a părea* etc. este subînţeles prin pauză, care aici este indice de predicativitate). Unele predicate sînt **subînţelese**, altele însă **par subînţelese**: este cazul în care sînt negate, într-o propoziţie, alte părţi decît predicatele sau verbele copulative personale:

„*El era un om* înalt, nu frumos." (adverbul *nu* pune în opoziţie cuvintele *înalt* şi *frumos*, care sînt atribute adjectivale, în singura propoziţie, ale substantivului *om*). „*El nu era gras, ci slab.*"; „*...nu era beat, ci* numai *cu chef*" - adverbul *nu* pune în opoziţie două nume predicative ale unui singur verb copulativ cu care formează un singur predicat nominal.Ultimele două propoziţii sînt negative ca formă, dar afirmative ca înţeles.

Unele verbe copulative au deci mai multe nume predicative; ele alcătuiesc un singur predicat nominal cu nume predicativ multiplu şi ar fi o greşeală să apară atîtea predicate nominale cîte nume predicative ar avea acelaşi verb copulativ, subînţelegîndu-se acolo unde lipseşte: „*Ea este frumoasă, cochetă, elegantă şi... veselă.*" 1/

Alteori, se confundă participiile verbelor de conjugat ale diatezei pasive cu numele predicative şi este considerat un singur predicat nominal (cu nume predicaţiv multiplu exprimat prin participii), cînd, de fapt, sînt două sau mai multe predicate verbale în care *verbul auxiliar* (nu *copulativ*) *a fi* este subînţeles:

„*Elevii au fost întîmpinaţi*, 1/ *transportaţi*, 2/ *cazaţi*." 3/

Referitor la analiza predicatelor, menţionăm că pot apărea şi alte **dificultăţi**:

- Verbul *a putea* este predicativ personal şi formează singur predicatul verbal al unei propoziţii, fiind urmat de un comple-

ment direct (exprimat mai ales prin verb sau locuţiune verbală la infinitiv) sau de o completivă directă. Dificultatea constă în aceea că verbul la infinitiv este format uneori cu pronumele reflexiv neaccentuat în dativ sau acuzativ care este aşezat înaintea verbului *a putea* şi, de aceea, predicatul este luat împreună cu pronumele reflexiv (verbul *a putea* fiind considerat reflexiv personal, nu activ personal), ba chiar cu verbul sau locuţiunea verbală următoare:

„...mă puteam repezi", în care predicatul este *puteam* (nu *mă puteam* sau chiar *mă puteam repezi*) urmat de *(a) mă repezi*, verb la infinitiv reflexiv cu funcţie de complement direct al verbului *puteam*: „nu mă putui opri" (*nu putui* regent pentru complementul direct *(a) mă opri)*; „...un om/ (de care) *să se poată agăţa* învinuirile" (*să poată* este predicat verbal, *(a) se agăţa* este complement direct, iar *învinuirile* este subiect şi pentru predicat şi pentru infinitiv);

„Mi-am putut da seama" este o sintagmă în care predicatul verbal este *am putut* (diateza activă), iar *(a)-mi da seama* este locuţiune verbală cu funcţie de complement direct.

- Verbul *a putea* cu forma *poate* (persoana a III-a, singular, indicativ prezent) are şi formă reflexivă cu pronumele *se* în acuzativ, fiind reflexiv impersonal: „*Se poate discuta.*" în care *(a) se discuta* este subiect exprimat prin infinitiv. Bineînţeles, nu trebuie confundat verbul *poate* cu adverbul de mod (uneori, predicativ) *poate*:

P SB

„*Poate* 1/ (că) *venim.*" 2/

- Verbul *a avea* este predicativ şi are uneori sensul „a putea" (este socotit un auxiliar de modalitate, predicativ însă); cînd este urmat de un conjunctiv, acesta introduce o **CD**, dar, dacă nu este un conjunctiv, grupul de cuvinte următor este alcătuit dintr-un conectiv gramatical (pronume, adjectiv, adverb relativ) şi un verb la infinitv care formează o construcţie cu funcţie de complement direct al verbului *a avea* (construcţia infinitivală relativă respectivă poate fi dezvoltată şi cu alte cuvinte cu funcţie de părţi de propoziţie ale verbului la infinitiv):

„*...nu ai* ce lua...", în care *ce lua* este complement direct dezvoltat, alcătuit din *lua*, complement direct al verbului *ai* („poţi" lua), iar *ce* este complement direct al verbului la infinitiv *lua*.

În secvenţele de fraze citate mai jos (extrase din subiectele propuse în 1990), dorind să identificăm predicatele şi subiectele, descoperim de la început propoziţiile subiective ale unor predicate.:

„îi *era greu* (predicat nominal - exprimat prin expresie verbală impersonală) / *să se hotărască*" (propoziţie subiectivă); „*s-ar putea* (verb cu sens pasiv) / *să-i fure, / să-i ceri*" (propoziţii subiective); „*bine ar fi fost* (predicat nominal - expresie verbală impersonală) / *să fi trimes*" (propoziţie subiectivă); „*pesemne* (predicat verbal) / *că nu găsea fata, adică una...şi de aceea era posomorît*" (propoziţii subiective); „*ar fi absurd*" (predicat nominal - expresie verbală impersonală) / *să se presupună* (propoziţie subiectivă - verb reflexiv impersonal) / *că scriitorii sînt nişte automaţi* (propoziţie subiectivă); „*se cade* (predicat verbal - verb impersonal) / *o istorie...să fie puţin retrogradă*" (propoziţie subiectivă); „nu totdeauna *e plăcut* (predicat nominal - expresie verbală impersonală) / *să te vezi aşa*" (propoziţie subiectivă); „şi-mi *vine* (predicat verbal - verb impersonal) / *să rîd*" (propoziţie subiectivă); „îmi *pare* (predicat verbal - verb impersonal) / că *mă cuprinde o vrajă dulce*" (propoziţie subiectivă); „*să-ţi mai scriu despre D.* (propoziţie subiectivă) / *mi-ar fi greu* (predicat nominal - expresie verbală impersonală); „*adevărat să fie* (predicat nominal - expresie verbală impersonală) / *că înseamnă ceva acele slove* (propoziţie subiectivă); „dar *nu-i totuna* (predicat nominal) / *leu să mori...*" (propoziţie subiectivă); „că-*i* tot *aceea* (predicat nominal) / *de te razimi de o umbră / sau de crezi...*", (propoziţii subiective); „*e în interesul* (predicat nominal - expresie verbală impersonală) / *să mă îndrumeze acolo*" (propoziţie subiectivă) etc.

Alteori, descoperim subiecte mai greu de sesizat mai tîrziu, dacă am evita această etapă: „*Se vor face* (predicat verbal - verb reflexiv cu sens pasiv) cuvenitele **împliniri**" (subiect); „*să* i *se pună* în faţă (predicat verbal - verb reflexiv pasiv) o **oglindă**" (subiect); „*se încep* (predicat verbal - reflexiv pasiv) **muncile**" (subiect); „îmi era *(predicat verbal) milă* (subiect) de el"; „mai *e* (predicat verbal) *vorbă*?" (subiect); „mii de lei / ce se cuveneau" (*ce* = subiect); „ştiam / *ce*-l aşteaptă" (*ce* = subiect). Nu orice predicat are subiectul exprimat, existînd chiar expresii verbale impersonale fără subiective: „i-*a fost penibil*" etc.

III. Identificarea conectivelor gramaticale ale frazei (sau identificarea elementelor de relaţie):

- **care leagă: conjuncţii şi locuţiuni conjuncţionale coordonatoare:**

- **copulative:** *şi, nici, precum şi, nu numai..., ci şi; nu*

numai..., dar şi; şi..., şi; nici..., nici;

- **adversative**: *dar, iar, însă, ci, şi;*
- **disjunctive**: *ori, sau, fie; ori..., ori; sau..., sau; fie..., fie; ba..., ba;*
- **conclusive**: *deci, aşadar, prin urmare, în concluzie;*

- sau **care introduc** propoziţii subordonate:
- **conjuncţii şi locuţiuni conjuncţionale subordonatoare**: *că, să, dacă, de, ca să, ca...să, fiindcă, întrucît, deoarece, căci, încît, deşi, pînă, cum că, precum că, în timp ce, în vreme ce, o dată ce, pînă să, pînă ce, după ce, fără să, fără ca să, fără ca...să, cu cît, după cît, pe cît, după cum, ca şi cum, ca şi cînd, pentru că, aşa că, astfel că, astfel încît, aşa încît, din cauză că, de vreme ce, din moment ce, pentru ca să, pentru ca...să, în caz că, cu toate că, măcar că, măcar să, măcar de, măcar dacă, chiar dacă, chiar de, chiar să* etc. *Atenţie*: grupurile *aşa cum, acolo unde, atunci cînd, atît cît* trebuie separate în **adverbe corelative** (*aşa, acolo, atunci, atît*) care aparţin regentei şi în **adverbe relative** (*cum, unde, cînd, cît*) care introduc subordonatele circumstanţiale imediat următoare:

- **pronume** sau **adjective relative**:
- **simple**: *care, cine, ce, cît, cîtă, cîţi, cîte, al cîtelea, a cîta;*
- **compuse**: *cel ce, ceea ce, cei ce, cele ce.*

Atenţie: grupurile *cel care, cea care, cei care, cele care* sau *tot ce, toţi care* etc., în care relativ este numai pronumele *care* sau *ce*, iar celelalte pronume *cel, cea, cei, cele* (demonstrative), *tot, toţi* (nehotărîte) aparţin propoziţiei precedente, fiind chiar elementele regente pentru propoziţiile subordonate atributive care urmează imediat:

P AT

„*A spus* adevărul doar **cel** 1/ (**care**) *a fost* acolo.“ 2/

P AT P

„Celui 1/ (**care**) *ştie* 2/ i *se dă* **notă** foarte mare.“ 1/

- există şi o formă populară *de* cu sensul „care“:

P AT

„*Am citit* cartea 1/ (de) (= pe care) mi-*ai recomandat*-o.“ 2/

- **pronume** sau **adjective nehotărîte compuse** cu *ori-*: *oricare, orişicare, oricine, orişicine, orice, orişice, oricît, orişicît, oricîtă, orişicîtă, oricîţi, orişicîţi, oricîte, orişicîte;*
- **adverbe relative**: *unde, cînd, cum, cît, încotro, precum;*
- **adverbe nehotărîte** compuse cu *ori-*: *oriunde, orişiunde,*

Scanned with OKEN Scanner

oricînd, orişicînd, oricum, orişicum, oricît, orişicît, oriîncotro;

- **alte adverbe**: *parcă, decît* (devenite conjuncţii).

Conjuncţiile şi locuţiunile conjuncţionale pun doar probleme de recunoaştere în text ca elemente de relaţie; toate celelalte conective gramaticale subordonatoare prezintă dificultăţi nu numai înceea ce priveşte statutul morfologic al cuvîntului sau al grupului de cuvinte (este pronume relativ sau este adjectiv relativ, este adverb relativ ori nehotărît), ci şi în ceea ce priveşte funcţia sintactică în subordonata pe care o introduce (mai rar, în altă subordonată decît în cea pe care o introduce). Astfel, pronumele relative simple (excepţie *cine*) sînt fie pronume, fie adjective, iar *ce* este alteori adverb relativ:

P CD

„*Nu ştiu* 1/ (**ce**) *s-a întîmplat*." 2/ (**ce** este pronume relativ în N., cu funcţie de subiect în subordonată);

P CD

„*Nu ştiu* 1/ de (ce) om *să mă feresc*." 2/ (*ce* este adjectiv relativ în Ac., cu funcţie de atribut adjectival în subordonată);

P CD

„**Tu** *ştii* / (ce) *frumoasă s-a făcut* **Maria**?" 2/ (*ce* este adverb de mod relativ cu funcţie de complement de mod în subordonată).

Elevii trebuie să fie atenţi pentru a observa că nu orice pronume care stă lîngă un substantiv este adjectiv relativ: substantivul şi pronumele fac parte din propoziţii diferite, nu din aceeaşi propoziţie, astfel încît relativul să se acorde în gen, număr şi caz şi să devină adjectiv:

P AT P

„**Omul** 1/ (**care**) *vine* 2/ te *cunoaşte*." 1/ (**care** este pronume relativ - substituie substantivul **omul** - şi este subiect al subordonatei pe care o introduce);

P CD

„*Am văzut* 1/ pe (care) stradă *stai*." 2/ (*care* este adjectiv relativ în Ac. şi este atribut adjectival care determină substantivul *stradă* din aceeaşi subordonată);

P CD

„*Nu ştiu* 1/ (a cui) *fată eşti* **tu**." 2/ (*a cui* este pronume relativ - nu se acordă cu substantivul *fată* care este în N., de fapt pronumele *cine*, indiferent de caz, nu devine niciodată adjectiv - şi este atribut pronominal genitival în propoziţia pe care o introduce).

Rareori, pronumele relativ are rolul de a introduce o subordonată, iar funcţia lui sintactică aparţine unei subordonate următoare:

Scanned with OKEN Scanner

„...gospodine, 1/ (care) *trebuie* 2/ (*să*) *fi fugit* ...prin pădure." 3/ - *care* introduce propoziţia nr.2 AT, dar este subiect al predicatului regent din propoziţia nr.3 (care este SB a verbului *trebuie* din propoziţia nr.2).

Şi adverbele relative pun probleme uneori. De cele mai multe ori au funcţie sintactică în propoziţia pe care o introduc:

P CD

„*Nu ştiam* 1/ (cum) *să procedez.*" 2/ (*cum* este complement de mod);

P CD

„*Ştiam* 1/ (*cum*) *eşti.*" 2/ (*cum* este nume predicativ).

Alteori însă, fiind echivalente cu conjuncţii sau locuţiuni conjuncţionale subordonatoare, nu au funcţie sintactică în propoziţia subordonată şi nici în altă propoziţie, ci au rolul de a introduce, ca orice conjuncţie; este vorba despre *cum* (cauzal „pentru că" sau temporal „îndată ce, imediat ce"), despre *unde* (cauzal „pentru că"), *cînd* (condiţional „dacă"):

CT P

„(Cum) *veniră*, 1/ *se făcură* **toţi** *o apă şi-un pămînt.*" 2/

P CZ CD

„*Nu a învăţat* la fizică, 1/ (unde) *ştia* 2/ (că) *are* notă." 3/

Într-o frază, pot sta unul lîngă altul chiar şi trei elemente de relaţie: unul coordonator şi două subordonatoare: ele aparţin la două subordonate sau la trei propoziţii (una principală şi două subordonate):

P CZ CZ

„*Citesc* 1/ (deoarece) îmi *place* 2/ (şi) (deoarece) 4/, (cînd) *sînt liber*, 3/ *am* mai mult timp." 4/

CT CZ

„Şi, 3/ (deoarece), 2/ (cînd) *am* timp liber, 1/ *citesc mai* mult, 2/

P

mă simt minunat." 3/

Locul conectivelor gramaticale este aproape numai la începutul subordonatelor sau al propoziţiilor principale. Excepţiile se referă la conjuncţiile *însă, dar*, care pot apărea şi în interiorul sau la sfîrşitul propoziţiei, ba chiar în interiorul altei propoziţii subordonate:

CZ P

„(Cum) 1/ (însă) 2/ *nu am* timp, 1/ *nu* mai *plec.*" 2/

Alte excepţii privesc pronumele relativ *care* în genitiv, cînd este atribut pronominal genitival care determină un substantiv, de obicei prepoziţional, din aceeaşi propoziţie subordonată:

Scanned with OKEN Scanner

P AT

„*Casa*, 1/ de pe acoperişul (căreia) te-*am privit cîndva*, 2/ *a dispărut*." 1/

În sfîrşit, atragem atenţia asupra faptului că nu sînt relative, deci nu trebuie încercuite, anumite pronume şi adjective, adverbe interogative sau conjuncţia *să*, în propoziţii principale interogative sau exclamative, imperative (sau, aşa cum am discutat, formează o construcţie infinitivală relativă cu funcţie de complement direct sau de subiect dezvoltat).

IV. Delimitarea şi numerotarea propoziţiilor

Propoziţiile sînt **principale** şi **secundare**, sînt **regente**, pentru una sau mai multe subordonate, sau **subordonate** faţă de o anumită regentă (ori chiar de două regente), sînt **suficiente** sau **insuficiente** ca înţeles. Unele propoziţii sînt **dislocate** (avînd intercalate diferite propoziţii), aşa că atenţie la „muzicalitatea" textului, adică la legătura sintactică dintre cuvinte, care uneori pot fi aşezate înaintea altor cuvinte (adică sînt anticipate):

„Unde 3/ ziceai 1/ (că) trebuie 2/ (să) pleci?" 3/

„*Elevii clasei a VIII-a* 2/ trebuie 1/ (să) se maturizeze." 2/

Propoziţiile subordonate trebuie să aibă un conectiv gramatical subordonator. Acesta poate fi subînţeles: 1. dacă propoziţia este coordonată cu altă subordonată precedentă, sau 2. dacă subordonata este în raport de juxtapunere (sau parataxă) cu regenta: vezi condiţionale juxtapuse, cauzale juxtapuse, concesive juxtapuse:

CŢ P CV P

„*Ai* carte, 1/ *ai* parte." 2/ ; „*Mănînci*, 1/ tot *nu te saturi*." 2/

În numerotarea propoziţiilor, este bine să ţinem seama, în primul rînd, de locul predicatelor (exprimate sau subînţelese, acestea din urmă marcate în text prin √). Cînd însă o propoziţie subordonată determină un regent care nu este predicat în propoziţia regentă, ci subiect, atribut, complement etc., numerotarea începe tot de la cuvîntul regent şi continuă cu subordonata:

P CT

„*Aş* mai *citi*, 1/ (dacă) *aş avea* cărţi." 2/ (numerotarea este făcută în ordinea apariţiei predicatelor);

CŢ P

„(Dar), 2/ (dacă) *aş veni*, 1/ *aş pleca* imediat." 2/ (numerotarea este făcută tot în funcţie de locul predicatelor, conjuncţia *dar* nu este element regent al vreunei subordonate);

Scanned with OKEN Scanner

CD P

„Văzînd 1/ (că) *e greu*, 2/ *a plecat*." 1/;

„**Cîinele** 1/ (*care*) *latră* 2/ *nu muşcă*." 1/ (numerotarea, în ultimele două fraze, s-a făcut în ordinea element regent - subordonată).

V. Stabilirea felului propoziţiilor (principale sau diferite specii de subordonate): sub textul în care s-au efectuat toate cele patru operaţii menţionate pînă acum, vom scrie unul sub altul toate numerele propoziţiilor, iar în dreptul fiecărui număr vom menţiona felul propoziţiei după înţeles şi, în paranteză, numărul regentei, dacă propoziţia respectivă este subordonată; de asemenea, la propoziţiile coordonate, vom preciza şi relaţia de juxtapunere sau joncţională.

În stabilirea felului unei propoziţii subordonate, pot apărea dificultăţi mai mari sau mai mici. Pentru a nu greşi, este bine ca elevii să aibă cunoştinţe sigure despre corespondenţa dintre o propoziţie subordonată şi partea de propoziţie corespunzătoare.

Propoziţiile subordonate dintr-o frază îndeplinesc funcţia unor părţi de propoziţie ale regentei, fiind identificate şi denumite după această funcţie. Denumirile propoziţiilor secundare subordonate corespund denumirilor părţilor de propoziţie corespunzătoare, cu excepţia predicativei care corespunde numai numelui predicativ, nu întregului predicat nominal sau unui predicat verbal.

Corespondenţa dintre propoziţiile subordonate şi părţile de propoziţie corespunzătoare priveşte **definiţiile, termenul determinat, modul de identificare, clasificările interne, subspeciile**, uneori chiar şi **felul** sau **forma construirii** celor două categorii sintactice. Astfel, în propoziţia: „A plecat pînă la magazin.", complementul circumstanţial de loc determină verbul *a plecat*, răspunde la întrebarea (*pînă unde* a plecat?)„ este exprimat prin substantivul *magazin* precedat de prepoziţia compusă *pînă la*; în fraza: „A plecat pînă unde l-am trimis.", propoziţia circumstanţială de loc *pînă unde l-am trimis* determină acelaşi verb (*a plecat*), răspunde la aceeaşi întrebare (*pînă unde* a plecat?), este introdusă prin adverbul relativ *unde* precedat de prepoziţia *pînă*.

De asemenea, în propoziţia: „De asta a venit la noi, pentru a mă invita la teatru." şi în fraza corespunzătoare: „De asta a

Scanned with OKEN Scanner

venit la noi, pentru ca să mă invite la teatru.", complementul circumstanţial de scop (*pentru a invita*) şi propoziţia circumstanţială de scop (*pentru ca să mă invite la teatru*) răspund la aceeaşi întrebare (*Cu ce scop...?*) adresată aceluiaşi cuvînt determinant (verbul *a veni*), au cuvinte comune în elementele de legătură (*pentru* + infinitivul - la complementul circumstanţial de scop - şi *pentru ca să*, locuţiune conjuncţională formată din prepoziţia *pentru* şi conjuncţia *ca să* - la propoziţia subordonată circumstanţială de scop). Corespondenţa dintre subordonată şi partea de propoziţie corespunzătoare se reflectă şi asupra unor **elemente corelative identice**: locuţiunea adverbială *de asta* cu aceeaşi funcţie sintactică (complement circumstanţial de scop) pe lîngă verbul din propoziţie sau, respectiv, pe lîngă verbul din regentă. Se observă că verbul *a veni* are, în propoziţie, două complemente de scop (*de asta...*, *pentru a invita*), iar, în frază, are o subordonată circumstanţială de scop şi un complement de scop, care, acesta din urmă, anunţă (sau este în corelaţie cu) subordonata circumstanţială de scop. Corelativul *de asta* impune obligatoriu şi o punctuaţie pentru celălalt complement de scop din propoziţie sau pentru propoziţia de scop din frază, adică prezenţa virgulei în faţa lor. Dacă nu ar fi corelativul exprimat, aici, printr-o locuţiune adverbială de scop, atît la partea de propoziţie, cît şi la propoziţia corespunzătoare, virgula nu ar trebui pusă.

Corespondenţa dintre o propoziţie subordonată şi partea de propoziţie corespunzătoare permite **transformări** reciproce prin **contragerea** propoziţiilor subordonate în părţi de propoziţie (corespunzătoare) şi prin dezvoltarea sau **expansiunea** părţilor de propoziţie în propoziţii subordonate corespunzătoare (prin introducerea unui predicat şi a unui element de relaţie). Pentru ca fenomenele contragerii şi ale dezvoltării să fie echivalente, e necesar ca unităţile sintactice în discuţie să aibă aceeaşi funcţie şi aproximativ aceeaşi formă. Altfel, există contrageri greoaie, nespecifice, neechivalente. În fraza: „Nu se ştie *cine vine*.", propoziţia subiectivă subliniată este contrasă printr-un subiect exprimat prin verb la infinitiv *a veni*, încît propoziţia rezultată: „Nu se ştie a veni." nu mai este echivalentă ca înţeles cu fraza. Este corect: „Nu se ştie *nimic*." sau „Nu se ştie acest *lucru*." În fraza: „*După ce a plecat la ţară*, ea nu s-a mai interesat de noi.", temporala subliniată poate fi corect contrasă într-un complement de timp exprimat

prin verb la gerunziu („*Plecînd* la țară, ea...") sau printr-un substantiv precedat de prepoziția *după* („*După plecarea* la țară, ea..."), deși, la ultima contragere, se observă că substantivul *țară* precedat de prepoziția *la* este atribut substantival prepozițional. Altă contragere ne-ar conduce la un atribut adjectival (care determină pronumele *ea*) cu nuanță circumstanțială de timp (care determină verbul *nu s-a interesat*): „*Plecată* la țară, ea..."

Și transformările sau expansiunile unor părți de propoziție în propozițiile subordonate corespunzătoare pot fi greoaie, echivalente cel mult pe plan formal. Astfel, subiectul *Maria* din propoziția: „Maria citește mult." este transformat în subiective ca:

„*Cine este Maria* / citește mult."

„*Pe cine o-cheamă Maria* / citește mult." în loc de:

„*Cine vrea* / citește mult."

Alături de cele două fenomene discutate, contragerea și expansiunea, de un real folos în analiza propozițiilor subordonate circumstanțiale este **recunoașterea elementelor corelative.** Unele elemente de relație subordonatoare (conjuncții, locuțiuni conjuncționale, adverbe relative) se folosesc cu un corelativ adverbial în propoziția regentă. Acest corelativ apare într-o regentă „anunțînd" o propoziție subordonată circumstanțială și avînd, de obicei, aceeași funcție sintactică, întrucît determină același cuvînt din propoziția regentă ca și subordonata la care se referă.

Corelativele adverbiale (adverbe sau locuțiuni adverbiale) pot fi antepuse sau postpuse față de elementul relativ introductiv. Menționăm mai multe corelative în cadrul tuturor speciilor de subordonate circumstanțiale, întrucît, din observațiile noastre, am constatat că acestea nu se cunosc sau se confundă cu elementele de relație, astfel încît unii elevi încercuiesc elementele corelative în locul celor de relație. Pentru a evita confuzia, vom pune în paranteze elementele de relație, lăsînd în afară corelativele:

- **circumstanțiale de loc:**

(unde)..., acolo	acolo..., (unde)
(de unde)..., de acolo	acolo / (unde)

- **circumstanțiala de timp:**

(cînd)..., atunci	atunci..., (cînd)
(cum)..., cînd	atunci/ (cînd)

(după ce)..., și (adverbial) „imediat"

Scanned with OKEN Scanner

- **circumstanţiala de mod:**

(cît)..., atît — (cu cît)..., cu atît (mai)
(pe cît)..., pe atît — aşa..., (cum)
la fel/ (cum) — aşa/ (cum)
(de ce)..., de ce — (de ce)..., de aceea; de aia

- **circumstanţiala de cauză:**

(de vreme ce) — (pentru că)..., de aceea, de aia
(o dată ce)
(din moment ce)..., apoi; atunci
(dacă)

- **circumstanţiala de scop:**

înadins — (pentru ca să)..., de aceea; de aia
dinadins..., (ca să)
într-adins

- **circumstanţiala condiţională:**

(dacă)..., apoi; atunci

- **circumstanţiala concesivă:**

(deşi)
(cu toate că)..., tot, totuşi, cu toate acestea
(chiar dacă)..., (că)..., şi tot, şi totuşi, şi încă

- **circumstanţiala consecutivă:**

astfel, aşa, atît, în aşa fel, pînă într-atît..., (încît)
destul, prea..., (pentru ca să, ca să, să) ..., (astfel încît), (aşa încît), (astfel că).

La aproape toate frazele analizate de noi, am recomandat o singură soluţie, chiar dacă ne-a tentat şi altă interpretare. La altele am recomandat, totuşi, două sau chiar trei soluţii. Astfel, apar şi texte care cuprind propoziţii subordonate predicative suplimentare, pe care elevii nu le-au studiat, conform programei. Pentru a înţelege dubla referire a acestei subordonate (la predicat şi subiect, la predicat şi complement) trebuie, în această situaţie, să acceptăm trei răspunsuri ca valabile:

a. PRS (predicativă suplimentară), conform **GA**;

b. CM, care răspunde la întrebarea *cum* adresată verbului (predicat sau nu) care are lîngă el un complement direct, iar propoziţia următoare nu mai poate fi luată **CD**;

c. CD. Pentru această interpretare, menţionăm că unii specialişti consideră pronumele personale în acuzativ neaccentuate drept anticipări ale subiectelor din propoziţia subordonată în propoziţia regentă sub formă de complement direct:

„(Cum) *o* văzu 1/ (că) l-a cunoscut 2/ (şi)-i zîmbeşte 3/..."

este interpretată ca avînd forma următoare:

„(Cum) văzu 1/ (că) *ea* l-a cunoscut 2/ (şi)-i zîmbeşte 3/...", deci propoziţiile 2 şi 3 pot fi considerate de elevi CD.

VI. Alcătuirea schemei topice a frazei: în care numerele propoziţiilor principale pot fi încadrate în pătrate, iar cele ale subordonatelor - în cerculeţe, sau numerale propoziţiilor, principale ori subordonate, pot apărea neîncadrate. Trebuie menţionate relaţiile de coordonare pe schemă şi pot fi notate simbolurile **P** pentru principală, iar **SB, PR, CD, CT** etc. pentru subordonate în dreptul fiecărui număr. În orice caz, este bine ca propoziţiile subordonate de acelaşi rang sau ordin să apară pe acelaşi plan, iar propoziţiile incidente să fie menţionate sub schemă.

b. Algoritmul analizei morfosintactice

Substantivul

- clasificare (comun - propriu, simplu - compus), genul, numărul (singular, plural, defectiv de număr, colectiv), cazul (precedat sau nu de prepoziţie, locuţiune prepoziţională, articol posesiv-genitival), formă articulată sau nearticulată, funcţia sintactică, valoarea stilistică.

Adjectivul

- clasificare (variabil cu una sau două terminaţii la singular - invariabil, simplu - compus), eventual provenit prin conversiune (sau schimbarea valorii gramaticale) dintr-o altă parte de vorbire, acordul în gen, număr şi caz, gradul de comparaţie, formele articulate (cu articol hotărît sau demonstrativ-adjectival), funcţia sintactică, valoarea stilistică.

Numeralul

- clasificare (cardinal, propriu-zis, multiplicativ, distributiv, colectiv, adverbial, fracţionar - ordinal, simplu -compus), valoarea (substantivală, adjectivală, adverbială), genul, numărul, cazul (la valorile substantivală şi adjectivală), formele articulate (cu articol hotărît sau adjectival-demonstrativ), funcţia sintactică.

Scanned with OKEN Scanner

Pronumele

- clasificare (pronume...sau adjectiv pronominal..., simplu - compus, accentuat - neaccentuat, de apropiere - depărtare - identitate etc.), persoana, numărul, genul, cazul (precedat de prepoziţie, locuţiune prepoziţională, articol posesiv-genitival), funcţia sintactică (în propoziţie sau de element subordonator - în frază).

Verbul

- clasificare (predicativ - nepredicativ, copulativ; personal - impersonal - nepersonal, neregulat, defectiv), conjugarea, diateza (cu cîteva repere privind forma, cazul şi, eventual, funcţia pronumelui reflexiv), tranzitivitatea, modul, timpul, persoana, numărul, funcţia sintactică, valoarea stilistică.

Adverbul

- clasificare (loc, timp, mod, cauză, scop; simplu - compus; predicativ; relativ etc.), gradul de comparaţie, funcţia sintactică (în propoziţie sau de element subordonator - în frază - ori fără funcţie sintactică).

Conjuncţia

- clasificare (conjuncţie sau locuţiune conjuncţională coordonatoare: copulativă, adversativă, disjunctivă, conclusivă - subordonatoare necircumstanţială sau circumstanţială; simplă - compusă), funcţia în propoziţie (leagă...) sau în frază (cele corodonatoare - leagă..., cele subordonatoare - introduc...).

Interjecţia

- clasificare (propriu-zisă - onomatopee), ce exprimă (o stare sufletească, a adresare, îndemn, poruncă) sau ce imită (sunete şi zgomote: din natură, emise de diverse vieţuitoare, care însoţesc acţiuni sau acte fiziologice), funcţie sintactică, valoare stilistică.

Scanned with OKEN Scanner

D. STILISTICA ŞI COMPOZIŢIA

Dacă fonetica, lexicul şi gramatica sînt compartimente distincte ale limbii, avînd fiecare anumite unităţi bine delimitate (sunet-literă-silabă, cuvînt, parte de vorbire, parte de propoziţie-frază), stilistica şi compoziţia reprezintă domenii globale (de sinteză) care se referă, în principal,la modalităţile specifice de a utiliza unităţile, relaţiile şi funcţiile fonetice, lexicale şi gramaticale pentru realizarea diverselor tipuri concrete de **comunicări** (în sensul larg). Practic, aceste discipline depăşesc graniţa a ceea ce se cheamă **limbă,** înţeleasă ca un sistem de posibilităţi denominative şi comunicative situîndu-se în registrul **vorbirii** (orale sau scrise), înţeleasă ca ipostază a realizării concrete a acestui sistem, şi în legătură strînsă cu o serie de domenii extralingvistice: psiho-sociologia, logica, literatura, estetica, ştiinţele politica, administraţia, viaţa publică etc. Poate de aceea se discută încă în ce măsură stilistica şi compoziţia sînt discipline integrabile sau complementare lingvisticii. Mai ales că cei doi termeni, ca şi obiectul şi sfera disciplinelor pe care le desenează au mai multe accepţiuni.

Caracterul practic, aplicativ al acestor domenii şi situarea lor interdisciplinară constituie, de altfel, argumente pentru gruparea într-un capitol comun. Ele sînt, împreună, domenii de graniţă, reprezentînd încununarea, perspectiva, debuşeul studierii celorlalte compartimente ale limbii.

1. PREVEDERILE PROGRAMEI ŞI MANUALELOR

Unul dintre obiectivele generale ale studierii limbii române este, potrivit programei pentru ciclul gimnazial, „dobîndirea unor deprinderi de comunicare orală şi scrisă, determinate de cerinţele activităţii şcolare şi de relaţiile interumane", iar potrivit programei pentru liceu, „dezvoltarea capacităţii de comunicare" şi „însuşirea normelor şi regulilor exprimării corecte, logice, coerente..., a deprinderilor de comunicare orală şi scrisă".

Peste 15 % din orele de limba română pentru gimnaziu şi aproape 20 % din orele de limba şi literatura română pentru liceu sînt afectate pentru îndeplinirea obiectivului respectiv, care

Scanned with OKEN Scanner

este concretizat în cîteva categorii de obiective specifice. Acestea privesc stilistica elementară, comunicarea orală, compunerile scrise şi pot fi sintetizate astfel: cunoaşterea şi aplicarea, în vorbire şi în scris, a caracteristicilor fundamentale ale exprimării literare (**proprietatea, precizia şi claritatea**), a semanticii contextuale şi a rolului în exprimare a neologismelor, arhaismelor, regionalismelor etc., a valorilor expresive ale părţilor de vorbire şi de propoziţie (mai ales a expresiilor, locuţiunilor şi topicii) şi a principalelor figuri de stil şi procedee artistice; diferenţierea practică a limbajului propriu de cel figurat şi a diverselor stiluri funcţionale; formularea, ca răspuns la întrebări sau în dialog, a unor enunţuri clare, corecte şi convingătoare articulate în diferite tipuri de compoziţie orale sau scrise (**prezentare, descriere, rezumat, argumentare, explicaţie, expunere, povestire, caracterizare, informare, comparaţie, comentariu, concluzie, anunţ, cerere, scrisoare**).

Programa pentru gimnaziu dă chiar unele sugestii pentru exerciţiile de redactare şi lecţiile de compunere. Menţionăm cîteva: răspunsuri la întrebări privind cunoştinţele şi lecturile elevilor; povestiri ale unor întîmplări; repovestirea unor naraţiuni, filme, diafilme, piese de teatru; prezentarea detaliată a subiectului unor opere; alcătuirea şi transformarea unor planuri de idei simple sau dezvoltate; trecerea unor texte din vorbirea directă în vorbirea indirectă şi invers; rezumarea unor texte literare, de istorie, geografie etc.; comprimarea sau dezvoltarea unei naraţiuni sau a unui text de alt gen: realizarea unor compuneri libere din imaginaţie; schimbarea momentelor unor naraţiuni; caracterizarea unor personaje literare sau a unor persoane din realitate; comentarea diverselor scrieri; alcătuirea unor texte de uz privat sau public (**cereri, telegrame, scrisori, adrese, comunicate, referate**, etc.). Aceste sugestii se regăsesc în exerciţiile din manuale şi, deocamdată destul de puţin frecvent, în subiectele de concurs.

În descrierea analitică a materiei, programele şcolare nu prevăd un capitol distinct de stilistică şi compoziţie. Cele cîteva noţiuni încadrabile celor două domenii se regăsesc în secvenţele de lexic, gramatică (prin referiri la expresivitatea unora din categoriile acestora), teorie (funcţia expresivă a limbajului, figurile de stil) şi istorie literară (calităţile concrete ale stilurilor diverşilor scriitori).

Manualele respectă, firesc, prevederile programei şi încorporează, în diverse locuri şi moduri, noţiuni şi aplicaţii din cele două domenii, care se regăsesc, de aceea, fie pretutin-

deni, fie nicăieri, în cuprinsul acestora, neputînd fi studiate unitar şi coerent. Încercăm să adunăm şi să structurăm în cîteva secvenţe unitare aceste noţiuni şi aplicaţii atît de necesare realizării unei imagini complete asupra faptelor de limbă şi transpunerii în practică a valenţelor lor comunicative şi expresive.

2. NOŢIUNI TEORETICE GENERALE

Stilul poate fi definit ca maniera specifică în care sînt selectate şi folosite în exprimarea orală sau scrisă posibilităţile comunicative ale limbii. Acest specific poate fi individual sau de grup. În primul caz vom avea **stiluri individuale** caracteristice, de regulă, marilor creatori de literatură.

În cel de-al doilea caz, rezultă diverse **stiluri de grup** sau **supraindividuale**. Din această perspectivă, putem spune că nu există exprimare (sau comunicare) formulată „în general", ci exprimări (comunicări) construite într-un anumit stil (sau **limbaj**), care poate fi mai mult sau mai puţin „deviat" în raport cu un **limbaj mediu standard**, înţeles ca o categorie ideală, de referinţă, neexistînd în realitate sub formă pură.

Stilurile (limbajele) de grup pot fi clasificate în diverse feluri. Cele mai cunoscute categorisiri sînt: **popular/literar, solemn (îngrijit)/uzual (familiar) beletristic/tehnico-ştiinţific/ juridic-administrativ**. În şcoală se studiază mai ales **stilurile funcţionale** sau **limbajele specializate**) ale limbii literare. Acestea pot fi definite ca ansambluri de trăsături (sau **mărci**) lingvistice, determinate de anumiţi **factori social-culturali** (mediul social, vîrsta, ocupaţia, nivelul cultural, etc.) care influenţează comunicarea.

În funcţie de nivelul de generalitate la care se situează analiza, pot fi stabilite şi alte stiluri, mai ales un fel de subclase ale celor menţionate (stil **epic, liric, dramatic** sau **baladesc, elegiac, epopeic, nuvelistic** etc, ca variante ale stilului beletristic; limbaj **matematic, tehnic, medical** etc., ca subclase ale stilului tehnico-ştiinţific).

Constituindu-se în timp, prin tradiţii, influenţe, imitaţie, stilurile şi-au format o serie de **mărci**, pe care le **selectează de preferinţă** autorii de mesaje (comunicări) încadrabile unui stil sau altuia. În afară de aceste mărci specifice, care permit nuanţarea mesajului transmis, toate enunţurile, respectiv comunicările mai ample, folosesc **caracteristicile fundamentale** ale limbii (noţiunile, relaţiile şi funcţiile fonetice, lexicale, gramaticale) care asigură, prin mecanismul lingvistic de bază, transmiterea mesajului principal de gîndire şi simţire.

Scanned with OKEN Scanner

Compoziţia se ocupă tocmai de modul intern de organizare a unor enunţuri într-un **discurs** (sau un text) unitar şi coerent pentru a exprima un anumit **mesaj**; operînd în acest scop atît cu caracteristicile fundamentale ale limbii, cît şi cu mărcile stilistice specifice. De aceea, se studiază după însuşirea elementelor şi regulilor generale (prin fonetică, lexic şi gramatică) şi speciale (prin stilistică) ale analizei şi construcţiei lingvistice. Structura însăşi a compoziţiilor are anumite aspecte generale, prezente într-o formă sau alta, în toate tipurile de compoziţie, şi alte aspecte specifice fiecărei forme de compoziţie sau mai multor asemenea forme.

3. PROBLEME GENERALE DE STIL ŞI COMPOZIŢIE

Comunicarea orală sau scrisă are în vedere organizarea expresiei, atît din perspectiva creatorului ei, cît şi din cea a receptorului, în funcţie de situaţia şi partenerul de comunicare. Pentru aceasta sînt necesare,ca activităţi pregătitoare, dobîndirea competenţei lingvistice generale, exersarea observării şi adaptării la mediul ambiant, formarea unor modele de structură şi exprimare *prin lectură* şi audiere de comunicări exemplare. Odată însuşite aceste condiţii, există şi premizele atingerii, în cunoştinţă de cauză, a mijloacelor lingvistice şi stilistice cele mai adecvate tipului de compoziţie plănuit.

Algoritmul general al unei compoziţii cuprinde următoarele etape: **alegerea subiectului, documentarea** (sau **invenţiunea**), **planul** (sau **dispoziţiunea**), **redactarea** (sau **alocuţiunea**).

A. **ALEGEREA SUBIECTULUI** depinde de preferinţele şi posibilităţile autorului, care trebuie puse în legătură cu vîrsta, cunoştinţele, experienţa şi aptitudinile acestuia. Programele şcolare recomandă, aşa cum am văzut, cîteva genuri de compoziţii potrivite pentru elevi, dar menţionează posibilitatea alegerii libere a diferitelor alte tipuri şi subiecte.

Importante sînt: formularea subiectelor (cu alte cuvinte titlul compoziţiilor), care trebuie să fie simplă, clară şi cuprinzătoare, şi analiza acestora (de către candidaţii-autori), în scopul integrării precise şi nuanţate în reperele solicitate prin titlu. Şi una şi alta au în vedere atît înţelegerea sensului cuvintelor şi îmbinărilor care sînt cuprinse formularea subiectului, cît şi sesizarea cadrului logico-semantic exterior şi interior al problemei supuse discuţiei.

Scanned with OKEN Scanner

B. **DOCUMENTARE** (numită în retorică **invenţiune**) înseamnă căutarea şi evidenţa faptelor şi ideilor necesare pentru tratarea subiectului. În compunerile realizate pe marginea unor fragmente literare, filme, etc. acestea se găsesc în derularea subiectului acestor lucrări şi în comentariile specialiştilor pe marginea lor.

În celelalte categorii de compuneri orale sau compoziţii scrise, documentarea se face, după caz, din memorie (cînd este vorba de întîmplări), prin spiritul de observaţie (în cazul descrierilor după tablou) sau din imaginaţie (pentru compunerile libere, creatoare). Să nu uităm însă că cei vechi numeau această etapă invenţiune, ceea ce înseamnă că faptele şi ideile strînse urma documentării nu sînt incluse toate şi ca atare, neschimbate, în subiect, ci sînt selectate, chiar modificate, combinate cu aspecte de ficţiune, pentru a trezi interesul cititorilor. În acest proces, operaţiile de analiză, sinteză, asociere, comparaţie, generalizare au un rol esenţial şi solicită autorilor compoziţiei cunoştinţe cît mai bogate şi mai variate, fantezie, inventivitate, imaginaţie.

Fireşte, pentru compoziţiile mai complexe documentarea (şi ipostaza ei invenţiunea) au un registru de surse mult mai amplu, dar acesta nu este cazul compunerilor şcolare.

C. **PLANUL** (numit în retorică **dispoziţiune**) înseamnă dozarea şi eşalonarea ideilor într-o anumită ordine logică (în sensul gradării, dezvoltării, succesiunii şi derivării una din alta). Planul poate fi mai simplu sau mai dezvoltat (sau poate fi alcătuit treptat în cele două forme) iar părţile sale pot fi formulate ca titluri sau ca întrebări, care fixează principalele momente ale compoziţiei. Orice compunere se structurează, de regulă, în: **introducere** (care prezintă cadrul, personajele, motivul şi componenta principală a acţiunii sau imaginii), **cuprins** (care cuprinde derularea subiectului sau descrierii, logic, gradat şi incitant, creînd frecvent şi un punct culminant) şi **încheiere** (care formulează, sub formă de sinteză de imagini ori idei, sau ca deznodămînt, concluziile şi învăţămintele ce se pot desprinde din cele prezentate).

D. **REDACTAREA** (numită în retorică **elocuţiune**) dezvoltă într-o formă clară, frumoasă şi convingătoare faptele, imaginile şi ideile preconizate prin plan. Cerinţele lingvistice ale acestei etape vizează selectarea lexicului potrivit, construirea unor enunţuri clare şi corecte, respectarea regulilor

Scanned with OKEN Scanner

ortografice şi de îmbinare semantică adecvată, adoptarea stilului caracteristic textului, încadrarea în exigenţele (sau calităţile) stilistice generale. Se adaugă scrisul şi logica în pagină (subtitluri, alineate, sublinieri, scris citeţ şi aranjarea estetică).

Calităţile generale ale stilului reprezintă probleme specifice ale compartimentului de limbă de care ne ocupăm. Este cazul să le prezentăm măcar succint. Ele sînt atribute obligatorii oricărui stil şi oricărui tip de compoziţie, fiind în număr de cinci: **claritatea, proprietatea, precizia, puritatea** şi **corectitudinea.**

A. **Claritatea** înseamnă transparenţă şi limpezime totală a ideilor. Mijloacele indispensabile de realizare sînt: vocabular accesibil, eşalonarea logică a faptelor şi ideilor, îmbinări sintactice şi semantice corecte. Stilurile neclare pot fi **obscure** (cuvinte şi construcţii inaccesibile, deficienţe de grafică sau pronunţie), afectate de **nonsens** (contradicţii logice) **paradox** (opinie neobişnuită în raport cu simţul comun) ori **echivoc** (indecizia disocierii între idei sau a opţiunii de atitudine) sau grevate de greşeli de limbă ca **tautologia** (definirea unui cuvînt prin el însuşi) ori **pleonasmul** (alăturarea unor cuvinte cu aport semantic identic sau similar). Mostre de asemenea stiluri pot fi găsite în exprimarea unor personaje din piesele lui Caragiale (Farfuridi, Brînzovenescu, Rică Venturiano).

B. **Proprietatea** (numită în retorică şi **convenienţă**) solicită folosirea celor mai potrivite mijloace lingvistice (cuvinte, expresii, structuri semantice şi sintactice) pentru exprimarea, în nuanţele adecvate, a mesajului intelectual şi afectiv propus. În ultimă instanţă, este vorba de selecţia şi asortarea mărcilor stilistice potrivite. Un text impropriu împerechează la întîmplare trăsături răzleţe incompatibile stilistic, ale unor limbaje diferite.

C. **Precizia** rezidă în exprimarea simplă, directă a ideilor, cu ajutorul unui repertoriu restrîns şi riguros de cuvinte, forme, sensuri şi structuri. Textele imprecise pot fi **prolixe** (încărcate excesiv cu termeni, expresii, construcţii) chiar **bombastice** (aglomerate cu „podoabe" stilistice fără corespondenţă în specificul textului), **digresive** (pline de abateri, paranteze, divagaţii de la ideea centrală) sau **difuze** (folosind mijloace lingvistice neunitare, împrăştiate la întîmplare în enunţuri fără nici o convergenţă semnatică).

Scanned with OKEN Scanner

D. **Puritatea** rezultă din folosirea elementelor lexicale compatibile cu norma literară. Este opusă stilurilor pestriţe, amalgamate de termeni de culoare (arhaisme, regionalisme, familiarisme, elemente de argou) folosiţi în abuz.

E. **Corectitudinea** este complementară purităţii, ea presupune respectarea regulilor gramaticale şi ortografice în construirea enunţurilor care compun textul. Abaterile cele mai frecvent de la aceste reguli duc la **solecisme** (deficienţe sintactice constînd, în principal, în dezacorduri între cuvinte sau chiar între propoziţii).

4. PROBLEME PARTICULARE DE STIL ŞI COMPOZIŢIE

Spre deosebire de celelalte compartimente ale limbii literare, care nu cunosc decît norme generale, stilul şi compoziţia au, pe lîngă aspectele regăsibile în orice situaţie, seturi întregi de probleme (norme) specifice diferitelor nivele sau variante particulare şi chiar individuale (mai ales în cazul stilului artistic sau beletristic). Aceste probleme nu sînt facultative sau întîmplătoare, ci sînt obligatorii, fiind considerate de aceea norme, mărci, figuri. Ele nu înlocuiesc normele comune discutate anterior, ci funcţionează alături de acestea, asigurînd împreună cadrul general şi „stilul" oricărei compoziţii.

Tipurile de compuneri pot fi mai numeroase (Constantin Parfene enumeră în cartea sa: „Compoziţiile în şcoală" 67) sau mai puţin numeroase în funcţie de nivelul de detaliu la care facem comparaţia între ele. Toate se reduc, la o analiză comparativă de profunzime, la patru mari categorii (bazate pe modurile principale de expunere a faptelor şi ideilor): **povestirea** (sau **naraţiunea**), **descrierea, expunerea** şi **argumentarea**. Acestea nu se prezintă în realitate ca forme pure, ci ca structuri predominante. Naraţiunile, de pildă, pot cuprinde descrieri şi argumentări, dar acestea sînt subordonate tiparului şi exigenţelor narative.

A. **Povestirea** (sau **naraţiunea**) cuprinde relatarea unor fapte, întîmplări, evenimente într-o succesiune gradată (sînt clasice **expoziţiunea, intriga, desfăşurarea acţiunii, punctul culminant, deznodămîntul**). Ea foloseşte de preferinţă vorbirea indirectă; verbul şi adverbul (care scoate în evidenţă

acţiunile, stările, atitudinile). În literatură naraţiunea este caracteristică genului epic, avînd variante în funcţie de speciile acestuia (balada, epopeea, nuvela, legenda, basmul, povestirea, memorialul, schiţa, romanul, reportajul). Repovestirea, rezumarea, prezentarea subiectului (în cadrul comentariului) unor opere literare sînt şi ele forme de naraţiune.

B. **Descrierea** structurează imaginea vizuală (sau/şi acustică) a unui fragment din realitate (peisaj, localitate, individ uman, interiorul unei case, obiect, etc.) a unui tablou plastic, a unui personaj literar. Ea trece în revistă într-o ordine spaţială sau de importanţă, volume, forme, linii, culori, alte atribute şi caracteristici, utilizînd cel mai frecvent substantive şi mai ales adjective.

Descrierea poate fi mai amplă sau mai concisa, mai sobră sau mai somptuoasă, în funcţie de specificul realităţii prezentate şi de genul de expresie preconizat. Se regăseşte arareori în stare pură sau de sine stătătoare, fiind, de obicei, integrată altor forme de expunere. Specia literară caracteristică este **pastelul**, dar deţine ponderi importante şi în structura **idilei, pamfletului, epopeii, romanului** şi **reportajului**. Caracterizarea personajelor literare nu se poate face fără descrierea trăsăturilor fizice, în corelaţie cu cele morale.

C. **Expunerea** pune accentul pe explicarea modului de lucru, funcţionare, dezvoltare (a unor aparate, instalaţii, instituţii, organizaţii, fiinţe) soluţionare (a unor probleme teoretice, ipotetice - ca în matematică, fizică, gramatică etc - sau reale - ca în justiţie, medicină, etc.). Este întîlnită îndeosebi în domeniile cu specific intelectual: cultură, ştiinţă, tehnică. Comentariile şi analizele literare sînt, luate în ansamblu, expuneri, care cuprind, e drept, şi eşantioane narative, descriptive sau demonstrative.

D. **Argumentarea** are ca scop convingerea auditorului sau a cititorului în legătură cu o anumită opinie, pe bază de dovezi materiale şi demonstraţii logice. Se foloseşte, ca formă dominantă, în jurisprudenţă, magistratură şi politică. Este nelipsită din formele elementare de critică literară (comentariul şi analiza literară). Mulţimea de forme concrete de expunere (prelegere, informare, raport, rezoluţie, decizie, ordin, notă, rezumat, sinteză, aide-memoire, protocol, minută, anunţ, cerere, scrisoare de diverse tipuri, adresă, circulară, contract, telegramă, comunicat, afiş, somaţie, proces verbal etc.)reprezintă forme uzuale, mai mult sau mai puţin tipizate, de încorporare compoziţională a unor acte didactice, metodice, juridice,

administrative, preluînd doze variabile din arsenalul de structură şi lingvistic al celor patru tipuri fundamentale de compoziţii.

Stilurile (sau **limbajele**) **funcţionale** sînt formele particulare (de grup, supraindividuale) ale limbii literare, specializate pentru a asigura comunicarea optimă în condiţiile specifice de mediu, ocupaţie sau nivel cultural. Clasificarea acestora se poate realiza şi la mai multe nivele de generalitate. Primul nivel cuprinde cinci mari stiluri funcţionale: **oficial-administrativ, tehnico-ştiinţific, jurnalistic, colocvial** şi **artistic**. Unii specialişti adaugă **stilul literar mediu** (sau **mediu standard**), care e însă stil de referinţă, o abstracţiune, o sumă de mijloace literare neîncorporate în forme concrete de compuneri.

A. **STILUL OFICIAL-ADMINSITRATIV** (sau **juridico-administrativ**) se foloseşte în documentele sau expunerile orale cu caracter juridic, administrativ, economic şi politic (cu nuanţe pentru fiecare domeniu). Este stilul relaţiilor oficiale (între instituţii sau între acestea şi public), negocierilor şi corespondenţei oficiale. Compuneri specifice scrise: **adeverinţă, autobiografie** (sau **curriculum vitae**), **bon, cerere, caracterizare, circulară** sau **recomandare, informare, notă, proces verbal, raport, referat**; Orale: **alocuţiune, discurs** (sau **cuvîntarea**), **intervenţie, toast**. Variante: **academică, politică, solemnă**; Marci caracteristice: obiectiv, neutru, impersonal, inexpresiv, clar, precis, accesibil, abundă în **formele fixe** şi **terminologie specifică**, oficializată prin uz.

B. **Stilul tehnico-ştiinţific** se foloseşte în lucrările, comunicările, dezbaterile ştiinţifice şi tehnice. Compuneri specifice: **descrierea ştiinţifică, referatul, comunicarea, articolul, studiul, sinteza, nota, dizertaţia, tratatul**.

Mărci caracteristice: **obiectiv, neutru, abstract, inexpresiv, încărcat de idei şi raţionamente, clar, concis, propriu**, folosind **trimiteri, terminologii** specifice pe domenii, **neologisme** internaţionale, cuvinte **monosemantice**, multe formate cu **prefixoide (false prefixe)** şi **sufixoide (false sufixe)**.

C. **STILUL JURNALISTIC** (sau **publicistic**) se foloseşte în presă, la radio, televiziune, dezbateri politice şi publice, interviuri cu caracter propagandistic, de reclamă. Compuneri specifice: **articolul de presă, cronica, foiletonul, interviul, reportajul**. Mărci caracteristice: **îmbină elementele intelectuale cu cele afective, atitudine evidentă** sau **expresivitate stridentă, paletă lexicală** largă cu accent pe **termenii de culoare (neologisme, cultisme, regionalisme, argotisme)**,

Scanned with OKEN Scanner

structuri şi construcţii inedite, figuri de stil frapante, formule retorice, alternează monologul cu dialogul, cuvinte şi sintagme simbol (titluri, lozinci, maxime, citate, parafraze), diversitate mare de forme publicistice.

D. **Stilul colocvial** (sau **familiar**) se foloseşte în **conversaţia particulară, neoficială, uzuală, scrisori, notiţe, jurnale intime, relatări ad-hoc, urări, felicitări, toasturi ocazionale, de microgrup** (sau **de familie**). Compuneri specifice: **biletul, cartea poştală, scrisori personale diverse, telegrama, invitaţia.**

Mărci caracteristice: **aspect oral, neelaborat, de improvizaţie, structuri libere, lexic variat, nepretenţios, natural, degajat, relaxat, cuvinte şi expresii parazitare, abundenţă de ticuri verbale,** alternînd **brevilocvenţa** cu **fraza stufoasă, trucuri de incitare şi convingere (diminutive, argumentative, argou, jargon, interjecţii, imprecaţii, construcţii incidente, porecle, schimb de planuri, calambururi** etc.).

E. **Stilul artistic** (sau **beletristic**) se foloseşte în **operele literare.** Comunicările specifice sînt toate **speciile şi subspeciile** literare.

Marcile caracteristice: se adresează **imaginaţiei şi sensibilităţii,** foloseşte **sugestia** prin **imaginea artistică** mai mult decît explicaţia sau ideea, **valorifică toate categoriile lexicale,** în special pe cele de culoare (**arhaisme, regionalisme, neologisme, argou, jargon**), preferă **termenii polisemantici** care creează **ambiguitatea mesajelor multiple, implicite,** valorifică **resursele expresive** ale foneticii, lexicului, frazeologiei, morfologiei şi sintaxei, apelînd frecvent la **sensurile figurate.**

Figurile de stil (sau **tropii**) sînt cele mai importante mijloace prin care stilul artistic îşi realizează mărcile principale care-l diferenţiază de celelate stiluri (**ficţiune, imaginea artistică, sugestia, expresivitatea, mesajul polivalent**).

Deşi ele sînt folosite, în diverse forme şi măsuri şi în celelalte stiluri, se poate spune că sînt specifice stilului artistic, constituind pilonii de rezistenţă a ceea ce se cheamă **stilistica în sens restrîns** (sau **stilistica expresivităţii**).

Cele mai cunoscute figuri de stil sînt: **epitetul** (relevă însuşiri deosebite ale obiectului sau persoanei la care se referă: „Codrii *falnici*", „fecior *mîndru*"), **comparaţia** („Mihai se lupta *ca un leu*"), **metafora** (o comparaţie prescurtată: „peste care trece, albă, *regina nopţii* moartă"), **metonimia** (numele unui obiect folosit pentru alt obiect cu care acesta este într-o relaţie permanentă: „un sultan dintre aceea ce domensc peste vreo

limbă"), **sinecdoca** (caz particular al metaforei, relaţia în discuţie fiind parte-întreg: „şi-a construit un *acoperiş*"), **hiperbola** (exagerarea unor dimensiuni sau calităţi: „căci vorba-i e *tunet*, răsufletul - *ger* şi barda din mînă-i *ajunge la cer*"), **personificarea** (se atribuie unor obiecte neînsufleţite însuşiri umane: „*rîde* iară primăvara", „cerul *s-a posomorît*"), **alegoria** (o metaforă prelungită: nunta din Mioriţa), **antiteza** (punerea în contrast a unor însuşiri sau opinii „*Vodă da şi Hîncu - ba*", „*Ei - totul, voi - nimic*"), **repetiţia** („şi *ploaie, ploaie* într-una"), **enumeraţia** („*munţii, dealurile şi cîmpiile* înverzesc sub aripa ploii"), **inversiunea** („împodobită cu *dalbe flori*").

Elemente de prozodie sînt specifice poeziei, genul literar cel mai elaborat. Sînt studiate în detaliu la teoria literaturii, dar întrucît pot fi abordate în analiza stilistică, apreciem oportună enumerarea lor: **măsura** (numărul de silabe dintr-un vers), **rima** (**împerecheată** - a/b, c/d; **încrucişată** - a/c, b/d, **îmbrăţişată** - a/d, b/c, **monorima** - a/b/c...), **ritmul** (**trohaic**: ´ -, **iambic**:- -; **amfibrah**: - ´ -) şi **versul liber** (fără constrîngeri prozaice).

Calităţile particulare ale stilului sînt caracteristice unuia sau mai multor stiluri (ori variante ale acestora), respectiv tipuri (ori forme concrete) de compoziţie, fiind folosite complementar calităţilor generale, pe care le-am prezentat anterior. Cel mai frecvent se vorbeşte despre: **naturaleţe** (exprimare firească, neartificială, fără înfloriturі), **simplitate** (cuvinte şi construcţii simple, obişnuite), **concizie** (cuvinte puţine, construcţii scurte, dar pline de conţinut), **fineţe** (exprimare nuanţată, de o eleganţă firească, necăutată), **armonie** (îmbinarea sonoră plăcută a cuvintelor, prin convergenţa intonaţiei, sugestiei şi/sau ritmului), **demnitate** (cuvinte şi expresii frumoase, netriviale), **oralitate** (imitarea stilului oral).

5. ÎNDRUMĂRI PRACTICE DE ANALIZĂ STILISTICĂ

Cele mai frecvente ipostaze ale compartimentului discutat în cadrul subiectelor de concurs sînt cele aplicative. Acestea, chiar dacă sînt formulate diferit, se circumscriu analizei stilistice (de cele mai multe ori pe teste beletristice). De aceea, vom prezenta un algoritm general al analizei stilistice, axat însă în special pe varianta literară, artistică a acestuia.

Scanned with OKEN Scanner

Algoritmul analizei stilistice

a) citirea repetată, integrală şi pe fragmente logice, expresivă (ţinînd seama de semnele de punctuaţie), a textului

b) **recunoaşterea mărcilor** caracteristice şi, implicit, a tipului (şi formei concrete) de compoziţie şi stilului (eventual substilului) funcţional dominant, precum şi a inserţiilor altor categorii. În cazul stilului artistic se va putea stabili: genul, subspecia, modul dominant (şi cele integrate acestuia) de expunere.

c) **identificarea faptelor de limbă cu potenţial stilistic**: fonetice (aliteraţii, asonanţe, armonii imitative, asocieri sonore, onomatopee, alte efecte sonore), lexicale (sinonime, antonime, omonime, cuvinte polisemantice, regionalisme, arhaisme, neologisme, termeni de argou, cuvinte derivate, compuse, expresii şi locuţiuni), gramaticale (părţi de vorbire dominante, raporturi de coordonare şi subordonare în propoziţie şi în frază, mijloace de legătură repetate, topică, izolări, intercalări, reveniri, tipul de structură a frazei: liniară arborescentă, simetrică; semnele de ortografie şi punctuaţie), stilistice (figuri de stil, elemente prozodice).

d) **identificarea elementelor de arhitectură a compoziţiei** (părţi componente, secvenţe narative, descriptive, expozitive, demonstrative; monolog, dialog, alineate, paragrafe, secţiuni, capitole, părţi, volume, scene, tablouri, acte, strofe, cînturi, cicluri, refrene).

e) **stabilirea valorii stilistice a fiecăruia din aceste fapte de limbă şi elemente arhitectonice** (cu referire permanentă la tipul de compoziţie şi la specificul stilului funcţional).

f) **cumularea şi corelarea efectelor stilistice** în calităţi generale şi particulare de stil.

g) **corespondentele acestor efecte de convergenţă în mesajul şi valoarea** (funcţională, de conţinut, artistică etc.) **specifică a textului** (în funcţie de tipul de compoziţie şi de stilul funcţional).

h) **stabilirea locului şi ponderii mijloacelor stilistice şi de compoziţie în marcarea tipologiei şi individualităţii** (pentru stilul artistic) **textului.**

i) **structura şi redactarea comentariului stilistic** (care), deci, reprezintă numai o etapă, e drept esenţială, a analizei stilistice).

Scanned with OKEN Scanner

III. SUBIECTE REZOLVATE

LICEE, iulie 1990

1. Se dă textul:

„Cînd mă deşteptai a doua zi, numai după o clipă parcă de somn, *băgai de seamă* că soarele fusese cu mult mai harnic decît mine, căci se părea că se înălţase *pe ceruri* în vîrful degetelor şi, de peste întărituri, se uita furiş la mine tocmai *în fundul peşterii*".

(Calistrat Hogaş - Singur)

Cerinţe:

a) subliniaţi predicatele şi precizaţi felul lor:
mă deşteptai = predicat verbal;
băgai de seamă = predicat verbal;
fusese...mai harnic = predicat nominal;
se părea = predicat verbal
se înălţase = predicat verbal;
se uita = predicat verbal.

b) delimitaţi propoziţiile şi indicaţi felul lor:

„(Cînd *mă deşteptai* a doua zi, numai după o clipă parcă de somn, 1/ *băgai de seamă* 2/ (că) soarele *fusese* cu mult *mai harnic* decît mine, 3/ (căci) *se părea* 4/ (că) *se înălţase* pe ceruri în vîrful degetelor, 5/ (şi), de peste întărituri, *se uita* furiş la mine tocmai în fundul peşterii" 6/.

(Calistrat Hogaş)

P 1 - *cînd mă deşteptai a doua zi, numai după o clipă parcă de somn* - propoziţie subordonată circumstanţială de timp (temporală), răspunde la întrebarea *cînd*, determină locuţiunea verbală *băgai de seamă* din P 2, introdusă prin adverbul relativ *cînd*; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

Scanned with OKEN Scanner

P 2 - *băgai de seamă* - propoziţie principală, regentă pentru P 1 şi P 3; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;
P 3 - *că soarele fusese cu mult mai harnic decît mine* - propoziţie subordonată completivă directă, regentă pentru P 4, răspunde la întrebarea *ce*, determină locuţiunea verbală *băgai de seamă* din P 2, introdusă prin conjuncţia subordonatoare *că*: enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;
P 4 - *căci se părea* - propoziţie subordonată circumstanţială de cauză (cauzală), regentă pentru P 5 şi P 6 răspunde la întrebarea *din ce cauză*, determină predicatul *fusese mai harnic* din P 3, introdusă prin conjuncţia subordonatoare *căci*, enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;
P 5 - *că se înălţase pe ceruri, în vîrful degetelor* - propoziţie subordonată subiectivă, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul impersonal *se părea* din P 4, introdusă prin conjuncţia subordonatoare *că*; enunţiativă propriu-zisă neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;
P 6 - *şi, de peste întărituri, se uita furiş la mine tocmai în fundul peşterii* - propoziţie subordonată subiectivă, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul impersonal *se părea* din P 4, coordonată copulativ cu P 5 prin conjuncţia *şi*; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată.

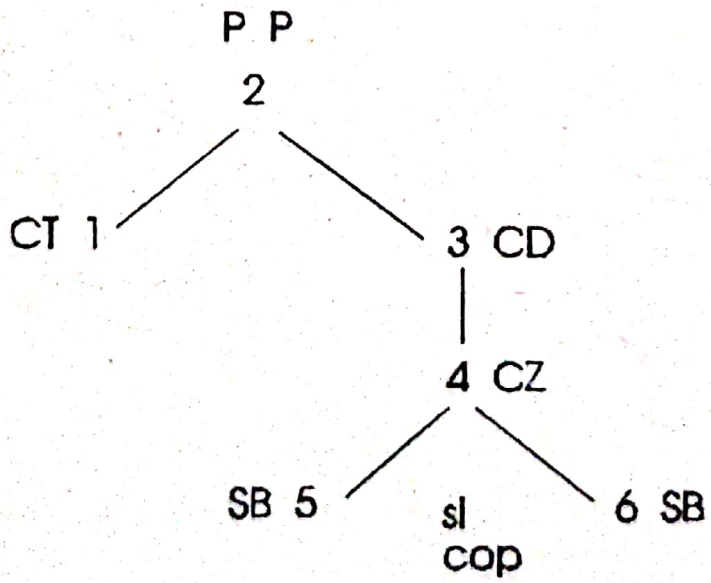

Observaţie: La întrebarea *ce* răspund trei feluri de subordonate: SB, PR, CD. În această situaţie felul subordonatei se stabileşte în funcţie de natura morfologică a cuvîntului determinat:

- *subiectiva* are ca regentă o propoziţie fără subiect şi determină:

Scanned with OKEN Scanner

a) un verb impersonal la orice diateză;
b) o expresie verbală impersonală;
c) un adverb sau locuţiune adverbială predicativ(ă);
d) un verb personal fără subiect.

- *predicativa* are ca regentă o propoziţie cu subiect (chiar neexprimat) şi determină un verb copulativ:

- *completiva directă* are ca regentă o propoziţie cu subiect (chiar neexprimat) şi determină un verb predicativ tranzitiv.

c) analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele subliniate:

băgai de seamă = predicat verbal exprimat prin locuţiune verbală predicativă tranzitivă, cu verbul de conjugarea I, diateza activă, modul indicativ, timpul perfectul simplu, persoana I, singular;

pe ceruri = complement circumstanţial de loc exprimat prin substantiv comun, simplu, genul neutru, numărul plural, cazul Ac., precedat de prepoziţia simplă *pe*, nearticulat;

în fundul peşterii = complement circumstanţial de loc exprimat prin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, cazul G, precedat de locuţiunea prepoziţională *în fundul*, articulat cu articolul hotărît enclitic *-i*;

d) Contragerea primei subordonate.

Deşteptîndu-mă a două zi...băgai de seamă...(complement circumstanţial de timp exprimat prin verb la gerunziu).

La deşteptare, a două zi...băgai de seamă...(complement circumstanţial de timp exprimat prin substantiv în Ac., cu prepoziţie).

e) alcătuiţi două fraze în care adverbul relativ *cînd* să introducă o propoziţie subordonată predicativă şi, respectiv, o propoziţie subordonată atributivă.

PR: **Întrebarea** *este* 1/ (cînd) *vom ajunge* acolo. 2/

AT: În momentul 1 a/ (cînd) *a plecat* 2/ *a izbucnit* într-un hohot de plîns. 1 b/

LICEE, septembrie 1990

1. Se dă textul:

„Împăraţi *pe care* lumea nu putea să-*i* mai încapă,
Au venit şi-*n ţara* noastră de-au cerut pămînt şi apă"
(M.Eminescu - *Scrisoarea III*)

Cerințe:

a) subliniați predicatele și indicați felul lor;

„**Împărați** *la/* (pe care) lumea *nu putea* 2/ (*să*)-i mai *încapă* 3/
„*Au venit* și-n țara noastră 1b/(de)-*au cerut* pământ și apă. 4/"

nu putea = predicat verbal;
să încapă = predicat verbal;
au venit = predicat verbal;
au cerut = predicat verbal.

b) delimitați propozițiile și precizați felul lor:

P 1 - *împărați ...au venit și-n țara noastră* - propoziție principală, regentă pentru P 2 și P 4; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P 2 - *pe care lumea nu putea* - propoziție subordonată atributivă față de P 1, răspunde la întrebarea *care*, determină substantivul *împărați*, introdusă prin pronumele relativ *care*, precedat de prepoziția *pe*, regentă pentru P 3; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, negativă, dezvoltată;

P 3 - *să-i mai încapă* = propoziție subordonată completivă directă față de P 2, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *(nu) putea*, introdusă prin conjuncția subordonatoare simplă *să*; enunțiativă, propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P 4 - *de-au cerut pământ și apă* = propoziție subordonată circumstanțială de scop (finală) față de P 1, răspunde la întrebarea *cu ce scop*, determină verbul *au venit*, introdusă prin conjuncția subordonatoare *de*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată

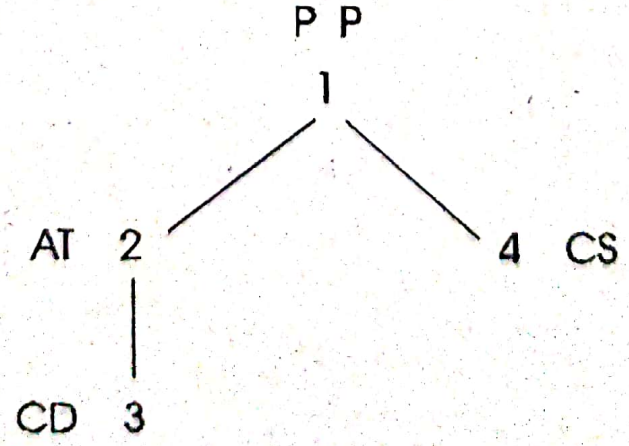

Scanned with OKEN Scanner

c) analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele subliniate:
pe care = complement direct al verbului *să încapă* din P 3, exprimat prin pronume relativ simplu, genul masculin, numărul plural, cazul Ac., precedat de prepoziţia simplă *pe*; în frază este element de relaţie subordonator, introduce P2;
-i = complement direct exprimat prin pronume personal, formă neaccentuată, persoana a III-a, numărul plural, genul masculin, cazul Ac., reia complementul *pe care* din P 2;
- *în ţara* = complement circumstanţial de loc exprimat prin substantiv comun simplu, genul feminin, numărul singular, cazul Ac., precedat de prepoziţia simplă *în*, articulat cu articolul hotărît enclitic *a*;
d) alcătuiţi o frază în care conjuncţia *de* să introducă un alt fel de propoziţie subordonată.
SB: *Nu se ştie* 1/ (de) *va veni*. 2/
PR: Problema *este* 1/ (de) *vom reuşi* 2/ (sau) *nu*. 3.
CD: *Nu* mi-*ai spus* 1/ (de) *pleci* 2/ (ori) *rămîi*. 3/
CI: *Se gîndeşte* 1/ (de) *vor putea* ajunge cu toţii pînă acolo. 2/
CS: (vezi fraza analizată)
CŢ: (De) *vrei* 1/ *vino* pe la mine. 2/
CV: Mama, 1/ (de) e *mamă,* 2/ şi tot mă *ceartă*. 1/
CNS:*Cînta* 1/ (de) *vuia* satul. 2/
e) alcătuiţi familia de cuvinte a substantivului *pămînt*.

- *pămînt*
  pămîntean — *nepămîntean*
  pămînteancă — *pămîntos*
  pămîntesc — *pămînţel*
  pămîntiu — *pământenesc*
(a) *împămînteni* — *subpămîntean*
  împămîntenit — *nepămîntesc*
  împămîntenire
  neîmpămîntenit
  neîmpămîntenire
(a) *reîmpămînteni*
  reîmpămîntenit
  reîmpămîntenire
(a) *împămînta* (despre aparate electrice)
  împămîntat
  împămîntare
  neîmpămîntare

Scanned with OKEN Scanner

UNIVERSITATEA BUCUREŞTI, LITERE, 1990

Se dă textul: „Nu prea înţelegea, e adevărat, de ce Paraschiv, în loc să se bucure că grîul ieşise cum nu-şi aduceau ei aminte să se fi făcut vreodată, arăta mereu posomorît şi secera ca şi cînd ar fi tras la jug. De fapt, ar fi trebuit ca în toamnă, cum era un an bun, să se însoare şi el ca orice flăcău şi să intre în rîndul lumii, dar pesemne că nu găsea fata care să-i convie lui, adică una care să aibă pămînt mult, şi de aceea era posomorît. Aşa îşi închipuia Moromete." (Marin Preda, Moromeţii)

a. Demonstraţi pe scurt, cu argumente sprijinite pe structura fragmentului, că acesta constituie un monolog interior.

Monologul interior este redat, de regulă, prin stilul indirect liber, ale cărui mărci pot fi cu uşurinţă desprinse din textul dat: verbul *îşi închipuie*, care poate fi considerat verb de declaraţie şi care arată că tot ce s-a spus anterior reprezintă gîndurile neexteriorizate ale unui locutor; numele propriu Moromete precizează că acest locutor este diferit de autorul textului, care nu face decît să-i transcrie monologul; verbele şi pronumele sînt toate la persoana a III-a, ceea ce păstrează unitatea relatării, din punctul de vedere al celui care vorbeşte; modurile şi timpurile verbului (optativ, conjunctiv, imperfectul şi mai mult ca perfectul indicativului), ca şi unele cuvinte şi locuţiuni (*era adevărat, în loc să, mereu, posomorît, ar fi tras la jug, flăcău, să intre în rîndul lumii, să-i convie*) sînt elemente de limbă vorbită care converg în a crea o uşoară tensiune de analiză intimă, familială, abundînd în raportări evaluative (aprecieri, presupuneri, îndoieli) ale faptelor şi persoanelor descrise la părerile vorbitorului al cărui monolog interior este reprodus.

b. Despărţiţi în propoziţii *fraza a doua* din fragmentul dat spre analiză şi indicaţi felul şi legăturile sintactice ale acestor propoziţii.

„De fapt, *ar fi trebuit* 1/ (ca) în toamnă, 2/ (cum) *era* **un an** bun, 3/ *(să) se însoare* şi **el** ca orice flăcău 2/ (şi) *(să) intre* în rîndul lumii, 4/ (dar) *pesemne* 5/ (că) *nu găsea* fata 6/ (**care**) *să-i convie* lui, 7/ adică una 6/ (**care**) *să aibă* pămînt mult, 8/ (şi) de aceea *era posomorît*. 9/

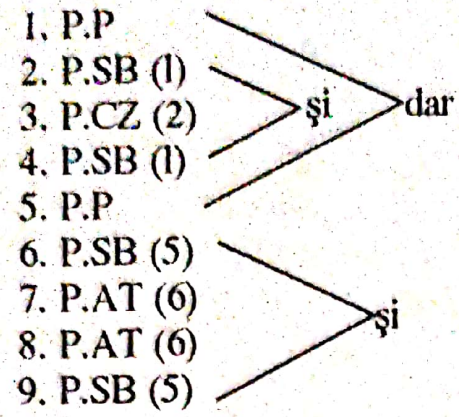

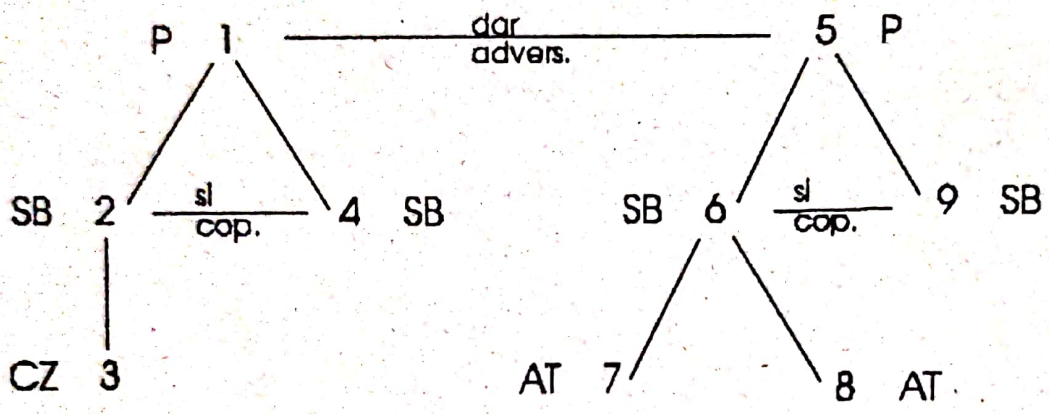

1. *De fapt, ar fi trebuit* = prop. princ., regentă pentru P 2 şi P 4, enunţiativă optativă, dezvoltată, afirmativă.

2. *ca în toamnă...să se însoare şi el ca orice flăcău* = prop. sec., subord. SB faţă de P 1, regentă pentru P 3, introdusă prin conj. subord. compusă „ca...să", enunţ. potenţ., dezv., afirm.

3. *cum era un an bun* = prop. sec., subord. circ. de cauză faţă de P 2, în care este intercalată, introdusă prin adverbul relativ *cum* devenit conjuncţie subordonatoare, enunţ. propriu-zisă, dezv., afirm.

4. *şi să intre în rîndul lumii* = prop. sec., subord. SB faţă de P 1, introdusă prin conj. subord. *să*, coord. cu P 2 prin conj. cop.*şi*, enunţ.potenţ., dezv., afirm.

5. *dar pesemne* = prop. princ., coord. prin conj. advers. *dar* cu P 1, regentă pentru P 6 şi P 9, enunţ., simplă, afirm.

6. *că nu găsea fata...adică una* = prop.sec., subord. SB faţă de P 5, introdusă prin conj. subord. *că*, regentă pentru P 7 şi P 8, enunţ.propriu-zisă, dezv., negativă.

7. *care să-i convie lui* = prop.sec., subord.AT faţă de P 6 introdusă prin pron. rel. *care*, enunţ. potenţ., dezv., afirm.

8. *care să aibă pămînt mult* = prop.sec., subord. AT faţă de P 6, introdusă prin pron. rel. *care*, enunţ. potenţ., dezv., afirm.

9. *şi de aceea era posomorît* = prop.sec., subord.SB faţă de P 5 - se subînţelege conj. *că* -, coord. cu P 6 prin conj. cop. *şi*, enunţ. propriu-zisă, dezv., afirm.

Scanned with OKEN Scanner

c. Faceţi analiza morfologică a tuturor verbelor din *prima frază* a fragmentului.

„Nu prea înţelegea, era adevărat, de ce Paraschiv, în loc să se bucure că grîul ieşise cum nu-şi aduceau ei aminte să se fi făcut vreodată, arăta mereu posomorît şi secera ca şi cînd ar fi tras la jug."

(nu) *înţelegea* = verb pred., pers., conj. a III-a, diat.activă, tranz., ind., imperf., pers. a III-a, sg., pred. verbal. formă negativă însoţit de adv. de mod de negaţie *nu*

era (adevărat) = verb cop., impers., conj. a IV-a, diat. act., intranz., indic., imperf., pers. a III-a, sg.; împreună cu num. pred. *adevărat* exprimat prin adv. de mod, gradul pozitiv, formează o expresie verb. impers. cu funcţie de pred. nom.

să (se) bucure = verb pred., pers., conj. I, diat. refl. - cu pron. *se*, formă neacc., Ac. - intranz., conjunctiv prezent, pers. a III-a, sg., pred. verbal.

ieşise = verb pred., conj. a IV-a, diat. act., intranz., indic., m.m.c.p., pers. a III-a, sg., pred. verbal

(nu-şi) aduceau (aminte) = locuţ. verbală cu funcţie de pred. verbal, alcătuit din:

nu-şi aduceau = verb pred., conj. a III-a, diat. refl. - cu pron. *şi* formă neacc., în D -, indic., imperf., pers. a III-a, pl., formă negativă cu adv. *nu*

aminte = adv. de mod

să (se) fi făcut = verb cop., conj. a III-a, diat. refl. - cu pron. *se* formă neacc., în Ac - intranz., conjunctiv perfect, pers. a III-a, sg.; împreună cu numele pred. exprimat prin adv. de mod relativ *cum*, care introduce prop. subord. precedentă, formează un pred. nom.

arăta = verb pred., pers., conj.I, diat. act., tranz., indic., imperf., pers. a III-a, sg., pred. verb.

secera = verb pred., pers. conj. I, diat. act., tranz., indic., imperf., pers. a III-a, sg., pred.verb.

ar fi tras la jug = locuţ. verbală cu funcţia de pred. verbal, formată din:

ar fi tras = verb pred., pers., conj. a III-a, diat. act., tranz., condiţ. opt., perfect, pers. a III-a, sg.

la jug = subst.comun, simplu, neutru, sg., Ac. precedat de prep. simplă *la*, neart.

posomorît = adj. provenit din verb la part., masc., sg., N, pozitiv, elem. pred. supl.

Scanned with OKEN Scanner

UNIVERSITATEA BUCUREŞTI, SOCIOLOGIE, 1990

I.a. Împărţiţi textul în propoziţii; rescrieţi propoziţiile, arătînd felul lor şi raporturile sintactice dintre propoziţii; precizaţi prin ce elemente de relaţie se realizează aceste raporturi.

Se vede 1/ (că) vreun **duşman**, probabil chiar din cercul familiei, în sfîrşit cineva, 2/ (**care**) *nu avea* curajul 3/ *(să) atace* pe faţă, 4/ (dar) îl *ura* atît de mult 5/ (încît) *ar fi vrut* 6/ *(să)*-l *vadă* prăbuşit, 7/ (fără ca) măcar *(să) ţină* 8/ *(să) se ştie* 9/ (că) de la el îi *vine*, 10/ *a trimis* la redacţie un dosar, 2/ (a cărui) **publicare** *scotea* pe acest fruntaş nu numai din viaţa politică, ci şi din cea publică. 11/

1. *Se vede* = prop. princ., regentă pentru P 2, enunţ. propriu-zisă, simplă, afirm.

2. *că vreun duşman, probabil chiar din cercul familiei, în sfîrşit cineva,...a trimis la redacţie un dosar* = prop.sec., subord. subiectivă faţă de verbul impersonal *se vede* din P 1, introdusă prin conj. subord. simplă *că*, regentă pentru P 3, 5 şi 11, enunţ. propriu-zisă, dezv., afirm.

3. *care nu avea curajul* = prop. sec., subord. atribut. faţă de P 2, introdusă prin pron. rel. simplu *care, regentă pentru* 4, enunţ. propriu-zisă, dezv., negativă

4. *să atace pe faţă* = prop. sec., subord. atribut. faţă de P 3, introdusă prin conj. subord. simplă *să*, enunţ. potenţ., dezv., afirm.

5. *dar îl ura atît de mult* = prop. sec., subord. atribut. faţă de P 2, introdusă prin pron. rel. subînţeles *care*, coord. cu P 3 prin conj. advers. *dar*, regentă pentru P 6, enunţ. propriu-zisă, dezv., afirm.

6. *încît ar fi vrut* = prop. sec., subord. circ. consecutivă faţă de P 5, introdusă prin conj. subord. *încît*, regentă pentru P 7 şi P 8, enunţ. optativă, simplă, afirm.

7. *să-l vadă prăbuşit* = prop. sec., subord. compl. directă faţă de P 6, introdusă prin conj. subord. simplă *să*, enunţ. potenţ., dezv., afirm.

8. *fără ca măcar să ţină* = prop. sec., subord. circ. concesivă faţă de P 6, introdusă prin loc. conjuncţ. subord. *fără ca...să*, regentă pentru P 9, enunţ. potenţ., simplă, afirm. ca formă şi negativă ca înţeles.

Scanned with OKEN Scanner

9. *să se ştie* = prop. sec., subord. completivă indirectă faţă de verbul intranz. *să ţină* din P 8, introdusă prin conj. subord. simplă *să*, regentă pentru P 10, enunţ. potenţ., simplă, afirm.

10. *că de la el îi vine* = prop. sec., subord. subiectivă faţă de verbul impers. *să se ştie* din P 9, introdusă prin conj. subord. simplă *că*, enunţ, propriu-zisă, dezv., afirm.

11. *a cărui publicare scotea pe acest fruntaş nu numai din viaţa politică, ci şi din cea publică* = prop.sec., subord. atribut. faţă de P2, introdusă prin pron. rel. *a cărui* în cazul G, enunţ. propriu-zisă, dezv., afirm.

I.b. Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele subliniate:

vreun = atr.adj., exprimat prin adj. pronom. nehotărît compus, masc., sg., N.

familiei = atr. subst. genitival, exprimat prin subst. comun, simplu, fem., sg., G, articulat cu art. hot. encl. *-i*.

cineva = atr. pronom. apoziţional în cadrul apoziţiei dezvoltate „în sfîrşit *cineva*", explică şi reia subiectul *duşman*, exprimat prin pron. nehot. compus, N.

care = subiect, exprimat prin pron. rel. simplu, masc., sg., N, introduce o AT.

pe faţă = compl. circ. de mod, exprimat prin locuţ. adv. de mod.

să se ştie = predicat verbal, exprimat prin verb pred., impers., conjug. a IV-a, diat.refl. - cu pron. *se*, neacc., în Ac. - intranz., conjunctiv, prezent, pers. a III-a, sg.

îi = compl.ind., exprimat prin pron. personal, formă neacc., pers. a III-a, sg., masc., D.

pe...fruntaş = compl. direct, exprimat prin subst. comun, simplu, masc., sg., Ac. precedat de prep. simplă *pe*, neart.

acest = atr.adj., exprimat prin adj. pronom.demonstr. de apropiere, simplu, masc., sg., Ac.

c. Indicaţi familia lexicală a cuvîntului *piatră* şi explicaţi modul de formare a fiecărui termen.

pietricică = răd. *piatră* + suf. dim. *-icică*
pietricea = răd. *piatră* + suf. dim. *-icea*
pietrui = răd. *piatră* + suf. verbal *-ui*
pietruit = *pietrui* + suf.de part. *-it*, -ă devenit adjectiv
nepietruit = pref. *ne-* + *pietruit*
împietri = pref. *în-* (*îm-*) + răd. *piatră* + suf. verbal *-i*
împietrit, -ă = din *împietri* + suf. verbal/adjectival -it, -ă
pietroi = răd. *piatră* + suf. *-oi*

Scanned with OKEN Scanner

pietros -oasă = răd. *piatră* + suf. *-os*, -oasă
pietrar = răd. *piatră* + suf. *-ar*
pietrărie = răd. *piatră* + suf. *-ărie*
pietriş = răd. *pietre* + suf. *-iş*
pietruire = din *pietrui* + suf. *-(i)re*
împietrire = din *împietri* + suf. *-(i)re*
împietruire = din *pietrui* + prof. *în-* (*îm-*) şi suf. *-(i)re*
repietruit, -ă = din *pietruit* + pref. *re-*

UNIVERSITATEA BUCUREŞTI, FILOZOFIE, 1990

a. Analiza sintactică a frazei: delimitaţi propoziţiile şi arătaţi felul lor.

„(**Ceea ce**) *caracterizează* mai întîi de toate personalitatea lui Eminescu 1/ *este o* aşa de covîrşitoare *inteligenţă* ajutată de o memorie 2/ (căreia) **nimic** 3/ (din cele ce)-*şi întipărise* vreodată 4/ *nu*-i mai *scăpa*, 3/ (încît) **lumea** 5/ (în care) *trăia* **el** după firea lui şi fără nici o silă 6/ *era* aproape exclusiv *lumea* ideilor generale 5/ (ce) *şi* le *însuşise* 7/ (şi) le *avea* pururea la îndemînă.“ 8/ (T.Maiorescu, *Critice*, vol.II)

1. P.SB (2)
2. P.P
3. P.AT (2)
4. P.AT (3)
5. P.CNS (2)
6. P.AT (5)
7. P.AT (5) > şi
8. P.AT (5)

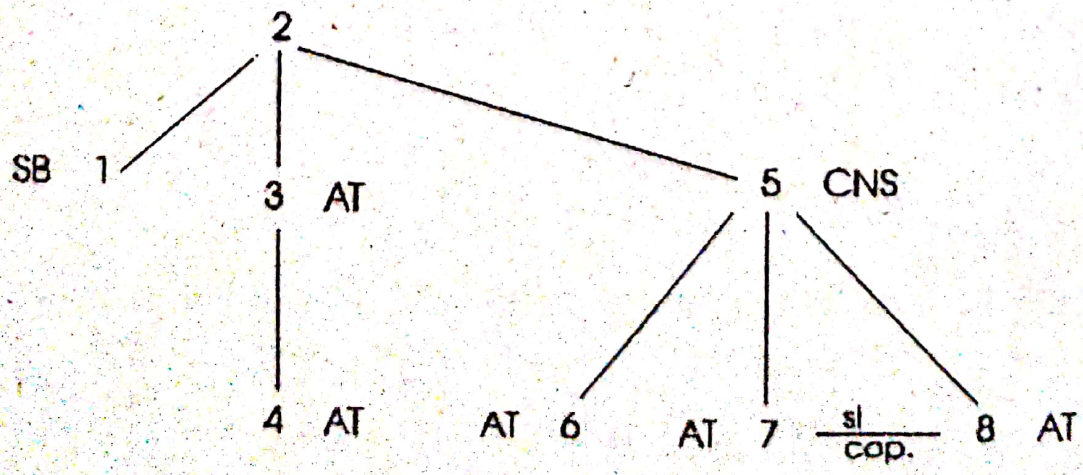

1. *Ceea ce caracterizează mai întîi de toate personalitatea lui Eminescu* = prop.sec., subord. SB față de P 2, introdusă prin pron. rel. compus *ceea ce*, enunț.propriu-zisă, dezv., afirm.

2. *este o așa de covîrșitoare inteligență ajutată de o memorie* = prop. princ., regentă pentru P 1, P 3 și P 5, enunț. propriu-zisă, dezv., afirm.

3. *căreia nimic...nu-i mai scăpa* = prop. sec., subord. AT față de P 2, introdusă prin pron. rel. în D *căreia*, regentă pentru P 4, enunț. propriu-zisă, dezv., negativă

4. *din cele ce-și întipărea vreodată* = prop. sec., subord. atr. față de P 3, introdusă prin pron. rel. compus în Ac. *din cele ce*, enunț. propriu-zisă, dezv., afirm.

NOTĂ: Pronumele *din cele ce* este considerat de gramaticile școlare relativ compus, așa cum l-am analizat și noi acum. Unii cercetători îl separă însă în două pronume: *din cele* = pron. dem. de depărtare, formă scurtă, *ce*, pron. rel. simplu. În această situație, propozițiile 3 și 4 ar suferi modificări de alcătuire, nu și de înțeles, căci prop. 3 = AT (2), iar porp. 4 = AT (3):

3. *căreia nimic din cele...nu-i mai scăpa*

4. *ce-și întipărise vreodată*

5. *încît lumea...era aproape exclusiv lumea ideilor generale* = prop.sec., subord. circ. consecutivă față de P 2, introdusă prin conj. subord. *încît*, regentă pentru P 6, P 7 și P 8, enunț. propriu-zisă, dezv., afirm.

6. *în care trăia el după firea lui și fără nici o silă* = prop.sec., subord. AT față de P 5, în care este intercalată, introdusă prin pron.rel. în Ac. *în care*, enunț. propriu-zisă, dezv., afirm.

7. *ce și le însușise* = prop.sec., subord. AT față de P 5, introdusă prin pron. rel.în Ac. *ce*, enunț. propriu-zisă, dezv., afirm.

8. *și le avea pururea la îndemînă* = prop. sec., subord. AT față de P 5, coordonată prin conj. cop. *și* cu P 7, enunț. propriu-zisă, dezv., afirm.

b. Analiza sintactică și morfologică a cuvintelor subliniate:

ceea ce = subiect, expr. prin pron. rel. compus, fem., sg., N, introduce o SB

caracterizează = pred. verbal, expr. prin verb predicativ, conjug. I, diat. act., tranz., indic., prezent, pers. a III-a, sg.

mai întîi de toate = compl. circ. de timp, expr. printr-o locuț. adverbială de timp - o construcție alc. din adv. *mai întîi* (provenit din numeral ordinal prin schimbarea valorii gramati-

Scanned with OKEN Scanner

cale) şi pron. nehot. precedat de prepoziţia *de toate*

NOTĂ: Construcţia *mai întîi de toate* este echivalentă cu *(mai) înainte de toate*, în care se observă pronumele nehotărît *toate* în Ac. precedat de loc. prepoz. *(mai) înainte de*.

personalitatea = compl. direct, expr. prin subst. comun, simplu, fem., sg., Ac., art. cu art. hot. encl. *-a*

lui Eminescu = atr. subst. genitival, expr. prin subst. propriu, simplu, masc., sing., G, precedat de art. hot. procl. *lui*

este o inteligenţă = pred.nominal alcătuit din:

este = verb copulativ, conjug. a IV-a, diat.act., intranz., indic., prez., pers. a III-a, sg.

o inteligenţă = nume pred., expr. prin subst. comun, simplu, fem., sg., N, art. cu art. nehot. procl. *o*

aşa de = compl. circ. de mod care determină adj. *covîrşitoare* şi de care se leagă cu prep. simplă *de*, expr. prin adv. de mod simplu, urmat de prep. de legătură *de*

covîrşitoare = atr.adj., expr. prin adj. var. cu două term., simplu, fem., sg., N, pozitiv cu sens de superlativ.

NOTĂ: Se consideră însă că adj. *covîrşitoare* precedat de *aşa de* (adv. + prep.) ar fi o singură unitate morfologică, adică un adj. la gradul superlativ absolut, precum şi o unitate sintactică avînd funcţia de atr. adj.

ajutată = atr. adj., expr. prin verb, conjug. I, modul participiu cu formă adjectivală, acordat cu subst. *o inteligenţă*; fem., sg., N.

de o memorie = compl. de agent şi, din punct de vedere logic, subiect, expr. prin subst. comun, simplu, fem., sg., Ac. precedat de prep. simplă *de*, art. cu art. nehot. procl. *o*.

căreia = compl. indirect - reluat în propoziţie de pron. pers. neacc. *-i* -, expr. prin pron. rel. simplu, fem., sg., D, introduce o AT.

nimic = subiect, expr. prin pron. negativ simplu, N.

din cele = atr.pronom.prepoz., expr. prin pron. dem. de depărtare, formă scurtă, fem., pl., Ac. precedat de prep. simplă *din*.

NOTĂ: Considerînd că pron. dem. *(din) cele* formează împreună cu pron. rel.*ce* un pronume relativ compus *(din) cele ce*, trebuie să analizăm astfel grupul:

din cele ce = compl. direct al verbului *îşi întipărise*, expr. prin pron. rel.compus, fem., pl., Ac. precedat de prep. simplă *din*, introduce o AT şi de aceea este o excepţie de la modul de exprimare a complementului direct, adică de la cazul Ac. (fără prepoziţie sau cu prep. *pe*) al pronumelui cu funcţie de compl. direct

Scanned with OKEN Scanner

c. Alcătuiţi familia cuvintelor:

floare	*dulce*	*şti*
floricică	*dulcişor*	*ştire*
floricea	*dulceag*	*ştiut*
înflori	*îndulci*	*ştiutor*
înflorire	*îndulcire*	*neştiut*
înflorit	*îndulci*	*neştiutor*
înfloritură	*îndulcit*	*ştiinţă*
neînflorire	*îndulcitor*	*neştiinţă*
reînflorit	*reîndulcit*	*înştiinţa*
înfloritor	*dulceaţă*	*înştiinţat*
florărie	*dulcegărie*	*neînştiinţat*
florar		
florărească		
înflora		
înflorat		

UNIVERSITATEA BUCUREŞTI, DREPT, ZI, 1990

a. Despărţiţi textul în propoziţii, arătaţi felul lor şi raporturile sintactice dintre propoziţii; precizaţi prin ce elemente de relaţie se realizează aceste raporturi:

„*Am pus* o deplină obiectivitate, şi acum ca şi mai înainte, 1/ (şi) *e în interesul* scriitorului român 2/ (*să*) mă *îndrumeze* acolo 3/ (unde) mi-*a scăpat* **un fapt sau o înţelegere**. 4/ (Iar) **cei tineri** *să nu arate* acea nemulţumire egoistă de a nu li se fi dat importanţa 5/ (pe care) poate *şi*-o *credeau*, 6/ (pentru că) 7/ **o istorie** 8/ *se cade* 7/ *(să) fie* totdeauna putin *retrogradă*, 8/ (ca să) *nu piardă* perspectiva eternului 9/ (şi), de altfel, pe măsura accentuării valorii noilor scriitori, *se vor face* cuvenitele *împliniri*. 10/

(G.Calinescu, *Prefaţă* la *Istoria literaturii române - compediu* (1945), în *Opere*, XV, Editura Minerva, p.104)

Scanned with OKEN Scanner

1. P.P
2. P.P
3. P.SB (2)
4. P.CL (3)
5. P.P
6. P.AT (5)
7. P.CZ (5)
8. P.SB (7)
9. P.CS (8)
10. P.CZ (5)

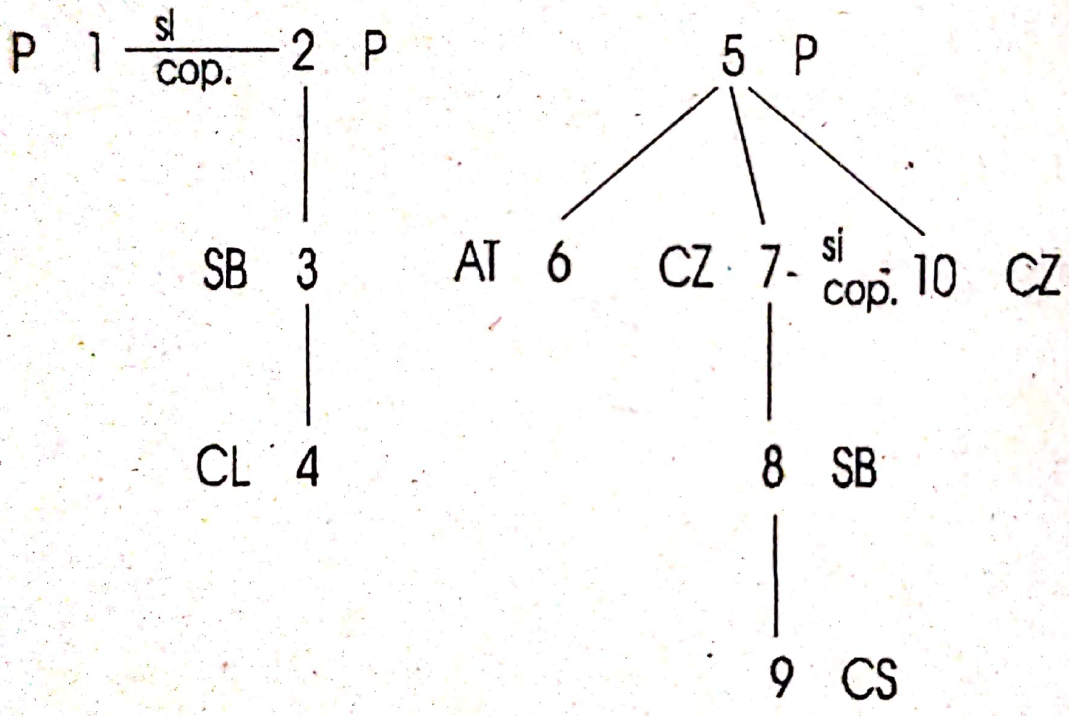

NOTĂ: Am considerat verbul *să nu arate* un conjunctiv prezent cu valoare imperativă, deci propoziţia 5 este principală, legată prin conjuncţia adversativă narativă „iar" de propoziţia principală 2. Dacă l-am considera un conjunctiv prezent obişnuit, propoziţia 5 ar fi subiectivă faţă de „e în interesul" din P 2, fiind coordonată cu P 3 prin conjuncţia adversativă „iar". Schema ar fi următoarea„

= *pentru că*

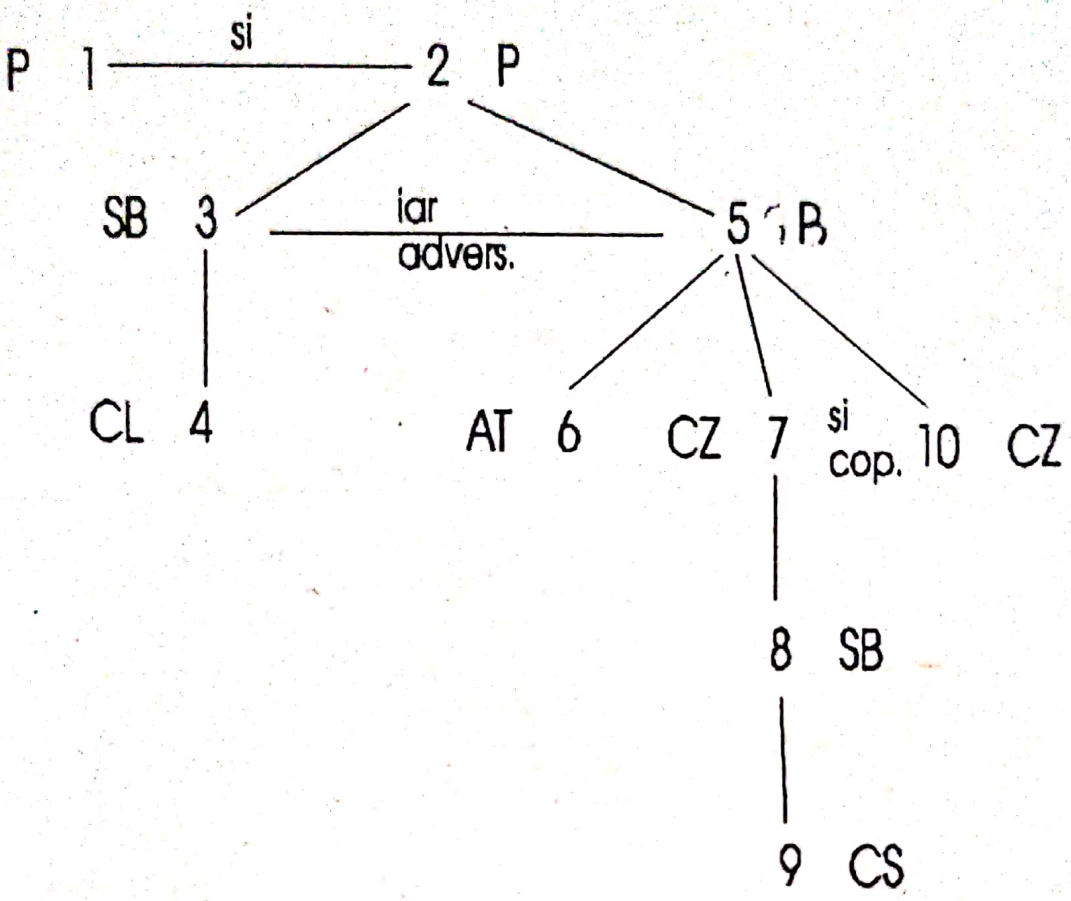

1. *Am pus o deplină obiectivitate, şi acum ca şi mai înainte* = prop. princ., enunţ. propriu-zisă, dezv., afirm.

2. *şi e în interesul scriitorului român* = prop. princip., regentă pentru P 3 [şi P 5], coord. cu P 1 prin conj. cop. *şi*, enunţ. propriu-zisă, dezv., afirm.

3. *Să mă îndrumeze acolo* = prop. sec., subord. SB faţă de expresia verbală *e în interesul* din P 2, introdusă prin conj. subord.simplă *să*, enunţ. potenţ., dezv., afirm.

4. *unde mi-a scăpat un fapt sau o înţelegere* = prop. sec., subord., circ. de loc faţă de adv. *acolo* din P 4, introdusă prin adv. de loc rel. *unde*, enunţ. propriu-zisă, dezv., afirm.

5. *Iar cei tineri să nu arate acea nemulţumire egoistă de a nu li se fi dat importanţă* = prop. principală, regentă faţă de P 6, P 7 şi P 10, enunţ. imperativă (cu verbul la conjunctiv cu valoare imperativă) dezv., negativă.

Scanned with OKEN Scanner

NOTĂ: conjuncţia coordonatoare adversativă *iar* ne determină s-o interpretăm şi ca prop. sec., subord. SB izolată faţă de expresia verbală impers. *e în interesul* din P 2, introdusă prin conj. subord. simplă *să*, coord. prin conj. advers. cu valoare narativă *iar*, regentă faţă de P 6, P 7 şi P 10, enunţ. potenţ., dezv., negativă.

6. *pe care poate şi-o credeau* = prop. subord. atributivă faţă de subst. *importanţa* din P 5, introdusă prin pron. rel. *care* precedat de prepoziţie, enunţ. propriu-zisă, dezv., afirm.

7. *pentru ca... se cade* = prop. sec., subord. circ. cauzală faţă de P 5, introdusă prin locuţ. conj. *pentru că*, regentă faţă de P 8, enunţ. propriu-zisă, simplă, afirm.

8. *o istorie...să fie totdeauna puţin retrogradă* = prop. sec., subord. subiectivă faţă de verbul impers. *se cade* din P 7, introdusă prin conj. subord. simplă *să*, regentă pentru P 9, enunţ. potenţ., dezv., afirm.

9. *ca să nu piardă perspectiva eternului* = prop. sec., subord. circ. de scop sau finală faţă de P 8, introdusă prin conj. subord. compusă *ca să*, enunţ. potenţ., dezv., negativă.

10. *şi pentru că, de altfel, pe măsura accentuării valorii noilor scriitori se vor face cuvenitele împliniri* = prop. sec., subord. circ. de cauză faţă de P 5, coord. cu P 7 prin conj. cop. *şi*, enunţ. propriu-zisă, dezv., afirm.

b. Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele subliniate:

aceea = atr. adj., expr. prin adj. pronom. demonstr. de depărtare, simplu, fem., sg., Ac. (se acordă cu subst. *nemulţumire* pe care îl determină).

nemulţumire = compl. direct, expr. prin subst. comun, simplu, fem., sg., Ac., neart. (determină verbul tranz. *să (nu) arate*).

egoistă = atr. adj., expr. prin adj. variabil cu două terminaţii, simplu, fem., sg., Ac., pozitiv (se acordă cu subst. *nemulţumire* pe care îl determină).

de a nu se fi dat = atr. verbal, care determină subst. *nemulţumire*, expr. prin verbul *a da* la modul infinitiv perfect, conjug. I, diat. reflex. cu sens pasiv - cu pron. reflexiv *se* în Ac. -, intranz.; infinitivul este precedat de prep. simplă *de* (sau compusă *de a*) şi are formă negativă prin adv. de mod de negaţie *nu*.

li = compl. indirect - care determină verbul la infinitiv perfect *a se fi dat* - expr. prin pron. personal, pers. a III-a, pl., masc., D.

importanţa = subiect - al verbului reflex.-pasiv la infinitiv *a se fi dat* - expr. prin subst. comun, simplu, fem., sg., N,

Scanned with OKEN Scanner

articulat cu art. hot. encl. *-a*.

pe care = compl. direct - reluat prin *o*, pron. pers., formă neacc. în Ac.-, determină verbul *credeau*, expr. prin pron. rel. simplu, substituie subst. *importanţa*: fem., sg., Ac., precedat de prep. *pe*, introduce o prop. subord. atributivă.

pentru că = locuţ. conj. subord., fără funcţie sintactică în prop. circ. cauzală pe care o introduce.

o istorie = subiect gramatical simplu -al predicatului *să fie retrogradă* - expr. prin subst. comun, simplu, fem., sg., N, articulat cu art. nehot. procl. *o*.

se cade = verb predicativ, impers., conjug. a II-a, diat. reflex. - cu pron.reflex. *se*, formă neacc., în Ac., morfem al diat. reflex.-intranz., indicativ prezent, pers. a III-a, sg.

să fie retrogradă = predicat nominal, format din:

să fie = verb cop., pers., conjug. a IV-a, diat. act., intranz., conjunctiv, prezent, pers. a III-a, sg.

retrogradă - nume pred., expr. prin adj. variabil cu două terminaţii, simplu, fem., sg., N, pozitiv.

puţin = compl. circ. de mod care determină adj. *retrogradă*, expr. prin adv. de mod, simplu, pozitiv.

totdeauna compl. circ. de timp care determină verbul *să fie*, expr. prin adv. de timp, compus.

UNIVERSITATEA BUCUREŞTI, DREPT, FĂRĂ FRECVENŢĂ 1990

a. Împărţiţi textul în propoziţii, arătaţi felul lor şi raporturile sintactice dintre propoziţii; precizaţi prin ce elemente de relaţie se realizează aceste raporturi:

„*E neîndoielnic* 1/ (că) 2/ *oricare* i-*ar fi* **condiţia** 3/ (şi) (*oricare*) **situaţia** cuvîntului, 4/ **scriitorul** 5/ *trebuie* 2/ *(să) părăsească* omul 5/ (chiar dacă) **omul**, sătul de propriile sale fapte, *n-ar dori* 6/ (*să*) i *se pună* în faţă o **oglindă** 7/ (şi) *(să)-şi vadă* în ea chipul. 8/ Nu totdeauna *e plăcut* 9/ *(să) te vezi* aşa 10/ *(cum) eşti*. 11/

(Marin Preda, *Imposibila întoarcere*)

= *ar fi*, copulativ

1. P.P.
2. P.SB (1)
3. P.CV (5) > și
4. P.CV (5) > și
5. P.SB (2)
6. P.CV (5)
7. P.CD (6) > și
8. P.CD (6) > și
9. P.P
10. P.SB (9)
11. P.CM(10)

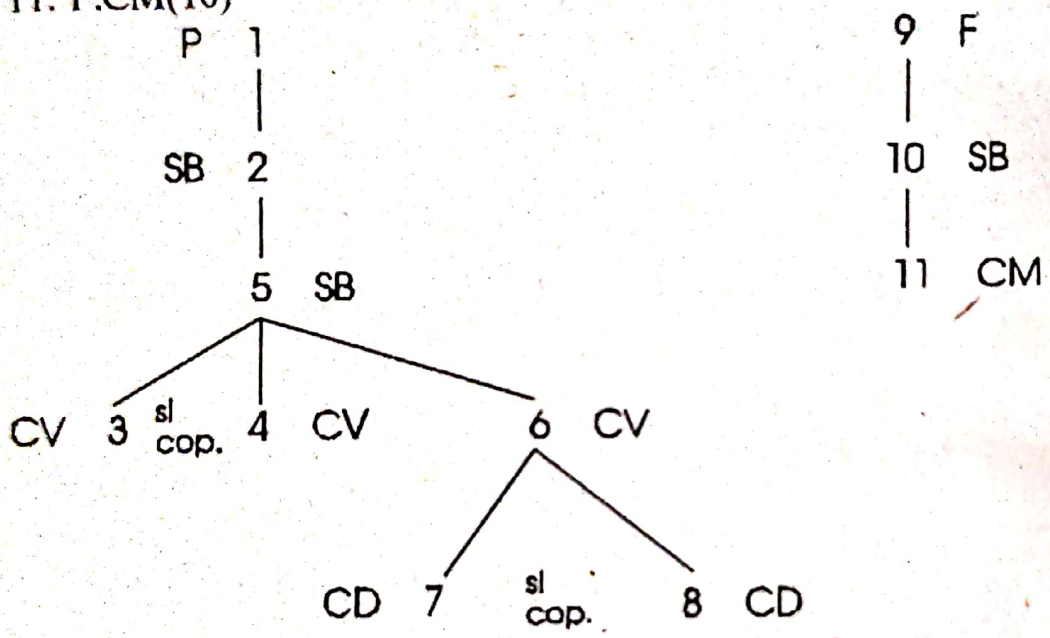

1. *E neîndoielnic* = prop. princ., regentă pentru P 2, enunț. propriu-zisă, simplă, afirm.

2. *că...trebuie* = prop. sec., subord. subiectivă față de expresia verbală impers. din P 1, introdusă prin conj. subord. simplă *că*, regentă pentru P 5, enunț. propriu-zisă, simplă, afirm.

3. *oricare i-ar fi condiția* = prop.sec., subord. circ. concesivă față de P 5, introdusă prin pron. nehot. compus cu funcție de nume pred. *oricare*, enunț. optativă, dezv., afirm.

4. *și oricare situația cuvîntului* = prop. sec., subord. circ. concesivă față de P 5, introdusă prin pron. nehot. compus cu *ori-*, coord. cu P 3 prin conj. cop. *și*, enunț. optativă, dezv., afirm.

5. *scriitorul ...să părăsească omul* = prop.sec., subord. subiectivă față de verbul impers. *trebuie* din P 2, introdusă prin conj. subord. simplă *să*, regentă pentru P 3, P 4, P 6, enunț. potențț., dezv. afirm.

Scanned with OKEN Scanner

6. *chiar dacă omul, sătul de propriile sale fapte, n-ar dori* = prop. sec., subord. circ. concesivă faţă de P 5, introdusă prin locuţ. conj. subord. *chiar dacă*, regentă pentru P 7 şi P 8, enunţ.optativă, dezv., negativă.

7. *să i se pună în faţă o oglindă* = prop. sec., subord. completivă directă faţă de verbul tranz. *ar dori* din P 6, introdusă prin conj. subord. simplă *să*, enunţ. potenţ., dezv., afirm.

8. *şi să-şi vadă în ea chipul* = prop. sec., subord. completivă directă faţă de verbul tranz. *ar dori* din P 6, introdusă prin conj. subord. simplă *să*, coord. cu P 7 prin conj. cop. *şi*, enunţ. potenţ., dezv., afirm.

9. *Nu totdeauna e plăcut* = prop. princ., regentă pentru P 10, enunţ. propriu-zisă, dezv., afirm (Este negat un compl. circ. de timp, nu predicatul propoziţiei, deci propoziţia este afirmativă).

NOTĂ: Propoziţia 9 - cu altă punctuaţie, adică virgulă, punct şi virgulă, două puncte - ar fi putut fi interpretată şi ca o cauzală dependentă faţă de P 6.

10. *să te vezi aşa* = prop. sec., subord. subiectivă faţă de expresia verbală *e plăcut* din P 9, introdusă prin conj. subord. simplă *să*, regentă pentru P 11, enunţ. potenţ., dezv., afirm.

11. *cum eşti* = prop. sec., subord. circ. de mod faţă de adv. de mod *aşa* din P 10, introdusă prin adv. de mod rel. *cum*, enunţ., simplă, afirm.

b. Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele subliniate:

oricare ar fi = predicat nominal alcătuit din:

oricare = nume pred. expr. prin pron. nehot. compus, sg., N, este element subordonator în frază - introduce o concesivă

ar fi = nume pred., expr. prin verb cop., pers., conjug. a IV-a, diat. act., intranz., condiţional prezent, pers. a III-a, sg.

i - = atr. pronom. în dativ care determină subst. *condiţia*, expr. prin pron. pers., formă neacc., pers. a III-a, sg., masc., cazul dativ posesiv *(sa)*.

condiţia = subiect gramatical, expr. prin subt. comun, simplu, fem., sg., N, art. cu art. hot. encl. *-a*

chiar dacă = locuţ. conj. subord. circ., nu are funcţie sintactică în propoziţie, în frază introduce o concesivă.

omul = subiect, expr. prin subt. comun, simplu, masc., sg., N, art. cu art. hot. encl. *-l*

sătul = atr. adj. care determină subst. *omul* cu care se acordă în gen, nr. şi caz: masc., sg., N, gradul pozitiv; prin izolarea prin virgulă capătă şi o nuanţă circ. de cauză.

Scanned with OKEN Scanner

de...fapte = compl. indirect care determină adj. *sătul*, expr. prin subst. comun, simplu, fem., pl., Ac. precedat de prep. simplă *de* - art. hot. encl. *-le* este ataşat adj. precedent *propriile*

propriile = atr.adj. care determină subst. *fapte* cu care se acordă, expr. prin adj. variabil cu două terminaţii, simplu, fem., pl., Ac., gradul pozitiv fără comparaţie, art. *-le* aparţine subst. *fapte*, pe care îl preia pentru că precedă subst.

sale = atr. adj. care determină subst. *fapte* cu care se acordă în gen, nr. şi caz, expr. prin adj. pronom. posesiv care substituie un singur posesor de pers. I sg. şi are formă de fem., pl., Ac.

să se pună = predicat verbal, expr. prin verb pred., conjug. a III-a, diat.reflex. cu sens pasiv - cu pron.reflex. *se*, formă neacc., în Ac. - intranz., conjunctiv prezent, pers. a III-a, sg.

i = compl.indirect care determină verbul *să se pună*, expr. prin pron. pers., formă neacc., pers. a III-a, sg., masc, D.

în faţă = compl. circ. de loc care determină verbul *să se pună*, expr. prin locuţ. adv. de loc.

să-şi vadă = predicat verbal, expr. prin verb pred., pers., conjug. a II-a, diat. reflex. - cu pron. reflex *şi* formă neacc., în cazul dativ posesiv (*său*), cu funcţie de atribut pronominal în dativ care determină subst. *chipul* -, tranz., conjunctiv prezent, pers. a III-a, sg.

în ea = compl. circ. de loc care determină verbul *să vadă*, expr. prin pron. pers., formă acc., pers. a III-a, sg., fem., Ac. precedat de prep. simplă *în*

chipul = compl. direct care determină verbul *să vadă*, expr. prin subst. comun, simplu, neutru, sg., Ac., art. cu art. hot. encl. *-l*

cum eşti = predicat nominal alcătuit din:

cum = nume pred., expr. prin adv. de mod., rel., care este şi element subordonator care introduce o circ. modală

eşti = verb cop. pers., conjug. a IV-a, diat. act., intranz., indicativ prezent, pers. a II-a, sg.

UNIVERSITATEA BUCUREŞTI, JURNALISTICĂ, 1990

A. ORAL - TEST DE APTITUDINI

a. Indicaţi cele două forme ale următoarelor cuvinte şi alcătuiţi cîte o propoziţie pentru fiecare dintre ele:

arc - arce (în geometrie)

arc - arcuri „resoarte", „armă"

Scanned with OKEN Scanner

bandă - bande „grup"
bandă - benzi „fîşie"
centru - centri „puncte anatomice", „jucător sportiv"
centru - centre „punct central", „localitate", „instituţie"
corp - corpuri „trup", „obiect", „ansamblu"
corp - corpi (în fizică, în chimie)
cristal - cristale „mineral"
cristal - crstaluri „obiecte de cristal"
curent - curenţi (de aer, marin)
curent - curente (artistice, de idei)
element - elemente „parte componentă a unui întreg", „persoană", „fenomen al naturii"
element - elemenţi „parte de calorifer"
raport - rapoarte „relatare oficială", „cîtul a două mărimi"
raport - raporturi „relaţie"
timp - timpi „fază a unei mişcări", „a ritmului"
timp - timpuri „formă de existenţă a materiei", „stare a atmosferei"
tranzistor - tranzistori „semiconductor"
tranzistor - tranzistoare „aparat de radio"

b. Alcătuiţi 10 enunţuri prin care să fie ilustrate diferenţele de sens dintre cuvintele care alcătuiesc următoarele perechi:
alienare „înstrăinare a unui bun"
alienaţie „boală mintală"
comunicare „acţiunea de a comunica şi rezultatul ei", „înştiinţare", „lucrare ştiinţifică"
comunicaţie „legătură", „contact"
concesie „favoare", „renunţare la ceva"
concesiune „folosinţă", „exploatare a unor bunuri"
familial „de familie"
familiar „apropiaţi", „cunoscut"
specific „propriu", „particular"
specios „aparenţe favorabile", „amăgitor"

c. Identificaţi şi explicaţi abaterile de la normele limbii literare din următoarele texte:

1. „Vom avrea grijă, în ceea ce privesc subiectele, să se respecte programa."

În propoziţia *în ceea ce privesc subiectele*, constatăm un dezacord între subiectul *ceea ce* (pron.rel.,sg.) şi predicatul

priveşte (la singular). Este un acord greşit - un acord prin atracţie cu substantivul la plural *subiectele*, care în propoziţie este complement direct.

2. „Testul a fost ca un punct de convergenţă al mai multor probleme de redactare."

Între substantivul *convergenţă* şi atributul substantival genitival *a probleme(lor)* există un dezacord, întrucît articolul posesiv genitival *a* (fem.,sg.) se acordă cu substantivul *convergenţă* (fem.,sg.), deci nu trebuie să aibă formă de masculin/neutru singular *al*.

3.„Formulaţi ca răspuns exemplele cele mai pilduitoare."

Adjectivul *pilduitoare*, prin conţinutul său („exemplar"), nu exprimă o însuşire comparabilă. Are formă de pozitiv şi sens de superlativ, deci antepunerea morfemelor de superlativ relativ de superioritate este un pleonasm. Este o greşeală de exprimare frecventă.

4. „La acest examen au venit destui de mulţi candidaţi faţă de numărul locurilor."

Adverbul *destul* care determină adjectivul *mulţi* şi de care se leagă prin prepoziţia *de* este greşit considerat adjectiv. Este o pseudoadjectivare a adverbului.

5. „Doriţi să urmaţi în continuare acelaşi drum."

Verbul *a urma* are şi sensul „a continua". Prin includerea locuţiunii adverbiale *în continuare*, se dă naştere unui pleonasm: „*a continua* în *continuare*".

B. LUCRARE SCRISĂ

a. „(*Să*)-ţi mai *scriu* despre D. 1/ mi-*ar fi greu*, 2/ (căci) îţi *mărturisesc* 3/ (că) **el** *nu formează* nici pe departe centrul preocupărilor mele de acum, 4/ iar **efortul** 5/ (la care) mă *supui* 6/ *este asemenea* aceluia 5/ (**care**) *e impus* unui convoi, obligat 7/ *(să) se abată* 8/ (ca *să*) *ia* un trecător izolat. 9/

1. P.SB (2)
2. P.P
3. P.CZ (2)
4. P.CD (3)
5. P.P

iar

6. P.AT (5)
7. P.AT (5)
8. P.CI (7)
9. P.CS (8)

Scanned with OKEN Scanner

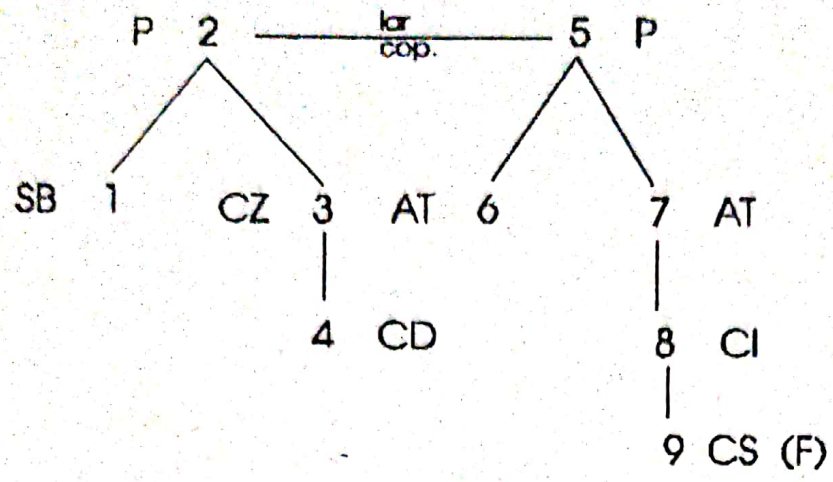

1. *Să-ţi mai scriu despre D.* = prop. sec., subord. subiectivă faţă de expresia verbală impers. *ar fi greu* din P 2, introdusă prin conj. subord. simplă *să*, enunţ. potenţ., dezv., afirm.

2. *mi-ar fi greu* = prop. princ., regentă pentru P 1 şi P 3, enunţ.optativă, dezv., afirm.

3. *căci îţi mărturisesc* = prop. sec., subord. circ. de cauză faţă de P 2, introdusă prin conj. subord. simplă *căci*, regentă pentru P 4, enunţ. propriu-zisă, dezv., afirm.

4. *că el nu formează nici pe departe centrul preocupărilor mele de acum* = prop. sec., subord. compl. directă faţă de verbul tranzitiv *mărturisesc* din P 3, introdusă prin conj. subord. simplă *că*, enunţ. propriu-zisă, dezv., negativă.

5. *iar efortul...este asemenea aceluia* = prop. princ. coord. cu P 2 prin conj. cop. *iar*, regentă pentru P 6 şi P 7, enunţ. propriu-zisă, dezv., afirm.

6. *la care mă supui* = prop. sec., subord. atr. faţă de subst. *efortul* din P 5 - în care P 6 este intercalată -, introdusă prin pron. rel. *care* precedat de prep. simplă *la*, enunţ. propriu-zisă, dezv., afirm.

7. *care e impus unui convoi, obligat* = prop. sec., subord. atr. faţă de pron. demonstr. *aceluia* din P 5, introdusă prin pron. rel. *care*, regentă pentru P 8, enunţ. propriu-zisă, dezv., afirm.

8. *să se abată* = prop. sec., subord. compl. indirectă faţă de participiul cu formă adj. *obligat* din P 7, introdusă prin conj. subord. simplă *să*, enunţ. potenţ., simplă, afirm.

9. *ca să ia un trecător izolat* = prop. sec., subord. circ. de scop (finală) faţă de P 8, introdusă prin conj. subord. compusă *ca să*, enunţ. potenţ., dezv., afirm.

Scanned with OKEN Scanner

b. Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele subliniate:

centrul = compl. direct cerut de verbul tranz. *formează*, expr. prin subst. comun, simplu, neutru, sg., Ac., art. cu art. hot. encl. *-l*

preocupărilor = atr. subst.genitival care determină subst. *centrul*, expr. prin subst. comun, simplu, fem., pl., G, art. cu art. hot. encl. *-lor*

mele = atr. adj., expr. prin adj. pronom. posesiv care substituie un singur posesor de pers. I, sg. şi se acordă în gen, nr. şi caz cu subst. *preocupărilor* pe care îl determină: fem., pl., G

de acum = atr. adv., determină subst. *preocupări*, expr. prin adv. de timp precedat de prep. simplă *de*

care = subiect al predicatului *e impus*, expr. prin pron. rel. simplu, substituie subst. *efortul*, deci are genul neutru, nr. sg., cazul N, este element subord. în frază - introduce P 7 AT

e impus = predicat verbal, expr. prin verb pred., pers., conjug. a III-a, diat. pasivă, intranz. - la diat. act. este tranz. - indicativ, prezent, pers. a III-a, sg.

unui convoi = compl. indirect, care determină verbul *e impus*, expr. prin subst. comun, simplu, neutru, sg., D, art. cu art. nehot. procl. *unui.*

obligat = atr. adj. izolat, determină subst. *convoi* cu care se acordă în gen şi nr., nu şi în caz - fiind izolat faţă de acesta, expr. prin verb nepred. conjug. I, modul participiu cu formă adj.: neutru, sg., N

c. Alcătuiţi familia lexicală a cuvîntului *grijă, grijuliu, -e*

(a) *îngrijit, îngrijit,-ă; neîngrijit; -ă, îngrijire, neîngrijire, îngrijitor*

(a) *îngrijora, îngrijorat,-ă; îngrijorare, îngrijorător*

d. Comentaţi în circa 25 de rînduri următorul aforism:

„Nu te lăsa stăpînit de cărţile pe care le citeşti, ci stăpîneşte-le tu pe ele." (Goethe)

e. Undeva a avut loc un accident rutier. Formulaţi în maximum jumătate de pagină (15 rînduri) un text succint cuprinzînd datele necesare.

Textul ar trebui să aibă un titlu („Un tragic accident", „Iarăşi alcoolul!" etc.)

- să precizeze locul şi timpul acţiunii
- să prezinte unele date concrete, făcînd o legătură între

Scanned with OKEN Scanner

efect şi cauză, rolul întîmplării
- prezenţa imediată sau nu a poliţistului
- primele măsuri - sanitare, de circulaţie etc.
- unele concluzii, sentinţe, recomdări.

ACADEMIA DE POLIŢIE, august, 1990

a. Alcătuiţi o scrisoare prin care vă felicitaţi un prieten, cu prilejul zilei de naştere.

Trebuie realizată o compoziţie după următoarea structură:

- precizarea, la început sau la sfîrşit, a datei cînd a fost scrisă scrisoarea şi a locului unde a fost scrisă;
- o introducere privind intervalul de cînd nu l-aţi văzut, regretul că n-aţi mai ţinut legătura, dorinţa de a-l vedea;
- prilejul zilei sale de naştere de a-i ura „la mulţi ani", sănătate, feicire, împliniri şi succese (cu concretizarea unor obective sau etape pe care le are de îndeplinti) şi petrecere plăcută la aniversare. Nostalgia unor aniversări anterioare reuşite (cu amănunte semnificative);
- scurte informaţii despre lucrurile pe care le-aţi realizat de cînd nu v-aţi văzut şi proiecte de viitor;
- întrebări despre succesele lui de pînă acum şi despre ce vrea să întreprindă în viitor;
- informaţii despre prieteni şi preocupări comune;
- întrebări despre prieteni şi preocupări comune;
- rugămintea de a vă scrie cît mai repede şi cu cît mai multe amănunte despre ce face, cum o duce etc.;
- eventuale posibilităţi de întîlnire în cel mai scurt timp;
- formula de încheiere şi semnătura.

Atenţie la:

- claritatea şi cursivitatea frazelor;
- alegerea cuvintelor celor mai potrivite (amintiţi-vă că scrieţi unui prieten);
- scrisul să fie citeţ;
- să nu faceţi greşeli de ortografie şi punctuaţie.

b. Găsiţi cîte un sinonim pentru următoarele cuvinte: *altădată, soldat; petiţie, ciudat, estival* şi formaţi propoziţii sau fraze cu respectivele sinonime.

altădată = *altcîndva, odinioară*

„*Altcîndva*, pe aici erau numai păduri."

soldat = *militar, ostaş*

„Ionescu este *militar* la o unitate din Bucureşti."

petiţie = *cerere, memoriu*

„Eu am scris o *cerere* pentru înscrierea la şcoală."

ciudat = *bizar, neobişnuit*

„El se poartă foarte *bizar*."

estival = *văratic*

„Aceşti pomi fac fructe *văratice*."

c. Din propoziţiile de mai jos alegeţi forma corectă a cuvintelor din paranteză:

1. Acest peisaj îmi este *familiar* „cunoscut", „obişnuit" (nu *familial* „de familie")

2. Intervenţia la discuţii a colegului meu a fost *originală* „personală", „nouă", „neobişnuită" (nu *originară* „de origine")

3. George Călinescu este un mare istoric *literar* „referitor la literatură" (nu *literal* „textual", „literă cu literă"

4. Astăzi cerul este *temporar* noros „momentan", „trecător" (nu *temporal* „privitor la timp")

5. Venind, *a evaluat* („a calculat", „a apreciat", „a preţuit") dintr-o privire situaţia. (nu *a evoluat* „s-a dezvoltat", „s-a transformat)

d. 1. Daţi patru exemple de subordonate diferite introduse prin adverbul relativ *unde* şi arătaţi felul lor:

Pot fi introduse: 5 specii de subordonate necircumstanţiale: SB, PR, AT, CD, CI şi 3 specii de subordonate circumstanţiale: CL, CZ, şi CV

SB

Nu se ştie / *unde s-a dus.*

PR

Întrebarea este / *unde s-a dus.*

AT

Nu se pune problema / *unde s-a dus.*

CD

Nimeni nu ştie / *unde s-a dus.*

CI

Nimeni nu are habar / *unde s-a dus.*

CL

Acolo s-a dus,/ *unde l-am trimis.*

Scanned with OKEN Scanner

CZ

N-a venit la şcoală, / unde („pentru că") ştie / că va fi ascultat. (*unde* a devenit conj. subord.)

CV

Unde („oriunde") m-aş duce,/ tot n-aş muri de foame.

e. 1) Subliniaţi predicatele şi precizaţi felul lor, delimitaţi propoziţiile şi arătaţi felul lor, 3 analizaţi sintactic şi morfologic textul subliniat.

„**Trahanache** *e un* îndemînatic *trăgător* de sfori, în politică, 1/ (căci) *reuşeşte* 2/ (*să*)-l *pună la punct* pe Caţavencu, falsificatorul de poliţe, 3/ (încît), la urmă, *acesta vine* umilit 4/(*să*) ceară iertare Zoei." 5/ (I.L.Caragiale)

1. *e un trăgător* = predicat nominal
   reuşeşte = predicat verbal, expr. prin verb. pred., pers.
   să pună la punct = predicat verbal, expr. prin locuţ.verbală
   vine = predicat verbal, expr. prin verb pred., pers.
   să ceară = predicat verbal, expr. prin verb. pred., pers.

NOTĂ: *Să ceară iertare* este o expresie, nu o locuţiune verbală cu funcţie de predicat verbal.

2. P 1 *Trahanache e un îndemînatic trăgător de sfori, în politică* = prop. princ., regentă pentru P 2

P 2 *căci reuşeşte* = prop. subord. circ. de cauză, depinde de P 1, introdusă prin conj. subord. simplă *căci*, regentă pentru P 3

P 3 *să-l pună la punct pe Caţavencu, falsificatorul unei poliţe* = prop. subord. completivă directă, depinde de verbul tranz. *reuşeşte* din P 2, introdusă prin conj. subord. simplă *să*, regentă pentru P 4

P 4 *încît, la urmă, acesta vine umilit* = prop. subord. circ. consecutivă faţă de P 3, introdusă prin conj. subord. *încît*, regentă pentru P 5

P 5 *să ceară iertare* Zoei = prop. subord. circ. de scop sau finală faţă de P 4, introdusă prin conj. subord. simplă *să*

3. *Trahanache* = subiect, expr. prin subst. propriu, simplu, masc., N

e un...trăgător = predicat nominal format din:

e = verb cop., pers., conjug. a IV-a, diat. act., intranz., indicativ, prezent, pers. a III-a, sg.

Scanned with OKEN Scanner

un trăgător = nume pred. expr. prin subst. comun, simplu, masc., sg., N, art. cu art. nehot. procl. *un*
îndemînatic = atr. adj. care determină subst. *trăgător*, expr. prin adj. variabil cu două terminaţii, simplu, masc., sg., N.pozitiv
de sfori = atr. subst. prepoziţional care determină subst. *trăgător*, expr. prin subst. comun, simplu, fem., pl., Ac. precedat de prep. simplă *de*, neart.

ACADEMIA DE POLIŢIE, septembrie, 1990

a) Indicaţi cel puţin patru cuvinte din familia lexicală a cuvintelor *a face, pădure, semn, pămînt* şi *sat* şi formaţi propoziţii sau fraze cu acestea.

a face:	facere, făcător, făcătură, făcut, desface, reface, preface
pădure:	pădurar, pădurice, păduros, pădureancă, pădureţ, împăduri, împădurire
semn:	însemna (în caiet etc.), însemnare, însemnat (în caiet), neînsemnat (în caiet)
pămînt:	pămîntesc, pămîntiu, pămîntean, pămînteancă, împămînteni, împămîntenit
sat:	sătuc, sătean, săteancă, sătuleţ, sătesc

b) Construiţi propoziţii sau fraze în care cuvintele *port, toc, pară, lună, ochi, corn, cot, lac, ban, broască* să fie cu două sensuri diferite.

port - „loc de acostare"
„Constanţa este un *port* la Marea Neagră."
- „costum"
„*Portul* popular românesc este apreciat pretutindeni."

toc - de scris
„Acest *toc* are peniţa ruptă."
- la uşă
„Îmi trebuie un *toc* nou la uşă."
- la pantof
„Pantofii mei au un *toc* rupt."

Scanned with OKEN Scanner

pară - „flacără"
„Grămada de vreascuri a fost imediat cuprinsă de *pară*."
- „fruct"
„După masă am savurat o *pară* zemoasă şi parfumată."

lună - „satelit al pământului"
„La munte, *lună* este foarte aproape de tine."
- „perioadă"
„Am petrecut o *lună* în Elveţia."

ochi - „organul vederii"
„Nu sînt sigur decît de ceea ce văd cu *ochii* mei."
- „mîncare"
„Pe lîngă acestea, a mîncat şi un ou *ochi*."

corn - de animale
„Din cauza accidentului, viţelul avea un *corn* mai lung şi unul mai scurt."
- „franzeluţă"
„Un *corn* proaspăt cu lapte e tot ce-mi trebuie la micul dejun."

cot - „anatomic"
„S-a lovit la *cot* şi acum plînge de durere."
- „geografic"
„Acolo unde rîul face un *cot* mare se află o pajişte frumoasă."

lac - „apă stătătoare"
„Cred că e vorba de un *lac* glaciar."
- „soluţie"
„Un *lac* bun pune mobila în valoare."

ban - „funcţie"
„Mihai fusese *ban* al Craiovei."
- „monedă"
„Nu mai are un *ban* de cheltuială."

broască - „batracian"
„În depărtare se aude orăcăitul unei *broaşte*."
- „mecanismul montat la uşi"
„S-a auzit apoi ţăcănitul *broaştei* încuiate."

Scanned with OKEN Scanner

c. Alcătuiţi propoziţii în care cuvîntul *ţară* să îndeplinească următoarele funcţii sintactice:

subiect:	*Ţara* noastră a reînviat.
	În Europa există o *ţară* binecuvîntată de Dumnezeu, România.
nume predicativ:	România este o *ţară* frumoasă.
	Ea va deveni *o ţară* dezvoltată.
atribut:	Relieful *ţarii* noastre este foarte variat.
	Dragostea de ţară este un sentiment nobil.
	România, *ţara* mea, este liberă.
complement direct:	Multă lume priveşte *ţara* noastră cu încredere.
complement indirect:	Să-i dăm *ţării* sufletul nostru.
	Fiecare vorbeşte *despre ţara* lui cu duioşie.

1. Subliniaţi predicatele din text şi arătaţi felul lor. 2. Delimitaţi propoziţiile şi precizaţi felul acestora. 3. Analizaţi sintactic şi morfologic textul subliniat.

„*Mă grăbesc* a declara 1/ (că) acel **cititor** *va fi* adevăratul *păgubaş*, 2. (căci) 3/ (dacă) *nu ştie* regulele vînătoriei mai bine decît mine 4/ (şi) *voieşte* cu toate acestea 5/ (*să*) le *înveţe*, 6/ **el** *pierde* cea mai bună ocaziune de a se instrui, citind o carte plăcută, 3/ (în care) **formulele** costelive ale mecanicei şi **reţetele** greţoase ale medicinei veterinarii *sunt* mai peste tot locul foarte binişor *furişate* printre o mulţime de noţiuni istorice, de povăţuiri înţelepte şi de fapte interesante, 7/ (**care**) *pot* 8/ *(să) placă* 9/ (şi) *(să) folosească* oricărui cititor." 10/ (Al.Odobescu)

1.*Predicatele*

mă grăbesc = predicat verbal, expr. prin verb pred., pers., diat. reflex.

va fi...păgubaş = predicat nominal

nu ştie = predicat verbal, forma negativă, expr. prin verb pred., pers.

voieşte = predicat verbal, expr. prin verb pred., pers.

să înveţe = predicat verbal, expr. prin verb pred., pers.

Scanned with OKEN Scanner

pierde = predicat verbal, expr. prin verb pred., pers.

sunt furişate (de autor) = predicat verbal, expr. prin verb pred., pers., diat. pasivă.

pot = predicat verbal, expr. prin verb pred., pers.

să placă = predicat verbal, expr. prin verb pred., pers.

să folosească = predicat. verbal, expr. prin verb pred., pers.

2. *Felul propoziţiilor*

1. P.P
2. P.CD (l)
3. P.CZ (2)
4. P.CŢ cu nuanţă CZ (3) } şi
5. P.CŢ cu nuanţă CZ (3) }
6. P.CD (5)
7. P.AT (3)
8. P.AT (7)
9. P.CD (8) şi
10. P.CD (8)

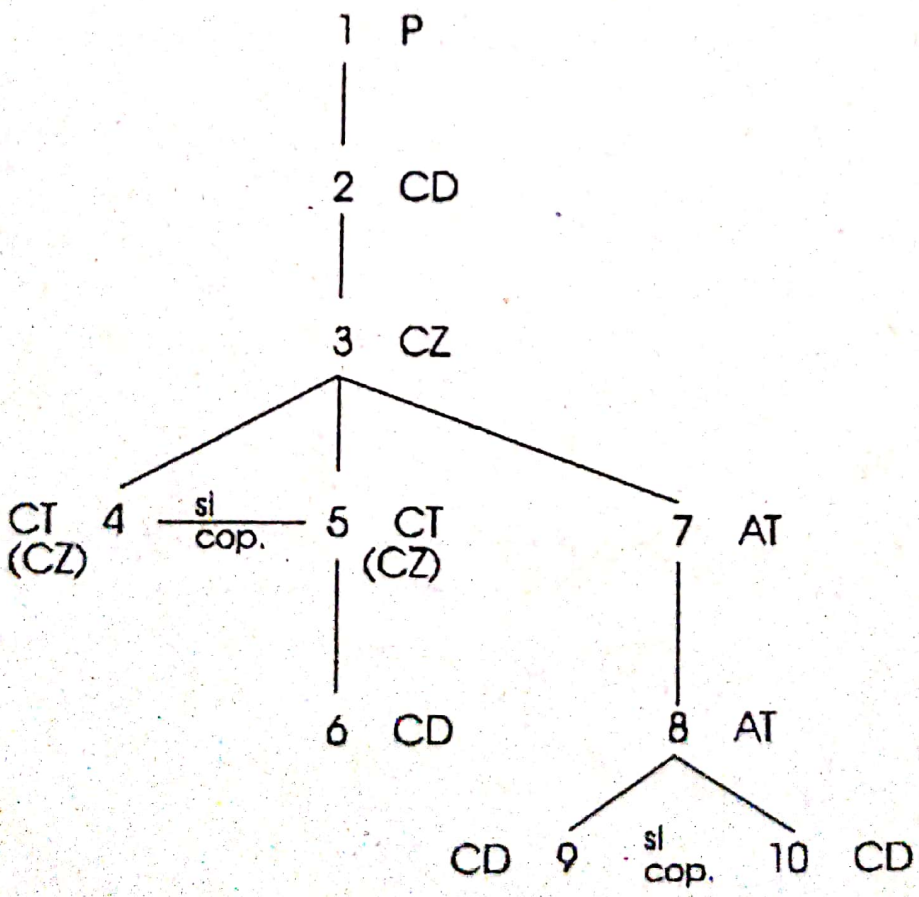

3. *Analiza sintactică şi morfologică*

acel = atr. adj. care determină subst. cititor, expr. prin adj. pron. demonstr. de depărtare, simplu, masc., sg., N

cititor = subiect, expr. prin subst. comun, simplu, masc., sg., N, neart.

va fi păgubaş = pred. nominal format din:

va fi = verb cop., conjug. a IV-a, diat. act., intranz., indic., viitor, pers. a III-a, sg.

păgubaş = nume pred., expr. prin subst. comun, simplu, masc., sg., N, art. cu art. hot. encl. *-l* ataşat adj. precedent

adevăratul = atr. adj., expr. prin adj. variabil cu două terminaţii, masc., sg., N, pozitiv; art. hot. encl. *-l* aparţine subst. *păgubăş*

UNIVERSITATEA IAŞI, LITERE, 1990

a. Verbe predicative şi nepredicative - prezentare comparativă (cu exemplificări).

b. Delimitaţi propoziţiile, indicaţi felul lor şi raporturile dintre ele, din următorul text:

„(Şi) 2/ (dacă) toate **acestea** *există*...1/ *e* 2/ (pentru că) în toate, 3/ (de cînd) *am cunoscut*-o, 4/ *dăinuie* **ceva** din existenţa ei, imaterial, 3/ (cum) *vibrează* în orice organ...**energia** întregului. 5/ (Şi) **nimic** *nu* mai *poate* 6/ *(să) fie altfel*, 7/ (cum) **rîul** *nu poate* 8/ *(să) curgă* în sus...9/

Mi-*a fost* destul de *greu* 10/ *(să)*-l *conving* pe Nae Gheorghidiu 11/ (*sa*)-l *ia* director la „Veacul" pe Ladima...12/ **El** *se gîndea* mai mult la un fost gazetar pamfletar 13/ (**care**) *schimbase* cîteva partide 14/ (şi) *trecuse* cu dezinvoltură pe la vreo cinci gazete de toate nuanţele. 15/ I-*am spus* (însă), 16/ (pentru că) mă *consulta* adesea, 17/ (de) *se mira* şi **tata**, 18/ mai ales (de cînd), la Londra, l-*am pus* în legătură...cu fabrica de arme...19/ (cu care) *ne-am asociat*, 20/ (că) *trebuie* 21/ *(să) punem* în fruntea gazetei un om nou cu un trecut fără toartă 22/ (de care) *să* se *poată* agăţa **învinuirile**, 23/ (ca *să*) *dăm* autoritate campaniilor noastre." 24/

1. P.SB (2)
2. P.P
3. P.CZ (2)
4. P.CT (3)
5. P.CM (3)

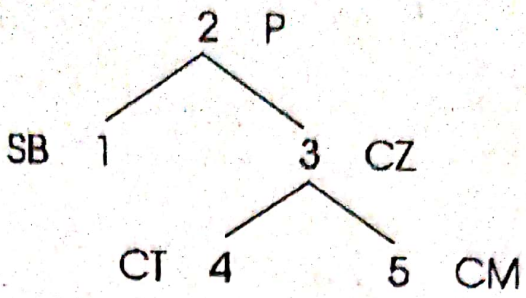

6. P.P
7. P.CD (6)
8. P.CM (6)
9. P.CD (8)

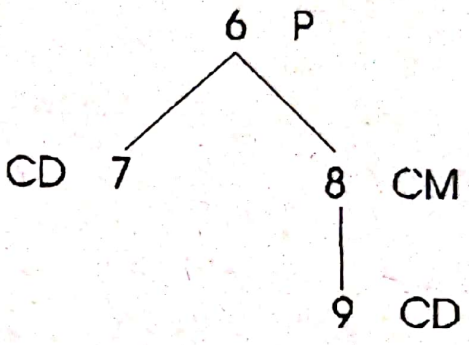

10. P.P
11. P.SB (10)
12. P.CI (11)
(REL)

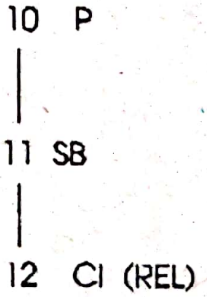

13. P.P
14. P.AT (13)
15. P.AT (13)

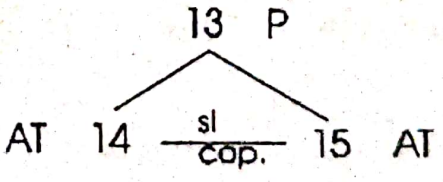

16. P.P
17. P.CZ (16)
18. P.CNS (17)
19. P.CT (17)
20. P.AT (19)
21. P.CD (16)
22. P.SB (21)
23. P.AT (22)
24. P.CS (22)

Scanned with OKEN Scanner

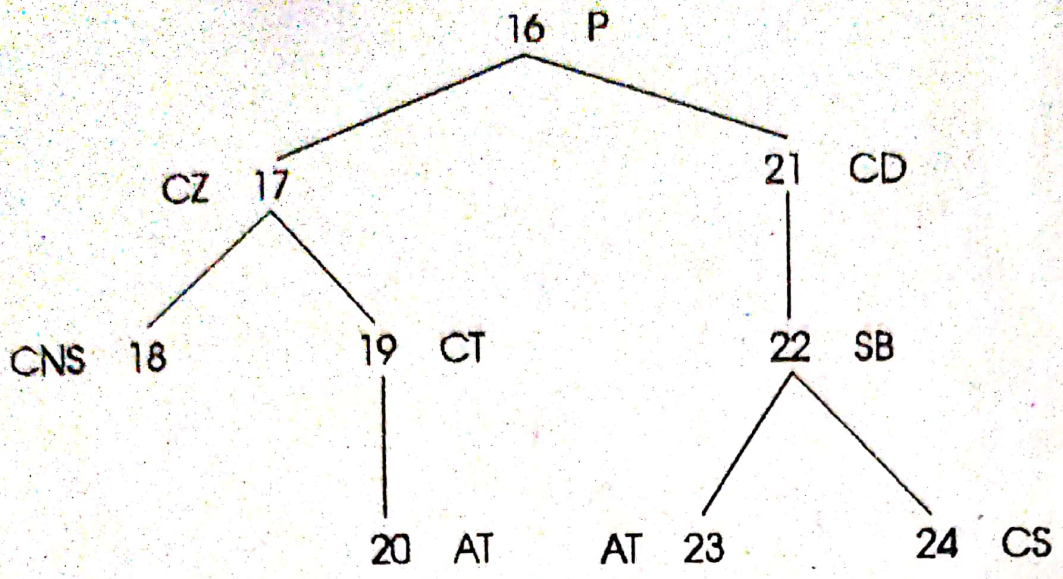

c. Alcătuiţi o scurtă compunere cu tema *Formarea limbii române.*

Compunerea trebuie să urmeze următorul plan:

- limba română s-a format împreună cu poporul român de-a lungul a mai multor secole (în timpul ocupării Daciei de către romani, între anii 106 şi 271 e.n., şi după aceea, pînă în secolul al VII-lea, cînd limba română era constituită în elementele ei definitorii), prin convieţuirea colonilor şi veteranilor latini cu populaţia dacă băştinaşă şi folosirea de către toţi a limbii latine populare:

- limba română păstrează trăsăturile de bază ale latinei (structura gramaticală, fondul lexical principal, sistemul fonetic) şi de aceea este o limbă romanică, la fel ca italiana, spaniola, portugheza, franceza, catalana, reto-romana, sarda;

- ea păstrează însă, din perioada bilingvismului daco-latin, şi un număr de circa 100 de termeni din substratul geto-dacic (exemple: *abur, brad, copil, fluier, moş, pîrîu, sîmbure, vatră*);

- romanizarea Daciei se explică prin nivelul mai ridicat al culturii şi civilizaţiei romane, prin calitatea de cuceritori a romanilor, prin folosirea limbii latine în administraţie, prin nevoia găsirii unei modalităţi de comunicare a armatei şi administraţiei cu băştinaşii, prin schimburile permanente între populaţia Daciei şi populaţia imperiului roman înainte de cucerire şi după părăsirea Daciei de către armata romană;

- începînd din secolul al VI-lea, pe teritoriul de etnogeneză a poporului român au pătruns grupuri de slavi, care au convieţuit cu populaţia daco-romană, fiind treptat asimilaţi. Limba lor a lăsat urme în limba română, dar acestea sînt în afara nucleului gramatical şi lexical de bază, ceea ce înseamnă că, în momentul venirii slavilor, procesul de formare a limbii române era încheiat;

Scanned with OKEN Scanner

- nici influenţele ulterioare asupra limbii române (maghiară, turcească, grecească) nu au reuşit să-i afecteze caracterul romanic. Acesta chiar s-a întărit ulterior prin influenţa cultă a unor limbi romanice surori (franceză, italiană);

- specificul romanic al limbii române se demonstrează cu ajutorul structurii gramaticale, care e latină (declinarea substantivului şi adjectivului, sistemul pronominal, sistemul formelor verbale) şi al vocabularului fundamental (acesta cuprinde peste 60 % cuvinte de origine latină care, fiind folosite foarte frecvent, îşi ridică, prin circulaţie, ponderea la 80 %).

UNIVERSITATEA IAŞI, DREPT, 1990

a. Atributul şi propoziţia atributivă. Specificul funcţionării atributului în textul literar.

b. 1. Să se delimiteze propoziţiile şi să se precizeze felul lor şi raporturile dintre ele:

„Ei, 5/ *(să) fi crăpat* **Sumbasacu Pirgu** cu zece-doisprezece ani mai înainte, 1/ *(să)-i fi lăsat* de atunci cele douăzeci de mii de lei 2/ (ce) *se cuveneau* fiecăruia din cei opt copii rămaşi din optsprezece 3/ *(cîţi) fuseseră*, 4/ *credeam* **noi** 5/ (că) *ar fi ajuns* **Gore** 6/ *(ceea ce) era*: nemţoaică la hodorogi?“ 7/ (Mateiu Caragiale)

1. P.CŢ (5)
2. P.CŢ (5) > juxt.
3. P.AT (2)
4. P.AT (3)
5. P.P
6. P.CD (5)
7. P.PR

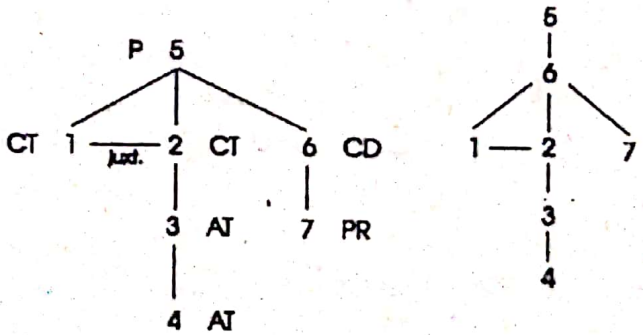

1. *să fi crăpat Sumbasacu Pirgu cu zece-doisprezece ani mai înainte* = prop.sec., subord. circ. cond. faţă de P 5, introdusă prin conj. subord. simplă *să*, enunţ. optativă, dezv., afirm.

2. *să-i fi lăsat de atunci cele douăzeci de mii de lei* = prop.sec., subord. circ. cond. faţă de P 5, coord. prin juxt. cu P 1, introdusă prin conj. subord. simplă *să*, regentă pentru P 3, enunţ. potenţ., dezv., afirm.

3. *ce se cuveneau fiecăruia din cei opt copii rămaşi din optsprezece* = prop.sec., subord. atr. faţă de subst. *lei* din P 2, introdusă prin pron. rel. *ce*, regentă pentru P 4, enunţ. propriu-zisă, dezv., afirm.

4. *cîţi fuseseră* = prop. sec., subord. atr. faţă de numeralul *optsprezece* din P 3, introdusă prin pron. rel. *cîţi*, enunţ.propriu-zisă, simplă, afirm.

5. *ei...credeam noi?* = prop.princ., regentă pentru P 1, P 2 şi P 6, interogativă propriu-zisă exclamativă, simplă, afirm. (ca înţeles este negativă)

6. *că ar fi ajuns Gore* = prop. sec., subord. compl. directă faţă de verbul tranz. *credeam* din P 5, introdusă prin conj. subord. simplă *că*, regentă pentru P 7, enunţ. optativă, simplă, afirm.

7. *ceea ce era: nemţoaică la hodorogi* = prop. sec., subord. pred. faţă de verbul cop. *ar fi ajuns* din P 6, introdusă prin pron. rel. compus *ceea ce*, enunţ. propriu-zisă, dezv., afirm.

a. 2. Să se facă analiza morfo-sintactică a verbelor şi a pronumelor:

să fi crăpat = verb pred., pers., conjug. I, diat. act., intranz., conjuncţiv-perfect - cu sens de condiţional optativ perfect, pers. a III-a, sg., pred. verbal.

să fi lăsat = verb pred., pers., conjug. I, diat. act., tranz., conjunctiv perfect - cu valoare de condiţional optativ perfect, pers. a III-a, sg., pred. verbal

se cuveneau = verb pred., impers., conjug. a IV-a, diat. reflex. - cu pron.reflex. *se* în Ac., formă neacc. -, intranz., indicativ imperfect, pers. a III-a, pl., pred. verbal

rămaşi = verb nepred., nepers., conjug. a III-a, modul participiu cu formă adjectivală: masc., pl., Ac., atr. adj.

fuseseră = verb nepred., cop., conjug. a IV-a, diat. act., intranz., indicativ, mai mult ca perfectul, pers. a III-a, pl.; formează un predicat nominal cu numele pred. *cîţi*, expr. prin pron.rel.

credeam = verb pred., pers., conjug. a III-a, diat. act., tranz., indicativ, imperfect, pers. I, pl., pred. verbal

ar fi ajuns = verb nepred., cop., conjug. a III-a, diat. act., intranz., condiţional perfect, pers. a III-a, sg.; numele pred. este expr. printr-o subord.pred.

era = verb nepred., cop., conjug. a IV-a, diat. act., intranz., indicativ, imperfect, pers. a III-a, sg.; formează un predicat nominal cu numele pred. *ceea ce*, expr. prin pron. rel. compus

-i = pron. pers., pers. a III-a, sg., masc., D, formă neacc., compl. indirect

ce = pron. rel. simplu invariabil, substituie subst. *lei*, masc., pl., N, subiect, element subord. în frază care introduce o AT

Scanned with OKEN Scanner

se (cuveneau) = pron. reflex., formă neacc., Ac., pers. a III-a, pl., morfem al diat. reflex. impers.

fiecăruia = pron. nehot. compus, masc., sg., D, compl. indirect

cîţi = pron.rel. simplu, masc., pl., N, nume pred. în subord., element subord. în frază care introduce o AT

noi = pron. pers., pers. I, pl., N, subiect

ceea ce = pron. rel.compus, fem., sg., N, nume pred. în subord., element subord. în frază - introduce o PR.

d. 3. Să se precizeze sensul din text al verbului *a crăpa*. Să se construiască alte enunţuri (cel puţin cinci) cu acelaşi verb, întrebuinţat cu sensuri diferite şi în construcţii diferite. Să se facă precizările şi comentariile necesare la fiecare enunţ construit.

Sensuri

1) „A se desface (brusc) în mai multe bucăţi": El a crăpat toţi butucii.

2) „A plesni din cauza gerului": Crapă pietrele de ger.

3) „A plesni, a se rupe": Pielea ta a crăpat de atîta soare.

4) „A muri": Au crăpat toate animalele.

5) „A mînca mult, cu lăcomie": Toată ziua crapă şi nu se mai satură.

6) „A întredeschide": Ea crapă uşa încet, încet.

UNIVERSITATEA IAŞI, FILOZOFIE, 1990

a. Predicatul şi propoziţia predicativă.

b. 1. Să se delimiteze propoziţiile şi să se precizeze felul lor şi raporturile dintre ele:

„*-Adevărat să fie* 1/ - mai *întrebară* **fraţii** - 2/ (că) *înseamnă ceva* acele **slove**? 3/

Mai *e* **vorbă**? 4/ *răspunse* **el**. 5/ *Iacă* 6/ (să) v-o *spui* **eu** acum. 7/ **Slovele** acelea *ziceau* 8/ (că): 10/ (**cine**) *va mînca* capul găinei 9/ *va ajunge împărat*. 10/...(**Cel ce**) *va mînca* inima găinei, 11/ (de cîte ori) *se va culca*, 12/ *se va pune* la capul lui o **pungă** cu bănet, 13/ (unde) o *va găsi* 14/ (cînd) *se va scula*." 15/ (P.Ispirescu)

Scanned with OKEN Scanner

1. P.P
2. P.P incid.
3. P.SB (1)
4. P.P indep.
5. P.P. incid.
6. P.P
7. P.CD (6)
8. P.P
9. P.SB (10)
10. P.CD (8)
11. P.CI (13) — P_2 şi P_5 sînt principale incidente
12. P.CT (13)
13. P.P ---------- CD (8)
14. P.AT (13)
15. P.CT (14)

NOTĂ: P 13 ar putea fi interpretată şi ca o CD dependentă de P 8 şi coordonată cu P 10, ceea ce ar restructura schema topică a frazei:

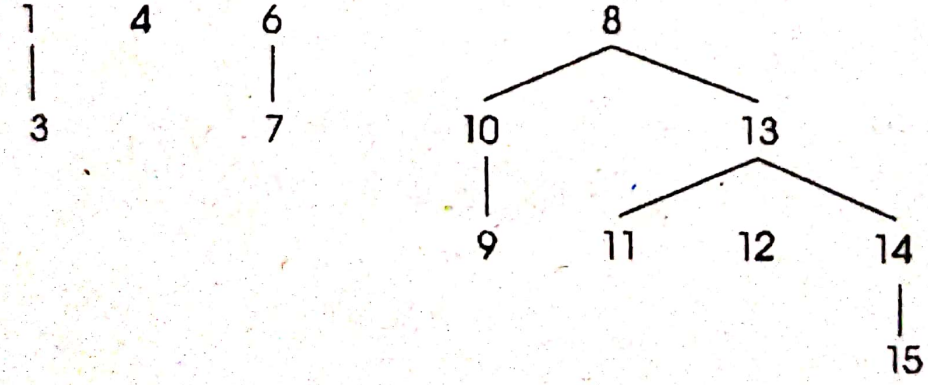

P_2 şi P_5 sînt principale incidente

1. *Adevărat să fie?* = prop. princ., regentă pentru P 3, interogativă potenţ., simplă, afirm.

2. *mai întrebară fraţii* = prop. princ. incidentă, enunţ. propriu-zisă, dezv., afirm.

3. *că înseamnă ceva acele slove* = prop. sec., subord. subiect. faţă de expresia verbală impers. *adevărat să fie* din

P 1, introdusă prin conj. subord. simplă *că*, enunţ. propriu-zisă, dezv., afirm.

4. *Mai e vorbă?* = prop. princ. indep., interog. propriu-zisă, dezv., afirm. ca formă, dar negativă după înţeles

5. *răspunde el* = prop. princ. incid., enunţ. propriu-zisă, simplă, afirm.

6. *iacă* = prop. princ., regentă pentru P 7, enunţ., simplă, afirm.

7. *să v-o spui eu acum* = prop. sec., subord. compl. directă faţă de interjecţia pred. *iacă* din P 6, introdusă prin conj. subord. simplă *să*, enunţ. propriu-zisă, dezv., afirm.

8. *Slovele acelea ziceau* = prop. princ., regentă pentru P 10, enunţ. propriu-zisă, dezv., afirm.

9. cine va mînca capul găinei = prop.sec., subord. subiect. faţă de P 10, introdusă prin pron.rel. *cine*, enunţ. propriu-zisă, dezv., afirm.

10. *că...va ajunge împărat* = prop. sec., subord. compl. directă faţă de verbul tranz. *ziceau* din P 8, introdusă prin conj. subord. simplă *că*, regentă pentru P 9, enunţ. propriu-zisă, simplă, afirm.

11. *Cel ce va mînca inima găinei* = prop. sec., subord. compl. indirectă faţă de verbul *se va pune* din P 13, introdusă prin pron. rel. compus *cel ce*, enunţ. propriu-zisă, dezv., afirm.

12. *de cîte ori se va culca* = prop. sec., subord. circ. de timp faţă de P 13, introdusă prin locuţ. adv. rel. *de cîte oṛi*, enunţ. propriu-zisă, dezv., afirm.

13. se va pune la capul lui o pungă cu bănet = prop. princ., regentă pentru P 11, P 12 şi P 14, enunţ. propriu-zisă, dezv., afirm.

NOTĂ: Considerînd grupul *cel ce* nu ca un pron. rel. compus - aşa cum a fost analizat în P 11 - ci alcătuit din pron. demonstr. *cel* „acel" şi *ce* pron. rel. simplu, ar rezulta o altă segmentare şi o altă analiză în ceea ce priveşte P 11 şi P 13:

P 11 = *ce va mînca inima găinei* = AT care determină pron. demonstr. *cel* din P 13

P 13 = *cel* (= *celui*)*...se va pune la capul lui o pungă cu bănet* = prop. princ.

14. *unde o va găsi* = prop.sec., subord. atr. faţă de P 13, introdusă prin adv. rel. *unde*, regentă pentru P 15, enunţ. propriu-zisă, dezv., afirm.

15. *cînd se va scula* = prop. sec., subord. circ. de timp faţă de P 14, introdusă prin adv. rel. *cînd*, enunţ. propriu-zisă, dezv., afirm.

Scanned with OKEN Scanner

c. 2. Să se analizeze sintactic şi morfologic cuvintele subliniate:

mai = compl. circ. de mod cu nuanţă temporală, expr. prin adv. de mod de durată

e = pred. verbal, expr. prin verb pred., conjug. a IV-a, diat. act., intranz., indicativ prezent, pers. a III-a, sg.

vorbă = subiect gramatical, expr. prin subst. comun, simplu, fem., sg., N, neart.

cel ce = subiect în prop. subord. compl. indirectă, pe care o introduce, expr. prin pron. rel. compus, masc., sg., N

Dacă am considera două pronume separate, am analiza astfel:

cel (=acelui) = compl. indirect care determină verbul *se va pune*, expr. prin pron. demonstr. de apropiere, simplu, formă scurtă, masc., sg., N, cu sens de dativ

ce = subiect al pred. *va mînca*, expr. prin pron. rel. simplu, invariabil, masc., sg., N, este element subord. care introduce atr. nr.11

va mînca = pred. verbal, expr. prin verb pred., pers., conjug.I, diat. act., tranz., indicativ, viitor, pers. a III-a, sg.

de cîte ori = compl. circ. de timp al verbului *se va culca*, expr. prin locuţ. adv. de timp, cu rol subord. de locuţ. conj. care introduce o subord. temporală

lui = atr. pronom. genitival, expr. prin pron. pers., pers. a III-a, sg., masc., G

unde = compl. circ. de loc al verbului *va găsi*, expr. prin adv. de loc, rel., are rol subord. în frază - introduce o subord. atributivă (14).

d. 3. Să se identifice elementele lingvistice care marchează specificul stilistic al textului.

Textul se situează din punct de vedere stilistic în zonele oralităţii, fabulosului, al naraţiunii populare. Aceste mărci sînt realizate cu ajutorul următoarelor elemente lingvistice:

- inversarea formei verbale compuse *adevărat să fie* (formă arhaică);
- construcţiile incidente (*mai întrebară fraţii, răspunse el*), care înviorează povestea prin „comutarea" de la un locutor la altul;
- perfectul simplu narativ popular (*întrebară, răspunse*);
- arhaismul *slove*, care sugerează îndepărtarea în timp;
- expresia populară *mai e vorbă*;
- interjecţia populară şi arhaică, *iacă*;
- pronumele personal, forma scurtă de feminin *o*, cu rol de evocare a unui întreg enunţ (cel care formează primul alineat)

Scanned with OKEN Scanner

şi de accentuare a participării afective;

- forma populară (regională) a persoanei I *spui*;
- forma arhaică de genitiv *găinei*;
- termenul *bănet*, care prezintă o utilizare rar întîlnită astăzi a sufixului colectiv.

UNIVERSITATEA CLUJ, LITERE, 1990

a. Să se facă analiza frazei de mai jos (se va reproduce fiecare propoziţie, arătîndu-se în dreptul ei felul şi raporturile în care se află):

„Din chipul 1/ (cum) *se ţinea* **Rusu**, 2/ *înţelesei* repede 1/ (că) *nu era beat, ci* numai *cu chef*, 3/ adică (cum) îi *şade* românului mai bine, 4/ (dar) şi (cum) *era mai de primejdie*, 5/ (însă), 8/ (cu toate că) *avea chef* de bucluc, 6/ (ce) *se citea* pe faţă lui, 7/ *nu* mă *putui* opri 8/ *(să) mă simt* atras de acest om plin de viaţă, cu tot sufletu-i vesel în ochi şi pe figură." 9/

1. *Din chipul..., înţelesei repede* = prop. princ. regentă pentru P 2 şi P 3

2. *cum se ţinea Rusu* = prop. sec., subord. AT faţă de P 1

3. *că nu era beat, ci numai cu chef* prop. sec., subord. CD faţă de P 1, regentă pentru P 4 şi P 5

4. *adică cum îi şade românului mai bine* = prop. sec., subord. apozitivă faţă de P 3

5. *dar şi cum era mai de primejdie* = prop. sec., subord. apozitivă faţă de P 3, coord. prin conjuncţia advers. *dar* cu P 4

6. *cu toate că avea chef de bucluc* = prop. sec., subord. concesivă faţă de P 8, regentă pentru P 7.

7. *ce se citea pe faţa lui* = prop. sec., subord. atr. faţă de P 6

8. *însă...nu mă putui opri* = prop. princ., coord. cu P 1 prin conj. cop. *şi*, regentă pentru P 6 şi P 9

9. *să mă simt atras de acest om plin de viaţă, cu tot sufletu-i vesel în ochi şi pe figură* = prop. sec., subord. completivă indirectă faţă de P 8.

NOTĂ: P 3 poate fi interpretată şi ca două *CD* (3.a. *că nu era beat*; 3.b. *ci (era numai cu chef)*, coordonate prin conjuncţia adversativă *ci*, regente pentru P 4 şi P 5.

b. Să se analizeze morfologic şi sintactic cuvintele subliniate:

cum - adv. de mod., rel., compl. circ. de mod, introduce o AT

înţelesei = verb pred., pers., conjug. a III-a, diat. act., trnaz.,

indicativ, perf. simplu, pers. I, sg., pred. verbal

beat = adj. variabil cu două terminaţii, masc., sg., N, pozitiv, nume pred.

(cu) chef = subst. comun, simplu, neutru, sg., Ac. precedat de prep. simplă *cu*, neart., nume pred.

românului = subst. comun, simplu, masc., sg., D, art. cu art. hot. encl. *-lui*, compl. indirect (reluat prin forma neacc. de dativ a pron. pers. *îi*)

chef = subst. comun, simplu, neutru, sg., Ac., neart., compl. direct; poate fi considerat şi un compl. direct în cadrul locuţ. verb. *avea chef*

de bucluc = subst. comun, simplu, neutru, sg., Ac. precedat de prep. simplă *de*, neart., compl. indirect al locuţ. verb. *avea chef*

ce = pron. rel. simplu, invariabil, N, subiect, introduce o subord. At

lui = pron. pers., pers. a III-a, sg., masc., G, atr. pronom. genitival care determină subst. *faţa* „obrazul"

opri = verb pred., conjug. a IV-a, diat. reflex. - verbul este însoţit de pron. reflex. în Ac. *mă*, care apare în faţa verbului *putui* - intranz., infinitiv prezent, compl. direct al verbului tranz. *putui*

(de) om = subst. comun, simplu, masc., sg., Ac. precedat de prep. simplă *de*, neart., compl. de agent şi subiect logic al verbului *atras*

(de) viaţă = subst. comun, simplu, fem., sg., Ac. precedat de prep. simplă *de*, neart., compl. indirect care determină adj. *plin*

tot = adj. pronom. nehot. - considerat de Gram. Acad. adj. variabil cu două terminaţii - neutru, sg., Ac., atr. adj.

-i = pron. pers., formă neacc., pers. a III-a, sg., masc., D posesiv (*său*), atr. pronom. în dativ care determină subst. *sufletul*

vesel = adj. variabil cu două terminaţii, neutru, sg., Ac., pozitiv, atr. adj.

c. Analizaţi stilistic versurile de mai jos, specificînd figurile de stil şi valoarea lor în context; cuvintele subliniate comentaţi-le din punctul de vedere al vocabularului (sinonime, omonime, arhaisme, forme arhaice, populare etc.):

„De treci codri *de aramă*, de departe vezi albind
Şi-auzi *mîndra glăsuire* a pădurii *de argint*.
Acolo, lîngă *izvoară*, iarba pare *de omăt*,
Flori albastre *tremur* ude în văzduhul *tămîiet*,
Pare-că şi *trunchii* vecinici *poartă* suflete sub coajă
Ce *suspină* printre ramuri cu *a glasului* lor *vrajă*."

(Mihai Eminescu, *Călin - File de poveste)*

Scanned with OKEN Scanner

Versurile citate ne introduc în cadrul mirific, de basm, în care se vor petrece întîmplările povestite. Mijloacele stilistice sînt numeroase şi diverse, fiind folosite cu o rară măiestrie. Cuvintele şi formele arhaice (*codri, mîndra, glăsuire, pare-că, trunchii, vecinici*) şi cele regionale (*izvoară, omăt, tremur, tămîiet*), care crecază o atmosferă vetustă, sălbatică, neatinsă de civilizaţia modernă, urbană şi fiind forme deviante de la normă, accentuează sugestia de irealitate a lumii descrise. Metaforele *de aramă* şi *de argint*, asociate, prima *codrului* şi cealaltă *pădurii*, oferă o imagine plastică a celor două planuri, punînd în valoare, prin diferenţierea acestora, specificul animat, primitor, vital al cadrului unde va avea loc nunta organizată de micile vietăţi, specific conturat mai bine în versurile următoare. Depărtării în timp i se va suprapune distanţa în spaţiu, izolarea lumii din poveste fiind cu atît mai marcată. Alternanţa *vezi/auzi* „demarează" împletirea efectelor vizuale (*de aramă, de argint, albind, de omăt, albastru, tremur, ude*) cu cele auditive (*glăsuire, suspină*) la care se adaugă senzaţiile olfactive (*tămîiet*). Toate acestea, acompaniate eufonic de o succesiune adecvată de sunete (*a* din *aramă*, *i* din *albind, glăsuire, argint, j* din *coajă* şi *vrajă*).

Efectul epitetului arhaizant *mîndră*, alăturat termenului *glăsuire*, şi el arhaic, este amplificat de inversiunea sintactică (*mîndra glăsuire*) şi prelungit, ca un ecou, de sugestivul *izvoară*. Metafora plasticizantă *de omăt* e pusă în valoare, prin contrast, de epitetele *albastră, ude, tămîiet*, aparţinînd celor trei registre sensitive fundamentale. O antiteză subtilă se realizează între epitetul *vecinici* (deci bătrîni, nemuritori, mumifiaţi) şi personificarea din fragmentul următor acestuia (*poartă suflete...cu a glasului lor vrajă*), realizată îndeosebi prin cuvintele *suflete, suspină, a glasului lor vrajă*.

Cuvintele subliniate sînt următoarele„

- *aramă* - termen popular; sinonimul său literar este *cupru*; este paronim cu *alamă*;
- *mîndra* - termen arhaic; sinonim cu *frumos*; e un termen polisemantic;
- *glăsuire* - termen arhaic; sinonim cu *vorbire*;
- *argint* - termen deopotrivă literar şi popular; are o variantă populară *argint viu*, folosită pentru a denumi *mercurul*;
- *izvoară* - formă regională de plurat (literar: izvoare);
- *omăt* - termen regional, sinonim cu termenul literar *zăpadă*;
- tremur - formă regională de pers. a III-a plural (literar: *tremură*);

- *tămîiet* - formă regională de participiu (literar: *tămîiat*);
- *pare-că* - formă arhaică (din care provine actualul adverb *parcă*);
- *trunchii* - formă arhaică de plural (literar: *trunchiurile*);
- *poartă* - omonim cu substantivul *poartă*;
- *suspină* - este sinonim cu *plînge*, dar are mai puţin marcată (sau deloc) ideea de tristeţe, nemulţumire;
- *glas* - sinonim cu *voce*;
- *vrajă* - termen arhaic, sinonim cu literarul *mister*, *miracol*.

UNIVERSITATEA CLUJ, FILOZOFIE, 1990

a. Să se extragă (să se reproducă) fiecare propoziţie şi să i se specifice felul:

„**Faptul** 1/ că *observa* modificările exterioare vieţii mele 2/ mai *putea* 1/ *(să) fie explicat*, 3/ (întrucît) **ea** *copilărise* la ţară 4/ (şi) *nu scăpase* de o anumită viziune fatalistă asupra existenţei, 5/ (dar) 7/ (**ce**) *era* mai greu *de explicat* 6/ *era* 7/ (că), din ziua 8/ (cînd) *avusesem* cu dînsa *discuţia* menită a ne hotărî 9/ *(să) ne despărţim*, 10/ **ea** *nu* mai *era capabilă* 8/ *(să) se menţină* la înălţimea-i de dinainte, înălţime 11/ (la care) **credinţa** ei în destinul nostru mă *stimula* fericit.“ 12/

1. *Faptul...mai putea* = prop. princ., regentă pentru P 2 şi P 3
2. *că observa modificările exterioare vieţii mele* = prop. sec., subord. AT faţă de P 1
3. *să fie explicat* = prop. sec., subord. CD faţă de P 1, regentă pentru P 4 şi P 5
4. *întrucît ea copilărise la ţară* = prop. sec., subord. CZ faţă de P 3
5. *şi nu scăpase de o anumită viziune fatalistă asupra existenţei* = prop. sec., subord. CZ faţă de P 3, coord. cu P 4 prin conj. cop. *şi*
6. *ce era mai greu de explicat*= prop. sec., subord. SB faţă de P 7
7. *dar...era* = prop. princ., regentă pentru P 6 şi P 8
8. *că din ziua..., ea nu mai era capabilă* = prop. sec., subord. PR faţă de P 7, regentă pentru P 9 şi P 11
9. *cînd avusesem cu dînsa discuţia menită a ne hotărî* = prop. sec., subord. AT faţă de P 8, regentă pentru P 10
10. *să ne despărţim* = prop. sec., subord. CI faţă de P 9

Scanned with OKEN Scanner

11. *să se menţină la înălţimea-i de dinainte, înălţime* = prop. sec., subord. CI faţă de P 8, regentă pentru P 12

12. *la care credinţa ei în destinul nostru mă stimula fericit* = prop. sec., subord. AT faţă de P 11

b. Să se analizeze morfologic şi sintactic cuvintele subliniate:

vieţii = subst. comun, simplu, fem., sg., D, art. cu art. hot. encl. *-i*, compl.indirect avînd ca regent adj. *exterioare*

NOTĂ: dacă ar fi fost precedat de art. posesiv gen. *ale*, atunci *ale vieţii* a fi fost atr. subst. genitival

mele = adj. pronom. posesiv, pers.I, sg., fem., D., atr. adj.

să fie explicat = verb pred., pers., conjug. I, diat. pasivă, intranz. - la formă activă este tranz. -, conjunctiv, prezent, pers. a III-a, sg., pred. verbal

-ce = pron. rel. simplu, invariabil, N, subiect al predicatului *era de explicat*, introduce o SB

(mai) greu = adv. de mod, simplu, comparativ de superioritate, compl. circ. de mod, determină verbul *de explicat*

capabilă = adj. variabil cu două terminaţii, fem., sg., N, pozitiv, nume pred.

-i = pron. pers., formă neacc., pers. a III-a, sg., fem., D posesiv cu funcţie de atr. pronom. în dativ

de dinainte = adv. de timp precedat de prep. simplă *de*, atr. adv.

ei = pron. pers., pers. a III-a, sg., fem., G, atr. pronom. genitival

nostru = adj. pronom. posesiv, pers. I, pl., are formă acordată cu subst. *destinul*: neutru, sg., substituie numele mai multor posesori -, Ac., *atr. adj.*

fericit = adv. de mod, provenit din adj. prin schimbarea valorii gramaticale, gr. pozitiv, compl. circ. de mod.

c. Construiţi exemple în care pronumele relativ *care* să îndeplinească următoarele funcţii sintactice:

1. complement de loc

Blocul 1/ în faţa căruia *te-ai aşezat* 2/ *a fost construit* demult. 1/

În faţa căruia = pron. rel. în G precedat de loc. prepoz. *în faţa*, compl. circ. de loc al verbului *te-ai aşezat*, introduce o AT

2. complemet indirect în acuzativ

Oamenii 1/ despre care ne *vorbeşti* 2/ *au plecat.* 1/

despre care = pron. rel. în Ac. precedat de prep. compusă *despre*, compl. indirect al verbului *vorbeşti*, introduce o AT

Scanned with OKEN Scanner

3. atribut pronominal genitival

Am citi romanul 1/ ai cărui **eroi** *sînt nişte „îngeri"*. 2/ *ai cărui* = pron. rel. în cazul G precedat de art. posesiv genitival *ale*, atr. pronom. genitival care determină subst. *eroi*, introduce o AT.

UNIVERSITATEA CLUJ, DREPT, 1990

a. Să se extragă (să se reproducă) fiecare propoziţie şi să i se specifice felul:

„Înşelate fiind de faptul 1/ (că) **mama** *obţinuse* permisiunea 2/ *(să)*-i *aducă* mîncare de acasă, 3/ **infirmierele** *nu băgară de seamă* decît după cîteva zile 1/ (că) **bolnava** *nu mînca*, 4/ moment 1/ (în care) îi *spuseră* doctorului; 5/ **acesta** *dădu din cap* în semn 6/ (că) *a auzit* 7/ (şi) *se gîndi* 8/ (ce) *să facă*, 9/ (întrucît) nu întotdeauna *urma* indicaţiile profesorului, 10/ (deşi) *părea docil* faţă de superiorul său, 11/ (ale cărui) **observaţii** *erau confirmate* de rezultatele-i demne de toată lauda." 12/

1. *Înşelate fiind de faptul..., infirmierele nu băgară de seamă decît după cîteva zile..., moment* = prop. princ., regentă pentru P 2, P 4 şi P 5.

2. *că mama obţinuse permisiunea* = prop. sec., subord. AT faţă de P 1, regentă pentru P 3

3. *să-i aducă mîncare se acasă* = prop. sec., subord. AT faţă de P 2

4. *că bolnava nu mînca* = prop. sec., subord. CD faţă de P 1

5. *în care îi spuseră doctorului* = prop. sec., subord.AT faţă de P 1

6. *acesta dădu din cap în semn* = prop. princ., coord. cu P 1 prin juxtapunere, regentă pentru P 7

7. *că a auzit* = prop. sec., subord. CI care are ca regent loc. adv. *în semn* = „dînd dovadă de", „ca probă de"; poate fi interpretată şi ca o AT faţă de subst. *semn*

8. *şi se gîndi* = prop. princ., coord. cu P 6 prin conj. cop. *şi*, regentă pentru P 9 şi P 10

9. *ce să facă* = prop. sec., subord. CI faţă de P 8

10. *întrucît nu întotdeauna urma indicaţiile profesorului* = prop. sec., subord. CZ faţă de P 8, regentă pentru P 11

11. *deşi părea docil faţă de superiorul său* = prop. sec.,

Scanned with OKEN Scanner

subord. CV față de P 10, regentă pentru P 12

12. *ale cărui observații erau confirmate de rezultatele-i demne de toată lauda* = prop. sec., subord. AT față de P 11.

b. Să se analizeze morfologic și sintactic cuvintele subliniate:

înșelate fiind = verb pred., conjug. I, diat. pasivă, intranz. - la forma activă *a înșela* este tranz.-, gerunziu, compl. circ. de cauză

cîteva = adj. pronom. nehot. compus, fem., pl., Ac., atr. adj.

în care = pron. rel. simplu - substituie subst. *moment* -, neutru, sg., Ac. precedat de prep. *în*, compl. circ. de timp, introduce o AT

ce = pron. rel. simplu, invariabil, Ac., compl. direct al verbului *să facă*, introduce o CI

indicațiile = subst. comun, simplu, fem., pl., Ac., art. cu art. hot. encl. *-le*, compl. direct

docil = adj. variabil cu două terminații, masc., sg., N, pozitiv, nume pred. care împreună cu verbul cop. *părea* formează un pred. nominal

său = adj. pronom. posesiv, pers. I, sg., masc., Ac., atr. adj.

erau confirmate = verb pred., conjug. I, diat. pasivă, intranz. - la forma activă *a confirma* este tranz.-, indicativ, imperfect, pers. a III-a, pl., pred. verbal

-i = pron. pers., formă neacc., pers. a III-a, sg., masc., D posesiv, atr. pron. în dativ

(de) *lauda* = subst. comun, simplu, fem., sg., Ac. precedat de prep. simplă *de*, art. cu art. hot. encl. *-a*, compl. indirect care determină adj. *demne*

toată = adj. pronom. nehot., simplu - considerat de Gram.Acad. adj. variabil cu două terminații -, fem., sg., Ac., atr. adj.

c. Construiți cîte un exemplu în care relativul *ce* să îndeplinească următoarele funcții sintactice:

1. complement direct

Am citit cu atenție volumul 1/ ce mi l-*ai recomandat*. 2/

ce = pron. rel., Ac., compl. direct - reluat prin forma neacc. a pron. pers. *-l* în Ac. - introduce o AT

2. complement de loc

Nu știu 1/ lîngă ce *am pus* stiloul. 2/

lîngă ce = pron. rel. în Ac., precedat de prep. simplă *lîngă*, compl. circ. de loc al verbului *am pus*, introduce o CD

3. subiect

Am aflat abia ieri 1/ ce și *s-a întîmplat*. 2/

Scanned with OKEN Scanner

ce = pron. rel. simplu, invariabil, N, subiect al verbului impers. *s-a întîmplat*, introduce o CD

4. atribut adjectival

Ne vom aduce mereu *aminte* 1/ în ce condiţii *am trăit*. 2/

ce = adj. pronom. rel., simplu, determină subst. *condiţii*: fem., pl., Ac., atr. adj., introduce o CI

UNIVERSITATEA CLUJ, DREPT, FĂRĂ FRECVENŢĂ

a. Să se extragă (să se reproducă) fiecare propoziţie şi să i se specifice felul:

„*Avea poftă* de conversaţie, 1/ (chiar dacă) *nu devenise* încă *amabil*, 2/ *se uita* la doctorul Munteanu, la mîinile lui, cu privirea-i 3/ (**care**) îl *invita* 4/ *(să) se întoarcă* 5/ (şi) *(să) se aşeze* spre a-i mai da şi alte amănunte despre Rusan şi încă despre alţii 6/ **care** l-*ar interesa*, 7/ (dar), de fapt, *era prins* de îndoiala 8/ (dacă) *era* √1 9/ (sau) *nu* √2 *bine* 10/ *(să) promită* acestui tînăr protecţia sa, împotriva principiilor lui.“ 11/

√1 = *bine*; √2 = *era*

1. *Avea poftă de conversaţie* = prop. princ., regentă pentru P 2, enunţ. propriu-zisă, dezv., afirm.

2. *chiar dacă nu devenise încă amabil* = prop. sec., subord. concesivă faţă de P 1, introdusă prin loc. conj. *chiar dacă*, enunţ. propriu-zisă, dezv., negativă

3. *se uita la doctorul Munteanu, la mîinile lui, cu privirea-i* = prop. princ., coord. cu P 1 prin juxtapunere, regentă pentru P 4, enunţ. propriu-zisă, dezv., afirm.

4. *care îl invita* = prop. sec., subord. AT faţă de P 3, introdusă prin pron. rel. *care*, regentă pentru P 5 şi P 6, enunţ. propriu-zisă, dezv., afirm.

5. *să se întoarcă* = prop. sec., subord. compl. indirectă faţă de P 4, introdusă prin conj. subord. simplă *să*, enunt. potenţ., simplă, afirm.

6. *şi să se aşeze spre a-i da şi alte amănunte despre Rusan şi încă despre alţii* = prop. sec., subord. compl. indirectă faţă de P 4, introdusă prin conj. subord. simplă *să*, coord. cu P 5 prin conj. cop. *şi*, regentă pentru P 7, enunţ. potenţ., dezv., afirm.

7. *care l-ar interesa* = prop. sec., subord. AT faţă de P 6, introdusă prin pron. rel. *care*, enunţ. optativă, dezv., afirm.

Scanned with OKEN Scanner

8. *dar, de fapt, era prins de îndoială* = prop. princ., coord. cu P 3 prin conj. advers. *dar*, regentă pentru P 9 şi P 10, enunţ. propriu-zisă, dezv., afirm.

9. *dacă era* = prop. sec., subord. AT - cu numele pred. subînţeles *bine* - faţă de P 8, introdusă prin conj. subord. simplă *dacă*, regentă pentru P 11, enunţ. propriu-zisă, simplă, afirm.

10. *sau nu bine* = prop. sec., subord.AT - cu verbul cop. *era* subînţeles - faţă de P 8, coord. cu P 9 prin conj. disjunctivă *sau*, regentă pentru P 11, enunţ. propriu-zisă, simplă, negativă

11. *să promită acestui tînăr protecţia sa, împotriva principiilor lui* = prop. sec., subord. subiectivă faţă de P 9 şi P 10, introdusă prin conj. subord. simplă *să*, enunţ. potenţ., dezv., afirm.

NOTĂ: Pentru o descriere corectă, candidaţii pot să-şi execute schema pe ciornă:

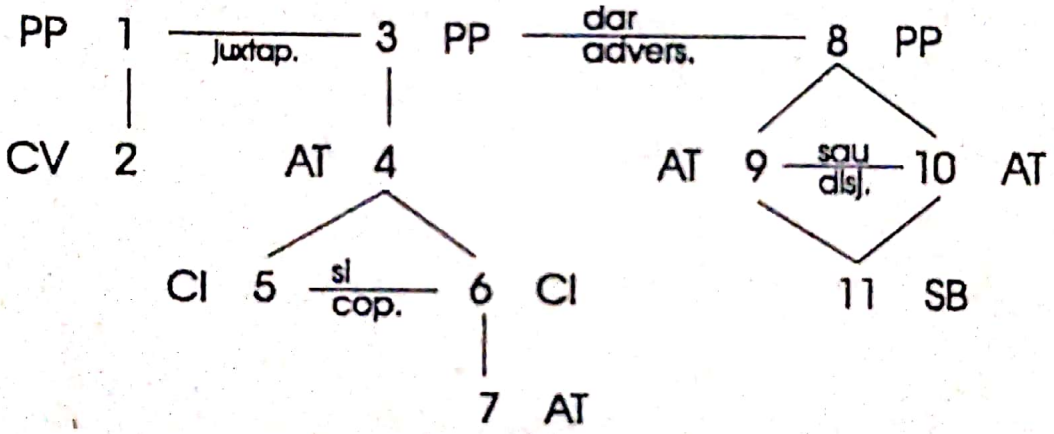

b. Să se analizeze morfologic şi sintactic cuvintele subliniate:

poftă = subst. comun, simplu, fem., sg., Ac., neart., compl. direct în cadrul locuţ. verbale intranz., care este pred. verbal al P 1

amabil = adj. variabil cu două terminaţii, masc., sg., N, pozitiv, nume pred. al pred. nominal *nu devenise amabil*

Munteanu = subst. propriu, simplu, masc., sg., N, atr. subst. apoziţional

lui = pron. pers., pers. a III-a, sg., masc., G, atr. pronom. genitival

-i = pron. pers., formă neacc., pers. a III-a, sg., masc., D posesiv, atr. pronom.în dativ.

care = pron. rel. simplu - substituie subst. *privirea* - fem., sg., N, subiect în prop. subord. AT, pe care o introduce

alte = adj. pronom. nehot. simplu, neutru, sg., Ac., atr. adj.

(despre) alţii = pron. nehot. simplu, masc., pl., Ac., precedat de prep. compusă *despre*, compl. indirect, avînd ca regent

Scanned with OKEN Scanner

întregul grup (verb + subst.) *a da amănunțe*; poate fi interpretat și ca un atr. pronom. prepoz. care determină subst. *amănunte*

era prins = verb pred., conjug. a III-a, diat. pasivă, intranz. - la forma activă, verbul este tranz. -, indicativ, imperfect, pers. a III-a, sg., pred. verbal

bine = adv. de mod, simplu, pozitiv, nume pred. al celor două pred. nominale - *era bine, nu era bine* - expr. prin expresii verbale impers.

acestui = adj. pronom. demonstr. de apropiere, masc., sg., D, atr. adj.

tînăr = subst. comun, simplu, masc., sg., D, neart., compl. indirect

sa = adj. pronom. posesiv, pers. a III-a, sg., fem., Ac., atr. adj.

împotriva principiilor = subst. comun, simplu, neutru, pl., G precedat de prep. simplă *împotriva*, art. cu art. hot. encl. *-lor*, compl. concesiv

c. Exemplificați tipurile de subordonate introduse prin *cum*:

1. *Subiectivă*

P SB

Nu s-a știut niciodată 1/ (cum) *a procedat*. 2/

2. *Predicativă*

P PR

Întrebarea *este* 1/ (cum) ne *vor fi apreciate* **lucrările**. 2/

3. *Atributivă*

P AT

S-a pus în discuție **problema** 1/ (cum) *vor fi apreciate* **lucrările**. 2/

4. *Completivă directă*

P CD

El *n-a știut* niciodată 1/ (cum) *să-și dozeze* timpul. 2/

5. *Completivă indirectă*

P SB CI

Ar fi foarte bine 1/ *(să) ne gîndim* 2/ (cum) *ne-am prezentat* la examen. 3/

6. *Circumstanțială de timp*

CT P

(Cum) *veniră* 1/ *se făcură* **toți** *o apă și-un pămînt*. 2/

7. *Circumstanțială de mod*

CM P

(Cum) *îți vei așterne*, 1/ așa *vei dormi*. 2/

8. *Circumstanțială de cauză*

Scanned with OKEN Scanner

CZ P
(Cum) *n-ai fost atent* la gropi, 1/ *ai căzut* într-una. 2/
9. *Circumstanţială concesivă*
CV P
(Cum) *ar proceda*, 1/ tot *nu* mă *înduplecă*. 2/
10. *Predicativă suplimentară*
P PRS
V-*am văzut* 1/ (cum) *v-aţi pregătit*. 2/

UNIVERSITATEA TIMIŞOARA, LITERE, 1990

Se dă textul:
„**Maestrul** *e* şi-*un* mare *gospodar*. 1/
El cheile cămării le *poartă*-n buzunar,
La tribunal, la Curtea de Apel,
Casaţie, consilii şi-n minister, cu el. 2/
Se teme, **jupîneasa**, 3/ (că) 4/-n lipsă, 5/ *s-ar putea* 4/
(Să)-i *fure*-o linguriţă de zahăr şi cafea. 5/
(De) *trebuie* 6/ (*să*)-i *facă* vreunuia vreo plată, 7/
Astupă cu spinarea, în uşa-ncet căscată,
A casei lui de fier,
Lăuntricul mister,
Grămezile de suluri şi hîrtii
Albastre, cîte-o mie, în vraf, cîteva mii, 8/
(Că) *s-ar putea* 9/ vreodată (*să*)-i *ceri* 10/ *(să)* te-*mprumute*
La mare trebuinţă, cu lei vreo două sute.“ 11/
(T.Arghezi, *Scrieri*, III, p.150)

Se cere:
A. Să se arate felul propoziţiilor şi relaţiile dintre ele.
NOTĂ: Se va scrie fiecare propoziţie separat, arătîndu-se felul ei şi relaţia (dacă e cazul) cu alte propoziţii din text. Nu se face schema.

1. *Maestrul e şi-un mare gospodar* = prop. princ. indep., enunţ. propriu-zisă, dezv., afirm.
2. *El cheile cămării le poartă-n buzunar, la tribunal, la Curtea de Apel, casaţie, consilii şi-n minister, la el* = prop. princ. indep., enunţ. propriu-zisă, dezv., afirm.

Scanned with OKEN Scanner

3. *Se teme, jupîneasa* = prop. princ., regentă pentru P 4, enunţ. propriu-zisă, simplă, afirm.

4. *că...s-ar putea* = prop. sec., subord. CI faţă de P 3, introdusă prin conj. *că*, regentă pentru P 5, enunţ. optativă, simplă, afirm.

5. *-n lipsă... să-i fure-o linguriţă de zahăr şi cafea* = prop. sec., subord. SB faţă de P 4, introdusă prin conj. *să*, enunţ. potenţ., dezv., afirm.

6. *De trebuie* = prop. sec., subord. cond. cu nuanţă CT faţă de P 8, introdusă prin conj. *de*, regentă pentru P 7, enunţ. propriu-zisă, simplă, afirm.

7. *să-i facă vreunuia vreo plată* = prop. sec., subord. SB faţă de P 6, introdusă prin conj. *să*, enunţ. potenţ., dezv., afirm.

8. *Astupă cu spinarea...cîteva mii* = prop. princ., regentă pentru P 6 şi P 9, enunţ. propriu-zisă, dezv., afirm.

9. *că s-ar putea* = prop. sec., subord. CZ faţă de P 8, introdusă prin conj. *că*, regentă pentru P 10, enunţ. optativă, simplă, afirm.

10. *vreodată să-i ceri* = prop. sec., subord. SB faţă de P 9, introdusă prin conj. *să*, regentă pentru P 11, enunţ. potenţ., dezv., afirm.

11. *să te-mprumute, la mare trebuinţă, cu lei vreo două sute* = prop. sec., subord. CD faţă de P 10, introdusă prin conj. *să*, enunţ. potenţ., dezv., afirm.

B. Analiza morfologică şi sintactică a pronumelor şi a adjectivelor pronominale din text:

el = pron. pers., pers. a III-a, sg., masc., N, subiect

le = pron. pers., formă neacc., pers. a III-a, pl., fem., Ac., compl. direct care reia compl. direct *cheile*

(cu) *el* = pron. pers., formă acc., pers. a III-a, sg., Ac. precedat de prep. *cu*, compl. ind.

se (teme) = pron. refl., formă neacc., pers. a III-a, sg., Ac., morfem al diat. reflex.

s-(ar putea) = pron. refl., formă neacc., pers. a III-a, sg., Ac., morfem al diat. refl. impers.

-i = pron. pers., formă neacc., pers. a III-a, sg., D, compl. ind.

-i = pron. pers., formă neacc., pers. a III-a, sg., masc., D, compl. ind: anticipă compl. ind. *vreunuia*

vreunuia = pron. nehot. compus, masc., sg., D, compl.ind.

vreo = adj. pron. nehot., fem. sg., Ac., compl. direct

lui = pron. pers., pers. a III-a, sg., masc., G, atr. pronom. genitival

Scanned with OKEN Scanner

cîteva = adj. pronom. nehot. compus, fem., pl., Ac., atr. adj.

s-(ar putea) = pron. refl., formă neacc., pers. a III-a, sg., Ac., morfem al diat. refl. impers.

-i = pron. pers., formă neacc., pers. a III-a, sg., D, compl. ind.

te = pron. pers., formă neacc., pers. a II-a, sg., Ac., compl. direct.

C. Derivarea su sufixe, procedeu intern de îmbogăţire a vocabularului

UNIVERSITATEA TIMIŞOARA, FILOZOFIE, 1990

Se dă textul:

„*S-ar putea* (însă), 1/ *cugetă* cu inima strînsă **coconul** domnesc, 2/ *(să) nu fie* **gazdele** la locul lor; 3/ poate *au fost duse* la tîrg 4/ (şi) *au rămas* şi ziua de luni; 5/ (ori) *se vor fi dus* într-o petrecere la o sfîntă mănăstire. 6/ *Bine ar fi fost*, 7/ *îşi încredinţă* temerea Alexăndrel cătră prietenul său Jder, 8/ *(să) fi trimes* întîi un om, 9 *(să) afle* 10/ (dacă) **cei căutaţi** *stau* la locul lor. 11/

- Măria ta, *n-ar fi fost bine*, 12/ *răspunse* cu hotărîre **Ionuţ**; 13/ **timpul** nostru *e scurt* 14/ (şi) **rînduiala** ne *este* 15/ *(să) ne ducem* numaidecît. 16/ **Toate** *arată* 17/ (că) *vom găsi* pe jupîniţa.“ 18/

(M. Sadoveanu, *Opere*, XIII, p.158)

Se cere:

A. Să se arate felul propoziţiilor şi relaţiile dintre ele.

NOTĂ: Se va scrie fiecare propoziţie separat, arătînd felul ei şi (dacă e cazul) relaţia cu alte propoziţii din text. Nu se va face schema.

1. *S-ar putea însă* = prop. princ., coord. prin conj. advers. *însă* cu o frază precedentă, regentă pentru P 3

2. *cugetă cu inima strînsă coconul domnesc* = prop. princ. incid.

3. *să nu fie gazdele la locul lor* = prop. sec., subord. SB faţă de P1

4. *poate au fost duse la tîrg* = prop. princ., coord. prin juxtapunere (;) cu P 1

5. *şi au rămas şi ziua de luni* = prop. princ., coord. prin conj. cop. *şi* cu P 4

Scanned with OKEN Scanner

6. *ori se vor fi dus într-o petrecere la o sfîntă mănăstire* = prop. princ., coord. prin conj. disj. *ori* cu P 5

7. *Bine ar fi fost* = prop. princ., regentă pentru P 9

8. *îşi încredinţă temerea Alexăndrel către prietenul său Jder* = prop.princ.incid.

9. *să fi trimes întîi un om* = prop. sec., subord. SB faţă de P 8, regentă pentru P 10

10. *să afle* = prop. sec., subord. circ. finală sau de scop faţă de P 9, regentă pentru P 11

11. *dacă cei căutaţi stau la locul lor* = prop. sec., subord. CD faţă de P 10

12. *Măria ta, n-ar fi fost bine* = prop. princ.

13. *răspunse cu hotărîre Ionuţ* = prop. princ. incid.

14. *timpul nostru e scurt* = prop. princ., coord. prin juxtapunere (;) cu P 12

15. *şi rînduiala ne este* = prop. princ., coord. prin conj. cop. *şi* cu P 14, regentă pentru P 16

NOTĂ: P 14 şi P 15 pot fi interpretate şi ca subord. circ. CZ faţă de P 12

16. *să ne ducem numaidecît* = prop. sec., subord. PR faţă de P 15

17. *Toate arătă* = prop. princ., regentă pentru P 18

18. *că vom găsi pe jupîniţă* = prop. sec., subord. CD faţă de P 17

B. Analiza sintactică şi morfologică a fragmentului subliniat:

Măria ta = subst. fem., sg., V, art. cu art. hot. encl. *-a*, însoţit de adj. posesiv *ta*, pers a II-a, sg., fem., V, atr. adj.

NOTĂ: Tot grupul este considerat şi o construcţie cu valoarea unui pronume de politeţe, deci o locuţ. pronom., pers. a II-a, sg., V, fără funcţie sintactică în propoziţie

n-ar fi fost bine = expresie verbală impers. cu funcţie de pred. nominal, alcătuit din:

n-ar fi fost = verb cop., conjug. a IV-a, diat. act., intranz., cond. optativ, perfect, pers. a III-a, sg.

bine = nume pred., expr. prin adv. de mod, simplu, pozitiv

răspunse = verb pred., pers., conjug. a III-a, diat. act., tranz., ind. perf. simplu, pers. a III-a, sg., pred. verbal

cu hotărîre = subst. comun, simplu, fem., sg., Ac. precedat de prep. *cu*, neart., compl. circ. de mod

Scanned with OKEN Scanner

NOTĂ: grupul poate fi interpretat şi ca o locuţ. adv. de mod („hotărît") cu funcţie de compl. circ. de mod

Ionuţ = subst. propriu, simplu, masc., sg., N, subiect

timpul = subst. comun, simplu, neutru, sg., N. art. cu art. hot. encl. *-l*, subiect

nostru = adj. pronom. posesiv, pers. I, pl., ţine locul mai multor posesori, se acordă cu subst. *timpul*: neutru, sg., N, atr. adj.

e scurt = pred. nominal alcătuit din:

e = verb cop., conjug. a IV-a, diat. act., intranz., indic. prezent, pers. a III-a, sg.

scurt = nume pred., expr. prin adj. variabil cu două terminaţii, neutru, sg., N, pozitiv

şi = conj. coord. cop., leagă două propoziţii

rînduiala = subst. comun, simplu, fem., sg., N, art. cu art. hot. encl.*-a*, subiect

ne = pron. pers., formă neacc., pers. I, pl., D posesiv cu funcţie de atr. pronom. în D.

este = verb cop. - al cărui nume pred. este prop. pred. nr.16 -, conjug. a IV-a, diat. act., intranz., indic. prezent, pers. a III-a, sg.

să ne ducem = verb pred., pers., conjug. a III-a, diat. reflex. - cu pron. reflex. *ne*, formă neacc., în Ac. -, intranz., conjunctiv prezent, pers. I., pred. verbal

numaidecît = adv. de timp, compus, compl. circ. de timp

C. Arătaţi şi exemplificaţi ce valori poate avea verbul *a fi* în limba română.

Verbul *a fi* poate fi:

1. *predicativ*

a) personal - Noi *sîntem* aici.
- Noi *am fost* la ţară.

b) impersonal, echivalent cu „a se întîmpla"
- Ce-*a fost* acolo?
- Ce-*a fost* / *a fost*.

2. *copulativ* (nepredicativ)

a) personal - Noi *vom fi studenţi*.

b) impersonal (în expresii verbale impersonale)
- *Bine ar fi fost* / să...

3. *auxiliar morfologic* al diatezei pasive, al unor moduri şi timpuri compuse active şi reflexive:

- în diateza pasivă: Noi *vom fi declaraţi* reuşiţi la examen.
- la indicativ viitor anterior: *Vom fi reuşit* cînd vă veţi întoarce din excursie.

Scanned with OKEN Scanner

- la condiţional-optativ perfect: Eu *aş fi plecat* mai repede.
- la conjunctiv perfect: *Să fi ştiut* eu...
- la prezumtiv prezent: *Va fi ajutînd* şi el pe cineva.
- la prezumtiv perfect: *Va fi ajutat* şi el pe cineva, cîndva.
- la infinitiv perfect: Înainte de *a fi plecat*,...

UNIVERSITATEA TIMIŞOARA, SOCIOLOGIE ŞI FILOZOFIE, 1990

Se dă textul:

„Îi *ajunsese* **faima** trişcarului departe,
La ştiutorii scripcii şi meşterii de carte, 1/
(Şi) *au venit* 2/ *(să)-l vadă* cu ochii, 3/ la bordei,
Boierii meseriei de cîntec şi condei. 2/
Îi *ziseră*, găsindu-l: 4/ - *Prea bine*, 5/ (dat) *se cere* 6/
(Să) nu ne pierdem firea şi punctul de vedere. 7/
Sînt **pravile şi dogme** 8/ (şi) 9/ *fără de-ndoială*, 10/
Nu ţi-*e iertat* 9/ *(să) fluieri* din buze, fără şcoală. 11/
(Orice) **privighetoare şi mierlă** *recunoască*-l, 12/
Cum l-*am primi* 13/ *(să) cînte* 14/ pe insul fără dascăl,
Fără hîrtii semnate, cu număr, an şi zile
De pricepuţii noştri la rubrici şi ştampile?" 13/

(T. Arghezi, *Scrieri*, IV, p.75)

Se cere:

A. Să se arate felul propoziţiilor şi relaţiile dintre ele.

NOTĂ: Se va scrie fiecare propoziţie separat şi (dacă e cazul) relaţia cu alte propoziţii din text:

1. *Îi ajunsese faima trişcarului departe, la ştiutorii scripcii şi meşterii de carte* = prop. princ.

2. *şi au venit...la bordei boierii meseriei de cîntec şi condei* = prop. princ., coord. prin conj. cop. *şi* cu P 1, regentă pentru P 3

3. *să-l vadă cu ochii* = prop. sec., subord. circ. finală sau de scop faţă de P 2

4. *Îi ziseră, găsindu-l* = prop. princ. indep.

5. *Prea bine* = prop. princ., eliptică de verbul cop. *a fi* al expresiei verbale impers.

6. *dar se cere* = prop. princ., coord. cu P 5 prin conj. advers. *dar*, regentă pentru P 7

7. *să nu ne pierdem firea şi punctul de vedere* = prop. sec., subord. SB faţă de P 6

Scanned with OKEN Scanner

8. *Sînt pravile şi dogme* = prop. princ.

9. *şi...nu ţi-e iertat* = prop. princ., coord. cu P 8 prin conj. cop. *şi*, regentă pentru P 11

10. *fără de-ndoială* = prop. princ. incidentă

11. *să fluieri din buze, fără şcoală* = prop. sec., subord. SB faţă de P 9

12. *Orice privighetoare şi mierlă recunoască-l* = prop. sec., subord. circ. concesivă faţă de P 13

13. *cum l-am primi...pe insul fără dascăl, fără hîrtii semnate, cu număr, an şi zile, de pricepuţii noştri la rubrici şi ştampile* = prop. princ. regentă pentru P 12 şi P 14

14. *să cînte* = prop. sec., subord. circ. de scop sau finală faţă de P 13

B. Analiza morfologică şi sintactică a primelor patru versuri:

îi = pron. pers., formă neacc., pers. a III-a, sg., masc., D, compl. indirect, anticipă compl. ind. *trişcarului*

ajunsese = verb pred., conjug. a III-a, diat. act., intranz., indic., m.m.c.p., pers. a III-a, sg., pred. verbal

faima = subst. comun, simplu, fem., sg., N, art. cu art. hot. encl. *-a*, subiect

trişcarului = subst. comun, simplu, masc., sg., D, art. cu art. hot. encl. *-lui*, compl. ind.

NOTĂ: dacă nu ar fi fost anticipat de forma neacc. a pron. pers. de dativ *îi*, subst. *scripcarului* ar fi putut fi interpretat ca un atr. subst. genitival

departe = adv. de loc, simplu, pozitiv, compl. circ. de loc

la ştiutorii = subst. comun, simplu, masc., pl., Ac. precedat de prep. simplă *la*, art. cu art. hot. encl.*-i*, compl. ind. cu nuanţă de compl. circ. de loc

scripcii = subst. comun, simplu, fem., sg., G, art. cu art. hot. encl. *-i*, atr. subst. genitival

şi = conj. coord. cop., simplă, leagă două compl. ind.

meşterii = subst. comun, simplu, masc., pl., Ac. cu prepoz. subînţeleasă *la*, art. cu art. hot. encl. *-i*, compl. ind. cu nuanţă de compl. circ. de loc.

de carte = subst. comun, simplu, fem., sg., Ac. precedat de prep. simplă *de*, neart., atr. subst. prepoz.

şi = conj. coord. cop., simplă, leagă două prop. princ.

au venit = verb pred., pers., conjug. a IV-a, diat. act., intranz., indic., perf. comp., pers. a III-a, pl., pred. verbal

Scanned with OKEN Scanner

să = conj. subord. circ. simplă, introduce o CS

să vadă = verb pre t., pers., conjug. a II-a, diat. act., tranz., conjunctiv prezent, pers. a III-a, pl., pred. verbal

-l = pron. pers., formă neacc., pers. a III-a, sg., masc., Ac., compl. direct

cu ochii = subst. comun, simplu, masc., pl., Ac. precedat de prep. simplă *cu*, art. cu art. hot. encl. *-i*, compl. instrum.

la bordei = subst. comun, simplu, neutru, sg., Ac. precedat de prep. simplă *la*, neart., compl. circ. de loc

boierii = subst. comun, simplu, masc., pl., N, art. cu art. hot. encl. *-i*, subiect

meseriei = subst. comun, simplu, fem., sg., G, art. cu art. hot. encl. *-i*, atr. subst. genitival

de cîntec = subst. comun, simplu, neutru, sg., Ac. precedat de prep. simplă *de*, neart., atr. subst. prepoz.

şi = conj. coord. cop. simplă, leagă două atr. subst. prepoz.

condei = subst. comun, simplu, neutru, sg., Ac. cu prepoz. subînţeleasă *de*, neart., atr. subst. prepoz.

C. Funcţiile sintactice ale cazurilor în limba română

UNIVERSITATEA CRAIOVA, LITERE, 1990

Avînd textul de mai jos, se cere:

a. 1. Identificarea predicatelor (prin subliniere) şi a elementelor de relaţie (prin încercuire).

2. Despărţirea în propoziţii, precizarea felului fiecărei propoziţii şi indicarea raporturilor dintre ele (prin schema frazei).

„(Deşi) mai *sînt* numeroşi **musafiri** la masă, 1/ *n-am* răbdarea 2/ *(să) plece* 3/ (şi) tot timpul aducînd vorba de agricultură, despre momentul 4/ (cînd) *se încep* **muncile**, 5/ (fără *să*) *întreb* însă de-a dreptul, 6/ (căci) *ştiam* perspicacitatea 7/ (cu care) *se refuză* bărbatului orice **detaliu** 8/ (care) *l-ar lămuri* asupra situaţiei lui, 9/ *am căutat* 4/ *(să) aflu* 10/ (dacă) **Iorgu** *fusese* într-adevăr la ţară, la 15 februarie." 11/

(Camil Petrescu, *Ultima noapte de dragoste,*

întîia noapte de război)

1. P.CV (2)
2. P.P
3. P.AT (2) > şi
4. P.P
5. P.AT (4)
6. P.CM (4)
7. P.CZ (6)
8. P.AT (7)
9. P.AT (8)
10. P.CD (4)
11. P.CD (10)

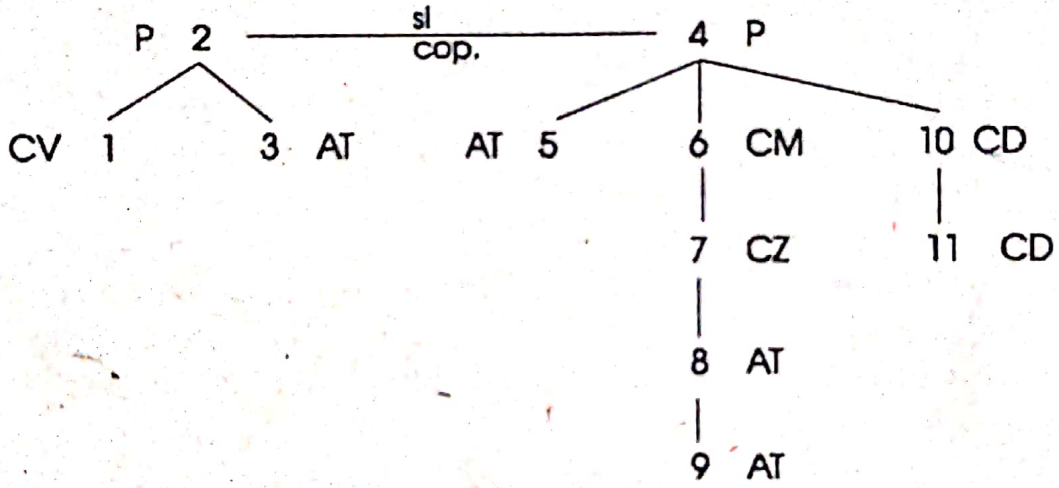

NOTĂ: conj. coord. advers. *însă* leagă nu două prop., ci o parte de prop. (compl. circ. de mod *aducînd vorba*) cu o prop. subord. (circ. de mod *fără să întreb de-a dreptul*).

b. Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele subliniate:

muncile = subiect al verbului reflex. cu sens pasiv *se încep*, expr. prin subst. comun, simplu, fem., pl., N, art. cu art. hot. encl. *-le*

de-a dreptul = compl. circ. de mod, expr. prin locuţ. adv. de mod

cu care = compl. indirect al verbului reflex. cu sens pasiv *se refuză*, expr. prin pron. rel. - *care* substituie subst. *perspicacitate*, fem., sg., Ac. precedat de prep. simplă *cu*, element subordonator în frază - introduce o AT

orice = atr. adj., expr. prin adj. pronom. nehot. compus - acordat cu subst. determinat *detaliu* - neutru, sg., N

Scanned with OKEN Scanner

detaliu = subiect gramatical al verbului reflex. cu sens pasiv *se refuză* „a fost refuzat", expr. prin subst. comun, simplu, neutru, sg., N, neart.

care = subiect al pred. *ar lămuri* din subord. AT pe care o introduce ca element subordonator, expr. prin pron. rel. - *care* substituie subst. *detaliu* -, neutru, sg., N

lui = atr. pronom. genitival, expr. prin pron. pers., pers. a III-a, sg., masc., G

fusese = pred. verbal, expr. prin verb pred., pers., conjug. a IV-a, diat. act., intranz., indicativ, m.m.c.p., pers. a III-a, sg.

într-adevăr = compl. circ. de mod, expr. prin locuţ. adv. de mod.

C. Alcătuiţi familiile de cuvinte de la *român, orb, a citi, cald:*

român	*orb*	*citi*	*cald*
română	*oarbă*	*reciti*	*caldă*
româncă	*orbi*	*citire*	*călduţ*
românesc	*orbire*	*recitire*	*încălzi*
neromânesc	*orbit*	*citit*	*încălzire*
româneşte	*neorbit*	*recitit*	*încălzit*
neromâneşte	*orbeşte*	*cititor*	*neîncălzit*
românaş	*orbesc*	*citibil*	*încălzitor*
româncuţă	*orbecăi*	*citeţ*	*supraîncălzit*
românism	*orbecăire*	*neciteţ*	*căldură*
România	*orbecăială*	*răsciti*	*călduricâ*
românime	orbete	răscitit	călduros
româniza			

UNIVERSITATEA CRAIOVA, DREPT, 1990

a. Analiza sintactică a frazei, indicînd predicatele (prin subliniere), elementele de relaţie (prin încercuire), propoziţiile şi felul lor, raporturile dintre propoziţii (prin schema frazei):

„Îi *spuse* 1/ (că) în cele trei luni, 2/ (cît) *a stat* în străinătate, 3/ *a avut* cheltuieli exorbitante, 2/ (că) *a trebuit* 4/ *(să) facă apel* şi la bărbatul ei, 5/ (deşi) i-*a fost penibil*, 6/ (pentru că) **Grigore** *are* amabilitatea 7/ *(să) nu se amestece* 8/ (şi) nici ea, în schimb, *nu vrea* 9/ *(să)*-i *ceară* nimica, mai ales în cazuri 10/ *(cum) a fost* **călătoria** recentă, întrucîtva împotriva voinţei lui.' 11/

(Liviu Rebreanu)

Scanned with OKEN Scanner

1. P.P
2. P.CD (1)
3. P.AT (2)
4. P.CD (1)
5. P.SB (4)
6. P.CV (5)
7. P.CZ (6)
8. P.AT (7)
9. P.CZ (6)
10. P.CD (9)
11. P.AT (10)

juxt.

şi

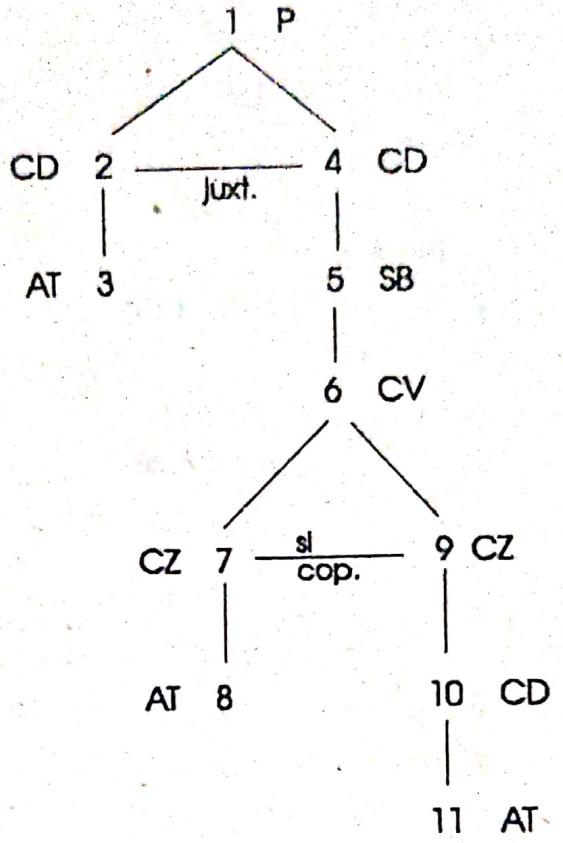

b. Analiza sintactică şi morfologică a cuvintelor subliniate:

în...luni = compl. circ. de timp, expr. prin subst. comun, simplu, fem., pl., Ac. precedat de prep. simplă *în*, neart.

cele trei = atr. adj., expr. prin numeral cardinal propriu-zis simplu, valoare adj.: fem., Ac., precedat de art. adj. demonstr. *cele*

ei = atr. pronom. genitival, expr. prin pron. pers., pers. a III-a, sg., fem., G

penibil = nume pred. al expresiei verbale impers. *a fost penibil*, expr. prin adv. de mod, simplu, pozitiv

nimica = compl. direct, expr. prin pron. negativ, simplu, Ac.

cum a fost = pred. nominal alcătuit din:

cum = nume pred., expr. prin adv. de mod. rel., cu rol subordonator în frază - introduce o AT

a fost = verb cop., conjug. a IV-a, diat. act., intranz., indicativ, perf. compus, pers. a III-a, sg.

călătoria = subiect, expr. prin subst. comun, simplu, fem., sg., N, art. cu art. hot. encl. *-a*

împotriva voinţei = atr. subst. prepoz., care determină subst. *călătoria*, exprimat prin subst. comun, simplu, fem., sg., G precedat de prep. *împotriva*, art. cu art. hot. encl. *-i*

lui = atr. pronom. genitival, expr. prin pron. pers., pers. a III-a, sg., masc., G

Scanned with OKEN Scanner

C. Alcătuiți familiile de cuvinte de la *gol, a iubi, negru, față*:

gol	*iubi*	*negru*	*față*
goluț	*iubit* subst.	*negriu*	*fățos*
golaș	*iubit* adj.	*negricios*	*fățiș*
golan	*neiubit*	*negruț*	*fățarnic*
golancă	*iubire*	*negrușor*	*fățărnicie*
golănime	*iubitor*	*negrișor*	*fățui*
golănel	*neiubitor*	*negreață*	*fățuială*
golicică	*iubeț*	*negrime*	*fățuire*
goliște	*iubăreț*	*negrit*	*fățuit* adj
golătate	*neiubăreț*	*negreală*	*fățuitor*
goliciune	*iubițel*	*negritură*	*fățuit* subst.
regoli		*înnegri*	*înfățișa*
dezgoli		*înnegrire*	*înfățișare*
regolire		*reînnegri*	*înfățișat*
dezgolire		*reînnegrire*	*neînfățișat*
dezgolit		*înnegrit*	*reînfățișat*
nedezgolit			

d. Despărțiți în silabe următoarele cuvinte:
subapreciat = sub - a - pre - ci - at
sanctuar = sanc - tu - ar
sublimare = su - bli- ma - re
despre = de - spre

UNIVERSITATEA BACĂU, 1990

a. Subiectul și propoziția subordonată subiectivă.

b. Despărțiți textul de mai jos în propoziții și indicați felul lor:

„Întîia gravă **preocupare**, 1/ (după ce) *ai învățat* 2/ *(să) te îndoiești* 3/ (de ceea ce) *scrii*, 4/ *este* 1/ *(să) cauți* perfecțiunea, 5/ (pe care) *n-ai s-o ajungi* niciodată, 6/ (dar) (pe care) *ai putea* 7/ *(să)* o *urmărești* neîntrerupt 8/ (cît) îți *durează* **firul**." 9/

(Tudor Arghezi)

Scanned with OKEN Scanner

1. P.P
2. P.CT (5)
3. P.CD (2)
4. P.CI (3)
5. P.PR (1)
6. P.AT (5)
7. P.AT (5)
8. P.CD (7)
9. P.CT (8)

> dar

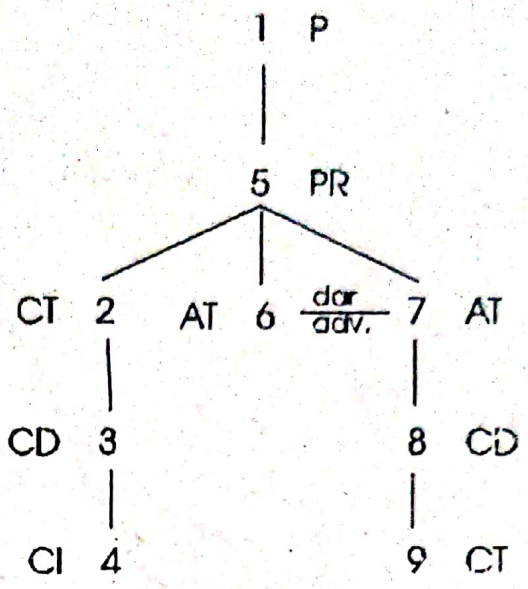

c. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele subliniate:

dar = conj. coord. advers., simplă, leagă două AT (P 6 şi P 7)

pe care = pron. rel. simplu - substituie subst. *perfecţiunea* -, fem., sg., Ac. precedat de prep. simplă *pe*, introduce P 7 AT, dar are funcţie sintactică de compl. direct al verbului *să urmăreşti* din P 8 în care este reluat prin forma neacc. a pron. pers. *o*

ai putea = verb. pred., pers., conjug. a II-a, diat. act., tranz., condiţional-optativ, prezent, pers. a II-a, sg., pred. verbal

să = conj. simplă, subord., necirc., introduce P 8 CD

să urmăreşti = verb pred., pers., conjug. a IV-a, diat. act., tranz., conjunctiv prezent, pers. a II-a, sg., pred. verbal

o = pron. pers., formă neacc., pers. a III-a, sg., fem., Ac., compl. direct care reia compl. direct *pe care*

neîntrerupt = adv. de mod, compl. circ. de mod cu nuanţă temporală

cît = adv. de timp, rel., compl. circ. de timp, introduce P 9 CT

îţi = pron. pers., formă neacc., pers. a II-a, sg., D, compl. indirect; are şi valoare de D posesiv, cu funcţie de atr. pronom. în dativ

durează = verb pred., conjug. I, diat. act., intranz., indicativ, prezent, pers. a III-a, sg., pred. verbal

firul = subst. comun, simplu, neutru, sg., N, art. cu art. hot. encl. *-l*, subiect.

Scanned with OKEN Scanner

a. Să se alcătuiască schema frazei, indicîndu-se felul propoziţiilor şi raporturilor dintre ele, cu precizarea elementelor de relaţie:

„*Se plimba* grăbit prin sistemele falnice de înţelepciune, 1/ *bătea* la toate porţile, din ce în ce mai înfricoşat, 2/ (dar) 5/ (îndată ce) *se oprea* 3/ (şi) *ridica* ochii spre strada biciuită de ploaie şi mînjită de noroi, spre cîmpurile şi dealurile înverzite şi spălate, spre văzduhul cutreierat de nouri bolbocaţi, 4/ *simţea* deodată 5/ (cum) în sufletul lui *se prăbuşeau* toate clădirile monumentale ... , nelăsînd în urma lor nici măcar ruine, ci numai un gol sterp, cenuşiu şi nesfîrşit de necăcios." 6/

(L.Rebreanu, *Pădurea spînzuraţilor)*

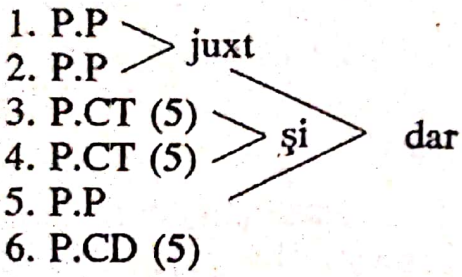

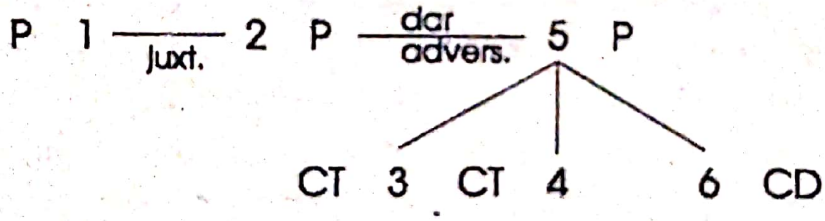

Propoziţiile subordonate sînt introduse prin:

P 3 - locuţ. conjuncţ. *îndată ce*

P 4 - locuţ. conjuncţ. subînţeleasă *îndată ce*. P 4 este coord. cu P 3 prin conj. cop. *si*

P 6 - adv. de mod., rel. care are, în CD pe care o introduce, funcţie de compl. circ. de mod.

Propoziţiile principale sînt coordonate prin juxtapunere (P 1 - P 2), iar P 2 şi P 5 - prin conj. advers. *dar*.

b. Să se analizeze sintactic şi morfologic atributele din text:

falnice = atr. adj., expr. prin adj. variabil cu două terminaţii, neutru, pl., Ac., pozitiv

de înţelepciune = atr. subst. prepoz., expr. prin subst. comun, simplu, fem., sg. - defectiv de pl. -, Ac. precedat de prep. simplă *de*, neart.

Scanned with OKEN Scanner

toate = atr. adj., expr. prin adj. pronom. nehot., simplu, fem., pl., Ac.: este considerat şi adj. variabil cu două terminaţii, fem., pl., Ac.

biciuită = atr. adj., expr. prin verb, conjug. a IV-a, participiu cu valoare verbală şi cu formă adjectivală: fem., sg., Ac. (acordat cu subst. *strada*)

mînjită = atr. adj., expr. prin verb, conjug. a IV-a, modul participiu cu valoare verbală şi cu formă adjectivală - acordat cu subst. *strada* -; fem., sg., Ac.

înverzite şi spălate = atr. adj. multiplu, format din două atr. adj. simple, coord. prin conj. cop. *şi*, expr. prin verbe la participiu cu formă adjectivală: neutru, pl., Ac.

cutreierat = atr. adj., expr. prin verb, conjug. I, participiu cu formă adj.: neutru, sg., Ac.

bolbocaţi = atr. adj., expr. prin adj. variabil cu două terminaţii, masc., pl., Ac., pozitiv

lui = atr. pronom. genitival, expr. prin pron. pers., pers. a III-a, sg., masc., G

toate = atr. adj., expr. prin adj. pronom. nehot. simplu, fem., pl., N; este considerat şi adj. variabil cu două terminaţii, fem., pl., N, atr. adj.

monumentale = atr. adj., expr. prin adj. variabil cu două terminaţii, fem., pl., N, pozitiv cu sens de superlativ

sterp, cenuşiu şi nesfîrşit de necăcios = atr. adj. multiplu, format din trei atr. adj. simple coord. prin juxtapunere şi prin conj. cop. *şi*, expr. prin:

sterp, cenuşiu = adj. variabile cu două terminaţii, neutru, sg., Ac., pozitiv

nesfîrşit de necăcios = adj. variabil cu două terminaţii, neutru, sg., Ac., superlativ absolut.

c. Să se indice cuvintele din text care şi-au schimbat valoarea gramaticală, dînd explicaţiile de rigoare:

grăbit = adj. variabil cu două terminaţii (*grăbit,-ă*), provenit din verb la participiu

mai înfricoşat,-ă = adj. variabil cu două terminaţii, gradul comparativ de superioritate, provenit din verb la modul participiu

toate (porţile, clădirile) = adj. pronom nehot., provenit din pron.nehot.

bolbocaţi = adj. variabil cu două terminaţii, provenit din verb la participiu

în urma = loc. prepoz. cu regim de genitiv, provenită din locuţ. adv. *în urmă*

Scanned with OKEN Scanner

un gol = subst. comun, simplu, neutru, provenit din adj. prin schimbarea valorii gramaticale - prin articulare cu art. nehot.

nesfîrşit = adv. de mod - care formează superlativul absolut al adj. *necăcios* -, provenit din adj. prin schimbarea valorii gramaticale

UNIVERSITATEA BRAŞOV, 1990

a. Să se împartă textul în propoziţii, să se arate felul lor, relaţiile dintre ele, precum şi mijloacele de exprimare a acestor relaţii:

„La Crăciun, 1/ (cînd) *tăia* **tata** porcul, 2/ (şi)-l *pîrlea*, 3/ (şi)-l *opărea*, 4/ (şi)-l *învălea* iute cu paie, 5/ (de)-l *înăbuşea*, 6/ (ca să) se *poată* rade mai frumos, 7/ **eu** *încălecam* pe porc, deasupra paielor, 1/ (şi) *făceam* un chef de mii de lei, ştiind 8/ (că) mie *are să*-mi *deie* coada porcului, 9/ (*s*)-o *frig*, 10/ şi beşica 9/ (*s*)-o *umplu* cu grăunţe, 11/ (*s*)-o *umflu* 12/ (şi) (*s*)-o *zurăiesc*, 13/ (după ce) *s-a usca*, 14/ (ş)-apoi, *vai* de urechile mamei, 15/ (pînă ce) *nu* mi-o *spărgea* de cap.“ 16/

(Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*)

= *era*

1. P.P
2. P.CT (1) } şi
3. P.CT (1) } şi
4. P.CT (1) } şi
5. P.CT (1)
6. P.CNS (5)
7. P.CS (6)
8. P.P

şi

8. P.P
9. P.CD (8)
10. P.CS (9)
11. P.CS (9) } juxt.
12. P.CS (9) } şi
13. P.CS (9)
14. P.CT (13)
15. P.P
16. P.CT (15)

şi

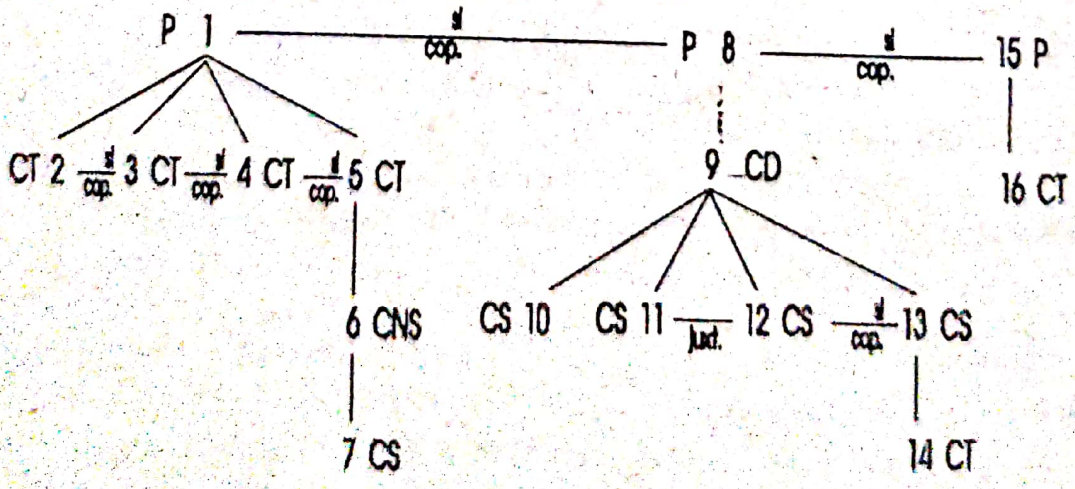

P 1 = prop. princ., regentă pentru P 2, P 3, P 4 şi P 5

P 2 = prop. sec., subord. CT faţă de P 1, introdusă prin adv. de timp, rel. *cînd*

P 3 = prop.sec., subord. CT faţă de P 1, coord. prin conj. cop. *şi* cu P 2

P 4 = prop.sec., subord.CT faţă de P 1, coord. prin conj. cop. *şi* cu P 3

P 5 = prop. sec., subord. CT faţă de P 1, coord. prin conj. cop. *şi* cu P 4, regentă pentru P 6

P 6 = prop. sec., subord. circ. consecutivă faţă de P 5, introdusă prin conj. subord, simplă *de*, regentă pentru P 7

P 7 prop. sec., subord. circ. de scop sau finală faţă de P 6, introdusă prin conj. subord. simplă *să*

P 8 = prop. princ., coord. cu P 1 prin conj. cop. *şi*, regentă pentru P 9

P 9 = prop. sec., subord. completivă directă faţă de P 8, introdusă prin conj. subord. simplă *că*, regentă pentru P 10, P 11, P 12 şi P 13

P 10 = prop.sec., subord. circ. de scop faţă de P 9, în care este intercalată, introdusă prin conj. subord. simplă *să*

P 11 = prop. sec., subord. circ. de scop faţă de P 9, introdusă prin conj. subord. *să*

P 12 = prop. sec., subord. circ. de scop faţă de p 9, introdusă prin conj. subord. simplă *să*, coord. cu P 11 prin juxtapunere

P 13 = prop. sec., subord. circ. de scop faţă de P 9, introdusă prin conj. subord. simplă *să*, coord. cu P 12 prin conj. cop. *şi*

P 14 = prop.sec., subord. circ. de timp faţă de P 13, introdusă prin locuţ. conj. *după ce*

P 15 = prop. princ., coord. cu P 8 prin conj. cop. *şi*, regentă pentru P 16

P 16 prop. sec., subord. circ. de timp faţă de P 15, introdusă prin locuţ. conj. *pînă ce*

b. Să se precizeze funcţia sintactică a pronumelor personale din frază:

-l = pron. pers. în Ac., compl.direct al verbului *pîrlea*

-l = pron. pers. în Ac., compl.direct al verbului *opărea*

-l = pron. pers. în Ac., compl.direct al verbului *învălea*

-l = pron. pers. în Ac., compl.direct al verbului *înăbuşea*

eu = pron. pers. în N, subiect al pred. *încălecam*

mie = pron. pers. în D, formă acc., compl. indirect al verbului *are să deie*

-mi = pron. pers. în D, formă neacc., compl. indirect al verbului *are să deie*, reia compl. indirect *mie*
-o = pron. pers. în Ac., fem., compl.direct al verbului *să frig*
-o = pron. pers. în Ac., fem., compl. direct al verbului *să umplu*
-o = pron. pers. în Ac., fem., compl. direct al verbului *să umflu*
-o = pron. pers. în Ac., fem., compl. direct al verbului *să zurăiesc*
-mi = pron. pers. în D, compl. indirect al verbului *spărgea*
-o = pron. pers. în Ac., compl. direct al verbului *spărgea*

c. Să se analizeze sintactic şi morfologic cuvintele subliniate din text:

deasupra paielor = compl. circ. de loc expr. prin subst. comun, simplu, neutru, pl., G precedat de prep. simplă *deasupra*, art. cu art. hot. encl.*-lor*

are să deie = pred. verbal, expr. prin verb pred., pers., conjug. I, diat. act., tranz., indicativ, viitor, formă populară, pers. a III-a, sg.

s-a usca = pred. verbal, expr. prin verb pred., pers., conjug. I, diat. reflex. - cu pron. reflex. *se*, formă neacc., Ac., morfem al diat. reflexive - intranz., indicativ, viitor, formă populară, pers. a III-a, sg.

vai = nume pred. - al unui pred. nominal cu verbul cop. subînţeles *era* -, expr. prin interjecţie care exprimă o stare sufletească.

NOTĂ: Unii cercetători consideră că *vai* este subiect al aceluiaşi verb subînţeles *era*, dar cu valoare predicativă.

d. Arătaţi valorile verbului *a fi* şi construiţi enunţuri cu aceste valori:

Verbul *a fi* este:

1. *predicativ*
   personal: „Noi *sîntem* în clasă."
   SB P
   impersonal: „se întîmplă": „(Ce)-*a fost* 1/ *a fost*." 2/
2. *nepredicativ - copulativ*:
   personal: „Noi *vom fi foarte atenţi* la examen."
   impersonal (în expresii verbale impersonale):
   „*Este imposibil* de ştiut perfect."
3. *nepredicativ - auxiliar morfologic* în formele verbale compuse:

ale diatezei pasive: „El *este întrebat* mereu de colegi."

ale timpurilor compuse şi ale modurilor compuse ale diatezei active (şi reflexive):

- viitor anterior: „Cînd vei veni, / eu *voi fi plecat*."
- conjunctiv-perfect: „*Să fi plecat* / era mai bine."
- condiţional-optativ perfect: „Eu *aş fi plecat*..."
- prezumtiv prezent: „*Vei fi mîncînd* şi tu ceva."
- prezumtiv perfect: „*Vei fi ştiut* şi tu ceva."
- infinitiv perfect: „Înainte de *a fi vorbit*, gîndeşte-te!"

e. Alcătuiţi o frază care să cuprindă, în ordine, următoarele propoziţii: 1 - subiectivă, 2 - principală, 3 - completivă directă, 4 - atributivă:

„(Cine) *se pregăteşte* pentru examen 1/ *vrea* 2/ *(să) citească* toate volumele 3/ (care) i-*au fost recomandate*." 4/

1 = SB (2)
2 = P
3 = CD (2)
4 = AT (3)

f. **Atributul**

UNIVERSITATEA CONSTANŢA, 1990

Se dă fraza:

„Îi *era greu* 1/ *(să) se hotărască* 2/ (şi) *au trecut* mai multe **duminici** 3/ (pînă ce) *a putut* 4/ *(să) prindă* destulă *inimă* 5/ mai ales (că) **el** *nu putea* 6/ *(să) meargă* cu mîna goală 7/ (şi) *trebuia* 8/ *(să) aştepte* 9/ (pînă ce) *vin* **strugurii** pîrgavi, cea mai potrivită cinste, pentru un dascăl ca Clăiţă.... ." 10/

Se cere:

a. Delimitarea propoziţiilor (după toate criteriile de delimitare).

Este vorba, credem, de analiza propoziţiilor şi clasificarea lor după toate cele patru criterii de clasificare: înţeles, scop, structură şi aspect.

1. P.P
2. P.SB (1) > şi
3. P.P
4. P.CT (3)
5. P.CD (4)

6. P.CZ (5)
7. P.CD (6) > şi
8. P.CZ (5)
9. P.SB (8)
10. P.CT (9)

Scanned with OKEN Scanner

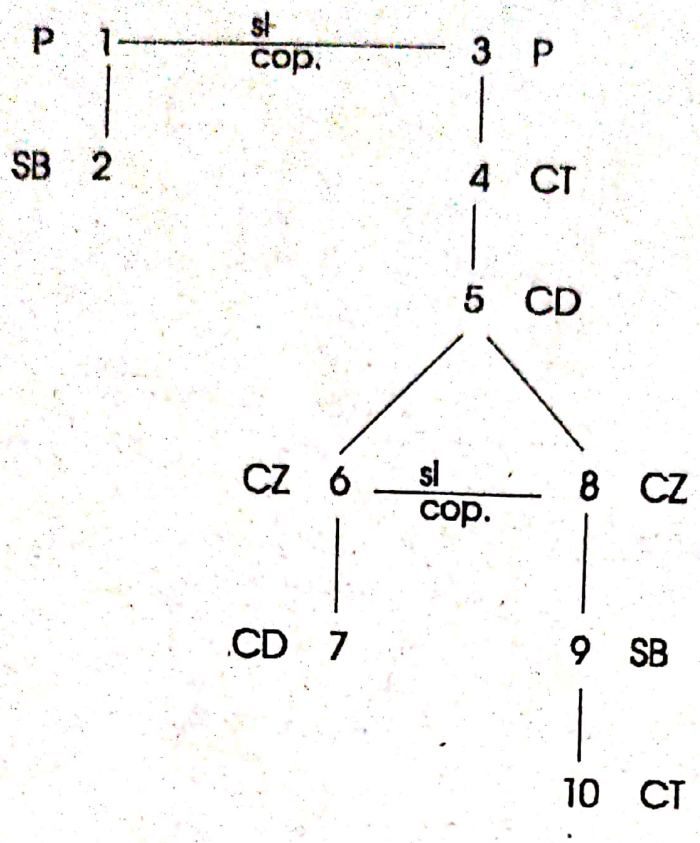

1. *îi era greu* = prop. princ., regentă pentru P 2, enunţ. propriu-zisă, dezv., afirm.

2. *să se hotărască* = prop. sec., subord. SB faţă de P 1, introdusă prin conj. *să*, enunţ. potenţ., simplă, afirm.

3. *şi au trecut mai multe duminici* = prop. princ., în raport de coord. prin joncţiune cu P 1 prin conj. cop. *şi*, este regentă pentru P 4, enunţ. propriu-zisă, dezv., afirm.

4. *pînă ce a putut* = prop. sec., subord. CT faţă de P 3, introdusă prin locuţ. conj. *pînă ce*, este regentă pentru P 5, enunţ. propriu-zisă, simplă, afirm.

5. *să prindă destulă inimă* = prop. sec., subord. CD faţă de P 4, introdusă prin conj. *să*, regentă pentru P 6 şi P 8, enunţ. potenţ., dezv., afirm.

6. *mai ales că el nu putea* = prop. sec., subord. CZ faţă de P 5, introdusă prin conj. *că*, regentă pentru P 7, enunţ. propriu-zisă, dezv., negativă

7. *să meargă cu mîna goală* = prop.sec., subord. CD faţă de P 6, introdusă prin conj. *să*, enunţ. potenţ., dezv., afirm.

8. *şi trebuia* = prop. sec., subord. CZ faţă de P 5 (introdusă prin conj. subînţeleasă *că*), coord. prin joncţiune cu P 6 prin conj. cop. *şi*, regentă pentru P 9, enunţ. propriu-zisă, simplă, afirm.

9. *să aştepte* = prop. sec., subord. SB faţă de P 8, introdusă prin conj. *să*, regentă pentru P 10, enunţ. potenţ., simplă, afirm.

10. pînă ce vin strugurii... = prop. sec., subord. CT faţă de P 9,

Scanned with OKEN Scanner

introdusă prin loc. conj. *pînă ce*, enunţ. propriu-zisă, dezv., afirm.

b. Analiza predicatelor (sintactic şi morfologic) din text:

era greu = pred. nom., expr. prin expresie verbală impers. formată din:

era = verb cop., impers., conjug. a IV-a, diat. act., intranz., indicativ, imperfect, pers. a III-a, sg.

greu = nume pred., expr. prin adv. de mod, simplu, pozitiv

să se hotărască = pred. verbal, expr. prin verb pred., conjug. a IV-a, diat. refl. - cu pron. *se* în Ac., formă neacc.- intranz., conjunctiv prezent, pers. a III-a, sg.

au trecut = pred. verbal, expr. prin verb pred., conjug. a III-a, diat. act., intranz., indicativ, perf. compus, pers. a III-a, pl.

a putut = pred. verbal, expr. prin verb pred., conjug. a II-a, diat. act., tranz., indicativ, perf.compus, pers. a III-a, sg.

să prindă inimă = verb pred., conjug. a III-a, diat. act., conjunctiv, prezent, pers. a III-a, sg.

inimă = subst. comun, simplu, fem., sg., Ac., neart.

nu putea = pred. verbal formă negativă - cu adv. de mod de negaţie *nu* -, expr. prin verb pred., conjug. a II-a, diat. act., tranz., indicativ, imperf., pers. a III-a, sg.

să meargă = pred. verbal, expr. prin verb pred., conjug. a III-a, diat. act., intranz., conjunctiv prezent, pers. a III-a, sg.

trebuia = pred. verbal, expr. prin verb pred., impersonal, conjug. a IV-a, diat. act., intranz., indicativ, imperf., pers. a III-a, sg.

să aştepte = pred. verbal, expr. prin verb pred., conjug. I, diat. act., tranz., conjunctiv prezent, pers. a III-a, sg.

vin = pred. verbal, expr. prin verb pred., conjug. a IV-a, diat. act., intranz., indicativ prezent, pers. a III-a, pl.

c. **Infinitivul**. Funcţiile infinitivului (teorie şi exemple).

d. Construiţi fraze cu propoziţii introduse prin conjuncţia *să*:

1. cu SB — „E uşor/*(să) critici pe alţii*."
2. cu PR — „Problema este/*(să) reuşim*."
3. cu AT — „S-a pus problema/*(să) mai discutăm*."
4. cu CD — „Noi nu vrem/*(să) pierdem nimic*."
5. cu CI — „Noi ne-am gîndit/*(să) facem mai multe conspecte*."
6. cu CS(F) — „Am pornit/*(să) colindăm*."
7. cu CT(COND) — „*(Să) fi avut eu norocul lui*/ aş fi fost campion."
8. cu CV — „*(Să) te pregăteşti oră de oră*/ şi tot nutermini materia."

Scanned with OKEN Scanner

UNIVERSITATEA GALAŢI, LITERE, ROMÂNĂ, 1990

a. Verbul, definiţie, verbe copulative, verbe auxiliare, verbe impersonale, verbe unipersonale. Exemplificări.

b. Complementul circumstanţial de timp: definiţie, exprimare; circumstanţiala de timp: definiţie, elemente introductive, topică, punctuaţie. Exemplificări.

c. Precizaţi sensurile figurate ale cuvintelor din textul următor:

„Ziua ninge, noaptea ninge, dimineaţa ninge iară!
Cu o zale argintie se îmbracă mîndra ţară;
Soarele rotund şi palid se prevede printre nori,
Ca un vis de tinereţe printre anii trecători."
(Alecsandri, *Iarna*)

ninge, ninge, ninge = repetiţie verbală, care marchează intensitatea acţiunii
o zale = metaforă
argintie, mîndra = epitete
ţară = personificare cu ajutorul verbului *se îmbracă*
rotund, palid, trecători = epitete
ca un vis = comparaţie

d. Găsiţi sinonime pentru cuvintele:
zale: brîu, şirag - sau verigă, lanţ
mîndru: semeţ, ţanţoş, chipeş, falnic
palid: galben, îngălbenit, pal, şters, difuz, stins
se prevede: se bănuieşte, se ghiceşte, se întrezăreşte, se presupune

e. Analizaţi sintactic fraza şi sintactic şi morfologic elementele subliniate:

„*Nu spera* 1/ (cînd) *vezi* mişeii
La izbîndă făcînd punte, 2/
Te-*or întrece* **nătărăii**, 3/
(De) *ai fi cu stea în frunte*; 4/
Teamă n-ai, 5/ *căta-vor* iarăşi 6/
Între dînşii *(să) se plece*, 7/
Nu te prinde lor tovarăşi: 8/
(Ce) *e val* 9/ ca valul *trece*." 10/
(Eminescu, *Glossă*)

Scanned with OKEN Scanner

1. P.P
2. P.CT (1)
(P.P) 3. P.CZ (1)
4. P.CV (3)
5. P.P
(P.P) 6. P.CZ (5)
7. P.CD (6)
8. P.P
9. P.SB (10)
(P.P) 10. P.CZ (8)

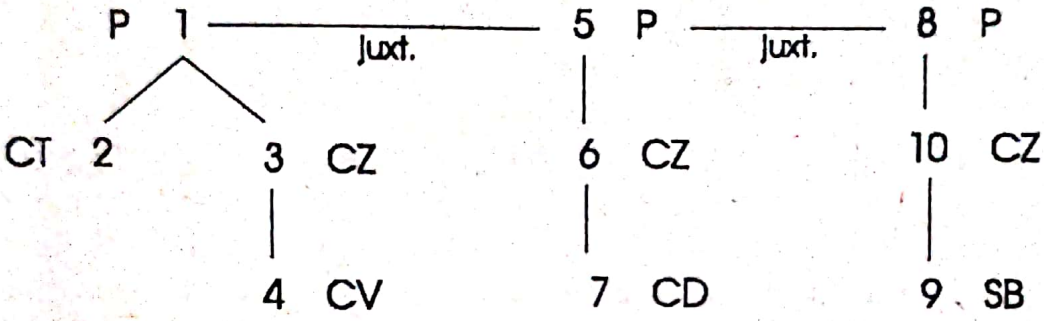

NOTĂ: p 3, p 6, p 10, considerate cauzale, în raport de subordonare prin juxtapunere cu regentele lor, pot fi interpretate şi ca principale cum apar formal.

Analiză sintactică şi morfologică:

ce = subiect al pred. *e val*, expr. prin pron. rel., simplu, invariabil, N, introduce o SB

e val = pred. nominal format din:

e = verb cop., conjug. a IV-a, diat. act., intranz., indicativ, prezent, pers. a III-a, sg.

val = nume pred., expr. prin subst. comun, simplu, neutru, sg., N, neart.

ca valul = compl. circ. de mod comparativ care depinde de verbul *trece*, expr. prin subst. comun, simplu, neutru, sg., Ac. precedat de adv. de mod *ca*, cu valoare de prepoziţie, art. cu art. hot. encl. *-l*

trece = pred. verbal, expr. prin verb pred., conjug. a III-a, diat. act., indicativ, prezent, pers. a III-a, sg.

Scanned with OKEN Scanner

UNIVERSITATEA GALAŢI, LIMBA ROMÂNĂ B, 1990

a. Pronumele şi adjectivul pronominal de întărire: definiţie, forme, funcţii sintactice.

b. Complementul circumstanţial de mod: definiţie, exprimare; circumstanţiala de mod: definiţie, elemente introductive, topică, punctuaţie. Exemplificări.

c. Comentaţi valorile stilistice rezultate din relaţiile de antonimie din textul:

„Vreme trece, vreme vine,
Toate-s vechi şi nouă toate;
Ce e rău şi ce e bine
Tu te-ntreabă şi socoate."
(Eminescu, *Glossă*)

Verbele antonimice „*trece*" - „*vine*", cu referire la subiectul *vreme*, crează dubla perspectivă a curgerii timpului, trecut-viitor, într-un tablou antitetic, care ponderează reciproc pesimismul perimării a ceea ce a fost şi optimismul naşterii a ceea ce va veni, pentru a se ajunge la înţeleapta impasibilitate („tu rămîi la toate rece" spune poetul în altă strofă) în faţa acestui imperturbabil proces. Fundamentarea atitudinii stoice recomandată de poet continuă prin aprecierea imposibilităţii delimitării între *vechi* şi *nouă*, întrucît oricare din faptele şi ideile cu care se confruntă omul pot fi în egală măsură obişnuite sau inedite, în funcţie de punctul de vedere din care sînt abordate. Mai mult de-atît, e foarte greu de evitat confuzia dintre *rău* şi *bine*, de aceea e necesară o anumită stare de veghe morală permanentă a omului în faţa evenimentelor vieţii.

Deşi versurile citate, ca şi întreaga poezie, reprezintă o pledoarie pentru echilibru metodic între extreme, sugerat şi prin perechile antonimice menţionate, faptul că termenii denumind perspectiva (*vine*), noutatea (*nouă*), binele (*bine*) se află de fiecare dată pe poziţia a doua, lasă deschisă poarta unui optimism subiacent, temperat, însă, de înţeleapta precauţie din final („te-ntreabă şi socoate").

d. Analizaţi sintactic fraza şi sintactic şi morfologic elementele subliniate:

„Din zei (de)-*am fi coborîtori*, 1/
C-o moarte tot *sîntem datori*, 2/
(Dar) *nu-i totuna* 3/ leu *(să) mori*
Ori cîine-nlănţuit!" 4/
(Coşbuc)

Scanned with OKEN Scanner

1. P.CV (2)
2. P.P > dar
3. P.P
4. P.SB (3)

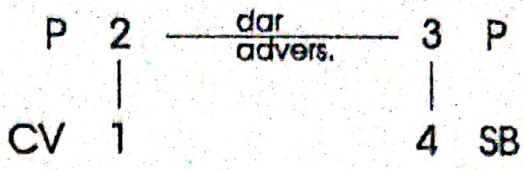

din zei = compl. ind. care depinde de adj. *coborîtori*, expr. prin subst. comun, simplu, masc., pl., Ac. precedat de prep. simplă *din*, neart.

de = conj. subord. simplă, introduce o concesivă

am fi coborîtori = pred. nominal, format din:

am fi = verb cop., pers., conjug. a IV-a, diat. act., intranz., cond.-optativ, prezent, pers. I, pl.

coborîtori = nume pred., expr. prin adj. variabil cu două term., masc., pl., N

c(u) moarte = compl. ind. al adj. *datori*, expr. prin subst. comun, simplu, fem., sg., Ac. precedat de prep. simplă *cu*

o = atr. adj., expr. prin numeral cardinal propriu-zis cu valoare adjectivală, fem., sg., Ac.

tot = compl. de mod (concesiv), expr. prin adv. de mod cu nuanţă concesivă, element corelativ al unei subord. concesive

sîntem datori = pred. nominal, format din:

sîntem = verb cop., pers., conjug. a IV-a, diat. act., intranz., indic., prezent, pers. I, pl.

datori = nume pred., expr. prin adj. variabil cu două term., masc., pl., N; poz.

UNIVERSITATEA TEHNICĂ, ORADEA, 1990

a. Analizaţi sintactic fraza de mai jos:

„Îmi *era* **milă** de el, 1/ (fiindcă) *ştiam* 2/ (ce)-l *aşteaptă*, 3/ *ştiam* 4/ (că) odată, 5/ (cînd) *va fi* cu opt ani *mai mare* 6/ (şi) *va coborî* în locul meu, 7/ (cum) *coboram* **eu** astăzi, uitîndu-mă ca el în toate părţile, 8/ *îşi va da seama* 5/ (că) *n-a descoperit* nimic 9/ (din ceea ce) *căutase* 10/ (şi) 11/ mereu, mereu 12/ *trebuia* 11/ *(să) caute*. 12/

(Radu Tudoran, *Retragerea fără torţe*, p. 493)

1. P.P
2. P.CZ (1) } juxt.
3. P.CD (2) }
4. P.CZ (1) }
5. P.CD (4)
6. P.CT (5) } şi
7. P.CT (5) }
8. P.CM (7)
9. P.CI (5) } şi
10. P.AT (9) }
11.P.CI (5) }
12.P.SB (11)

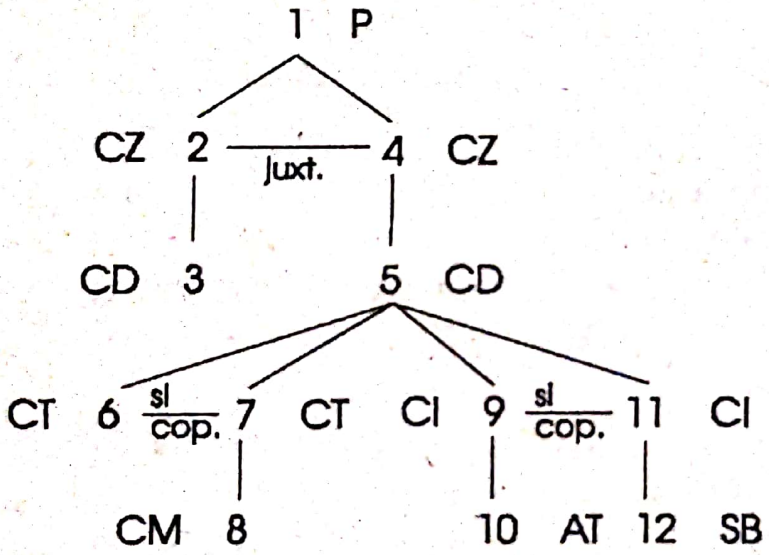

b. Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele subliniate în textul de mai sus:

îmi = compl. ind. şi, din punct de vedere logic, subiect, expr. prin pron. pers., formă neacc., pers.I, sg., D

ce = subiect, expr. prin pron. rel. simplu, invariabil, N, introduce o subord. CD

-l = compl. direct, expr. prin pron. pers., formă neacc., pers. a III-a, sg., masc., Ac.

odată = compl. circ. de timp, expr. prin adv. de timp, compus

mai mare = nume pred., expr. prin adj. variabil cu o terminaţie, masc., sg., N, comparativ de superioritate; împreună cu verbul cop. *va fi* formează un pred. nominal

în locul meu = compl. circ. de mod - după Gram. Academiei este compl. circ. opoz. - expr. prin adj. posesiv, pers. I, sg., Ac. precedat de locuţ. prepoz. *în locul* - excepţie de la

cazul G cerut de această locuţ. prepoz.

îşi va da seama = pred. verbal, expr. prin locuţ. verbală intranz., alcătuită din:

îşi va da = verb, conjug. I, diat. reflex. - cu pron. reflex. *îşi*, formă neacc., în D - indicativ, viitor, pers. a III-a, sg.

seama = subst. comun, simplu, fem., sg., Ac., art. cu art. hot. encl. *-a*

nimic = compl. direct, expr. prin pron. negativ, simplu, Ac.

căutase = pred. verbal, expr. prin verb pred., pers., conjug. I, diat. act., tranz., indicativ, m.m.c.p., pers. a III-a, sg.

c. Modurile nepersonale ale verbului

d. Propoziţia subordonată subiectivă.

INSTITUTUL DE ÎNVĂŢĂMÎNT SUPERIOR PITEŞTI, FILOLOGIE, 1990

a. Arătaţi felul propoziţiilor:

„Mi-*e greu* 1/ *(să)-mi părăsesc* coliba, 2/ (în care) *mi-am petrecut* viaţa 3/ (şi) *mi-am crescut* copiii, 4/ (şi) mă *cuprinde* un fel de **spaimă**, 5/ (cînd) *mă gîndesc* 6/ (că) *rămîn singură* într-însa; 7/ de aceea, 9/ *poate* 8/ (că) mai ales de aceea, **Ana** îmi *părea prea tînără, prea aşezată*, oarecum *prea blîndă* la fire 9/ (şi)-mi *vine* 10/ *(să) rîd* 11/ (cînd) *mi-o închipuiesc* cîrciumăriţă." 12/

1. P.P
2. P.SB (1)
3. P.AT (2)
4. P.AT (2)
5. P.P
6. P.CT (5)
7. P.CI (6)
8. P.P
9. P.SB (8)
10. P.P
11. P.SB (10)
12. P.CT (10)

şi (1–4); şi (3–4); juxt. (5–7); şi (8–10)

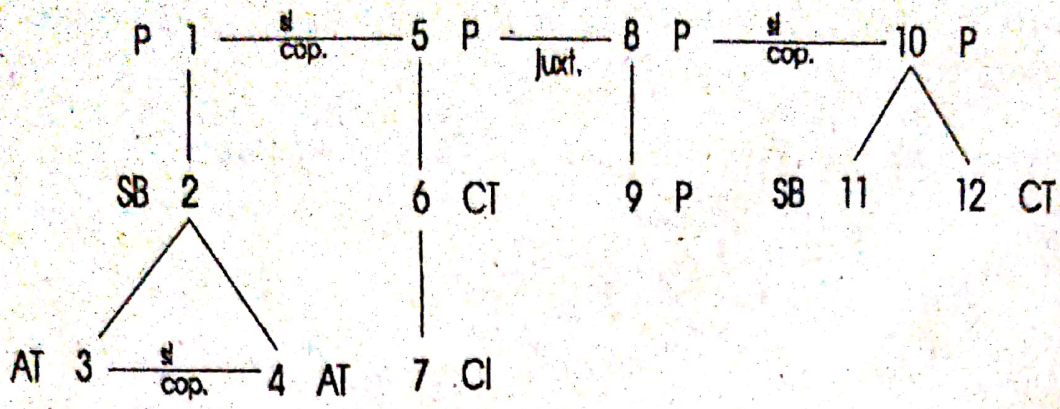

1. *Mi-e greu* = prop. princ., regentă pentru P 2, enunţ. propriu-zisă, dezv., afirm.

2. *să-mi părăsesc coliba* = prop. sec., subord. subiectivă faţă de expresia verbală impers. *e greu* din P 1, introdusă prin conj. subord. simplă *să*, regentă pentru P 3, enunţ. potenţ., dezv., afirm.

3. *în care mi-am petrecut viaţa* = prop. sec., subord. atr. faţă de subst. *coliba* din P 2, introdusă prin pron. rel. *care* precedat de prep., enunţ. propriu-zisă, dezv., afirm.

4. *şi mi-am crescut copiii* = prop. sec., subord. atr. faţă de subst. *coliba* din P 2, coord. cu P 3 prin conj. cop. *şi*, enunţ. propriu-zisă, dezv., afirm.

5. *şi mă cuprinde un fel de spaimă* = prop. princ., coord. cu P 1 prin conj. cop. *şi*, regentă pentru P 6, enunţ. porpriu-zisă, dezv., afirm.

6. *cînd mă gîndesc* = prop. sec., subord. circ. de timp faţă de P 5, introdusă prin adv. rel. *cînd*, regentă pentru P 7, enunţ. propriu-zisă, dezv., afirm.

7. *că rămîn singură într-însa* = prop. sec., subord. completivă ind. faţă de verbul intranz. *mă gîndesc* din P 6, introdusă prin conj. subord. simplă *că*, enunţ. propriu-zisă, dezv., afirm.

8. *poate* = prop. princ., coord. prin juxtapunere cu P 5, regentă pentru P 9, enunţ., simplă, afirm.

9. *că, de aceea...mai ales de aceea, Ana îmi părea prea tînără, prea aşezată, oarecum prea blîndă la fire* = prop. sec., subord. subiectivă faţă de adv. pred. *poate* din P 8, introdusă prin conj. subord. simplă *că*, enunţ. propriu-zisă, dezv., afirm.

10. *şi-mi vine* = prop. princ., coordonată cu P 8 prin conj. cop. simplă *şi*, regentă pentru P 11 şi P 12, enunţ. propriu-zisă, dezv., afirm.

11. *să rîd* = prop. sec., subord. subiectivă faţă de verbul impers. *a*(-i) *veni-* din P 10, introdusă prin conj. subord.

Scanned with OKEN Scanner

impers. *a*(-i) *veni-* din P 10, introdusă prin conj. subord. simplă *să*, enunţ. potenţ., simplă, afirm.

12. *cînd mi-o închipuiesc cîrciumăriţă* = prop. sec., subord. circ. de timp faţă de P 10, introdusă prin adv. rel. *cînd*, enunţ. propriu-zisă, dezv., afirm.

b. Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele:

în care = compl. circ. de loc, expr. prin pron. rel. simplu care substituie subst. *coliba*, fem., sg., Ac. preced. de prep. simplă *în*, element subord. în frază care introduce o AT

mă gîndesc = pred. verbal expr. prin verb pred., pers., conjug. a IV-a, diat. reflex. - cu pron. reflex. *mă* în Ac., formă neacc., morfem al diat. reflex. - intranz., indicativ, prezent, pers. I, sg.

că = conj. subord. necirc., simplă, introduce o SB

îmi = compl. ind., expr. prin pron. pers., pers. I, sg., D, formă neacc.

cînd = compl. circ. de timp, expr. prin adv. de timp, rel., element subord. în frază care introduce o CT

c. Propoziţia subiectivă

d. Funcţiile sintactice ale substantivului în cazul acuzativ.

UNIVERSITATEA SIBIU, LITERE, 1990

a. Identificaţi propoziţiile şi precizaţi felul lor:

„**Ţăranii**, 3/ (deşi) **unii** *fuseseră bătuţi*, 1/ (iar) **alţii** mai *auziseră* povestea, 2/ o *ascultau* cu interes 3/ (de parcă) o *auzeau* pentru prima oară, 4/ (încît) *se convingeau* 5/ (că) *lucrurile* 6/ (ce) le *cunoscuseră* de o viaţă 7/ *nu* mai *puteau* rămîne 6/ (*cum*) *fuseseră* mai înainte, 8/ (fiindcă) *starea* de spirit *era neliniştită* 9/ (şi) toţi **cei** 10/ (**care**) *erau* aici 11/ *aşteptau* o schimbare miraculoasă." 10/

1. P.CV (3) > iar
2. P.CV (3) >
3. P.P
4. P.CM (3)
5. P.CNS (3)
6. P.CI (5)
7. P.AT.(6)
8. P.PR (6)
9. P.CZ (6) > şi
10. P.CZ (6) >

Scanned with OKEN Scanner

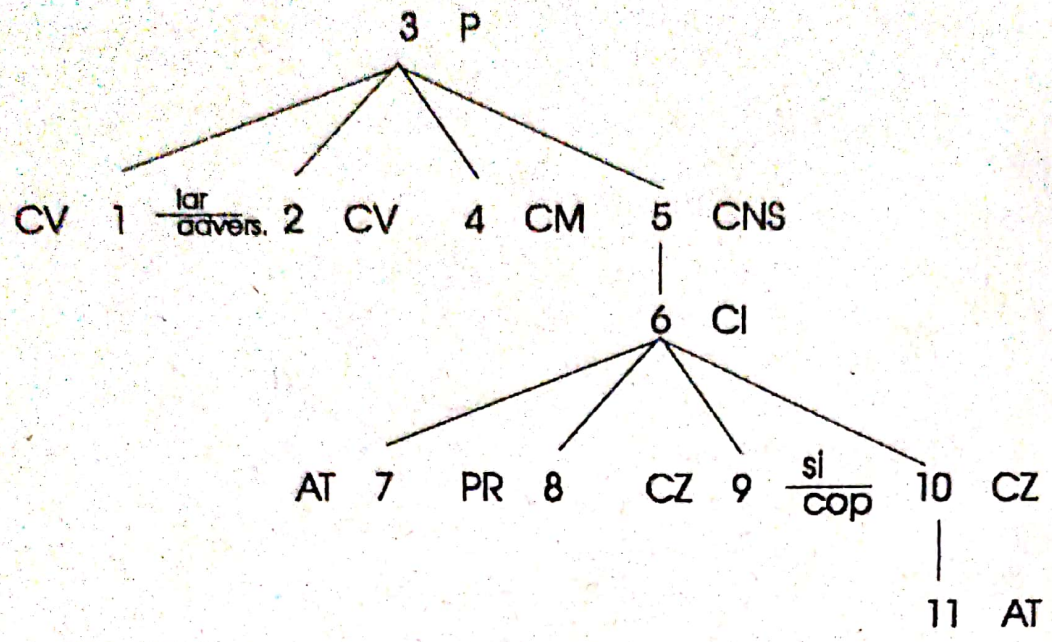

b. Analizaţi sintactic şi morfologic pronumele din text:

unii = subiect, expr. prin pron. nehot., simplu, masc., pl., N

alţii = subiect, expr. prin pron. nehot., simplu, masc., pl., N

o = compl. direct al verbului *auziseră*, expr. prin pron. pers., formă neacc., pers. a III-a, sg., fem., Ac.

o = compl. direct al verbului *auzeau*, expr. prin pron. pers., formă neacc., pers. a III-a, sg., fem., Ac.

se (convingeau) = pron. refl., formă neacc., pers. a III-a, pl.,Ac. - morfem al diat. refl.

ce = compl. direct al verbului *cunoscuseră*, expr. prin pron. rel. - care substituie subst. *lucrurile* -, neutru, pl., Ac., introduce o AT (P 7)

le = compl. direct al verbului *cunoscuseră* - care reia compl. direct *ce* -, expr. prin pron. pers., pers. a III-a, pl., neutru, Ac.

toţi = atr. adj., expr. prin adj. pronom. nehot. simplu, masc., pl., N; este considerat de Gram. Acad. şi adj. variabil cu două terminaţii, masc., pl., N

cei = subiect, expr. prin pron. demonstr. de depărt., formă scurtă, masc., pl., N

care = subiect, expr. prin pron. rel. simplu - substituie pron. *cei* -, masc., pl., N, introduce o AT (P 11)

c. Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele subliniate:

de parcă = locuţ. conj. subord., introduce o prop. circ. de mod - P 4

o = compl. direct, expr. prin pron. pers., formă neacc., pers. a III-a, sg., fem., Ac.

auzeau = pred. verbal, expr. prin verb pred., pers., conjug.

Scanned with OKEN Scanner

a IV-a, diat. act., indicativ, imperfect, pers. a III-a, pl.

pentru prima oară = compl. circ. de timp cu nuanţă modală, expr. prin loc. adv. (formată din prep. *pentru* şi numeralul ordinal adverbial *prima oară*)

cum fuseseră = pred. nominal, format din:

cum = nume pred., expr. prin adv. de mod., rel., introduce o PR

fuseseră = verb cop., conjug. a IV-a, diat. act., intranz., indicativ, m.m.c.p., pers. a III-a, pl.

mai înainte = compl. circ. de timp, expr. prin adv. de timp, comparativ de superioritate.

d. Îmbogăţirea vocabularului (mijloace şi exemple).

UNIVERSITATEA SIBIU, DREPT, 1990

a. Analizaţi sintactic fraza, stabilind felul propoziţiilor şi raporturile dintre ele:

„La asta *mă gîndeam* deunăzi seara 1/ (cînd) răvăşind printre hîrtiile mele 2/ (ca *să*) *văd* 3/ (ce) *se* mai *poate* **găsi** de ars 4/ - **hîrtiile** *încurcă* - 5/ *am dat* peste o scrisoare 2/ (**care**) mi-*a deşteptat* amintirea unei întîmplări ciudate, aşa de ciudată 6/ (că), 7/ (de) *n-ar fi* decît şapte **ani** 8/ (de cînd) *s-a petrecut*, 9/ *m-aş simţi* cuprins de îndoială, 7/ *aş crede* 10/ (că) într-adevăr *am visat* numai, 11/ (sau) (că) *am citit*-o 12/ (ori) √ *auzit*-o demult.“ 13/

(Mateiu Caragiale, *Craii de Curtea-Veche*)

√ = *am* (verb aux.)

7. P.CNS (6)

1. P.P	8. P.CT (7)	juxt.
2. P.CT (1)	9. P.CT (8)	
3. P.CS (2)	10. P.CNS (6)	
4. P.CD (3)	11. P.CD (10)	sau / ori
5. P.P	12. P.CD (10)	
6. P.AT (2)	13. P.CD (10)	

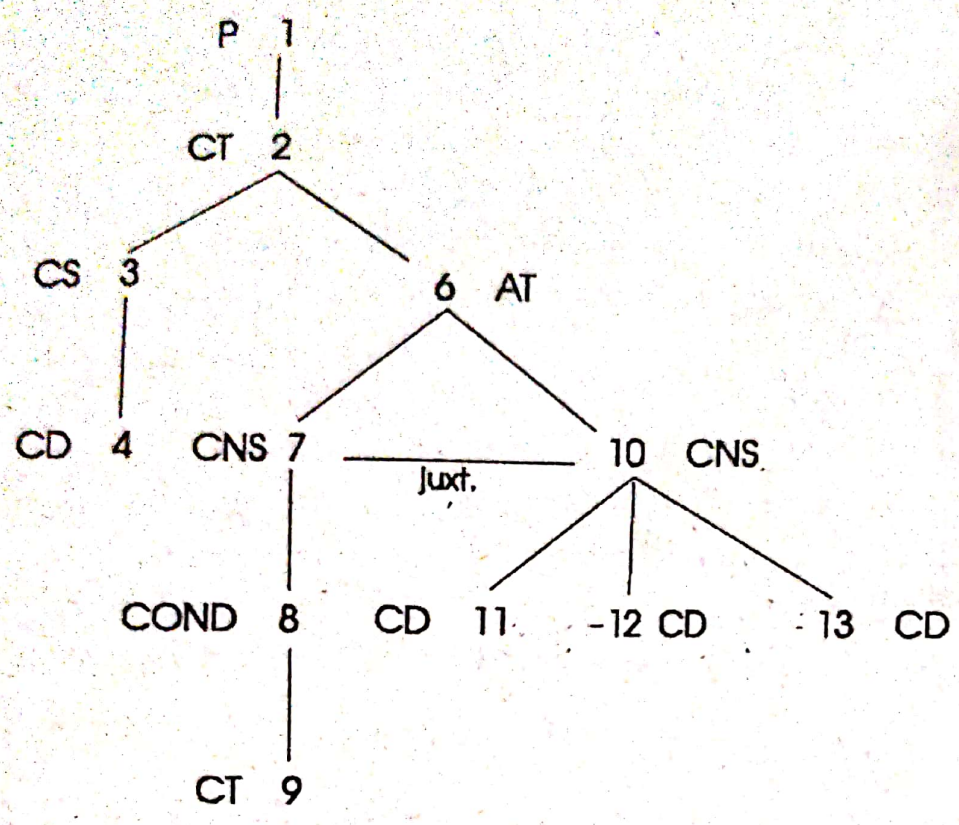

Prop. 5 = P.incid.; poate fi considerată şi o CZ. incid.

b. Analizaţi sintactic şi morfologic predicatele şi cuvintele subliniate:

la asta = compl. ind., expr. prin pron. dem. de depărt.,cu valoare neutră, sg.,Ac. preced. de prep. simplă *la*

mă gîndeam = pred. verbal, expr. prin verb pred., pers., conjug. a IV-a, diat. refl. - cu pron. refl. *mă*, formă neacc., în Ac. -, intranz., indicativ, imperf., pers. I, sg.

seara = compl. circ. de timp, expr. prin adv. de timp, provenit din subst., prin schimbarea valorii gram.

mele = atr. adj., expr. prin adj. pronom. posesiv, pers. I, sg., substituie numele unui singur posesor, se acordă cu subst. *hîrtiile*: fem., pl., Ac.

să văd = pred. verbal, expr. prin verb pred., pers., conjug. a II-a, diat. act., tranz., conjunctiv prezent, pers.I, sg.

ce = compl. direct al verbului *găsi* - la infinitiv, expr. prin pron. rel. simplu, invariabil, Ac., introduce o CD

se poate = pred. verbal, expr. prin verb pred., impers., conjug. a II-a, diat. refl. - cu pron. *se* în Ac. -, intranz.,

indicativ, prezent, pers a III-a, sg. (subiectul acestui predicat este verbul la infinitiv *a găsi*)

NOTĂ: Dacă am considera ca pred. verbul *poate* (diat. act.), subiectul lui ar fi pron. rel. *ce* în N.

de ars = compl. circ. de scop, care determină verbul *a găsi,* expr. prin verb, conjug. a III-a, supin

încurcă = pred. verbal, expr. prin verb pred., conjug. I, diat. act., tranz., indic., prezent, pers. a III-a, pl.

am dat = pred. verbal, expr. prin verb pred., pers., conjug. I, diat. act., indic., perf. compus, pers. I, sg.

a deşteptat = pred. verbal, expr. prin verb pred., conjug. I, diat. act., tranz., indic., perf. compus, pers.a III-a, sg.

n-ar fi = pred. verbal, expr. prin verb pred., conjug. a IV-a, diat. act., intranz., condiţ.-optativ prezent, pers. a III-a, pl., forma negativă cu adv. de mod de negaţie *nu*

s-a petrecut = pred. verbal, expr. prin verb pred., conjug. a III-a, diat. refl. - cu pron. refl.*se* în Ac., formă neacc., morfem al diat. refl. - intranz., indic., perf. compus, pers. a III-a, sg.

m-aş simţi = pred. verbal, expr. prin verb pred., pers., conjug.a IV-a, diat. refl. - cu pron. refl. *mă* în Ac., formă neacc. -, intranz., condiţ.-optativ, prezent, pers. I, sg.

NOTĂ: *cuprins* este un verb la participiu cu formă adj. (masc., sg., N), care are funcţie de element pred. supl. (sau compl. circ. de mod - după gramaticile şcolare)

de îndoială = compl. de agent şi, din punct de vedere logic, subiect, expr. prin subst. comun, simplu, fem., sg., Ac. preced. de prep. simplă *de*, neart.

aş crede = pred. verbal, expr. prin verb pred., pers., conjug. a III-a, diat. act., tranz., condiţ.-optativ prezent, pers. I, sg.

am visat = pred.verbal, expr. prin verb pred., pers., conjug.I, diat. act., tranz., indicativ, perf.compus, pers. I, sg.

am citit = pred. verbal, expr. prin verb pred., pers., conjug.a IV-a, diat. act., tranz., indic., perf. compus, pers. I, sg.

am auzit = pred. verbal, expr. prin verb pred., pers., conjug.a IV-a, diat. act., tranz., indic., perf. compus, pers. I, sg. (perfectul compus are verbul auxiliar *am* subînţeles).

c. Subiectul şi propoziţia subordonată subiectivă

Scanned with OKEN Scanner

UNIVERSITATEA SIBIU, PSIHOPEDAGOGIE CIBERNETICĂ, 1990

a. Analizaţi sintactic fraza, stabilind felul propoziţiilor şi relaţiile dintre ele:

„**Baba**, 1/ (**care**) *se culcase* o dată cu găinile, 2/ *se scula* cu noaptea-n cap 1/ (şi) *începu* a trînti ş-a plesni prin casă, 3/ (încît) biata **noră**, 5/ (**care**) de-abiè *aţipise*, 6/ de voie, de nevoie, 5/ *trebui* 4/ *(să) se scoale*, 5/ *(să) sărute* mîna soacrei 7/ (şi) *(să)*-i *arate* 8/ (ce)-*a lucrat*." 9/

(Ion Creangă, *Soacra cu trei nurori*)

1. P.P
2. P.AT (1)
3. P.P
4. P.CNS (3)
5. P.SB (4)
6. P.AT (5)
7. P.SB (4)
8. P.SB (4)
9. P.CD (8)

şi

juxt.

şi

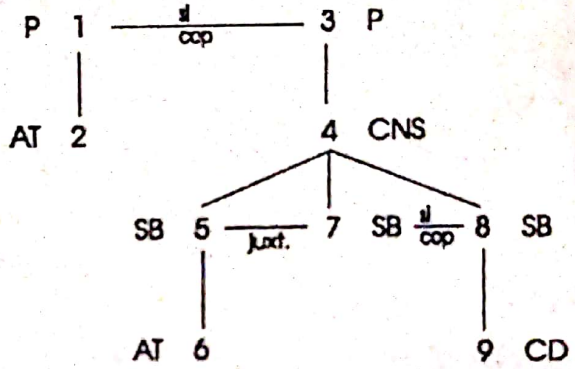

b. Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele subliniate:

care = subiect, expr.prin pron. rel., simplu - substituie subst. *baba* -, fem., sg., N, introduce o subord.AT

se culcase = pred. verbal, expr. prin verb pred., pers., conjug. I, diat. refl. - cu pron. refl. *se*, neacc., în Ac. - intranz., indic., m.m.c.p., pers. a III-a, sg.

o dată cu găinile = compl. circ. de timp, expr. prin subst. comun, simplu, fem., pl., Ac. - precedat de locuţ. prepoz. *o dată cu* (ortografiată corect *o dată cu*) -, art. cu art. hot. encl. *-le*

de voie, de nevoie = compl. circ. de mod, expr. prin locuţ. adv. de mod

-i = compl. ind., expr. prin pron. pers., formă neacc., pers. a III-a, sg., fem., D

ce = compl. direct, expr. prin pron. rel. simplu, invariabil, Ac., introduce o subord. CD

c. Pronumele demonstrativ, nehotărît şi negativ şi adjectivele pronominale corespunzătoare.

Scanned with OKEN Scanner

a. Delimitaţi şi identificaţi propoziţiile din text:

„**Zvonul şi** apoi **ştirea** 1/ (că) **Ion** *nu vrea* 2/ *(să) ia* de nevastă pe Ana, 3/ (deşi) *nu tăgăduieşte* 4/ (că) cu dînsul *a rămas însărcinată*, 5/ *se răspîndi*, mai ales cu ajutorul Zenobici, în tot satul. 1/
(**Celor ce**) *spuneau* 6/ (că) *nu* o *ia* 7/ (fiindcă) *nu se învoieşte* de zestre cu Vasile Baciu, 8/ le *astupau* gura 9/ (**cei ce**) *ştiau* 10/ (că) **flăcăul** nici *nu vrea* 11/ *(să) stea de vorbă* cu tatăl fetei 12/ (şi) (că) deci *şi-a bătut joc* de ea înadins 13/ şi numai (ca *să*) *se răzbune* pe Baciu 14/ (pentru că) *nu* i-*a dat*-o de bunăvoie, 15/ (ba) încă odinioară, la horă, l-*a* şi *bruftuluit* de faţă cu toată lumea. 16/ În casa Herdelea (însă) **purtarea** lui Ion *era privită* ca o murdărie fără pereche. 17/ **Bătăile** 18/ (ce) le *suferea* **Ana** din pricina lui 19/ *stîrneau* zilnic valuri de lacrimi şi explozii de milă pentru victima „praşcăului" Glanetaşului, 18/ (cu toate că) pînă atunci **fata** lui Vasile *nu se bucurase* de nici o consideraţie în familia învăţătorului." 20/(Rebreanu)

1. P.P
2. P.AT (1)
3. P.CD (2)
4. P.CV (2)
5. P.CD (4)
6. P.CI (9)
7. P.CD (6)
8. P.CZ (7)
9. P.P
10. P.SB (9)
11. P.CD (10) > şi
12. P.CD (11) > şi
13. P.CD (10) > şi
14. P.CS (13)
15. P.CZ (14) > juxt.
16. P.CZ (14) > juxt.
17. P.P indep.
18. P.P
19. P.AT (18)
20. P.CV (18)

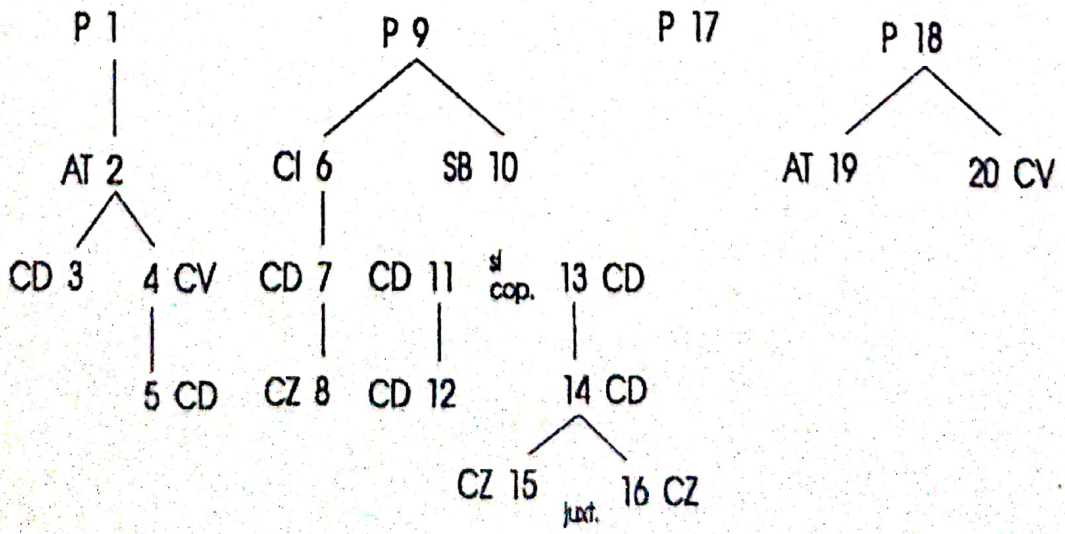

b. Analizaţi sintactic şi morfologic pronumele din acest text.

În text sînt 17 pronume:

(cu) *dînsul* = compl. ind., expr. prin pron. pers., compus, pers. a III-a, sg., masc., Ac. preced. de prep. simplă *cu*

se (răspîndi) = pron. refl., formă neacc., pers. a III-a, sg., Ac., morfem al diat. refl. a verbului

celor ce = subiect al pred. *spuneau*, expr. prin pron. rel. compus, masc., pl., D, excepţie de la cazul N al subiectului, întrucît introduce o CI

cei ce = subiect al pred. *ştiau*, expr. prin pron. rel. compus, masc., pl., N, introduce o SB

NOTĂ: Pronumele *celor ce* şi *cei ce* au fost analizate ca relative compuse, în conformitate cu normele gramaticale şcolare. Dacă am considera că fiecare dintre aceste pronume este alcătuit din două pronume simple:

- *celor, cei* = pronume dem. de depărtare, formă scurtă
- *ce* = pron. rel. simplu, invariabil, N

ar urma modificări nu numai de analiză morfologică şi sintactică a celor patru pronume:

celor = compl. ind. al verbului *astupau*, expr. prin pron. demonstr. de depărt., formă scurtă, masc., pl., D

ce = subiect al pred. *spuneau*, expr. prin pron. rel. simplu, invariabil, N, introduce o prop. AT (P 6)

cei = subiect al pred. *astupau*, expr. prin pron. demonstr. de depărt., formă scurtă, masc., pl., N

ce = subiect al pred. *ştiau*, expr. prin pron. rel. simplu, invariabil, N, introduce o AT (P 10)

ci şi de analiză a propoziţiilor din frază. Astfel P 6, P 9 şi P 10 ar avea următoarea alcătuire:

P 6 = ce spuneau = P.AT (9) în loc de CI

P 9 = celor...le astupau gura cei = P.P

P10 = ce ştiau = P.AT (9) în loc de SB

o = compl. direct, expr. prin pron. pers., formă neacc., pers. a III-a, sg., fem., Ac

se (învoieşte) = pron. refl., formă neacc., pers. a III-a, sg., Ac., morfem al diat. refl.

le = compl. ind. - care reia fie CI nr.6, fie compl. ind. *celor* -, expr. prin pron. pers., formă neacc., pers. a III-a, pl., masc., D

şi-(a bătut joc) = pron. refl., formă neacc., pers. a III-a, sg., D, morfem al diat. refl. a verbului din locuţ. verb.

(de) *ea* = compl. ind., expr. prin pron. pers., formă acc.,

Scanned with OKEN Scanner

pers. a III-a, sg., fem., Ac. preced. de prep. simplă *de*

(să) *se* (răzbune) = pron. refl., formă neacc., pers. a III-a, sg., Ac., morfem al diat. refl.

i- = compl. ind., expr. prin pron. pers., formă neacc., pers. a III-a, sg., masc., D

-o = compl. direct, expr. prin pron. pers., formă neacc., pers. a III-a, sg., fem., Ac.

l- = compl. direct, expr. prin pron. pers., formă neacc., pers. a III-a, sg., masc., Ac.

ce = compl. direct al verbului *suferea*, expr. prin pron. rel., simplu, invariabil, Ac., introduce o AT

le = compl. direct al verbului *suferea*, reia compl. direct *ce*, expr. prin pron. pers., formă neacc., pers. a III-a, pl., fem., Ac.

(din pricina) *lui* = compl. circ. de cauză, expr. prin pron. pers., pers. a III-a, sg., masc., G preced. de loc. prep. *din pricina*

se (bucurase) = pron. refl., formă neacc., pers. a III-a, sg., Ac., morfem al diat. refl.

În text apar şi următoarele adjective pronominale:

tot (satul) = atr. adj., expr. prin adj. pronom. nehot. simplu, neutru, sg., Ac.; este considerat de Gram. Acad. adj. variabil cu două term., neutru, sg., Ac., atr. adj.

toată (lumea) = atr. adj., expr. prin adj. pronom. nehot. simplu, fem., sg., Ac.; este considerat de Gram. Acad. adj. variabil cu două term., fem., sg., Ac. cu funcţie de atr. adj.

-nici o (consideraţie) = atr. adj., expr. prin adj. pronom. negativ compus, fem., sg., Ac.

c. Introduceţi în propoziţii cinci sinonime ale verbului *a (se) gîndi*, cu funcţii sintactice diferite.

Verbul *a (se) gîndi* are foarte multe sinonime, dintre care citãm: a chibzui, a cugeta, a medita, a reflecta, a concepe, a bănui etc.

Cînd este la un mod personal, verbul este predicat verbal: „El *cugetă* în linişte."

Cînd este la un mod nepersonal, verbul are alte funcţii sintactice:

- subiect (la infinitiv şi supin): „*A chibzui* adînc este o cerinţă a cercetării ştiinţifice."

- nume predicativ (la infinitiv, supin): „Hotărîrea lui este *de a medita* mai mult asupra evenimentelor."

- atribut verbal (la infinitiv, supin, gerunziu neacordat): „Hotărîrea *de a concepe* un nou agregat a fost luată ieri."

- atribut adjectival, complement circumstanţial etc.: „*Reflec-*

Scanned with OKEN Scanner

tînd asupra celor auzite la radio, a scăpat de necazuri."
reflectînd = compl. circ. de cauză

d. Alcătuiţi o frază în care o subordonată atributivă şi una circumstanţială de mod să fie contrase în părţi de propoziţie corespunzătoare:

„**Un om** 1/ **(care)** *este harnic* 2/ *va munci* toată viaţa 1/ (fără *să*) *se lamenteze*." 3/

1 = P.P
2 = P.AT (1)
3 = P.CM (1)

Prin contragerea atributivei într-un atribut - *harnic* - şi a modalei într-un complement circ. de mod - *fără a se lamenta* -, fraza de mai sus devine o propoziţie:

„Un om *harnic* va munci toată viaţa *fără a se lamenta*."

e. Introduceţi într-o propoziţie un subiect şi un complement indirect. Transformaţi aceste părţi de propoziţie în subordonate corespunzătoare:

„**A scrie** părinţilor *este o obligaţie* elementară."

Prin transformare sau expansiune, subiectul *a scrie* devine o subordonată subiectivă - *Să scrii* -, iar complementul indirect *părinţilor* devine o subordonată completivă indirectă - *cui te-au crescut* -, astfel încît apare următoarea frază:

„*(Să) scrii* 1/ **(cui)** te-*au crescut* 2/ *este o obligaţie* elementară." 3/

1 = P.SB (3)
2 = P.CI (1)
3 = P.P

3
|
1
|
2

Scanned with OKEN Scanner

SUMAR

Listă de abrevieri şi simboluri 7
I. Introducere
1. Structura lucrării 11
2. Analiza subiectelor date la ultimele concursuri 11
3. Recomandări privind pregătirea şi comportarea în concurs a candidaţilor 19
II. Breviar teoretic şi îndrumar practic
A. Fonetică 23
1. Prevederile programei 23
2. Noţiuni teoretice 23
3. Probleme practice 24
a. Corespondenţa dintre litere şi sunete 25
b. Despărţirea cuvintelor în silabe 25
c. Alte probleme practice 26
B. Vocabularul 27
1. Prevederile programei 27
2. Noţiuni teoretice 27
a. Vocabularul (definiţie, clasificare) 27
b. Îmbogăţirea vocabularului 30
c. Semantica 32
d. Componenţa etimologică a vocabularului 34
3. Probleme practice 34
a. Prevederile programei 35
b. Probleme privind forma cuvintelor 35
c. Probleme privind sensul cuvintelor 40
d. Tehnici lexicale generale 44
C. Gramatica 46
1. Prevederile programei 46
2. Probleme teoretice 46
a. Morfologia 46
b. Sintaxa 81
3. Probleme practice 118
a. Algoritmul analizei sintactice a frazei 118
b. Algoritmul analizei morfosintactice 132
D. Stilistica şi compoziţia 134
1. Prevederile programei şi manualelor 134
2. Noţiuni teoretice generale 136
3. Probleme generale de stil şi compoziţie 137
4. Probleme particulare de stil şi compoziţie 140
5. Îndrumări practice de analiză stilistică (algoritmul analizei stilistice) 144
III. Subiecte rezolvate licee şi facultăţi — 1990 146

Scanned with OKEN Scanner

Apariții la Editura NICULESCU

ISBN 973-568-000-9,
Format 12,5x20 cm, aprox. 220 p.
Copertă policromie, lăcuită

O aventură de dragoste de factură autobiografică, romanul prezintă o călătorie a lui Dumas prin Europa împreună cu o misterioasă actriță, Lilla Bulyowsky. Atmosfera plină de farmec a orașelor italiene îi prilejuiește autorului evocarea unei iubiri de tinerețe având drept cadru țărmurile mării cuprinse de o stranie magie.
O legătură pătimașă, irepetabilă prin intensitatea și puritatea ei. Un celebru roman de dragoste plin de candoare și pasiune.

ISBN 973-568-001-7,
Format 12,5x20 cm, aprox. 220 p.
Copertă policromie, lăcuită

Un tânăr artist german, Theodor Hoffmann, e stăpânit de un singur vis, acela de a cuceri faima "Orașului Lumină". Doar un lucru îl reține - iubirea curată ce i-o poartă Antoniei, fiica unui muzician din oraș. Va pleca în cele din urmă, nu însă înainte de a-i fi făgăduit acesteia o iubire eternă. Hoffmann se îndrăgostește fulgerător de Arsene, o frumoasă dansatoare. Uitând de legământul făcut, el se va lăsa mânat pe drumul pierzaniei de către un misterios doctor, nimeni altul decât Satana. Din acest moment, Hoffmann pierde totul: iubire, onoare, mândrie.
O tulburătoare poveste de dragoste, un roman de mare succes.

Scanned with OKEN Scanner

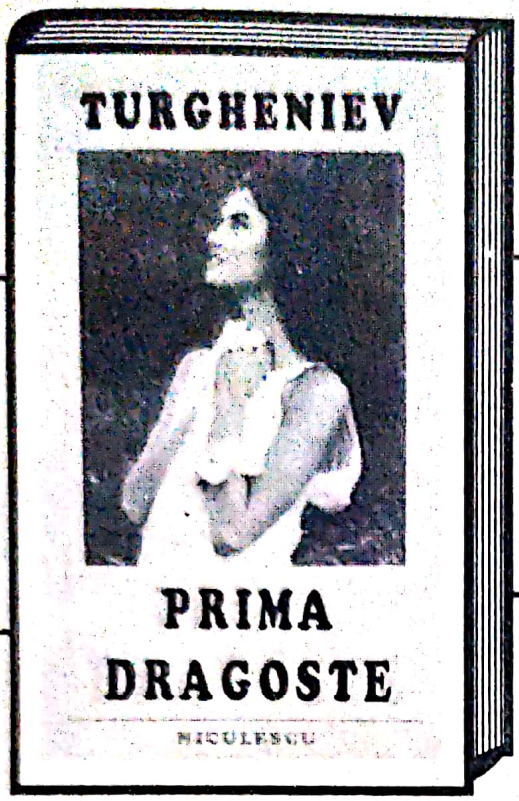

ISBN 973-568-002-5,
Format 12,5x20 cm, aprox. 220 p.
Copertă policromie, lăcuită

Într-o vacanță de vară, Vladimir Petrovici, un adolescent plin încă de iluziile copilăriei, se îndrăgostește de o tânără prințesă, Zinaida Zassekin. Cunoaște pentru prima dată fiorii iubirii, dar și chinurile pasiunii neîmpărtășite. Simțind că Zina iubește pe altul, își descoperă rivalul în persoana propriului său tată. În sufletul său se naște atunci o întrebare chinuitoare.

Cărui îmbold îi va ceda oare?
Primei iubiri sau dragostei filiale?

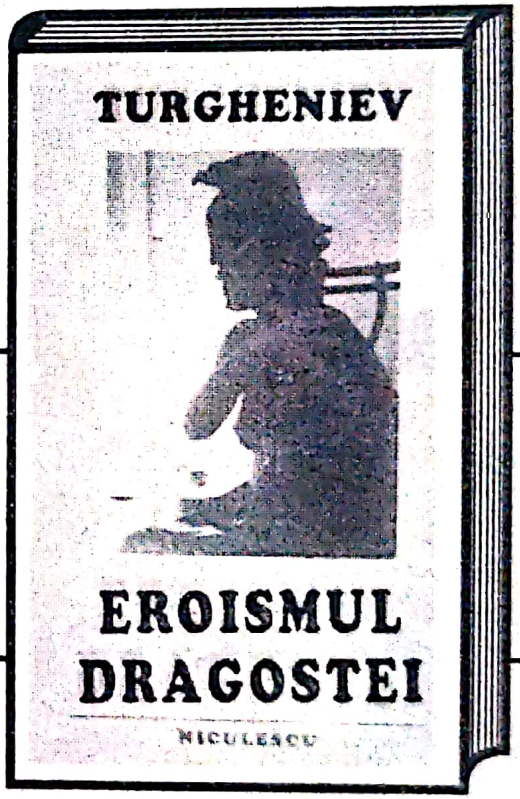

ISBN 973-568-004-1,
Format 12,5x20 cm, aprox. 220 p.
Copertă policromie, lăcuită

Romanul prezintă destinul dramatic al unei tinere femei, Elena Nicolaevna Stakov, care, din dragoste pentru un revoluționar bulgar, emigrat în Rusia, își părăsește viața tihnită de până atunci pentru a-l urmă pe acesta în țara natală. Soarta potrivnică le va curma, însă, dragostea.

Un roman răscolitor despre iubire și jertfă, străbătut de acel fior tragic specific marii literaturi ruse.

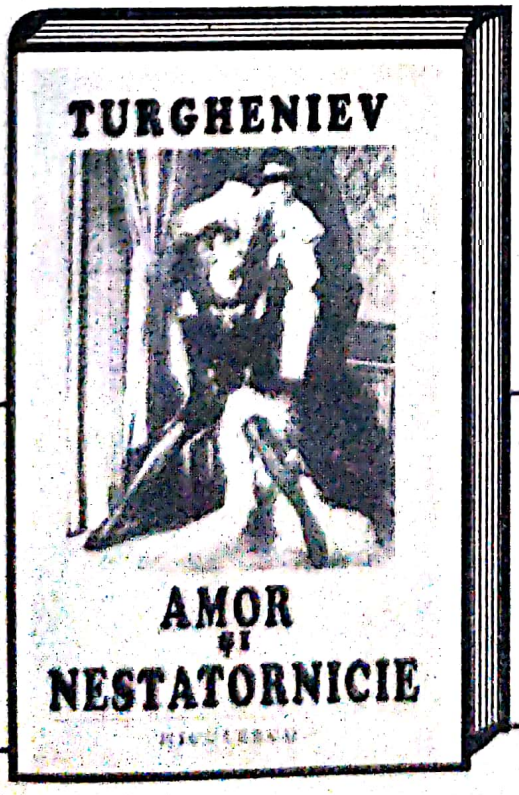

ISBN 973-568-003-3,
Format 12,5x20 cm, aprox. 220 p.
Copertă policromie, lăcuită

Turghenîev creează o figură memorabilă, Dmitri Rudin - care, deși mistuit de flacăra dragostei de adevăr, nu găsește în sine puterea de a-și împlini idealurile. Nici chiar iubirea nu-l va putea smulge din acest cerc vicios, în care orice pasiune este sortită pieirii. Va reuși el să strivească "viermele" pasivității care-l macină?

Povestea cutremurătoare a unui om în căutarea sensului existenței, cărula doar moartea îi va reda identitatea râvnită

Scanned with OKEN Scanner

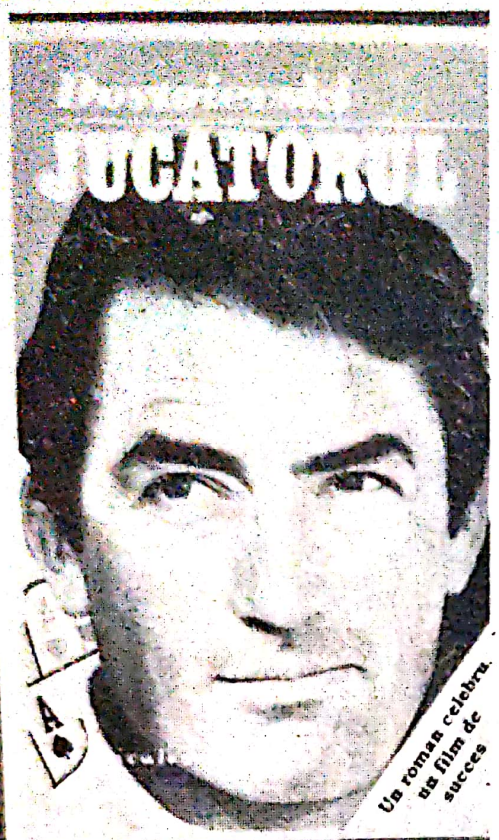

ISBN 973-568-007-8
Format 12,5x20 cm, aprox. 220 p.
Coperta policromie, lăcuită

Jucătorul. Nu joacă pentru câștig, ci pentru a spera. Nu-și aruncă doar banii pe masa de joc, ci și propria viață. Pentru el, riscul e un mijloc de a trăi intens, de a se mistui în acea patimă ce poate să existe în fiecare. În viața lui gravitează fatidic femeia, o mizâ ce aduce nesomn și durere.

Un celebru roman autobiografic, străbătut de o fervoare (aproape) mistică, de flacăra devoratoare a pasiunii

ISBN 973-568-008-4
Format 12,5x20 cm, aprox. 230 p.
Coperta policromie, lăcuită

Dostoievski

ETERNUL SOȚ

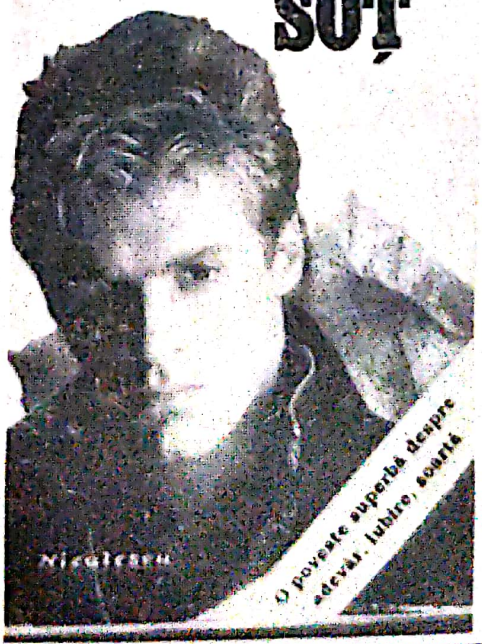

Un Don Juan chinuit de remuşcări e hărțuit de un soț înșelat. Între cei doi adversari se află o ființă nevinovată, micuța Liza, după toate aparențele rodul unei "aventuri" a cărei victimă este. O poveste tragică și comică totodată, ce dezvăluie o fațetă inedită, dar nu mai puțin pasionantă, a artei dostoievskiene.

Eternul soț? Eternul amant? Două fețe ale unei singure identități?

Scanned with OKEN Scanner

ISBN 973-568-005-x
Format 12,5x20 cm, aprox. 220 p.
Coperta policromie, lăcuită

Un cuplu fericit în vacanță pe Coasta de Azur, într-un peisaj feeric, ce îmbie la aventură. În spatele aparențelor se ascunde o dramă petrecută cu ani în urmă - o crimă misterioasă care zguduise opinia publică, lăsând justiția neputincioasă.

Complicitate, interes, lăcomie? Fericirea se poate, oare, clădi pe crimă?

ISBN 973-568-006-8
Format 12,5x20 cm, aprox. 240 p.
Coperta policromie, lăcuită

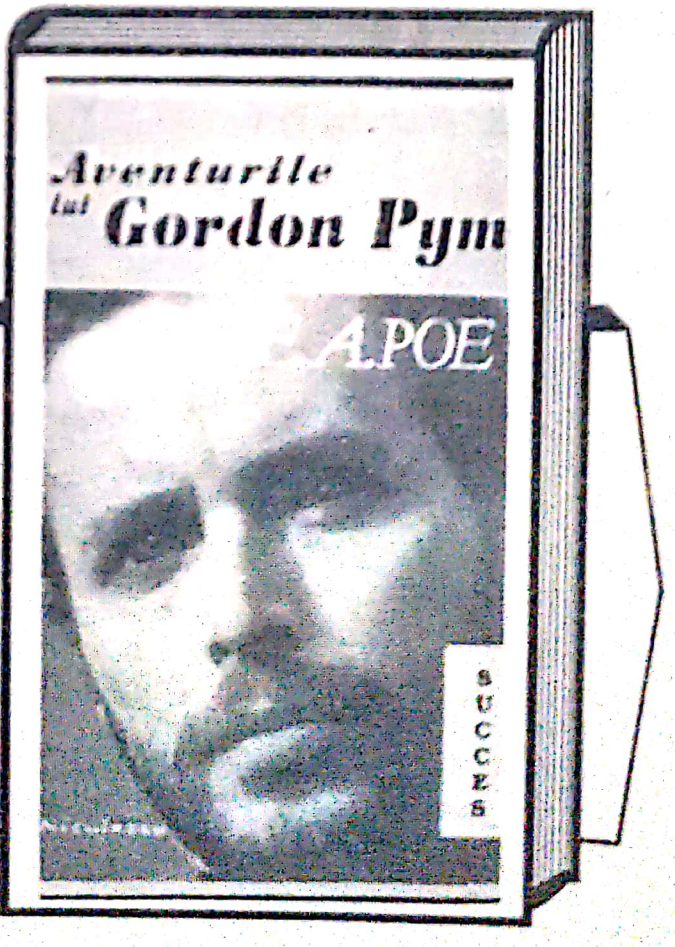

Un tânăr englez îndrăgostit de mare și de aventură se îmbarcă clandestin pe un vas comercial. Un periplu amețitor pe oceanele globului, eroul nefiind cruțat de nici una din vicisitudinile călătoriilor pe mare: furtuni violente, pirați și sălbatici, primejdii și privațiuni de tot felul.

O culme a romanului de aventuri, o lectură pasionantă pentru toate gusturile și toate vârstele

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Adrian Galbură • Alexandru Leonte

MATEMATICĂ

ANUL 1 LICEU Manual preparator pentru elevi, studenți, profesori și ... părinți

Niculescu

ISBN 973-568-011-4
Format 12,5x20 cm, aprox. 250 p. Coperta policromie, lăcuită

Lucrarea constituie un instrument de lucru pentru studiul individual al elevului de liceu sau al candidatului la concursul de admitere în învățământul superior și bacalaureat. Ea poate fi utilă și profesorilor de matematică și, de ce nu, și meditatorilor... Parcurgând-o, părinții pot să urmărească și să îndrume, ei înșiși, activitatea de studiu individual a copilului.

O extrem de utilă și completă lucrare.
O rețetă de succes pentru fiecare!

LIMBA ROMÂNĂ

pentru bacalaureat, admitere în licee și facultăți

Lucrarea este concepută ca un manual preparator în sprijinul candidaților pentru bacalaureat, admiterea în liceu și învățământul superior. Sinteza principalelor probleme de fonetică, vocabular, gramatică, stilistică și compoziție prevăzute în programele școlare ține seama de dificultățile subiectelor date la ultimele trei ediții ale admiterii, oferind recomandări metodice pentru evitarea unor greșeli și confuzii tipice, constatate în concurs.

O sinteză didactică remarcabilă
extrem de utilă tut...

1000251002066693

ISBN 973-568-009-2

Lei 1490

Scanned with OKEN Scanner